SF

HELION

LITERATURĂ DE ANTICIPAȚIE

MINISTERUL EDUCAŢIEI ŞI ÎNVĂŢĂMÎNTULUI
CASA UNIVERSITARILOR TIMIŞOARA

HELION

magazin
al clubului
de anticipație

****

Timlșoara

Septembrie – Octombrie 1989

CUPRINS

I. IPOTEZE EXTRAORDINARE

Lucian Negruţiu — O sfidare a biologiei — Prionii 3

II. LABORATOR SF

Silviu Genescu — Uraganul 5
Constantin Cozmiuc — Duminică, după-amiază ... 8
Lucian Vasile Szabo — Satirul 11
Adrian Chifu — Unde a plecat domnul Bishop? 12
Duşan Baiski — Luna şi tramvaiul cinci 13
Traian Urdea — Duminică, seara 17
Ovidiu Pecican — Oul 19
Mandics György şi *M. Veress Zsuzsanna* — O consultaţie genetică 20
Aurel Cărăşel — Lună de ametist cu nori Cirrus 23
Paul Tatomir — Numele lui fie tot Gabriel ... 26

III. ALTERNATIVE

Cornel Robu — Repere în evoluţia sf-ului românesc postbelic 28
Elena Ghiţă — Cînd holograma devine simbol plurivalent 35
Tudor Beşuan — Aspecte ale discursului literar sf 37
Mircea Opriţă — Un examen estetic al anticipaţiei româneşti 40
Lucian V. Szabo — Portret al criticului în tinereţe 41

IV. MERIDIAN SF

Stanislaw Lem — Invazie din Aldebaran (traducere de Mircea Popa şi Radu Gîrbacea) 44
Lino Aldani — În vizită la tata (traducere de Doina Opriţă) 47
R. Bretnor — Omul de pe culme (traducere de Luminiţa Cicortaş) 50

V. OPINII

Diana Lucaci — Dimensiuni fantastice ale spaţiului închis 52
Cornel Secu — Exerciţii de stil 53
Vasile Popovici — Personaje enigmatice ale trecutului — Cagliostro (II) 54
Franz Liebhard — Utopie timişoreană 57
Ioan Haţegan, Draga Constantinovici — Vîrstele anticipaţiei timişorene 57
Adriana Babeţi — Fantasticul praghez 59
Ştefan Buzărnescu — Ştiinţifico-fantasticul destin al umorului în fandom 60
Mihaela Iliescu — Simbioza om-maşină, o viziune 62
Mircea Mihăieş — Arca lui Noe 63
Gabriel Zănescu — Extraterra, impresii de călătorie 65
— Explorarea imaginară a spaţiului 65

VI. INTERVIU

Maturizarea unui gen (interviu cu *Cornel Robu*) 67

VII. UMOR SF

Viorel Mihalcea — Tranzacţia 68
Yves Dermèze — Probleme ale scriiturii în science fiction 71
Bariera de corali (perle culese de *Dorin Davideanu*) 72

VIII. DEBUT SF

Cotizo Draia — Vînătorul de strawni 74
Călin Gurău — Încă mai sper 79

IX. MICROSCOP

Cornel Secu — Sincopare, nivelare, dezinformare 80

X. PE SCURT DESPRE PROZA SCURTĂ

XI. ITINERARII

COLECTIVUL DE REDACŢIE

TUDOR BEŞUAN, ŞTEFAN BUZĂRNESCU, CONSTANTIN COZMIUC, DORIN DAVIDEANU, SILVIU GENESCU, ELENA GHIŢĂ, LUCIAN IONICĂ, CORNEL SECU (COORDONATOR) ŞI LUCIAN VASILE SZABO

GRAFICA:
TRAIAN ABRUDA

MACHETARE şi TEHNOREDACTARE:
EDUARD GIESSER

ADRESA CLUBULUI „**HELION**":
Str. PARIS Nr. 1, tel. 3 67 31, 3 02 77,
c.p. 1900 TIMIŞOARA

I.P.B.T. 2272/1989

EXTRAORDINARE

IPOTEZE

O sfidare a biologiei - PRIONII

Ce legătură poate fi stabilită între un dement dintr-o clinică de psihiatrie americană și un papuaș din Noua Guinee ? Poate aceeași suferință psihică, cu alternare progresivă a memoriei și a intelectului, o suferință ciudată, cu explicații multiple, pe care medicii o numeau pînă nu demult, cu diferiți termeni : Boala Alzheimer, encefalopatia cronică progresivă, demența senilă ș.a.m.d.

Ne-am obișnuit să găsim o cauză sau o vină în toate. Ne-am obișnuit cu boli date de bacterii, de virusuri, de paraziți, de ciuperci. Toate aceste forme în care se manifestă viul, viața, au matrice materială constitutivă. Și această matrice este formată din unul sau mai mulți acizi nucleici : ribo sau dezoxiribonucleici. de paraziți, de ciuperci. Toate aceste Extraordinara diversitate a materiei vii nu este, pînă la urmă, decît expresia unei dialectici evolutive a acizilor nucleici.

Pînă nu demult aceasta era dogma : Nu poate exista viață sau înmulțire a materiei vii fără acid nucleic.

Și dintr-o dată dogma a început să facă loc îndoielii. Se descopereau — pentru prima dată în istoria biologiei, niște mitelii vii, numite „prioni“ capabile să se implice în etiologia unor boli severe, degenerative ale sistemului nervos al omului.

Acești prioni sînt capabili să inducă producerea de noi prioni, cel puțin la unele mamifere, dar acidul lor nucleic lipsește sau cel puțin, nu a putut fi încă identificat.

Se crede azi că printre moleculele componente ale unui prion există cel puțin o proteină ciudată, un fel de șablon al unui ipotetic ADN sau ARN care însă nu poate fi identificat. Și totuși prionul există, este infecțios, uneori contagios, are componente proteice și se înmulțește, dar într-un mod cu totul particular. Și cînd ne gîndim că toată povestea asta a pornit de la cele mai pașnice viețuitoare ale planetei : oile !

Primele semnalări despre o boală cu evoluție cronică la oi sînt făcute de circa 200 de ani. Animalele începeau prin a se scărpina, blana le cădea, lîna se degrada și de aici falimentul unor fermieri australieni devenea deplin. În anul 1935 cercetători francezi demonstrau că boala aceasta ciudată putea fi transmisă de la un animal la altul prin inoculare de suspensie biologice provenite de la animalul bolnav. Nimeni nu bănuia însă „scarpia“ — cum era numită boala oilor — și encefalopatiile însoțite de demență progresivă, a unor cetățeni americani, de a treia vîrstă, sau între aceeași scarpie ovină și demența progresivă a bolii Kouru-Kouru, evidențiată la triburile din Noua Guinee cu obiceiuri, pînă nu demult canibalice, era o legătură evidentă. Și acest factor comun s-a numit, apoi, „prioni“.

În 1966 Gaidussev, Gibbs și Alpers au raportat transmisia bolii Kouru-Kouru la maimuțe.

Modificările clinice și anatomopatologice semnalate în Kouru-Kouru, sindromul Cventsfeld-Jacob și sindromul Gerstmann-Sträussler erau quasi-comune. În toate aceste boli investigația clasică a neuronilor și lichidului cefalorahidian demonstra că sistemul imun nu răspundea la presupusul agent al bolii. Doar unele celule din creier, cu un nume cu rezonanță poetică — astrocitele —, se înmulțeau anormal. O altă modificare evidentă era acumularea în creier a unor mase spongioase, uneori fibrilare, ca niște depozite inutile de material degradat — „plăcile amiloide“. Misterul cauzal al acestei boli a început să incite pe cercetători. Pînă în anul 1975 au fost elaborate mai mult de o duzină de ipoteze, astfel încît se estima că la un moment dat erau mai multe ipoteze decît grupuri de cercetători. A început o luptă acerbă pentru purificarea „materialului“ cerebral infectat, pentru izolarea agentului cauzator de boală. Din primele lucrări publicate în acest domeniu reieșea faptul că au fost necesare mai multe turme de oi și capre și și mai mulți ani de experimente pentru a evalua și analiza corect o singură probă de țesut infectat.

Au apărut tehnologii care aduceau cîștig de timp și un grad de precizie tot mai mare. În final se evidențiau particule infecțioase, extrem de heterogene ca mărime unele mai mari decît bacteriile, altele mai mici decît virusurile. Introducerea metodelor de segregare proteică enzimatică a permis purificarea tot mai înaltă a specimenelor de țesut ce conțineau agentul cauzal al scrapiei. Se dovedea acum că vitalitatea acestui agent era dată de o proteină cu o structură ciudată. O dată cu clarificarea naturii proteice a agentului infecțios s-a pus problema alegerii unui nume. Acest nume este „prionul“, de la englezescul : proteina CUS infectious particle.

Din hățișul acestor proteine trebuia izolat un element mai precis. Și așa s-a ajuns la izolarea unei molecule numită „Pr. P.“ („proteina prionului“). Avea și prionul ceva, dar această proteină, cu o masă moleculară cuprinsă între 27 000—30 000, era foarte mică, adică mai puțin de jumătate din mărimea moleculei de hemoglobină. Se evidențiа ceva palpabil, ceva material. Electronomicrografia materialului proteic purificat a adus însă o surpriză : Particulele

în formă de bastonaș erau mult prea mari pentru a constitui un prion individual. S-a emis imediat ipoteza că proteina prionică ar fi formată din agregate de prioni și că fiecare „bastonaș" proteic ar fi format din mai mulți prioni. Dar studiile ulterioare nu au confirmat această ipoteză. A rămas, ca o speranță, posibilitatea echivalării bastonașelor misterioase — drept produse biologice ale efectului patogen produs de prioni asupra unor structuri proteice. Era, oricum, o explicație plauzibilă, dar care nu dădea răspunsul la întrebarea : Ce sînt prionii și dacă nu au nici ARN și nici ADN, prin ce se înmulțesc ? Unii autori au rămas consecvenți : „bastonașele cu pricina sînt compuse din proteina prionică și pot fi considerate proini agregați.

S-au obținut și anticorpi, antiproteină prionică. Dar oare proteina respectivă reprezintă prionii sau efectul acțiunii lor ? Studierea misterului prionilor a adus alte întrebări, dar și unele certitudini : plăcile amiloide găsite în creierul celor cu boli de tip demență senilă erau aproape identice cu proteina prionică. Iată, deci, legătura dintre ovine și specia homo. Nu e nimic ciudat ! Spuneam mai înainte că formele prin care se prezintă viața pe TERRA sînt de fapt variante, mai mult sau mai puțin reușite fendipic, ale acizilor nucleici. Canibalii — care conform unor rituri străvechi — consumau creierul adversarilor sau al membrilor familiei, nu știau că de fapt consumau prioni, sau cel puțin faimoasa proteină prionică. Unii din ei făceau cu timpul, o demență progresivă. Dar demențele senile progresive semnalate la vîrstnici în S.U.A. ? Aici nu se mai putea aduce argumentul consumului de creier uman infectat. Și totuși era prea mare asemănarea morfologică între creierul bolnav al papuașilor și cel al bătrînilor americani.

La originea acestor boli se căutau cu asiduitate prionii. Și, pentru că boala papuașilor era transmisibilă prin consum de creier uman, s-a presupus că, introdus pe cale digestivă, prionul s-ar înmulți. Pentru a se înmulți, un prion trebuia să posede acid nucleic. Și au început cercetări pentru identificarea acestui acid. Tratamentul cu radiații ionizante cu lungime de undă scurtă nu a dus la nici un rezultat. Dacă virusurile, spre exemplu, își exprimau — prin acest tratament — acidul nucleic, prionii nu au binevoit să ..." etc. etc.

S-a văzut că agentul scrapiei nu are acid nucleic și s-a conchis — logic — nu ? — că nu e un virus ! Exprimarea materialului prionii sub acțiunea unor enzime numite nucleoze (care distrug atît ARN cît și ADN) nu s-a soldat cu succes. O substanță cu un nume „exotic" — este soralenul. Soralenul, sub radiație ultravioletă, se cuplează cu acidul nucleic, inactivîndu-l. Dar, în cazul prionilor, soralenul nu a inactivat puterea lor infectivă pentru că, se pare, prionii nu conțineau acid nucleic. Tratamentele care distrug viroizii (particule de ARN „dezgolit"), atacîndu-le acizii nucleici, nu au distrus însă prionii. S-a emis ipoteza după care, fiind foarte mici, cantitatea de acid nucleic din prioni ar fi extrem de mică și deci imposibil de evidențiat prin tehnicile actuale. Și așa, prionii au fost incluși, ca ordin de mărime, sub cel al virusurilor mici. Datele cunoscute despre virusuri nu permit însă să ne imaginăm, în mod serios, cum ar arăta genomul acestui prion. Pare a fi rezonabilă teoria după care, dacă prionii ar conține cîteva urme de acid nucleic, genomul lor n-ar putea codifica o proteină cu mai mult de o duzină de aminoacizi. S-a emis ipoteza după care însăși secvența aminoacizilor proteinei prionice ar constitui o matriță pentru construcția unei molecule prionice. Dar o asemenea sinteză nu a mai fost „văzută" niciunde în biologie iar enzime care să clădească un asemenea complex proteic încă nu au putut fi evidențiate.

Există totuși o ipoteză tentantă : gena care va permite înmulțirea prionilor nu ar aparține acestora. Ea ar constitui un component al celulei mamiferului în care se cuibărește prionul. Infecția cu prioni ar putea constitui, în acest fel, un semnal de activare al genei-gazdă care ar permite ulterior multiplicarea acizilor nucleici și transcrierea lor în structuri proteice. Dar pentru ca ipoteza să se confirme ar fi necesar — ce idee obsesivă ! — ca prionul să conțină „măcar" un rest de acid nucleic. La întrebarea cum de ajunge prionul într-o celulă activîndu-i genomul, răspunsul încă nu s-a dat. Dar să rămînem optimiști. Într-un scenariu S.F., prionii ar fi poposit pe Terra în urmă cu cîteva sute de ani. Atunci, cineva, un humanoid, sau oricum o ființă cerebrală a cunoscut un aviator. „Dessigne-moi un mouton ..." Și aviatorul al cărui avion clacase în pustiul Saharei i-a desenat Micuțului Prinț ...

Ori poate oaia aceea întîlnită întîmplător de acel humanoid, în Australia a păstrat de la acea întîlnire de gradul X o amintire : „un parazit" al extratereștrilor. Așa ar putea începe povestea prionului.

Să ne reîntoarcem însă la — ... oile noastre, cele cu scarpie.

Cunoașterea amănunțită a biochimiei prionului va aduce probabil, în viitor, la elucidarea unei probleme acute.

— Se poate înmulți o ființă, fără acid nucleic ?

Lucian Negruțiu

LABORATORIA

Uraganul

Pe cîmpul gol, în lumina degajată de penumbrele smogului citadin, avionul avea ceva din fragilitatea unei insecte transparente prinsă în pensetă și privită în lumina soarelui. În aparență, n-avea secrete pentru nimeni, își arăta părțile interioare cu o indiferență aproape obscenă. Cablurile multicolore întinse de-a lungul fuselajului aduceau cu un sistem digestiv. Motoarele din ceramică răpăiau din pistoane ca o inimă palpitînd nebunește sub spaime năpădite brusc peste biata insectă. Desfăcut vederii ca o secțiune în lungime, avionul nu părea destinat zborului. La vedere se afla și singurul său pasager : Dembrait jr.

Dembrait jr. umbla de colo-colo aruncînd priviri nervoase spre lumea de afară. Era neliniștit. Dacă i se juca din nou o farsă monstruoasă ? Și în trecut i se promiseseră o mulțime de lucruri, și de cele mai multe ori nu se alegea decît cu o cameră bine capitonată și cu un munte de sedative care i se dizolva în vene trimițîndu-l într-o plutire lentă, încîlcită, recunoscută de el și în configurația capricioasă și confuză a norilor purtați de vînt într-un dans fragil. Lui Dembrait jr. nimic nu-i plăcea mai mult decît acești nori de dinaintea furtunilor. Tînjea după o călătorie acolo, sus, printre ei.

Și iată că erau pe cale să-i facă pe plac. Avionul din fibre de sticlă era transparent. Un adevărat hublou zburător din spatele căruia Dembrait jr. se putea zgîi la nori și la oameni. Propulsat momentan de un tren detașabil, avionul începu să se urnească, motoarele trenului scoțînd flăcări și fum, dominînd huruitul grav al elicelor avionului. După cîtva timp, avionul se ridică abandonînd trenul cu cele zece perechi de roți lăsat să mai ruleze cîteva secunde înaintea distrugerii comandate. Se auziră cîteva chiote, dar înainte ca unda de entuziasm să se propage în mulțimea privitorilor strînși pe pista aeroportului, explozia trenului de aterizare întoarse capetele spre locul cu pricina. Ghemotocul de fum se înălță urît și negru, clătinat de vînt, lăsînd impresia unui accident.

— Domnul Dembrait acordă presei cinci minute, anunță cineva prin instalația de amplificare.

Domnul Dembrait se ridică din fotoliu întinzînd unuia din oamenii lui binoclul ținut pînă atunci la ochi. Într-o ținută impecabilă, cu o expresie rigidă, dădea impresia că e pe cale să pronunțe pedeapsa capitală în cadrul unui complet de judecată.

— Vă ascult domnilor, mormăi el măturînd asistența cu o privire arogantă și rece. Urmară străfulgerări de blitz-uri. La fiecare, obrazul i se contracta vizibil împrumutîndu-i un rictus de om suferind. Cu mutra asta va apare în ziare. Una din gorile se plasă brusc între el și reporteri.

— Fără flash-uri domnilor, anunță el, dar așa cum pronunțase, se înțelesese „fără fleacuri domnilor". Cîteva rîsete acompaniară salva de străfulgerări care-l făcură pe om să clipească repede, ca o găină speriată.

— Domnule Dembrait, nu este o cruzime să vă expediați fiul handicapat psihic, fără nici o supraveghere, acolo sus ? Nu credeți că asta este mai mult decît o extravaganță a familiei ?

— Dembrait jr. nu este cu adevărat nebun, începu tatăl cu o voce înceată. Un om cu averea lui nu era niciodată obligat să țipe ca să fie auzit. Ceilalți n-aveau decît să se chinuie să-i prindă cuvintele din zbor. Posedă o imaginație dinamică, vie, dar fiind prost canalizată încă din copilărie, l-a pierdut. Suferă din cînd în cînd șocuri de personalitate crezîndu-se ba Eol, ba Wotan sau alte asemenea zeități zgomotoase. Apoi se opri dînd încet din cap. Din acest moment, Dembrait jr. mă costă 700 000 pe an. Asta este cu adevărat o extravaganță, anunță el zîmbitor.

— Este o excursie terapeutică la 10 000 de metri, sau un exil forțat ? interveni cineva din asistență înlăturînd tăcerea.

— Avionul, o premieră mondială, va rămîne acolo, pe culoarul aerian pînă ce Dembrait jr. va cere să fie dus jos. Pot trece luni, sau chiar ani. Motoarele alimentate de baterii solare îi permit o autonomie nelimitată. Iar din cîte știu, Dembrait jr. se simte acum în elementul lui.

— Nu este și asta o formă de reclamă ? Sînteți proprietarul unui concern aviatic. Ce părere aveți despre reclama agresivă ?

Dembrait își îngădui un zîmbet scurt.

— Nu văd cine ar putea să-mi lanseze o comandă pentru acest tip de aparate, rosti el. Este un unicat. Costul de fabricație îl face prohibitiv.

— Dar simplul fapt că un produs al firmei cutreieră cerul planetar înseamnă tot reclamă, se încăpățînă aceeași voce. Dar toată lumea părea că uitase un lucru : bătrînul Dembrait știa să fie tranșant.

— Cele cinci minute au trecut domnilor, anunță el rece.

— Veniți vînturi, și voi furtuni clocotitoare ce-n ceas de spaimă zările întunecați ! răcni Dembrait jr. la 10 000 de metri altitudine.

— E sonat de-a binelea... șopti Olquist impresionat, cu privirile fixate pe monitorul principal. Se lăsă pe spate în fotoliu, aspirînd fumul țigării. Pe fereastra deschisă pătrundea un duduit îndepărtat, semn că pe domeniul Dembrait se tundea gazonul. Olquist trebuia să petreacă șase ore pe zi într-o clădire anexă cu obligația de a urmări monologul paranoic al juniorului aflat în avionul care zbura pe culoarul aerian închiriat de taică-său. În primele momente, manifestările juniorului îl lăsaseră interzis. Ceea ce vedea Olquist în clipa de față, friza absurdul. Părea o piesă de teatru expresionist prost interpretată. Eroul principal era mult prea patetic. Olquist ar fi preferat ca totul să nu fie altceva decît un spectacol nereușit, fiindcă asta i-ar fi permis o detașare dezaprobatoare față de ceea ce se petrecea pe monitor, dar acum simțea un amestec de compasiune și teamă nelămurită. În sinea lui, Olquist se știa invulnerabil la asemenea scene, imunizat de practica lui în clinică. Una din concluziile lui era că

nebunia nu putea fi molipsitoare decît atunci cînd avea în față un om slab. Pentru unii din colegii lui, nebunia era doar o slujbă de la 9 la 5.

În Dembrait jr. nebunia era ca o erupție vulcanică, un Krakatoa psihic. Bucuria resimțită de el în primele momente de zbor atenuase însă aparența de malignitate. Dembrait jr. bătea din palme scoțînd țipete scurte, entuziaste. Monitoarele de prim plan erau acoperite de o figură iluminată de o veselie grotescă și anormală.

Își aprinse încă o țigară clătinînd încet din cap. Așa n-or să-l vindece niciodată. Nici clinica nu era o soluție. Poate că era deja prea tîrziu. Întinse mîna după caietul de observații ca să noteze evoluția din primele ore. Se opri după ce scrisese cîteva rînduri. De obicei, bolnavii din categoria lui Dembrait jr. aveau reacții emoționale alternative, iar tranziția la el era pe cale să se producă dintr-un moment în altul.

— Veniți vînturi... murmura Dembrait jr. cu o voce obosită. Evident, în exteriorul avionului, nu se petrecu nimic deosebit. Nu se vedea nici un nor și Soarele dogorea nemilos peste cîmpiile pustii ale cerului. Atunci alunecă încet în genunchi, cu deznădejdea dureroasă a luptătorului înfrînat la doi pași de izbîndă.

— Puterile-mi risipite sînt de mîrșave vicleșuguri, croncăni Dembrait jr. ridicîndu-se încet în picioare. Dați-mi drumul, slugi netrebnice! țipă el izbind cu pumnii în fuselajul transparent, rostogolindu-și furia spre cerul neclintit. Dembrait jr. se lupta cu structura solidă a avionului scoțînd țipete puternice, fără să realizeze că era inutil să facă asta.

Zguduit, Olquist apăsă butonul de alarmă. Nu știa ce va urma fiindcă nu i se explicase întregul sistem. Din mai multe puncte în avion erupseră cîteva jeturi de substanțe pulverizate de butelii sub presiune. Debrait jr. se zbătea în mijlocul unui ghemotoc cețos; apoi silueta lui deveni o pată informă în spațiul opacizat brusc. Olquist distingea cu greutate trupul lui Dembrait jr. alunecînd lent pe curbura fuselajului. După cîteva momente atmosfera începu să se limpezească. Dembrait jr. rămăsese motolit ca o cîrpă în saltelele pneumatice de jos.

Olquist inspiră adînc. Se lămurise. Avea în fața ochilor cea mai sofisticată cămașă de forță. Încercă să meargă de-a lungul rețelei care făcea posibil acest lucru, dar își dădu seama că nu putea să-și reprezinte în minte păienjenișul de instalații costisitoare. Dar de fapt, altceva conta, își zise el. Mintea lui încerca să urmărească alte conexiuni, mult mai complicate. Să fie o pedeapsă a familiei? Oaia neagră a familiei, băgată într-o cușcă zburătoare și expediată sus ca dintr-un capriciu extravagant de oameni avuți. Prin minte îi circulau crîmpeie din articolele din presa mondenă. Dembrait jr. în eterna vară de la Nisa plutind pe cer într-un balon lestat cu saci de fise de 20 aruncate la un moment dat în capul multimii de gură-cască. Epilog în salupa unei unități engleze de pază a coastei. Se ridică în picioare mergînd spre fereastră. Privirea i se opri pe cerul impecabil si asta-l făcu să se întoarcă brusc spre peretele acoperit de monitoare. Dembrait jr. gemea în somn cu mîna întinsă spre un fotoliu răsturnat, toropit de tranchilizante.

— O cămașă de forță zburătoare, mormăi Olquist.

Mîngîie suprafata de plastic a saltelei. La atingere sugera meduze uriașe plutind cu el spre tărmuri necunoscute. Într-un fel, plutea spre tărmuri necunoscute, constată el mîngîind salteaua. Sensul acestei călătorii continua să rămînă neclar în mintea lui. Era în avion. Privi din nou în jos, cu obrazul lipit de saltea. Luminile văzute acum, se înșirau de-a lungul unui traseu coerent, străzi și intersecții de oraș mare, iar ceea ce sclipea deasupra capului, nu puteau fi decît stele. Zbura la mare înălțime. Cînd se ridică în picioare, lumina erupse din panouri fluorescente smulgîndu-i o grimasă scurtă. „Foto-celule plasate la cel mult jumătate de metru înălțime", notă el sprijinindu-se de fuselajul scuturat de un gol de aer. Acest mic truc tehnic era destinat propriilor sale trebuințe, hotărî Dembrait jr. clătinîndu-se. Cel puțin o cameră de luat vederi lucra în spectru infraroșu, se gîndi făcîndu-se că nu observă deplasarea silențioasă a unui asemenea obiect instalat la capătul culoarului. Se trezi înaintea unui mic frigider. Spațiul interior era ocupat de cutii cu suc de fructe stivuite alternativ. Un rînd portocale, un rînd avocado. În alt loc descoperi hrană concentrată ca în rațiile militare. Aveau grijă să nu rămînă flămînd, constată el. Și cu toate astea, nimic nu sugera o călătorie de plăcere. Zborul semăna mai mult cu o cădere nesfîrșită în hăul întunecat din visele urîte, cînd voința paralizată nu îngăduie nici o mișcare, iar țipătul este gîtuit de o spaimă fără nume. Considera că se afla într-un fel de carceră de o extravaganță costisitoare care purta neîndoios amprenta lui taică-său. Peste aceste concluzii se suprapunea cu o supărătoare insistență un sentiment obscur de culpabilitate. Iar dacă făcuse ceva care să necesite un periplu forțat între cer și pămînt, lucrurile se agravau. Pur și simplu nu-și amintea de ce se găsea aici, într-un avion pregătit să reacționeze la actele lui, ca un animal bine dresat. Privi direct spre una din camerele de luat vederi.

— Cînd ți-am spus că nu mai vreau să văd pe nimeni, nu mă gîndisem la așa ceva, rosti el rînjind. Dacă acel obiect era acolo, însemna că cineva avea interesul să-l țină sub observație. Un mod de comunicare cu un singur sens. Era mai bine să se știe ce gîndea înainte ca și acest tip de comunicare să dispară, se hotărî el brusc. Am fost fair-play din totdeauna" își zise Dembrait jr. privindu-și imaginea reflectată deformat pe curbura fuselajului. Proiectată peste bezna de afară, apărea ca o fantomă hidă din tunelul ororilor. Rînjetul încremenit pe buze contribuia la formarea unei expresii de o grotească agresivitate. Își dezbrăcă tricoul dintr-o mișcare, apoi cu un salt ca la baschet îl agățâ de camera de luat vederi obturîndu-i teleobiectivul.

— 1—0! anunță el începînd să-și scoată pantalonii. Mișcările erau imprecise din pricina grabei. Dacă puseseră la punct un asemenea sistem de supraveghere continuă, trebuiau să se fi gîndit și la ceva care să-l împiedice să-l scoată din functie. Rupse cracii pantalonilor. Cu unul acoperi camera de la capătul culoarului, iar celălalt aterizâ pe cea laterală care-i urmărise deplasarea pivotînd silentios. În cîteva minute, acoperi tot ceea ce i se părea că aduce cu o cameră de luat vederi. Făcu toate astea fără să fie împiedicat, și de-abia la sfîrșit își dădu seama că asta era o reacție imprevizibilă. Avionul nu răspunsese la neutralizarea unei părți a sistemului de supraveghere. „Poate că nu le pasă cum arăt" încercă el să glumească așezîndu-se pe o saltea. Doar în chiloți, lungit pe saltea, cu respiratia amplificată de efort, dădea impresia unui înotător istovit. Ajuns pe plajă, acesta descoperă că performanța nu i-a fost admirată de nimeni. Începea să fie tot mai preocupat de lipsa de reacție. Era din nou în întuneric. Lumina se stinsese așa cum se și așteptase. Mîngîia suprafata de plastic a saltelei. Meduze... șopti el. Meduze aduse de valuri la picioarele sale, răsucite în freamătul lent al mării. O atingere alunecoasă și neglijentă. Vuietul mării ajungea pînă la el obturînd zumzăitul motoarelor. Nu știa cum de se auzeau valurile atît de tare. Aia de jos habar n-aveau că el le putea auzi, și le scăpa total existența acestei posibilități, își spuse el zîmbind. Peste vuietul mării, se suprapuse la un moment dat țipătul ascutit și stingher al unui vînd din nord. „Te salut, prietene", zise el în gînd, ridicînd capul spre chemarea îndepărtată. Din aceeași depărtare, cuvinte demult rostite se deșteptară în mintea lui.

— Du-l în casă, n-are voie să caște la norii ăia!

— O plimbare la aer, nu strică nici unui copil sănătos, doamnă.

— Nu ți-am explicat că-i bolnav ! Tocmai astfel de lucruri n-are voie să vadă. Du-l înăuntru. Chiar acum.

— Dar a stat atît de puțin ...

Golul de aer se suprapuse peste momentul smuciturii de atunci completînd imaginea.

— Marș în casă ! Iar tu ești concediată. Deși nu-și amintea cui aparținea, prima voce îi inspira o teamă alăturată unei vinovății fără înțeles. Îi lăsa impresia că făcuse ceva nepermis privind apele pustii și cerul înălțat ca un perete în alea mării. Cineva îl luase de acolo, dar în momentele anterioare de contemplare încăpățînată, se integrase în elementele mobile ale peisajului, plutind odată cu vîntul peste crestele valurilor, vibrînd în corzile harfei de aer și soapte ridicate din mare. Nu mult după aceea, norii răzleți se adunaseră, fără ca el să-i mai poată privi, dar își convertise deja bucuria în formele lor fragile. Cerul devenise de o fluiditate amenințătoare, o altă mare așteptînd să curgă peste țărmuri. Ceva mai tîrziu, într-o cameră cu jaluzelele trase, începu să țipe fără să deschidă gura, cei din casă l-ar fi putut auzi în bubuiturile trăznetelor.

Amețit de întuneric, încearcă să-și regăsească trăsăturile risipite în spațiul acelei zile.

Camera pentru „VIZITATORI" arăta ca o sală de lectură, cu măsuțe grupate în șiruri paralele și pliante multicolore răspîndite neglijent pe cele mai multe dintre ele. Dar în loc de rafturi pentru cărți, pereții erau decorați cu afișe de propagandă în favoarea înrolării în Forțele Aeriene. „Nici un avion nu se pilotează singur, oricît de perfecționat ar fi. Pentru asta este nevoie de OAMENI !" glăsuia unul din ele. „OAMENII" surîdeau fotogenic din umbra căștilor de pilotaj. Degetul mare îndreptat în sus arăta că totul mergea bine. Cu vizoarele lăsate pe ochi, aveau ceva din bucuria dură a victoriei.

Ușa trîntită îl făcu pe Olquist să tresară. Se întorsese frate-său. Puse pe masă cîteva hîrtii și două cutii de suc.

— Nu știu de ce te interesează chestiunea asta, începu el așezîndu-se. Fusese luat pe neașteptate. Venirea lui Olquist aici la bază i se părea ceva nemaipomenit. Olquist detesta să-l vadă pe frate-său în uniformă. Aranjă hîrtiile înaintea lui. Erau niște cópii xeroxate ale hărților de navigație ale aviației civile. Limbajul codificat care însoțea păienjenișul de linii trasate în mai multe culori, punea în dificultate pe un neavizat. Olquist se uită disperat la frate-său. Nordwin zîmbi. Tresele de locotenent sclipind pe vestonul impecabil și triumful sugerat în zîmbet, îl făceau să semene cu unul din victorioșii de pe afișe. De fapt, era din aceeași tagmă, observă Olquist obosit.

— Spune-mi exact ce te interesează, făcu Nordwin așezînd hărțile într-o succesine numai de el înțeleasă. Uite, acum sînt expuse pe zile. Avea un aer decis și profesional. Olquist se simțea ca în fața unuia din jocurile care-ți cer să ochești anumite detalii în timp limită. Punctele lui scădeau vertiginos.

— Care a fost poziția avionului ieri noapte ? îndrăzni el în cele din urmă. Nordwin puse degetul pe un culoar aerian trasat cu albastru.

— La ce oră ?

— După ora 24, făcu Olquist urmărind docil deplasarea degetului pe hartă.

— Deasupra Atlanticului de Nord, la altitudinea de 15 000 de metri. Vrei coordonate exacte ?

— Stai puțin, se repezi Olquist începînd să caute prin mapă. Vrei să spui că a nimerit acolo în plin uragan ? Scoase o foaie de hîrtie.

— Era la o altitudine de siguranță, n-avea cum să fie afectat. Ajunsese chiar deasupra „ochiului" uraganului. Olquist citea febril din notițe.

— Era treaz la ora aceea, zise el încet ridicînd privirile. Nordwin își arcui sprîncenele.

— Poftim ?

— Am zis că la ora aceea tipul nu dormea, explică Olquist. Era probabil culcat pe una din saltele. Probabil culcat, nu știu exact fiindcă a acoperit camerele de luat vederi și la un moment dat lumina s-a stins. Mi s-a explicat că acest lucru este controlat de fotocelule. Cum te așezi sub unghiul lor de acțiune, bang ! Îmi mai trebuie cîteva date ca să mi se confirme un fapt uluitor. Mai departe ? Nordwin îl privea cu o neliniște vagă.

— Uite ce-i, zise el. Toate informațiile furnizate de mine, n-au caracter secret, dar ar fi mai bine să nu fie discutate în alte părți. Ce legătură ai tu cu povestea asta a lui Dembrait ?

— Am avut, preciză Olquist bătînd darabana pe tăblia mesei. Mă angajaseră să-l observ pe Dembrait jr. să notez stările prin care trecea. Făceam fișe de de observație. Asta pînă l-am lăsat să acopere camerele de luat vederi. Se opri urmărind traseul notat cu albastru. Îi vorbi lui Nordwin de tranchilizantele împrăștiate în avion sub formă de aerosoli. Am hotărît că nu mai pot să fiu de acord cu asta, zise el.

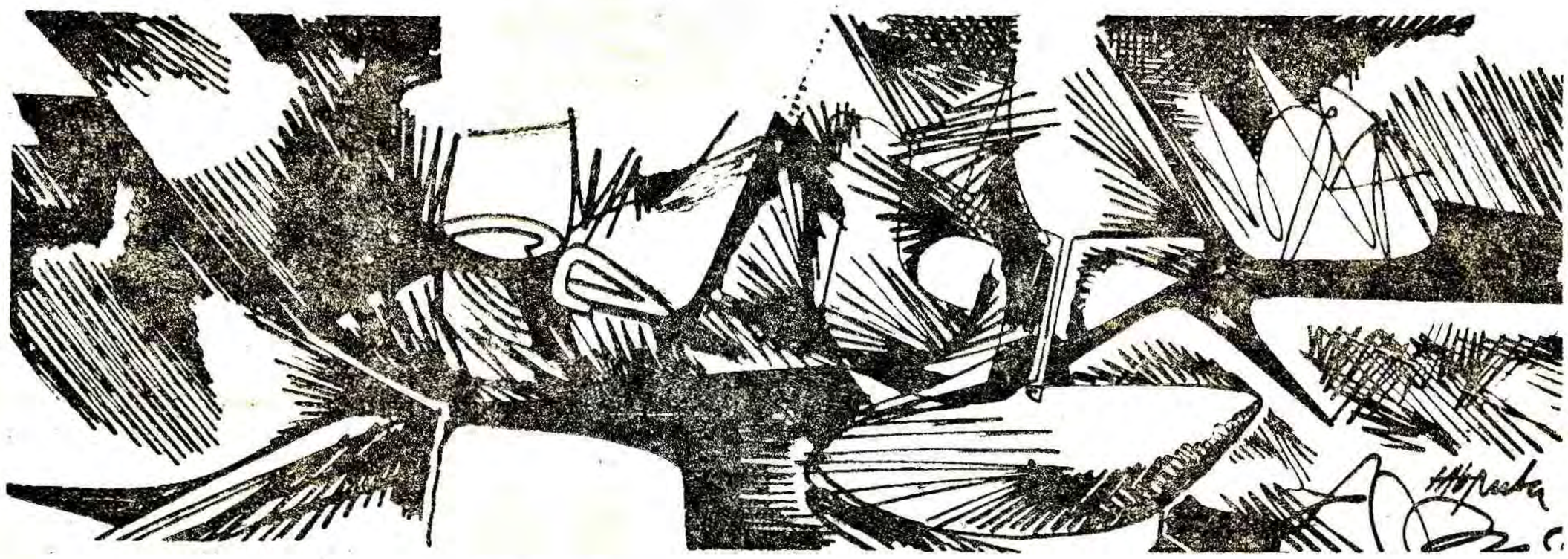

Acum mă interesează cît de mult s-a suprapus traseul uraganului peste cel al avionului.

— Un uragan la latitudinea respectivă, începu Nordwin, este el însuși o ciudățenie. S-a năpustit ca un tăvălug peste coastele Groenlandei. Noroc că n-a prea avut ce dărîma pe acolo. S-a disipat în pustietățile acelea. Olquist își plimba privirea peste hărțile de pe masă de parcă ar fi căutat un lucru pierdut. În ultima vreme își concentrase gîndurile spre avionul acela ca acum să descopere cît de insignifiant putea fi, absorbit de cer.

— Am toate motivele să presupun că traseul uraganului s-a suprapus cu cel al avionului, rosti el împingînd hărțile spre frate-său. Nordwin nu răspunse

imediat. Clătină din cap dînd impresia că făcea eforturi ca să-şi amintească ceva care să infirme cele spuse de Olquist.

— Într-adevăr, a urmat uraganul, încuviinţă el. Avionul ăsta este dirijat printr-o reţea de sateliţi, şi tipii l-au ţinut deasupra uraganului în loc să solicite alt culoar. Ciudat... adăugă el strîmbîndu-se.

— Nu. N-a fost asa, rosti Olquist decis trecînd peste expresia de profesionalism ultragiat, oferită de frate-său. Uraganul a urmat traseul avionului, şi nu invers, Nordy-boy.

Terminalul calculatorului arunca pe figura celui asezat în faţa lui o lumină palidă, albăstruie, ca nişte flăcări firave zbătîndu-se în vînt. Omul avea o expresie încordată. Datele afişate pe ecran se succedau, compunînd imaginea deloc liniştitoare a ceea ce se petrecea la mii de kilometri distanţă. În centrul imaginii se desfăsura o reprezentare grafică tridimensională a unui urias sorb cuprins de o mişcare de rotaţie lentă dar ameninţătoare. Foarte vag se putea identifica un punct de contact cu întinderea de ape fierbînd dedesubt. Era monstrul care se tîra sub avionul lui Dembrait. Aparatul zbura la o altitudine prudentă. Calculatorul accelerase timpul în care ar fi urmat să se petreacă aceste lucruri, astfel că bărbatul avea deja posibilitatea să urmărească braţele uraganului biciuind un perimetru de sute de kilometri pătraţi, într-o vreme cînd monstruozitatea de-abia luase contur. Puse mîna pe telefonul instalat pe consolă.

— Scade presiunea atmosferică în zona Caraibelor, îl anunţă vocea de la capătul firului. Va fi mai grav ca data trecută. Bărbatul dădu din cap aşezînd receptorul telefonic la loc. După un timp îl ridică din nou.

— Anunţă că nu-l putem folosi pe băiat, zise el. Este prea evident. Am atras deja atenţia serviciului american de supraveghere a uraganelor. Nu-i greu de presupus ce gîndesc analistii lor. Asta nu mai este o coincidentă în ochii lor, zise el ciocănind ecranul terminalului. Da, ştiu, adăugă bărbatul continuînd dialogul Trebuie să-i spuneti lui tată-său că ştiu un loc unde asta nu bate la ochi. Trei zile senine pe an, atît au, zîmbi el. Da, într-adevăr, nu-i un loc unde ţi-ai dori să petreci concediul.

Silviu Genescu

Duminică după amiază

Sîmbătă, ora 20

Dacă cineva ar fi avut ideea nebunească de a fixa un microscop la şase kilometri altitudine deasupra cabanei, ar fi putut avea şansa de a vedea prin ocular un ochi larg deschis asupra lumii. Ar fi putut, dacă ar fi avut norocul să dea peste acel minuscul punct, să privească în voie irisul ca un mic disc întunecat, înconjurat de haloul filigranat, încărcat de desene complicate şi poate l-ar fi confundat cu aripa unui fluture exotic cu petala unei orhidee, ori poate cu o complexă antenă de transfer informaţional.

Duminică, ora 1 : 20

Cabanierul se împiedică de o rădăcină proeminentă şi se întinse cu un icnet peste frunze veştede, aşternute din belşug peste pămîntul reavăn al pădurii. Sub stratul proaspăt, cel vechi putrezise deja şi în cîteva rînduri picioarele îi alunecară pe el, stîrnind un miros puternic, uşor dulceag de care însă se sperie şi mai tare, căci aducea a mormînt proaspăt săpat. Reuşi cu greu să se ridice şi îşi continuă goana la vale orbeşte, cu mîinile întinse pentru a se feri de crengi şi de imaginea gropii, gata să-l primească şi să se închidă deasupra lui.

Din cînd în cînd, gura se căsca spasmodic după aer, coşul pieptului prindea să ardă şi el se oprea să-şi tragă răsuflarea, dar nu pentru mult timp, căci imediat ce plămînii îşi potoleau zbuciumul, reveneau amintirile.

Şi atunci scotea un ţipăt disperat şi gonea mai departe, cît mai departe, în vale.

Duminică, ora 7 : 30

„Grăsanul", cu statura lui mică şi obrajii bucălaţi, cu zîmbetul său veşnic, de copil pus pe şotii, lăţit pe faţa unsuroasă, nu contenea cu plîngerile. Era în concediu, o vacanţă ratată, îmbîcsită de praful oraşului, de plictiseala şi monotonia unor zile, fiecare asemeni celeilalte. Dar nici aşa, la fiecare pas să te simţi ca un cal de povoară, să calci peste bolovani, să urci într-o zi cît la bloc într-o lună şi să blestemi clipa nenorocită cînd ai pus prima ţigară în gură.

„Deşteptu", un tip acru şi posac, l-a repezit la primele lamentări, apoi, înţelept ca un sfinx, a arborat o mină indiferentă, refuzînd pînă şi contactul nevinovat al privirilor. Peisajul nu-i spunea nimic, deşi îi făcea plăcere să colinde prin coclaurile sălbatice din partea locului. De aseară, o durere cumplită de măsea îi adusese în suflet, mai profund ca niciodată, regretul că nu reuşea să-şi învingă frica de dentist la primul semn şi de fiecare dată ajungea la „zeamă de cleşte".

— Eu nu mai vin la munte, în viaţa mea! repetă Grăsunul încercînd zadarnic să-şi mute rucsacul într-o poziţie mai puţin jenantă.

Nu reuşi, gemu şi mări pasul, să nu rămînă în urmă. Liniştea pădurii îl agita, de parcă i-ar fi fost frică să nu rămînă singur cu gîndurile lui. Sau, poate, să nu observe că, de fapt, nu are gînduri proprii...

— Mă, ce mai fugea cabanierul azi noapte! exclamă Glumeţul. Pun pariu că a ajuns în oraş înaintea trenului!

Deşteptul şi Grăsanul îl priviră la început nedumeriţi, apoi izbucniră într-un rîs potolit. Deşteptul, de fapt, abia schiţase un zîmbet. Grăsanul hohotise amintindu-şi imaginea zdrahonului ce alerga ca apucat de streche. În fond, de ce fugea? Nu se preocupa prea mult de această idee, foamea îşi făcea simţită prezenţa.

— Măi, băieţi, făcu el aproape rugător. Hai să mîncăm ceva, că nu mai pot de foame...

Ceilalţi l-ar fi ironizat, dar figura cîndva jovială le aduse aminte că plecaseră în grabă, plănuind să ia o gustare pe drum. Deşteptul dădu din umeri indiferent, ceea ce la el echivala cu o acceptare. Glumeţul le propusese să mai meargă puţin, pînă vor da de o scurtătură şi să se oprească acolo.

— Bine, acceptă Grăsanul. Dar să ştiţi că la plecare l-am văzut pe cabanier, dormind pe masa de biliard din salon.

Sîmbătă, ora 23 : 50

Grăsanul încercă primul să doarmă si reusi, după cîteva mişcări, să încremenească pe burtă, cu perna deasupra capului. Deşteptul zăcea pe spate, cu perna peste ochi, să nu-l supere lumina. La masă, îmbrăcat în pijama, cu pătura peste el, Glumeţul scria în carnetul de notiţe:

La ora 22,30 s-a auzit o detunătură extrem de puternică, cu un ecou nefiresc de lung si parcă distorsionat artificial, ca tunetul scos de motoarele unui avion ambalate la maximum înaintea decolării. Geamurile au fost apoi luminate ca sub lumina unui fulger ce nu se mai

stinge. Ecoul și lumina au durat cîteva zeci de secunde, fără să scadă în intensitate.

Am ieșit cu toții imediat afară și atunci fenomenul s-a repetat de trei ori, la intervale de unul, cel mult două minute. Am putut observa cum din copaci și de pe acoperișul cabanei sar o puzderie de scîntei, ca și cum ar lua foc praful stîrnit de unda de șoc, apoi, cam la 16—20 secunde de la începutul bubuiturii, apare lumina, ca și cum întreg cerul ar fi fost un fulger gigantic. Foarte ciudat mi s-a părut faptul că, deși f.f. puternică, strălucirea nu jena privirile și n-am putut depista dacă era sub sau peste nori...

— Mai termină o dată, mă, că mă supără lumina! se răsti Deșteptul la scriitorul improvizat, făcîndu-l pe Grăsan să geamă nemulțumit în somn.

— Întotdeauna lumina a deranjat... îi răspunde Glumețul în doi peri, luîndu-și un aer misterios. Dar nu insistă. Renunță și stinse becul cu gîndul că, oricum, fenomenul a fost suficient de straniu pentru a nu-l uita toată viața. Dacă și cabanierul, un om al muntelui, s-a speriat în halul ăla...

Duminică, ora 3 : 00

Informații, informații. Biții aleargă din Simulator prin Marele Sistem, hrănindu-i memoria sărăcită de prea multe transferuri. Reuși să se strecoare neobservat, ocolind toate capcanele puse în calea celor ce nu aveau ce căuta acolo. Sorbea pur și simplu tot ce-i putea oferi spațiul și timpul acelui loc, pînă cînd de undeva, de lîngă el, generatorul de strategii aleatoare își făcu simțită prezența, oprindu-i ospățul.

Acum trebuia să se întoarcă, lăsînd în urma lui totul așa cum a fost. Graba îl făcu să scape din vedere cîteva variabile locale. Consecințele n-au fost mari, doar cîteva încălcări minore ale regulilor de compunere.

Abia lîngă generator și-a dat seama că uitase o componentă asimptotică într-un spațiu izolat. Să încerce o întoarcere? A doua oară, sigur va fi depistat. Se liniști la gîndul că zona este izolată, restrînsă, și oricum în scurt timp totul va reintra în normal.

Se simți mulțumit și se deconectă de Simulator. Acolo, în nicăieri, într-o duminică la ora 3 a.m., dacă ar fi avut cineva ideea nebunească de a fixa un microscop la sase kilometri altitudine, deasupra cabanei, ar fi putut avea șansa de a vedea prin obiectiv un iris larg deschis asupra lumii, închizîndu-se lent.

Apoi ar fi uitat că l-a văzut.

Duminică, ora 5 : 18

Tălpile picioarelor parcă ar fi răni deschise, fiecare pas îl făcea să urle de durere. Se sprijini de masa de biliard cu un cuvînt de binecuvîntare pentru cel care turnase cimentul neted, atît de răcoritor pe lîngă pietrisul de afară.

Pijamaua îi era o zdreanță murdară, atîrnînd pe el ca pe o sperietoare. Însfăcă pătura de pe tonomat și se întinse, oftînd a ușurare, după ce picioarele încetară să-i mai suporte greutatea.

Dar nu i-a fost dat să adoarmă imediat. Ca și cum poziția orizontală le-ar fi deșertat, au început să năvălească gîndurile. De fapt, erau semne de întrebare și pete albe în memorie, cu atît mai neplăcute, cu cît nu-și amintea să fi băut peste măsură aseară. Ce a căutat în toiul nopții la ușa popii din satul din vale? Și de ce cîinele ciobănesc îl privea cu frică și scheuna, că doar nu se ferește nici de lupi, nici de urși?

Cînd cabanierul reuși să adoarmă, deasupra muntelui ziua își anunța apariția.

Duminică, ora 8 : 00

La marginea pădurii, se lăsară cu plăcere scăldați de razele călduțe ale soarelui, înăltat deja de o oră deasupra orizontului. După ce străbătea un teren ierbos, poteca marcată se afunda din nou în pădure, iar în dreapta pornea un drum mai puțin umblat, parcă tăiat în coastă și grăbit să ajungă în vale, judecînd după panta accentuată.

— Uite, asta-i, făcu Glumețul indicîndu-le cărarea mărginită de bolovani.

Deșteptul se mulțumi cu precizarea că scurtează drumul cu două ore, dar Grăsanul se împotrivi:

— E mult mai greu... Mai bine mîncăm aici și urmăm marcajul. Ce-s eu, alpinist?

— Nu, halterofil! De treizeci de ani te cari singur, făcu Glumețul știind bine că aluziile la corpolență nu-l ating pe micuțul rotofei, aproape mîndru de aparența sa lumească. Se știa simpatic și plăcut în societate și asta îi era de ajuns. Avusese chiar cîteva surprinzătoare succese sentimentale, de durată scurtă însă, căci, explica el: „Nu am răbdare cu ele, prea-s capricioase".

— Nu e nici mai greu, nici mai periculos, precizează Deșteptul. Efortul este același, timpul este mai scurt pe aici, probabil și priveliștea mai frumoasă...

— Sigur, sări Glumețul. Peste cîteva minute ajungem la un fel de balcon natural, o splendoare! Acolo zic eu să mîncăm și să ne odihnim. Doar zece-cinci-sprezece minute!

Aluzia la mîncare și termenul scurt avură efectul scontat asupra Grăsanului. Se alătură Deșteptului, fără să mai scoată un cuvînt, mulțumindu-se să icnească ușor, cînd drumul îl silea să sară peste cîte un bolovan și rucsacul îl lovea în șale.

Duminică, ora 10 : 06

Drumul era, într-adevăr, pe măsura recomandărilor. Pe panta abruptă a muntelui, în zona cea mai netedă, cineva parcă tăiase cu dalta o cale, de vreo doi metri, mărginită într-o parte de un perete drept

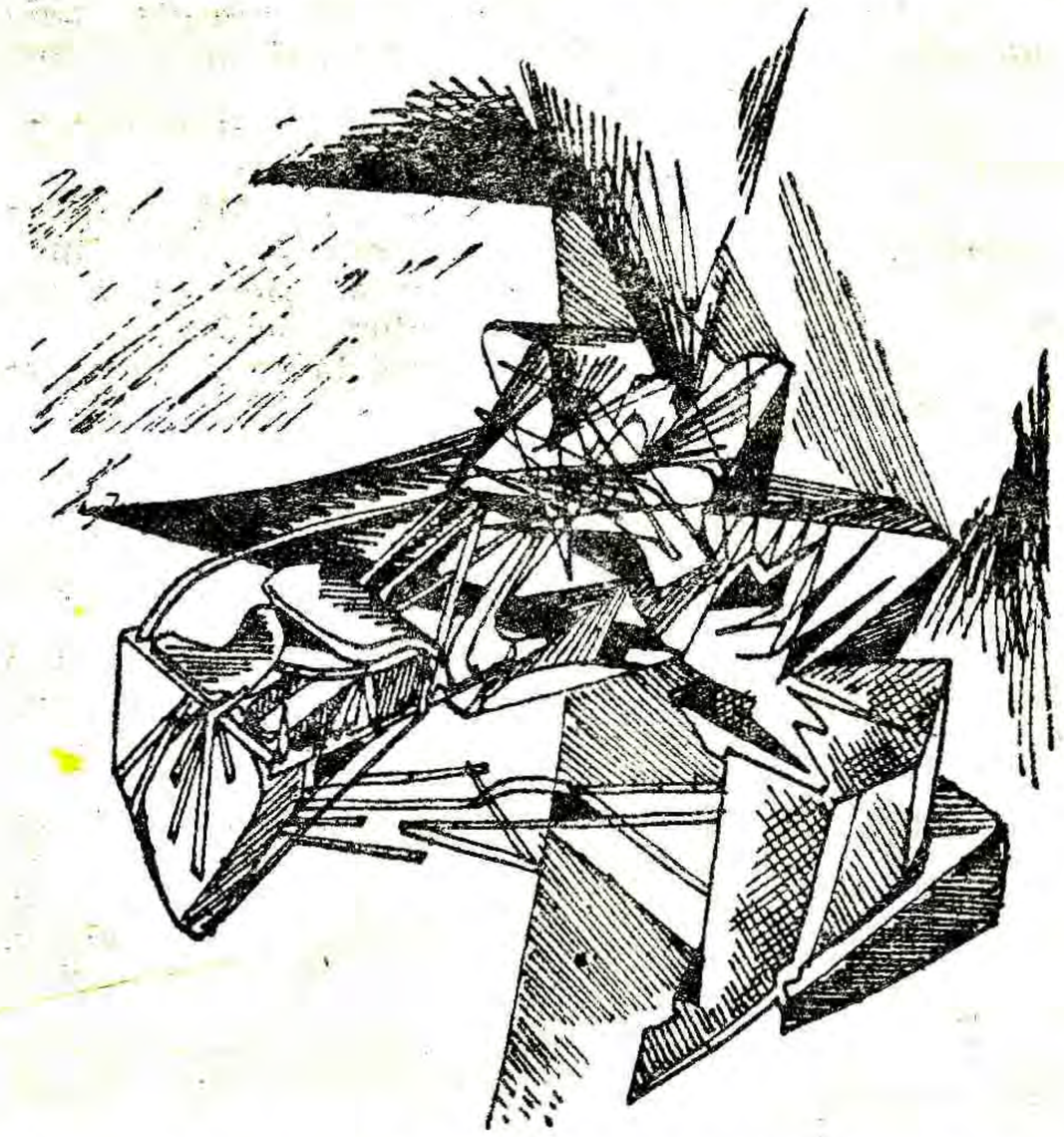

și în cealaltă de o prăpastie adîncă. Nu se putea vedea valea acoperită de nori, doar cîteva piscuri răzlețe înspre soarele parcă nehotărît să urce sau să coboare.

Uneori, stînci imense străjuiau de ambele părți și atunci aveau impresia că intră pe una din străduțele acelea strîmte, din orașele medievale. Acum, tocmai ieșeau dintr-un asemenea loc, iar poteca se lărgea și devenea un mic platou, cam cît o cameră, acoperit cu un mușchi de un verde închis. Lîngă peretele vertical se puteau zări cîteva resturi: ziare mototolite, o

conservă goală, un borcan cu urme de zacuscă, o sticlă, coji de pîine încă negăsite de păsări.

— Ce porcărie, observă Deșteptu' acru. Unde te învîrți, dai de gunoaiele civilizației.

Grăsanul îl aprobă imediat, furat de frumusețea peisajului, dar Glumețul îl opri cu un plescăit și îi spuse :

— Sigur, cînd am mîncat noi te-ai și grăbit să îngropi resturile...

— Eu ? De ce eu ? se agită micuțul cu un ton pițigăiat. Ce, io-s mai prost ?

Deșteptul dădu din mînă a lehamite și privi spre resturi. În timp ce le studia cu o curiozitate de arheolog, le spuse tărăgănat, ca un diriginte care își ceartă clasa :

— Ar fi trebuit să ne gîndim la asta ! Nimănui nu-i place să calce în gunoaiele altuia. Uite, sînt ca o pată pe un tablou frumos ! adăugă el pe un ton acuzator, în timp ce ridica de jos o hîrtie mototolită, pe care se putea vedea un scris dezlînat, cu gîndul de a-și face o idee despre cei ce trecuseră înaintea lor pe acolo.

— Toți sînteți deștepți, dar numai după ce-i prea tîrziu pentru ideile voastre generoase, se plînse Grăsanul. Să fi spus atunci, înainte de a pleca...

Ar fi continuat, dar replica Deșteptului căzu brusc, cu o intonație de om speriat :

— Noi am lăsat murdăria asta !

— Imposibil ! exclamă spontan Glumețul și în aceeași clipă se înfioră : nu-și amintea de acest platou, deși mai trecuse de cîteva ori pe aici.

— Cum, ne învîrtim în cerc ? făcu Grăsanul, aproape cîntînd cuvintele.

— Nu se poate, reveni Glumețul. Drumul este în pantă, am coborît tot timpul..., în plus, la capăt întîlneste din nou poteca marcată, jos, în vale...

Deșteptul însă începu să citească rar și răspicat, descifrînd cu greu cuvintele scrise în grabă :

— *„La ora 22 : 30 s-a auzit o detunătură extrem de puternică, cu un ecou nefiresc de lung și parcă distorsionat artificial, ca motoarele“* ...

Glumețul îi smulse petecul de hîrtie și se uită la el cu ochi mari, răsucindu-l pe toate fețele.

— Da, eu am scris asta, aseară. Mă apucase inspirația și am vrut să scriu o povestire SF. După ce am mîncat, simțul autocritic m-a îndemnat să mă șterg cu ea pe mîini. Dar cum a ajuns aici ?

— Nu ea a ajuns la noi, ci noi la ea, îi răspunse calm Deșteptul.

Duminică, ora 10 : 34

— Drumul ăsta îmi amintește de Tarzan. Ai văzut, la începutul filmului... Mutia Escarpement parcă-i spunea.

— Dă-l dracului de Tarzan, făcu Glumețul. Mi-e frică să nu dăm de deșteptul ăla. Zău, nu știu de ce, dar parcă aș prefera să-l aștept aici o zi întreagă.

Grasul nu-i răspunse. Începea să transpire și respirația îi deveni șuierătoare. Priviră amîndoi, cu atenție în jur ; exclus să existe o ramificație și, în plus, au coborît întruna. Nu putea înțelege de unde frica asta absurdă la Glumețul ăsta de prieten al lui, poate încearcă să-l sperie. Ori, cine știe, o fi avut și el coșmaruri azi-noapte.

O clipă se cutremură amintindu-și cum se trezise, lac de sudoare, tremurînd tot. Dar, ca întotdeauna, visul pierise din memorie, observă el cu bucurie.

Soarele pieri acoperit de o stîncă, din ce în ce mai înaltă, pe măsură ce coborau. Erau ca într-un coridor fără acoperiș, cu pereți cenușii de stîncă vulcanică, și peisajul nu-i inspira prea multă plăcere. Grăbi pasul, pînă ajunse lîngă Glumeț.

— Ce-i, mă, ți-e frică, făcu acesta, însă fără umbră de ironie în voce.

— Nu... ba da ! răspunse Grăsunul, ușor rușinat.

— Și mie, recunoscu prietenul său.

Cîțiva pași mai încolo „coridorul“ se deschise într-un mic platou acoperit cu mușchi, așezat ca o lojă pregătită pentru spectacolul răsăritului. Soarele se ridicase puțin peste linia orizontului, luminîndu-i pieziș cu o lumină stranie, încă ușor roșiatică, răsfrîntă în norii din vale, ca într-o mare sîngerie.

Deșteptul, așezat lîngă o grămadă de gunoaie, îi privea liniștit pufăind dintr-o țigară.

Duminică, ora 11 : 04

Grăsunul scoase sticla de ceai, sorbi cîteva înghițituri, o privi dezamăgit cînd observă că o golise și o aruncă în prăpastie. Regretă imediat gestul, închipuindu-și ce s-ar putea întîmpla dacă în vale ar lovi un ghinionist, dar nu-și isprăvi gîndul ; un zgomot de sticlă spartă îl făcu să sară în picioare.

La un metru de el, cioburile unei sticle mai alunecau încă pe un bolovan. Privi în sus, dar ușoara curbură a stîncii nu-i îngăduia să vadă mai departe de cîteva zeci de metri. În schimb, pe piatra colțuroasă se mai putea zări o bucată din eticheta unei sticle de vin, lipită pe un ciob. Aceeași marcă o avusese și cea aruncată de el.

Se așeză pe o piatră, cu ochii spre soarele ridicat puțin deasupra orizontului. Începu să tremure ușor, scuturat de friguri. Își încheie hanoracul pînă sus și își îndesă căciula de lînă peste urechi, dar fără rezultat. Gîndurile îi alergau la cei doi prieteni, porniți în sens invers, să urce spre bifurcația cu drumul marcat. Își privi ceasul : Era 11 și 4 minute. Cifrele abia se mai vedeau, probabil bateria se descărcase din cauza umezelii. Mai avea de așteptat jumătate de oră pînă cînd, în eventualitatea cea mai proastă, Deșteptu' și Glumețul vor apărea din stînga lui. Dacă în trei sferturi de ceas nu vin, înseamnă că sînt salvați și va porni spre dreapta. Își imagină cu duioșie bancurile pe care le vor face pe socoteala lui și se hotărî să abandoneze rucsacul aici, pe acest platou nenorocit. Și așa mare lucru nu avea în el și asta este ultima dată cînd mai calcă pe un teren cu denivelări mai mari de două sute de metri.

Zîmbi mulțumit de această hotărîre și în clipa aceea, în stînga lui, se auzi o voce.

— Curios, niciunde nu se poate ghici o lipitură, ceva, un indiciu oarecare...

Era Deșteptu'. Sosiseră cu o jumătate de oră mai devreme.

Duminică, după amiază

— Ce te miri... făcu Deșteptu' către Grăsan cînd îi auzi părerea că totul este un vis urît. Toată viața este o iluzie !

— Asta ce-i ? o Sutură din *Deșteptu'-Shashtra* ? îl ironiză Glumețul, cînd se angajară în coridorul stîncos.

— Fratilor, eu nu pricep de ce mergem așa, ca orbetii ? Ce rost are, doar ați văzut că drumul se scurtează mereu ?

Nu-i răspunse nimeni. Au depășit platoul și au intrat din nou pe cărarea strîmtă mărginită de pereții cenușii și reci. O pasăre căzu la picioarele Glumețului și începu să dea spasmodic din aripi, cu capul căzut într-o parte. La tura următoare o găsiră la marginea zonei acoperite cu mușchi, încercînd în van să se țină pe picioare. Grăsunul o luă în palme și o liniști cu mîngîieri ușoare, pînă cînd deschise ochii și reuși să-și ridice ciocul.

— Cel puțin acum nu mai avem mult de mers, își reluă Grăsunul monologul. Pasărea se uita acum clipind rar, cu capul cînd într-o parte, cînd în alta.

— Pasărea asta mă liniștește, spuse Deșteptu', gînditor. Asta îmi confirmă bănuiala că și dacă încercam să escaladăm peretele, pățeam același lucru.

Grăsanal își aminti de sticla aruncată în prăpastie, dar nu spuse nimic. Îl privi pe Glumeț cum face un pas în aer, ca și cum terenul s-ar deplasa sub el. Privi mușchiul moale și observă sec, fără teamă, fără uimire, cum pașii se întorc implacabil pe urmele de unde plecaseră.

— Cît o fi ceasul ? întrebă Deșteptul ,un adversar hotărît al purtării de brățări de orice fel, căci, spunea el, deranjează biocurenții.

— Nu știu, răspunse Grăsanul, mi s-a descărcat bateria.

— Și mie, adăugă, Glumețul, fără altă replică.

Tăcură. La orizont, soarele abia săltat deasupra norilor își trimitea razele anemice, fără să reușească să-i încălzească. Într-un tîrziu, Glumețul adăugă :

— E duminică după amiază, cred.

Înainte de a-și pierde rostul, cuvintele ajunseră la ceilalți ca și cum cineva ar fi tăiat propoziția pe drum :

— Duminică după

— Duminică

— ...

Constantin Cozmiuc

Satirul

Motto : *„Satirul era imaginea primordială a omului, expresia emoțiilor sale cele mai înalte și cele mai puternice, era tovarășul care oglindea suferința zeului, vestitorul de înțelepciune din străfundurile naturii, simbolul atotputerniciei sexuale a acesteia.*

— NIETZSCHE —
— Nașterea tragediei —

M-am trezit cu senzația că totul se dărîmă. Că undeva un precar echilibru s-a rupt și că, în golul creat, întreaga drăcie universală se prăbușește. Pe urmele ei veneau neîncetat : orașe, oameni, sentimente, eroi, iluzii, mașini, cutremure, cîntece de pace, de dragoste și moarte, invalizi, pateuri cu brînză, familii fericite, butoaie, cuvinte, șuruburi de zece ...

Am deschis ochii și în cameră liniștea a gîfîit încet, somnoroasă. Lumina lunii scălda fereastra, irizînd încăperea, dîndu-mi o senzație apăsătoare de singurătate și frumusețe fără de scop.

N-am să-mi amintesc, poate, niciodată cum m-am îmbrăcat și ce am făcut pînă am ajuns în marginea unui cartier părăsit. Aici, într-o tăcere dezolantă și în întuneric m-am regăsit singur printre blocurile demult nelocuite, intrate în ruină și poate într-un obscur plan de resistematizare, blocuri lăsînd impresia că nimeni nu a locuit în ele ci numai în noi și trainice complexe arhitectonice. Dacă acestea din urmă reprezintă punctul de plecare al intuițiilor noastre de zi cu zi, pe mine mă surprind tot mai des prin vechile cartiere respirînd un aer zgrunțuros de construcție veche, mă surprind strivind sub picioare liniștea contagioasă ce hibernează printre platanii imenși sădiți acolo demult ; mă car după mine ore în șir pînă cînd, undeva, ceva se întîmplă : un cutremur într-o țară suprapopulată sau un accident feroviar cu multe victime.

Dimineața, foarte devreme, baza era pustie. Numai vîntul se agita cărînd pe pistă hîrtii, frunze și praf, zgîriind un cer demult plumburiu și rece. Apoi parcă vîntul a înghețat în ramurile plopilor desfrunziți, ce înconjurau baza. Au urmat momente de liniște în care, apatic, nu puteam să aud decît timpul scurgîndu-se inconfundabil și sigur. Soarele a încălzit mai tîrziu locurile iar pe pistă a început agitația. Am plecat și, la urcare, pe scara navei, am văzut cum vîntul desprindea picături mari și grele din plopii de pe margini.

Zborul a decurs monoton și liniștit. Planetele se înfățișau timide și se depărtau ca niște femei răsfățate. Zilele, orele și secundele se izbeau de pereții navei. Trupurile lor se pierdeau pentru totdeauna în spațiu, provocîndu-mi triștețI din care mă scotea uneori Ida, singura din echipaj care trecea pe lîngă mine, prin cameră, prin brațele mele. Venea fără să o fi chemat vreodată în mod expres. Nu aveam nevoie de cuvinte și numai lipăitul tălpilor noastre goale pe pardoseală mai răsuna în aer. Totuși, odată, ca o noapte nebună de viscol și ger, între noi, pe fruntea mea, cuvintele au căzut strînse în sine de multe săptămîni. Parcă îți lipsește ceva, spusese Ida și norul de cuvinte mă udase cu ploaia neînțelegerii. Adesea nu pari decît o umbră ce caută cu înverșunare un trup, o umbră ce nu știe nimic despre trecut și viitor, ametită de spaima că ceva ar putea să se întîmple. Ești singur Krol și lîngă tine, chiar și îmbrățișați, simt că tu nu exiști, deși mîna ta, gura ta, au învățat să caute, să găsească și să spună, să spună ... Și toate lucrurile nu le faci tu, ci fiecare organ în parte, de parcă nici nu ai ști că gura ta sărută sau că mîna ta mîngîie. Fiecare își îndeplinește misiunea numai ochii lipsiți de un rol precis, priveau aiurea, uneori triști și obosiți, cel mai adesea senini și scormonitori fără de țintă.

M-am ridicat de lîngă ea să beau apă. Apoi am început să mă joc cu terminalul calculatorului, cerîndu-i date care nu mă interesau deloc. Vroiam să văd dacă drăcia funcționa așa cum știam eu că trebuie să funcționeze. Am urmărit cîteva minute ecranul pînă cînd plictiseala mi s-a cuibărit în trup. Am închis cir-

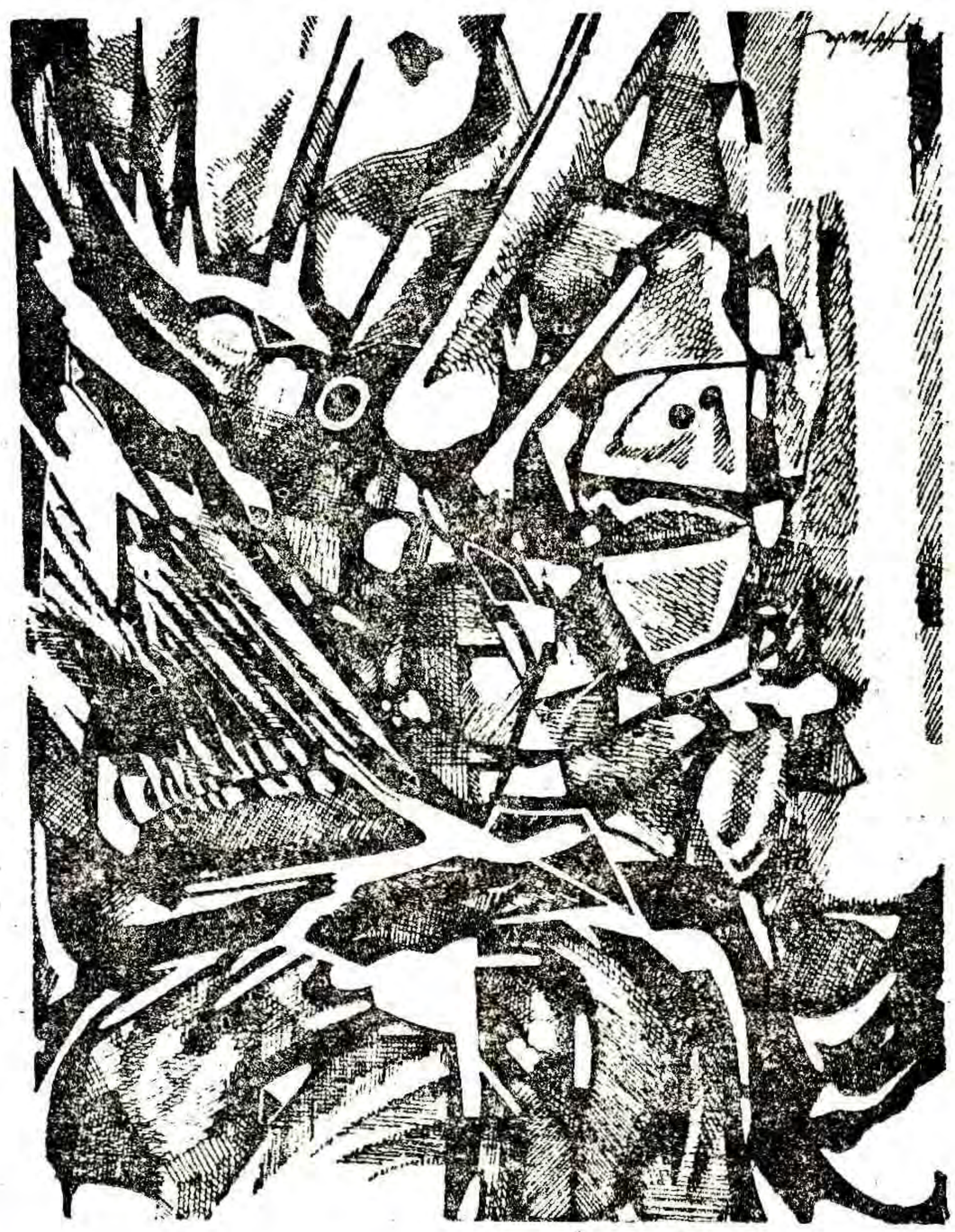

cuitul. M-am întors lîngă Ida. Un văl de liniște o acoperea. Cu privirea iscodea un cățel de pluș ce-i stătea pe piept. Știi, în urmă cu cîțiva ani, credeam cu furie că exist în două persoane și că undeva, dracu știe unde, se mai află cineva identic cu mine care îmi trăiește tot ce am mai bun, privîndu-mă chiar și de plăcerea de a mă arăta entuziasmat.

Nimic nu-mi ieșea ca lumea și nu eram în stare să mă înțeleg cu ceilalți. Odată am mers cu o fată la teatru. Spectacolul a fost extraordinar. A fost unul din acele rare momente cînd actorii au căpătat viață în rolul pe care nu-l mai interpretau, ci, pur și simplu, îl trăiau dînd replicilor o savoare ironică sau tragică, după caz. Ei, cum a fost, m-a întrebat fata, cînd vîntul de toamnă lipea frunze uscate pe neoanele îndepărtatului teatru. A fost bine, am vrut să-i spun atunci și eram sigur că nimic nu m-ar putea împiedica să-mi

exprim bucuria. Dar nu a fost așa. Drept răspuns am ridicat din umeri cu indiferență și probabil am rînjit. Sînt momente cînd simți că pămîntul îți fuge de sub picioare și că un edificiu construit din greu, cu migală și răbdare se prăbușește iremediabil. Așa a fost atunci. Pe față nu am mai văzut-o niciodată. M-am așezat lîngă Ida și am început să o mîngîi. Indiferent, cățelul de pluș a alunecat pe podea.

Undeva, fragile castele de nisip se împrăștiau pe cînd, în zgomote și zgîlțîieli îngrozitoare, planetizam.

Tu ești omul obișnuit, sau ar trebui să fii căci adesea te pierzi în tine, în ceilalți, încît nu mai vietuiești decît ca o amintire, ca o palidă imagine ce alunecă de pe tapet peste simțurile noastre, spunea Ida după cîteva zile, alunecă imaginea asta a ta la picioarele noastre nu spre a fi călcată cum cred ceilalți. Ți-o feresc cu condescendență și poate milă cînd, de fapt, ei simt doar o teamă nelămurită de parcă s-ar aștepta mereu ca ceva să li se întîmple. Teama aceasta nelămurită vine din faptul că tu nu ești șters, că imaginea asta nu le stă nenorocită sub piciorul ridicat, pregătit să strivească, ci undeva în ei, în noi și fiecare ne temem să facem ceva cînd tu ai putea răsări din cele mai ascunse sentimente ale noastre. De fapt ești un om obișnuit, iar eu nu pot decît să te observ : culegi pietre, te chinui cu catalogările, te holbezi prin microscop la probe dar fără să comunici cu ceilalți, fără să iei în considerare că aceste pietre există, fără să simți înțepătura insectelor străine care copleșesc și care pe noi ne exasperează ; tu mănînci, dormi, iubești și parcă aceste lucruri nu le faci decît în parte căci gura mănîncă, ochiul privește, ochiul doarme, mîna caută, fără să se vadă vreodată că și tu faci toate acestea.

Mi-am amintit de cuvintele ei în ziua în care am rătăcit îndelung prin familiara pădure a străinei planete. Cuvintele atîrnau între crengile pietrosîlor stejari ce dădeau impresia că au înconjurat și au închis în ei toate tăcerile posibile. Așa spoiți cu iederă, își prăvăleau în mine umbrele ce fosneau ca niște frunze, amintiri sau cuvinte ciudate. Rătăceam la întîmplare cînd am auzit piuituri de pasăre disperată. Privirea mea a răscolit noianul de verdeață și a descoperit ascunsă în tufișuri o adevărată menajerie. Mi-am amintit atunci de tristețea ce m-a cuprins în tinerețe cînd am citit undeva o poveste despre animalele, superbele animale ale unui circ. Acum nu eram nici trist și nici bucuros. Nu-mi era nici milă, nici teamă și nu eram nici măcar curios. Le-am văzut cum se zbat în cuști, cum se înghesuie unele în altele sau cum stau solitare, abandonate în singurătatea întunecoaselor colțuri. Erau ale planetei, erau neobișnuite ca personajul apărut din senin lîngă mine și în care bănuiam un locuitor al planetei, și voi, a spus el, cei veniți de pe Pămînt, nu sînteți poate decît paznici la niște bizare menajerii în care închideți totul.

L-am privit în treacăt si am constatat că nu se deosebea prea mult de vietățile pe care probabil le păzea și îngrijea acolo. Părul lui aluneca murdar acoperindu-i fața, acoperindu-i ochii. M-am întors și l-am privit știind că am să-l părăsesc curînd. Corpul lui acoperit cu zdrențe și frunze din trecute toamne părea al unui animal puternic și deosebit de agil. Rîzînd m-am întors să plec. Pașii mai indiferenți lăsară deja cîteva urme în iarba din fața custilor, cînd păsările au piuit, animalele s-au agitat fără rost iar el a început din nou să vorbească.

M-am întors aproape uimit și aproape curios. L-am văzut așezat pe un trunchi de stejar putrezit, l-am văzut scoțîndu-și cu delicatețe de pe față o mască. Sub ea m-am recunoscut pe mine, eu povestind că într-o noapte m-am trezit cu senzația că totul se dărîmă, că undeva un precar echilibru s-a rupt și că, în golul creat, întreaga drăcie universală se prăbușește. Pe urmele ei veneau neîncetat : orașe, oameni, sentimente, eroi, iluzii, mașini, cutremure, cîntece de

Lucian Vasile Szabo

Unde a plecat domnul Bishop?

Barmanul ștergea tejgheaua lucioasă cu foarte multă grijă. Îi plăcea ca totul să strălucească asemenea unui pahar de cristal. El însuși părea un manechin îngrijit și cu înfățișare solemnă. „Respectîndu-te, ești respectat", aceasta era deviza lui.

Dar nu, nu era el domnul Bishop. El era domnul Beaumont.

Persoana în cauză se afla în partea opusă a barului. În acea seară ploioasă de toamnă, era îmbrăcat în cel mai bun pardesiu al său. Dar aceasta nu înseamnă că era și singurul. Nu, domnul Bishop avea o întreagă garderobă. Haine de purtat primăvara, vara, toamna și iarna. Ținea mult să fie la modă. Ferchezuit, veșnic proaspăt, cu unghiile curate și aproape albe de frecat cu periuța. Da, acesta era domnul Bishop. Un manechin îngrijit si cu înfățișare solemnă.

— Bună seara, domnule Bishop. Bine ați venit pe la noi ! Vă așteptam.

— Mulțumesc pentru ospitalitate, domnule Beaumont.

— Cu ce vă servim ?

— Ca de obicei : un scotch dublu.

Ah, dar nu care cumva să credeți că acest domn la modă era un înrăit betivan. Ați greșit. El nu se deda consumării de alcool decît o dată pe săptămînă, sîmbăta. Mai avea un carnețel, de care nu se despărțea, și în care avea scris programul zilnic al activităților. Niciodată nu se abătuse de la acest program. Îi plăcea foarte mult să fie cinstit cu sine. Și cu lumea. Da, acesta era domnul Bishop.

Barmanul îi aduse imediat comanda, depunîndu-i-o dinainte, pe un șervetel imaculat. Si pleacă mai departe pentru a-i servi și pe ceilalti clienți.

Localul „HEAVENGARDENS" era un local select. Faptul că se afla la marginea orașului avea o prea mică importanță. Avea clienți permanenți. Da, se mai întîmpla ca pe acolo să sosească și cîte un străin de acele locuri. Dar era întotdeauna primit cu multă căldură si, mai mult, i se făceau toate voile. Da, acesta era domnul Beaumont. Un singur lucru nu-i plăcea însă. Cearta. Ori de cîte ori se iscau discuții mai aprinse, el îi invita politicos pe certăreți afară, unde să-și continue gîlceava. Dar aceste incidente erau într-atît de rare, încît se putea spune, cu mîna pe inimă, că „HEAVENGARDENS" era cel mai liniștit local din oraș.

Domnul Bishop știa că se va ameți. De aceea își adusese cu el și bastonul. Un obiect foarte fin și interesant.

În momentul cînd orologiul primăriei de peste drum bătea fatala oră douăsprezece, domnul ferchezuit rămăsese singurul lucru însufletit, în afară de barman.

— Domnule Bishop, doamna nu mai vine, ca de obicei, după dumneavoastră să vă conducă acasă ?

— Nu... doamna este... plecată la părinții ei... Pronunța cuvintele cu greutate, însă distinct.

— Atunci, n-ar fi mai bine, oare, să vă conduc eu ?

— Nu... îți mulțumesc.

Da, chiar și în asemenea situații, se purtau ca niște adevărați gentlemani.

— Cum doriți. Noapte bună, domnule Bishop !

— Noapte bună domnule Beaumont.

Bărbatul își ridică gulerul pardesiului, își luă pălăria din cuier și porni să înfrunte ploaia, căci turna cu găleata. Și, pe deasupra, era și un frig năprasnic.

Folosea bastonul foarte rar. Doar cînd cobora sau suia bordurile străzilor. Mergea foarte atent, cercetînd drumul pînă la zece metri în fața lui. Nu uita să-și păstreze ținuta demnă și rigidă. Doar capul îl ținea puțin aplecat. Nimic nu-l trăda.

Totuși, în momentul cînd dădu colțul pe strada sa, era complet doborît de frig și de aburii alcoolului. Începu să-și caute cheile. Uitase unde le pusese. Domnul Bishop nu uita niciodată nici un amănunt, cît de mic. Se putea spune că avea o memorie excelentă. O mașină de calculat perfectă. Însă numai cînd era treaz. În cele din urmă le găsi. Calm, aprinse bricheta pentru a se convinge că nimerise la numărul său. Treisprezece. Era bine. Oh, dar nu, domnul Bishop nu fuma, detesta profund acest viciu. El folosea bricheta doar pentru a aprinde, altora, țigările. Da, era și foarte serviabil.

Nimic.

I se păru cam ciudat să găsească plăcuța cu numărul în dreapta intrării, cînd știa, de o viață, că se

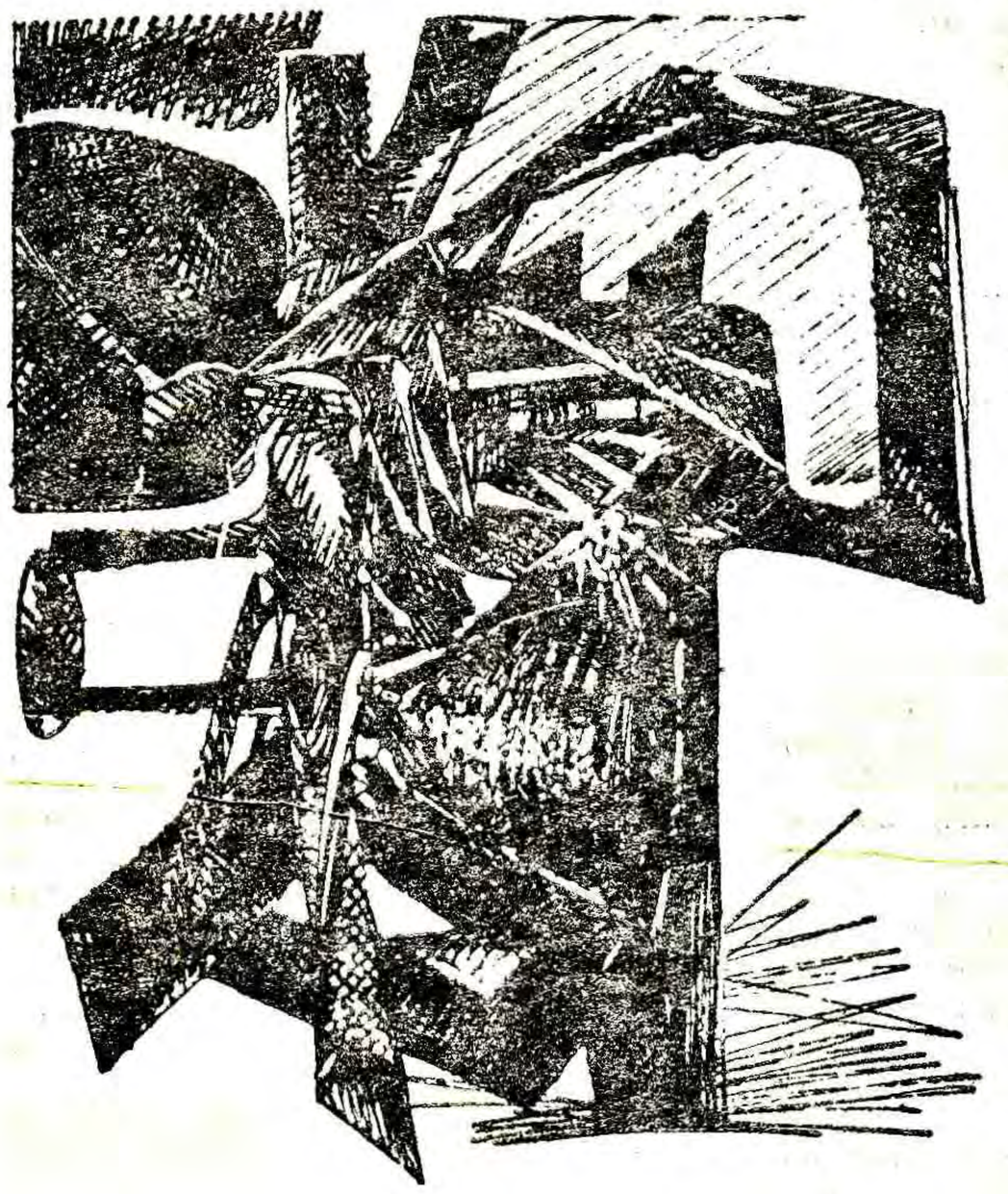

găsea în stînga. Nedumerirea îi crescu și mai mult în momentul cînd descoperi, cu totul și cu totul întîmplător, că la trei pași în dreapta sa, se afla o altă ușă care, pînă mai la amiază, nu exista.

— Cred că am greșit strada ... își spuse.

Se reîntoarse la colțul străzii și citi numele încrustat acolo. Hellgate.

— Hmm ... mormăi.

Nu greșise strada. Ajunse din nou în fața ușii sale. Luă o cheie și începu să caute broasca. În zadar, nici după zece minute, îngrijitul domn nu dădu de ea. Dar nu se irită imediat. Domnul Bishop nu se enerva. El cîntărea totul cu un calm demn de invidiat. El nu se entuziasma excesiv, asemenea celorlalți, însă aceasta nu înseamnă că el nu știa ce este veselia. Rîdea și el, însă mult mai reținut. Așa cum stă bine unui gentleman care se respectă.

Ușa continua să rămînă închisă. În cele din urmă, acea mașină de calculat își pierdu răbdarea.

Începu să izbească metodic în ușă, cu mînerul bastonului, acoperind cu lovituri fiecare centimetru pătrat.

Și continua să verse din ceruri. Pe o vreme ca aceasta nimeni nu ieșea afară. Risca să răcească și să devină astfel un purtător de microbi. Domnul Bishop știa foarte bine acest lucru și de aceea voia să intre cît mai repede în casă.

Dar ușa tot nu se deschidea.

În curînd, sleit de puteri, se opri. Niciodată nu făcuse o asemenea risipă de energie. Consumul de energie trebuia dozat în așa fel încît să nu se simtă nici o clipă obosit.

După ce se odihni cîteva minute, începu din nou să lovească în ușă, de data aceasta cu picioarele. Fără a lua în seamă strania duritate ce îi stîlcea vîrfurile pantofilor și, împreună cu ele, degetele.

Continua să plouă ca în diluviu în momentul cînd ușa din fața domnului Bishop se deschise larg.

Pe jumătate trezit, scrută preț de o clipită întunericul din interior apoi, aranjîndu-și ținuta, intră. Atîta doar că, după aceea, ușa nu se închise cu totul.

A doua zi, încă de dimineață, strada se umplu de lume, pornită după cumpărături sau la lucru. Cu toții foarte grăbiți, întratît încît nu mai aveau timp să admire afișul din stînga intrării cu numărul treisprezece, afiș ce reprezenta, în culori și mărime naturală, o ușă întredeschisă.

Adrian Chifu

Luna și tramvaiul cinci

Mai demult.

Seara se lăsa din cer. Oranj.

Dispre Gara de Nord se auzi șuierul răgușit al unei locomotive. Peste tot mirosea a fum și a frunze uscate.

Vatmanul trase de manetă încet, pînă cînd cele două vagoane se opriră, scîrțîind, la o palmă de capătul liniei. Nu-l interesau nici ușile glisante ce fură date la o parte, nici oamenii ce se scurgeau în liniște pe străzile mute. Ochii i se opriră asupra necunoscutului. Întîi îl privi indiferent, ca pe un obiect apărut întîmplător în stație, în raza sa vizuală, apoi, după ce scoase din ax maneta cîndva nichelată, cînd încuie ușa cabinei de comandă și coborî, îl privi mai atent, încercînd să-i descifreze trăsăturile feței. Putea fi unul din anonimii ce se perindau zilnic de la un capăt la celălalt. De la o stație la alta. Vara ascunși după lentile fumurii. Acum înfofoliți în pardesie cu două fețe și adăpostiți sub pălării cu borurile pleoștite. Unii din cei ce veneau dinspre gară sau dinspre centru și dispăreau prin ulițele întortocheate ale cartierului de periferie.

Necunoscutul scoase din buzunar un pachet de țigări. Flacăra chibritului îi lumină pentru o clipă obrazul negricios. Trase cu sete cîteva fumuri, pe urmă, în loc să se piardă, ca toți ceilalți, într-una din străduțele laterale, rămase în stație, cu țigara fumegîndu-i între degete, cu privirea pierdută sub roțile tramvaiului.

Vatmanul se uită la ceas. Pînă la o nouă cursă avea încă cinci minute. Se scotoci răbdător prin buzunare. Țigările sale intraseră parcă în pămînt. Le găsi strecurate în căptușeala vestonului.

— Un foc... aveţi ? — întrebă, ajuns lîngă el.

Fără a-i acorda atenţie, necunoscutul îi întinse, tăcut, cutia de chibrituri.

— Vine toamna — mai zise vatmanul, pufăind.

Nu primi nici un răspuns. Nici nu-l aşteptase. Se îndepărtă cîţiva paşi, îngîndurat. Ceea ce spusese, o făcuse doar aşa, dintr-o pornire firească. Un cîine prinse să latre enervant, dincolo de gardul şcolii. Dinspre gară se auzi şuierînd aceeaşi locomotivă. Necunoscutul continua să stea în loc, fumînd grăbit, cu privirea tot sub roţile tramvaiului încremenit dinaintea lui. „Aşteaptă pe cineva" — gîndi. Pe urmă aruncă ţigara, o strivi, urcă în celălalt vagon, în cealaltă cabină de comandă, aceasta fără încuietoare, stîrni pentru moment clopotul de atenţionare, iar în final trase de manetă şi tramvaiul porni grăbit, scîşnind, scîrţîind din toate încheieturile.

Privi, din rutină, în oglinda retrovizoare. Necunoscutul rămăsese în staţie, indiferent. Mai privi o dată. Necunoscutul fugea după ultimul vagon, cu pălăria în mînă, cu pulpanele pardesiului fluturînd. „Tîmpitul ! De ce o fi aşteptat pînă în ultima clipă ?" Încetini pînă apucă acesta să sară pe scara vagonului.

„De ce mi-o fi păsat ? Puteam să-l las, să-l învăţ minte." Nu-şi răspunse. Fiindcă nu-şi dădea seama ce anume îl obligase să încetinească. În primul moment îşi spusese că nu, nu va opri, iar în cel imediat următor făcuse aproape contrariul. De parcă mîna trăsese de manetă sub impulsul unei comenzi din afară. Necunoscutul nu avea în înfăţişare nimic deosebit. Doar că era un banal necunoscut. Ca mulţi alţii. Atunci ? Nu-şi găsi răspuns nici la această întrebare. Trebuia să accepte totul ca pe un dat imposibil de schimbat. N-avea curaj pentru mai mult.

La „Madona" urcară două femei strident fardate şi un bărbat scund, îmbrăcat într-o pufoaică ruptă la subsuori. „Nu sînt împreună" — judecă el, corectîndu-se însă imediat : omul în pufoaică intrase în vorbă cu femeile şi se părea că se cunosc de o veşnicie.

La a doua aşteptau cîţiva cheflii. Din fericire, se duseră la vagonul din urmă. Nu va fi nevoie să le suporte poznele bahice, însoţite de rîgîieli şi înjurături. Nici acordeonul dezacordat pe care-l chinuia băiatul tuciuriu. Una din femeile fardate izbucni isteric în rîs. Cîteva secunde, un cîine scăpat din lanţ însoţi hardughia hămăind furios. Casele de pe lături goneau undeva în spate, la o întîlnire imaginară. Luna se căţărase pe boltă, iar acum se holba, mută, la tramvaiul cinci.

Cîtva timp, vatmanul urmări şinele fosforescente ce se pierdeau undeva în întunericul din faţă. Rarele becuri atîrnate de stîlpii metalici luminau strada cu zgîrcenie, iar pe la case, doar ici-colo cîte-un bec aprins, în camerele dinspre uliţă. Privea şinele şi se gîndea aiurea cînd, la un moment dat, simţi nevoia să se întoarcă, parcă ars după ceafă de vreun fier încins. Descoperi în semiîntunericul vagonului faţa întunecată a necunoscutului de la capătul liniei. Stătea cufundat în banchetă, cu gulerul pardesiului ridicat, cu pălăria trasă pe frunte. Privirile li se întretăiară scurt.

„Ce dracu se uită aşa la mine ?" — se întrebă şi zîmbi. Aici în cuşca asta strîmtă, în întunericul ce se lăsase greu peste lume, scutit de ochiul idiot al lunii, îşi permitea să zîmbească, să plîngă chiar, de unul singur, fără să-i rîdă cineva în nas şi să-l facă nebun.

Cineva, probabil o femeie însărcinată, îl rugă stăruitor să oprească undeva între staţii. Acolo şi opri, aşteptă pînă coborî femeia, nici măcar nu se întoarse să vadă cine anume fusese, (nu-l interesa defel) apoi trase iar de maneta de alamă şi o privire peste umăr îl convinse că necunoscutul se găsea tot pe banchetă, în aceeaşi poziţie, poate urmărindu-i mişcările. „La ce bun" — se întrebă, el nu făcuse nimănui nici un rău, nu furase, nu se bătuse, la ce bun să fie urmărit ? Dar nu, individul din spate nu era nicidecum de la poliţie, pe aceştia îi recunoştea de la o poştă după fizionomii, după hainele şi şepcile lor de piele, după uităturile... Aici gîndurile i se blocară. Poate uităturа părea a fi unicul argument în favoarea ideii că celălalt are ceva cu poliţia. Se cutremură cuprins parcă de friguri. Ceva ca din senin. „M-o fi deocheat careva" — gîndi.

La „Unirii" urcă aceeaşi bătrînă ce se găsea exact aici şi în fiecare seară, la aceeaşi oră. Nu o conducea nimeni, nu o aştepta nimeni. O pereche de tineri fugi întîi la vagonul al doilea, însă ţipetele chefliilor îi alungară la primul.

„Puţină lume" — constată.

La „Aurora" observă două femei mai mult decît cochete şi îşi împinse chipiul pe spate, admirativ. Pe acestea nu le văzuse pînă acum prin zonă. O curiozitate poate răutăcioasă îl făcu să se întoarcă spre interiorul vagonului. Damele se aşezară chiar lîngă necunoscut, discutînd cu însufleţire. Însă ca şi cum nu prezentau nici un interes, individul continua să stea îndreptat înspre cabină.

Ajuns la capătul liniei, aşteptă, ca de obicei, să coboare întîi lumea, să urce călătorii care se plictisiseră deja stînd în staţie şi doar atunci merse în cealaltă cabină, fixă maneta la locul ei şi porni. Îşi simţea gîtul uscat, gura la fel, apă nu mai avea în sticlă, iar pînă la fîntîna de la „Madona" mai era destul.

Doar cînd o luă din loc, îşi aminti de necunoscut. „S-o fi dus în centru" — îşi zise. Însă un gînd răzleţ îl sili să se întoarcă. Nu zări nimic. Pentru moment crezu că vagonului i se deteriorase instalaţia de iluminat. „Dac-o fi stricat-o careva ?" — se îngrijoră. Neliniştea aceea ciudată continua să-l provoace, să-i strice orice urmă de bună dispoziţie. Se întoarse şi, ridicîndu-şi privirile puţin mai sus, dădu de faţa necunoscutului. Vru de cîteva ori să tragă frîna, ceva dinlăuntrul lui îl puse în alertă, însă, totodată, ceva parcă dinafară îl opri să o facă. Tramvaiul continua să alunece, zdrăngănind indiferent pe liniile fosforescente.

Se întinse peste bord şi se uită spre cer ; luna la fel ca întotdeauna : enigmatică şi răscolitoare. Îşi plecă ochii, învins.

Oranjul serii se scursese demult dincolo de asfinţit.

La „Unirii" tramvaiul rămase aproape gol. Un individ lălăi cîtva timp un cîntec obscen, ţinîndu-se de bară. La „Madona" se dădu jos şi femeia cu copilul ce smiorcăise întreg drumul. Vatmanul îşi luă sticla de apă. Fîntîna se găsea la vreo cincizeci de metri mai încolo de staţie, sub un tei bătrîn. Întotdeauna se mirase de ce sădiseră oamenii tocmai un tei. Cînd să pună piciorul pe prima treaptă, se uită speriat în compartimentul pasagerilor. Necunoscutul îl fixa mut, inexpresiv, cu ochii lucind.

„O fi bolnav" — îşi spuse. Evident, doar un fel de scuză pentru celălalt şi nicidecum o explicaţie liniştitoare. Se înapoie, lipsit de curaj. „Puteam să iau maneta cu mine. Ori să decuplez siguranţa. Nimeni n-ar fi putut porni hîrbul ăsta." Prea tîrziu. Să oprească acum, să facă ceea ce gîndise, mai mult ca sigur că s-ar da de gol, iar celălalt s-ar prinde că se teme de ceva.

O conexiune neaşteptată îi aminti de zvonurile ce umblau prin cartier, de faimoasa trupă de vagabonzi ai unuia ce-şi zicea Prinţul, de individul care vîna văduve şi oameni singuri. Îşi trase chipiul mai pe sprîncene, inspiră adînc aer în piept şi mări viteza. Un cîine îi ţîşni pe dinainte ca o nălucă.

I se păru că aude voci bărbăteşti, certîndu-se. Simţi iar imboldul de a se întoarce, pînă la urmă se roti şi întîlni aceeaşi întunecime umplîndu-i cîmpul vizual. Îi venea să oprească, să deschidă uşa, să-l ia pe necunoscut de guler şi să-l întrebe : „Ce naiba vrei de la mine, domnule ?", dar cînd cel din spate începu să lălăie aceleaşi versuri deşucheate de mai înainte, îşi dădu seama că nu era decît beţivul.

Totuşi opri. Se ridică şi deschise uşa.

— Dă-te jos, da' repede !

Celălalt făcu ochii mari, cîntînd în continuare.

— Dă-te, mă, jos, n-auzi !

„Dar dacă e-nțeles cu... ?“ — se întrebă. Gîndul îl răscoli, dîndu-i parcă puteri nebănuite. Îl apucă hotărît de braț, trase de ușa glisantă și-l sili să coboare. Omul bîlbîi ceva *inteligibil,* scoase chiar o sticlă de vin de duzină, apoi se întoarse rînjind :

— Știi... eu... eu aici voiam să ajung.

Porni nervos. Nu atît din pricina acestuia, cît dintr-a celui rămas, a necunoscutului care continua să-l măsoare, cu aceeași expresie întipărită pe față. Poveștile de noapte ale cartierului îi năpădiră din nou mintea, producîndu-i, în avalanșă, alte gînduri, deloc plăcute, combinîndu-se cu scene din filmele de senzație vizionate la cinematograful de mahala, alături de vînzătorii de bomboane agricole, opri la „Capitol“, alături de lumea subțire, sau cu scene din cărțile de aventuri, frunzărite uneori la capătul dinspre gară al liniei. Acum, mai mult ca niciodată, și-ar fi dorit pe cineva lîngă el, să-l îmbărbăteze, să-i alunge toate aceste probabil doar banale închipuiri stîrnite de oboseala celor două schimburi de muncă.

„Poate totuși așteaptă pe cineva. Poate și-o fi dat întîlnire în tramvai, taman în blestematul ăsta de tramvai cinci și nu în altă parte“ — încercă el să se ajute singur, să înghită nodul ce i se oprise undeva în gît, îngreuindu-i respirația.

Cînd ajunse la capăt, așteptă un timp fără să coboare. Necunoscutul se afla deja pe peronul stației. Fuma liniștit, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. „Dar ce anume se întîmplă ?“ — îi fulgeră vatmanului prin minte. „Ce anume mă face să cred că se întîmplă ceva ieșit din comun, ceva ce nu s-a întîmplat niciodată ?“. Își consultă ceasul. Încă trei ture și se va retrage în depou. Încă trei minute și va trebui să plece în sens invers.

Stinse farul. Smulse înciudat maneta din axul reostatului. Minutele se scurgeau groaznice. Ghicea ochii necunoscutului fixîndu-l, urmărindu-i impasibili toate gesturile. Se întoarse prudent, atît cît să-l poată observa la rîndu-i. Ceva sclipi metalic în mîinile acestuia. Crezu că e țigara, dar țigara sclipea cu totul altfel. Înghiți în sec. Puse ceasul pe bord. Cele trei minute trecuseră. Plus altele trei. Trebuia deja să fi plecat. Ca un făcut, nu mai apărea nici un călător, de parcă o molimă ciudată lăsase cartierul pustiit. Nu apărea nici măcar sectoristul căruia îi plăcea să se plimbe cu tramvaiul și care-și începea rondul de noapte făcînd două-trei ture între centru și capătul dinspre gară. („Să ochesc șmecherașii“ — îi destăinuise odată.)

Se sculă de pe scaunul acela rotund și puțin scobit, cu tijă filetată sub șezut. Necunoscutul își scoase o a doua țigară și ținu flacăra cîteva secunde aprinsă, ca un semnal optic.

Luă maneta, cîntărind-o cu propriile-i simțuri. Apoi o prinse de capătul mai subțire, cu coada ochiului tot pe-afară. Coborî crispat, nehotărît, gata să lovească, să se apere, chiar să fugă. Tramvaiul, care de atîtea ori îi dăduse sentimentul puterii, (el conducînd mașinăria plină de suflete date de bunăvoie pe mîinile lui) stătea acum în spatele lui, rece, încremenit, o grămadă inertă de lemn și de metal. Se simțea înșelat, părăsit, neputincios. „Dar de ce ?“ — se întrebă, dintr-o dată hotărît. Setea continua să-i ardă gura, gîtul, stomacul, îndeosebi stomacul, sfertul de monopol dat peste cap de dimineață se răzbuna urît. Încercă să scuipe însă nu mai avea prin gură nici un strop de salivă. Scoase din căptușeala vestonului pachetul de țigări. Reuși să găsească una nescuturată și se apropie cu pași mari, de necunoscut.

— Dați-mi și mie un foc — ceru, cu vocea modulată și strînse puternic bucata de alamă.

Celălalt nu reacționă imediat. Stătea întors înspre calea ferată, numărînd poate vagoanele marfarului ce trecea zgomotos prin capătul uliței. Își vîrî adînc mîna în buzunarul pardesiului. Scoase ceva, nu se văzu imediat ce, însă o lucire metalică îl făcu pe vatman să se tragă doi pași înapoi. Necunoscutul izbucni într-un rîs puternic, de om sănătos, stîrnind cîinii. Se auzi un declic și din obiectul misterios, o banală brichetă, țîșni o flacără albăstruie. Vatmanul se apropie iar, cu inima strînsă și-și aprinse țigara.

— Plictiseală, dom'le — îngăimă, se întoarse și se îndepărtă gîrbovit spre tramvai. În urma sa rămase un nor de fum înecăcios. Nu nimeri axul de prima dată. Cînd reuși, trase furios de manetă, tramvaiul vibră o vreme în loc, roțile de tracțiune se învîrtiră de cîteva ori în gol și, în final, stația, ultima, rămase în spate.

Nu mai avea nici un sens să urmărească mișcările individului, (se simțise efectiv umilit de rîsul lui) poate că acesta urcase, dacă nu în același, atunci în cel de al doilea vagon. De fapt, pe retină i se întipărise imaginea pietrei montate în inelul afișat cu nonșalanță de mîna ce ținuse bricheta. O piatră cît oul de porumbel, căreia flacăra albăstruie îi animase fețele șlefuite într-un mod ciudat. Și totuși, rîsul, acesta stăruia mult mai puternic. „Putea să fi vorbit ceva, chiar și un „da, poftim“. N-a zis nimic. S-a uitat la mine ca...“

Nu găsi comparația potrivită. Atent la posibilele mișcări ale membrelor necunoscutului, nici măcar nu-și ridicase ochii spre chipul lui.

Se întoarse brusc. Individul rămăsese probabil în stație. Răsuflă ușurat și micșoră viteza, însă un gînd răzleț îl amărî din nou, din nou îi aduse în prim plan starea pe care o crezuse rămasă în noapte, laolaltă cu cel ce o iscase. Dar dacă se ascunsese acesta sub vreuna din banchete ? Ori chiar pe scări ? Se întinse către oglinda retrovizoare. Îngheță. Bucata de sticlă nu se mai găsea acolo unde o știuse dintotdeauna, cel puțin de cînd lucra pe linia cinci.

Nu opri la „Madona". Nici la următoarele două. La a treia aştepta o arătare diformă. Îl trecură fiorii. Nu ştia ce să facă, să oprească ori să meargă direct în depou. Dar ce-i va spune şeful de tură, cine-i va crede povestea? Îi vor zice : eşti un neisprăvit, caută-ţi alt loc de muncă şi gata. Micşoră doar viteza. Arătarea scoase un strigăt ascuţit, ochii-i scînteiară într-un fel bizar, apoi se desfăcu în două şi una din părţi se năpusti pe scările tramvaiului, chiar în faţă.

— Opreşte, mă !

— Nu... n-am văzut — încercă el să se scuze. Nu erau decît un bărbat cu o femeie, poate bolnavă fiindcă se ţinea cu mîinile de burtă. Bărbatul purta ochelari şi avea părul vîlvoi.

— Ce faci, nu ştii ? Asta-mi naşte în stradă şi tu te faci că nu vezi ?

Înghiţi în sec. Probabil exact aceeaşi femeie îi ceruse să oprească între staţii. Nu avea nici un sens să reacţioneze. Însă îi lipsea curajul. Vedenia de mai înainte îl secătuise de putere, de orice împotrivire. Îl năpădi ciuda pe oamenii din cartier, care, altădată se plimbau zgomotoşi pînă la ultima cursă, pe sectoristul pe care încă nu-l zărise, pe sine însuşi că se lăsase pradă poate propriilor sale închipuiri. Încercă să-şi reamintească toate elementele ce-i creaseră imposibila stare de spirit. Nu reuşi mai nimic. Încordarea persista insuportabilă.

Strînse puternic bila fixată în capătul liber al manetei. Pînă simţi durere în muşchii braţului. Îşi trecu palma peste faţă, apoi îşi masă uşor globii oculari. Avea senzaţia că este scufundat într-o baie acidă ce începuse să-i roadă mădularele. Regreta că acceptase să-şi înlocuiască colegul. Două schimburi însemnau totuşi prea mult, nu mai era chiar atît de tînăr, iar evenimentele ... (care evenimente ? se întrebă, chinuit din nou de gînduri şi ideea din urmă rămase în suspensie). Celălalt dispăruse, acum îşi strîngea poate ibovnica în braţe, în vreun antreu cu miros de petrol şi igrasie. Ori poate nici nu existase.

I se păru că vede ceva pe linie. Frînă brusc, prea brusc.

— Ce faci, dom'le ? — strigă viitorul tată, omul cu ochelari, bătînd cu pumnii în uşa cabinei şi încheind cu un potop de cuvinte aspre.

Puţin îi lipsi să-i răspundă. Însă nu făcu altceva decît să-şi lepede cascheta şi s-o pună pe bord, alături de sticla de apă. Cabina ce i se părea dintr-o dată lipsită de aer începuse să-i excite fobiile. Becurile din stradă se înmulţeau, se apropia şi centrul cu clădirile, cu oamenii săi. Încă un du-te-vino.

Ultimul. Ziua va fi încheiată.

Îşi încleştă maxilarele. Acolo, înainte, la cap de linie : silueta. Un impuls necontrolat aproape că-l ridică în picioare. Putea să oprească dincolo de staţie, cu mult dincolo, undeva pe bulevard. Linia în sine nu se termina în staţie. Se termina doar traseul tramvaiului cinci. Dar dacă... mereu acest mizerabil „dar dacă", veşnicul atu al scepticului.

Trase crispat de manetă. Necunoscutul oricum s-ar fi agăţat de una din scări şi şi-ar fi dat seama imediat că lui îi este teamă, ori tocmai acest lucru nu voia să-l arate. Începu să tremure. Vag, dar începu. „De nervi" — îşi zise. Se minţea.

Celălalt continua să stea lipit de stîlpul metalic, cu pălăria trasă pe cap, cu gulerul ridicat. Poate nu-l mai interesa tramvaiul şi acum într-adevăr aştepta pe cineva. Îl văzuse coborînd dincolo, la capătul dinspre calea ferată, cum de ajunsese totuşi aici ? Ce motiv l-o fi determinat să ia un taxiu şi să vină unde se afla în clipa de faţă ? Un noian de întrebări inutile. Oricum, nu-şi putea răspunde la nici una şi, mai rău, îşi tulbura ceea ce-i mai rămăsese din linişte. Era tot mai convins că individul fără identitate nu avea gînduri chiar curate. După părerea sa, un om cinstit nu circulă aiurea prin oraş, la o oră atît de tîrzie. Necunoscutul se desprinse de stîlp. Trecu încet pe lîngă primul vagon. Nu-i putu zări chipul. Se uită în oglinda retrovizoare. Tresări neplăcut. Oglinda se afla la locu-i dintotdeauna. Însă nu-şi mai căută timp pentru ea. Îl părăsi şi ultimul dram de curaj. Individul se urcase în vagonul din spate, cel ce, în sens invers, devenea primul. Va fi obligat să-l suporte încă o tură, încă aproape o jumătate de ceas şi, cine ştie, probabil şi înapoi. Privirea îi alunecă pe manetă. Apoi pe sticla de apă. Iar se simţi îmboldit să plece direct în depou, cu necunoscut cu tot. Aşa va scăpa probabil de prezenţa lui, de teama ce i se cuibărise în suflet. Gîndul la şeful de tură îi potoli însă intenţia de moment.

Se sculă automat, scaunul reglabil scîrţîi neplăcut, luă, ca de obicei, maneta, o privi cu inima grea şi, tot ca un automat, se duse în vagonul din spate. Găsi cabina deschisă. „Poate am uitat s-o încui" — îşi spuse. Cînd auzi în spatele său cum se deschide uşa de la compartimentul pasagerilor, încremeni. Reuşi să-şi adune forţele şi se întoarse. Uşa era într-adevăr trasă. Dinăuntru venea un miros greu de ţigări. Din poziţia lui nu se zărea decît o pălărie. Făcu un pas înspre acolo, într-un mod ciudat gata de harţă.

Dar nu era necunoscutul, ci cu totul altcineva. Îl ştia tot de aici, de pe linia lui cinci. Un mare crai. Nu de puţine ori l-a cules dimineaţa, la prima oră, cu ochii roşii de nesomn, tras la faţă, cu hainele răvăşite, cu luciri vesele în ochi.

Voi să răsufle uşurat, numai că şi trupul şi sufletul continuau să-i fie încordate.

— Frumoasă toamnă, spuse, în intenţia de a arunca o punte de legătură. Tocmai îmi ziceam că e puţină lume pe traseu. Ca niciodată. Doar ce am adus o femeie bolnavă.

Omul fuma. Nu-l învrednici cu nici o privire.

— Nu l-aţi văzut pe sectorist ? Măcar cu el mai puteam sta de vorbă. Ştiţi, el cînd îşi începe schimbul, face cîteva ture ca să spioneze starea de spirit din cartier. Aşa mi-a zis. Eh, după aia ştim cu toţii că o trage pe dreapta. Este şi el om, nu-i aşa ? Eu mă bucur că mai am cu cine vorbi. E greu să stai aici atîtea ore şi să nu schimbi cu nimeni nici un cuvînt. Eventual te înjură că nu vrei să opreşti între staţii. Fiecare crede că tramvaiul opreşte la discreţia oricui. Da' parcă v-am mai văzut pe-aici ?

Omul ţîşni în sus şi-l apucă de gulerul vestonului.

— Ce-ar fi să-ţi vezi de roaba asta a ta ?

Îl fixă cîteva secunde cu nişte ochi cenuşii, gata să-i sară din orbite. Pe urmă îl împinse în cabină şi trase uşa.

Se puse pe scaun, amuţit. Şi totuşi, puţin parcă mai uşurat. Nu fusese celălalt, necunoscutul.

Pe boltă, ea, luna, privindu-l tîmp, intrîndu-i cu sila în suflet. Acolo îi va sta întregul drum, pînă la capăt. Ca un călău.

Îi pătrundeau în mădulare toate vibraţiile vagonului. Gîtul nu-i mai amortiza mişcările şi simţea cum i se clatină creierul în cap. Casele curgeau pe lîngă linie chinuitor de încet. Ar fi vrut ca timpul să zboare. Să încheie această zi groaznică. Avea senzaţia că distanţele dintre staţii se măriseră dintr-o dată, se lungiseră kilometrii întregi, că tramvaiul se transformase în tren şi staţiile în gări. Pustii şi ele. Nu va fi liniştit decît acolo, în depou, cînd va lăsa din mînă sfera metalică a manetei, cînd va privi garnitura rămasă încremenită alături de celelalte zeci de garnituri galbene ca ceara.

Craiul coborîse neobservat. În staţie sau între. Drumul se dovedea inutil. Cine va şti că el n-a mers pînă la staţia terminus ? Un ultim gînd îl obligă să renunţe la intenţia atît de atrăgătoare. Trebuia să respecte şi traseul liniei cinci, şi graficul. Alţii hotărau în locul său, el era plătit numai ca să meargă, să conducă de la un terminus la altul.

Se sculă. Luna se ridică la rîndu-i mai sus de acoperişul de tablă, dispărîndu-i din raza vizuală. Ceea ce el şi dorise. Pur şi simplu nu-i mai suportase imaginea.

În lumina farului îi apăru ceva negru. Frînă iar, brusc, şi de data asta în picioare fiind, puţin îi lipsi să nu se lovească de parbriz. „O fi vreun om" — gîndi.

Se uită în jur, în compartimentul călătorilor. Coborî cu maneta în mînă. Auzi prin iarba de lîngă linie un scîncet de cîine. „Aici și-a găsit să fete" — îi trecu prin minte. Apoi urcă și porni mai departe. Sticla de apă i se rostogoli pe podea și se sparse.

Ultima stație. Îi apăru dinainte goală.

Avea parcă în corp un balon ce se umflase dintr-o dată, excesiv și acum amenința să se spargă. O presiune dinspre înăuntru înspre afară.

Pe calea ferată nu mai trecea nici un marfar. Casele adormiseră. Sau priveau pe ascuns către stradă, așteptînd. Se simțea frustrat. Era sentimentul în acea clipă dominant. Îi lipsea necunoscutul cu prezența-i stranie. Stația îl întîmpinase pustie, iluminată de ochiul idiot al lunii. Niciodată nu urîse atît de mult linia cinci. Și luna ce-și bătea joc de el, strecurîndu-i-se cu forța în inimă, urîndu-i orice gest. Se dădu jos încercînd să pară indiferent. Încă un drum și totul va fi gata, totul va rămîne în urmă ca un vis urît. Zîmbi. Nu-i păsa că astrul atîrna acolo, pe boltă, prezent. Își vîrî mîinile în buzunarele pantalonilor și-și ridică umerii. Aidoma necunoscutului. Îi lipseau pălăria și pardesiul.

Atunci auzi rîsul. Puternic. Inconfundabil, rîsul. Îngheță. Se întoarse. Întîi crezu că i se împăienjeniseră ochii. În stație se aflau totuși două tramvaie. Al său, material, rece, inert, și unul parcă imaterial, aruncînd în jur o lumină palidă, identic cu primul. Din el coborî o femeie. O vedea clar. Însă ea nu-l privi. Nu exista pentru ea. Sau nu prezenta importanță. Se opri. Aștepta pe cineva.

„Maneta !" — îl fulgeră un gînd. O uitase în bord. Prea tîrziu.

Tramvaiul său o luă încet din loc, scrîșnind și scîrțîind ca întotdeauna. O lua înspre celălalt. Pătrunse în el, nu se întîmplă nimic deosebit, nici un impact, mai avea puțin pînă la punctul unde se terminau șinele, pînă unde se găsea copia sa fidelă și opri în clipa cînd nu mai rămăsese decît imaginea lui. Ca și cum nu s-ar fi petrecut nimic. Ușa unui vagon, vatmanul nu știa care vagon, al cărui, tramvai, se trase în lături și coborî necunoscutul. Acesta o luă pe femeie de braț și dispărură împreună într-o străduță lăturalnică.

Șuieră o locomotivă. Răgușit.

Dușan Baiski

Duminica, seara

Victor stă răsturnat în scaun, abandonat plăcerilor digestiei. Pe masa așezată strîmb, meșterită de el dintr-o tăblie veche, la care a bătut trei picioare tăiate din trunchiul unui prun uscat, lucrurile par împrăștiate de un cataclism. Resturi de varză căzute pe fața de mușama și marginile farfuriilor, tacîmuri murdare, oasele unei găini, firimituri de pîine peste care stă aruncat un prosop mototolit. Într-un castron au mai rămas cîteva sarmale desfăcute iar ciorba din farfuria musafirului a format o crustă galben-verzuie.

Dintr-un colț mai liber în care s-a vărsat doar puțină sare, din cînd în cînd, Victor ridică o cană din care soarbe pe îndelete, un vin rubiniu și parfumat. Privește peste capul musafirului, ceva mai la dreapta, spre coroanele pomilor din grădină, prin care se joacă vrăbiile, dincolo de care se întinde o porumbiște uscată ce scoate sunete metalice în bătaia vîntului. Apoi, compunîndu-și brusc o mină rugătoare, îi spune bărbatului din fața sa :

— Hai, mă, Florine, mănîncă și tu ceva. Las-o naibii : morții cu morții, viii cu viii !

— Ți-am spus că mi-a trecut, îi răspunde acesta, învîrtind între degete un cocoloș de pîine, dar pur și simplu nu pot. Nu mi-e foame.

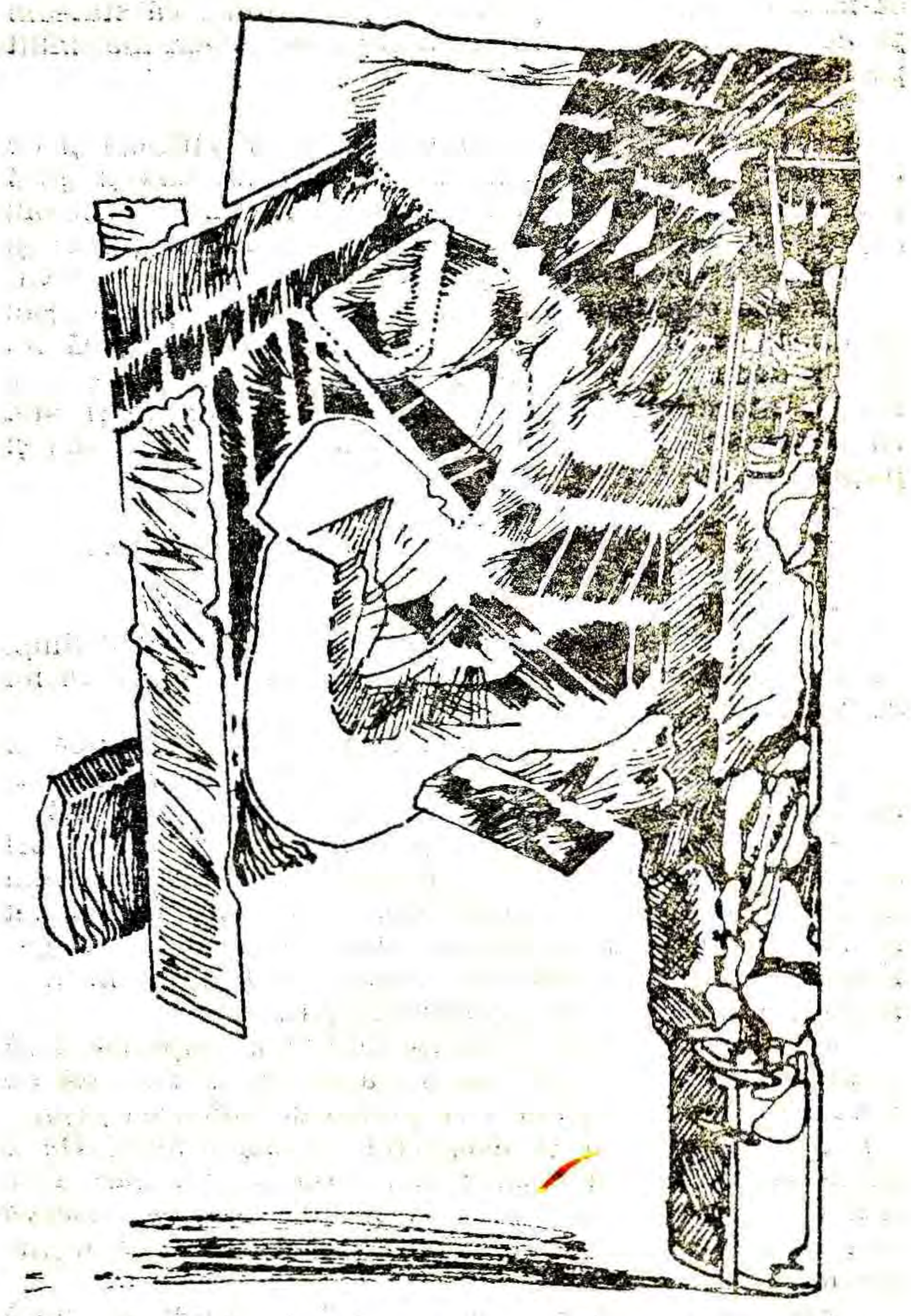

— Știu eu senzația asta, zice Victor. Nu poți pune nimic în gură mult timp, pînă îți trece șocul. Apoi se poate întîmpla încet, încet să-ți revii, ori să te apuce o foame nebună și să golești într-o singură zi cămara.

— Nu.

— Am trecut și eu prin astea și spun că așa e. Ascultă-mă pe mine, nu ți-a trecut.

— Bine, nu mi-a trecut.

— Așa e ! Uite, cînd a murit maică-mea, parcă eram nebun. Nu puteam mînca, nu puteam dormi. De băut beam ca să nu mă apuce plînsul. Eu am spălat-o, eu am îmbrăcat-o și trei zile cît am ținut-o acasă nu m-am mișcat de lîngă ea.

— E groaznic.

— Crezi că-mi mai dădeam seama eu, cum e ? O mîngîiam pe păr, o pupam, îi povesteam, o întrebam și, ea săraca, ce să mai spună că era moartă. Tot degeaba : n-am mai putut să-i dau viața înapoi.

Florin dă drumul în iarbă cocoloșului de pîine și împreunîndu-și mîinile între genunchi, începe să se legene în scaun.

— Eu cînd mi-am luat rămas bun de la ea, i-am pupat mîna. A fost o femeie foarte bună.

— Știu că țineai mult la ea.

— Sigur că țineam.

În timp ce Victor împunge ritmic cu furculița fața de masă, femeia îi face semn să înceteze. El o privește surprins, apoi își continuă îndeletnicirea de data aceasta încercînd să grupeze, în diverse forme geometrice, punctele imprimate.

— Ai ţinut, sigur că ai ţinut.

— Păi, îi duceam în fiecare săptămînă pîine, pe vremea asta îi săpam grădina, îi tăiam lemne iarna. Parcă eram copilul ei.

— A mai avut pe cineva ?

— Are doi copii şi vreo şase nepoţi.

— Şi casa le-a rămas lor, nu ?

— Da, eram rude mai îndepărtate. Tatăl lui taică-meu a fost verişor primar cu ea. Numai că stăteam pe aceeaşi stradă şi cînd eram copil ne jucam mai mult pe la ea prin ogradă.

— Mi-ai povestit.

— Cu unul, care acum e inginer la Vîrbaga şi cu frate-său, scoteam bostani, le taiam ochi, nas şi gură şi-i puneam seara în geam la camera unde dormeau nepoţii mătuşicii. Să vezi atunci scandal şi ţipete şi înjurături : ieşea baba cu mătura după noi. E adevărat că mai căpătam cîte una peste cap, dar şi ăia erau dimineaţa albi ca varul şi cu ochii cît cepele, că nu mai puteau dormi toată noaptea de frică. Uite, zice Florin întorcîndu-se către nevasta lui Victor, ca şi cum îşi aduce aminte de ceva, să vă dau şi vouă colaci şi puţină colivă.

— Mulţumim, zice femeia.

— Să-i fie ţărîna uşoară, completează Victor.

— Că altceva ce ?

— Ţie nu ţi-a lăsat nimic ?

— Mi-am luat eu. Tot asta spunea, în ultimul timp, că dacă moare să urc în pod să-mi iau de acolo un fel de sperietoare care adună ploaia.

— Asta o fi un fel de... şi Victor se ridică şi aplecat peste masă şopteşte ceva la urechea musafirului, apoi terminînd, cade în scaun şi rîde cu poftă.

— Nu ştiu, zice Florin şi hohoteşte de cîteva ori dîndu-i de înţeles celuilalt că observaţia i se pare plină de umor. Ridică de la picioarele scaunului un pachet în formă de cruce învelit în ziare şi legat cu sfoară. Îl desface cu grijă, adunînd sfoara pe degetele întinse, netezeşte ziarele şi le împătură în patru.

— Asta-i, zice el, în timp ce Victor împunge încă o dată muşamaua. Ţine în mîna dreaptă, ridicată de coadă, un fel de reptilă. Are pielea de culoarea prunelor uscate, zbîrcită şi acoperită cu solzi mici. De o parte şi cealaltă a cozii plate, de-a lungul căreia se ridică o creastă, ca o înnotătoare dorsală, se observă cîte un cerc verde închis, înconjurat de o margine bordo.

Femeia se ridică, face înconjurul mesei şi apucă într-o mînă farfuria de ciorbă din faţa musafirului, în cealaltă, castronul cu resturile de sarmale.

— Stai, zice ea, să strîng întîi astea.

Florin aşteaptă răbdător ca femeia să termine adunatul farfuriilor murdare şi a tacîmurilor şi să îndepărteze, cînd pe masă mai rămîn doar cănile cu vin, cu prosopul firimiturile pe jos. În timp ce faţa de masă este ridicată în dreptul musafirului, lăsînd scîndurile goale, Florin pune obiectul pe locul oferit. Victor cercetează cu atenţie membrele anterioare ale „animalului", îndepărtate de trunchi şi exclamă :

— Parc-ar avea degete la mîini !

Apoi îndreptîndu-şi privirea spre membrele posterioare, aduse spre coada ascuţită, spune :

— Foarte interesant !

— Nici eu n-am mai văzut aşa ceva, zice Florin. Pune numai mîna pe el să vezi ce interesant e !

Victor mîngîie de cîteva ori spinarea solzoasă după care şi-o retrage, sprijinind-o de marginea mesei, ferindu-se parcă s-o apropie de haine şi zîmbeşte tîmp.

Femeia devine agitată. Ridică pe rînd cănile şi mătură resturile de sub ele cu prosopul.

— Mă, Florine, zice ea, parc-aţi fi nişte copii ! Ce naiba puneţi mîna pe mortăciunea aia ?

— Lasă, zice Victor, că n-are nimic.

— Acum mergeţi şi spălaţi-vă pe mîini, că cine ştie ce boli are !

— Lasă, că mergem, ce ne dădăceşti atîta !

Femeia se îndepărtează, adăugînd încă, mai mult pentru ea :

— Şi după aceea punem pîinea pe masă şi mîncăm de acolo.

Florin ia obiectul de pe masă şi începe să-l împacheteze la loc.

— Nu te lua după ea, zice Victor. Hai mai bine să vedem dacă zboară sau nu.

Se ridică de pe scaun şi ajungînd în dreptul lui Florin îi prinde încheietura mîinii :

— Hai să vedem, ce naiba, doar nu ţi-e frică de nevastă-mea.

Îl trage de mînă, scurt, de mai multe ori, ca pe un copil.

Florin se lasă înduplecat, dar se mişcă încet. În timp ce Victor a ajuns deja la marginea porumbiştei, el îşi mai aranjează încă ziarele în geantă şi îşi freacă dosul amorţit cu palma. Seara coboară acum repede. Umbrele se lipesc de iarbă şi de frunze. Vrăbiile nu se mai văd dar ciripitul lor a devenit asurzitor.

— Eu n-am spus că zboară.

— Lasă că ai spus, zice Victor. Hai mai repede că acum se întunecă şi nu mai vedem nimic !

Cei doi intră în porumbişte şi în curînd aceasta îi acoperă. Din vîrfurile uscate cade o pulbere galbenă, amăruie. Din cînd în cînd, cîte un cocean trosneşte cu zgomot de creangă ruptă şi foile cu marginile ascuţite de uscăciune le incizează pe mîini şi faţă, tăieturi lungi şi subţiri.

Ajung într-un loc larg în mijlocul căruia se ridică o movilă acoperită de iarbă.

— Numai de aici se poate, zice Victor urcînd, că încolo sînt case, încolo sînt prunii şi, de fapt, nici aşa n-ar fi bine, că porumbul e înalt.

— Cel puţin vedem unde cade.

— Păi, da !

Florin îşi scutură, aplecat, gulerul cămăşii. Victor priveşte peste lanul de porumb care pare să nu aibă sfîrşit.

— Uite, încolo să-l arunci, zice, că-i porumbul mai rar şi mai mic.

— A stat apa acolo. A plouat prea mult vara asta.

Vîntul adie uşor şi scutură vîrfurile frunzelor uscate. E cald şi transpiraţia spală feţele celor doi, murdărite cu praf galben-negru. Brusc, Florin azvîrle obiectul oblic în sus. Acesta, după ce face o curbă largă, învîrtindu-se în jurul axei, ajungînd aproape de înălţimea lanului, îşi schimbă direcţia, planînd cu viteză, îndepărtîndu-se de cei doi, şi, în sfîrşit, luînd un viraj în unghi drept, cade cu zgomot între coceni.

Cei doi privesc în direcţia aceea ca şi cum ar încerca să memoreze locul unde a căzut. Apoi Victor îşi aprinde o ţigară.

— Nu pot zice că a zburat, nici că n-a zburat.

— Un pic, tot a zburat, spune Florin, că altfel nu se învîrtea atîta prin aer.

— Da, dar prea puţin.

Încă nu se mişcă nici unul din ei. Lui Victor i-ar veni greu să mai meargă pînă acolo şi să recupereze obiectul. Florin aşteaptă totuşi ca prietenul său să facă primul pas.

— Greierii ăştia, zice Victor coborînd colina, parcă s-au împuţinat şi nici nu mai cîntă aşa frumos. Aruncă ţigara în iarbă şi o bate cu piciorul. În acelaşi moment, porumbiştea se mişcă, trosneşte, ca şi cum ceva ar trece cu mare viteză prin lan. Victor o ia la fugă în direcţia aceea.

— Măă..., strigă el. Drăcia dracului !

Urmat de Florin, stîrneşte în jur un nor de polen negricios care îi irită pielea. Nici unul, nici celălalt nu-şi dau seama că mişcarea din faţă a încetat şi, după fuga îndrăcită, se opresc amîndoi gîfîind. Îşi şterg sudoarea cu mînecile. Se scarpină după gît şi sub bărbie.

— O fi fost vreun iepure, zice Florin.

— Nu ştiu, dar mi s-a părut că era el.

Prin porumbişte se aud ici colo trosnituri şi foşnete disparate. Un timp cei doi mai stau încă să asculte

sunetele serii, apoi se ridică. Încet liniștea s-a așternut peste tot. Cîțiva greieri cîntă în depărtare.

Obosit, Victor spune :

— Lasă, o să-l căutăm mîine dimineață la lumină.

— Dar a căzut pe undeva, pe aici, zice Florin, nu se poate, doar l-am văzut.

— Sigur, numai că acum e întuneric. O să-l găsim mîine dimineață, doar n-are cum să-l ia nimeni pînă atunci.

Mai întîrzie cinci minute, apoi se întorc amîndoi în casă.

Nevasta lui Victor îi așteaptă cu lapte fierbinte. Paturile sînt pregătite pentru noapte. Se spală amîndoi cu apă și săpun. Apoi, femeia le toarnă dintr-o sticlă spirt și își clătesc mîinile. După ce se usucă și beau laptele, se culcă fiecare în patul lui.

Traian Urdea

Oul

— Oh, Dumnezeule, e o căldură sufocantă ! — îi spuse Leonard partenerei sale de dans. Întîmplător era tocmai gazda.

— Te simți rău ?... — se interesă ea, păstrînd totuși tonul ușor condescendent al femeilor cînd surprind bărbații într-un moment de slăbiciune.

— Nu-i nimic — zise el, dar atît de jalnic, încît era clar că nu încearcă decît să salveze aparențele.

— Hai, mai bine ieși pînă pe terasă, la aer — îl sfătui ea (o chema Yola !), de-acum îngrijorată.

Ascultă, făcînd slalom printre perechile înlănțuite tandru sau doar festiv, ieșind în spațiul suspendat, printre plantele ornamentale. Presiunea resimțită în tot corpul, pe partea stîngă, se accentua tot mai mult, solicitîndu-i întreaga energie. Se aruncă în primul fotoliu de pînză, trăgînd fermoarul pentru a-și elibera pieptul dornic de aer proaspăt. Deodată, ca acționat de un picior nervos apăsînd un accelerator, mecanismul presiunii își înteți rotirea, transformîndu-se într-o durere acută, atît de pătrunzătoare încît părea însoțită de un sunet strident. Organismul lui Leonard cedă. Bărbatul leșină neobservat ; un leșin scurt, ca o bătaie de pleoape. Suficient însă ca momentul cînd oul, anonim, dintr-o substanță necunoscută, îi ieși din urechea stîngă, să-i scape.

Trezindu-se, o secundă mai tîrziu, i se păru că presiunea și durerea fuseseră imaginare, ori poate din amintire. Verifică rapid rămășițele subconștiente ce mai pluteau încă la suprafața vălurită a conștiinței, pentru a vedea dacă nu găsea o explicație stării anterioare. Hotărît lucru, nici vorbă. Yola n-avea cum să-i provoace o reacție atît de penibilă. Ba chiar dimpotrivă.

Apoi privirea i se opri pe oul mărunt. În cădere, i se așezase în buza făcută spre exterior de peretele aplicat al buzunarului de la piept. Îl luă în palmă. Ardea încă și era al naibii de greu pentru mărimea lui meschină. Abia acum deveni conștient de arsura din urechea stîngă. Ca în urmă cu cinci ani cînd, cu prilejul experimentului amfidistibulator al apei, urechea — neizolată corespunzător datorită costumului de protecție învechit — degerase. Faptul că oul se lega de amintirea aceea, ca și amănuntul apariției sale insolite (nu știa de unde aterizase acolo și nici cînd) îl determină să introducă obiectul mai adînc în buzunar.

Se ridică apoi și trecu din nou în încăperea unde se dansa, ignorînd voit perechile ce se giugiuleau, fără complexe, pe terasă.

Ajunse acasă tîrziu, spre orele trei dimineața, cu ochii sclipind de pe urma băuturii. Parcă mașina într-un pom, noroc că viteza nu depășise limita asigurata împotriva accidentelor. Hurducatura îl binedispuse. Apoi, pe cînd se dezbrăca în fața patului făcut un timp, scoase oul și-l puse pe masă. Adormi fără probleme, pe neștiute.

La un moment dat se trezi ca la un semnal. În întuneric, oul strălucea animat de-o pulpiire. Părea ca în el se concentrase tot focul imaginabil. Constată de asemenea că volumul i se mărise simțitor. Nu era sigur că acum l-ar mai fi putut cuprinde în pumn în așa fel încît să nu se mai vadă. Dacă ar fi fost ceva mai puțin atins de efectul băuturilor îngurgitate, și-ar fi spus poate că această viziune vine de la alcool. Așa însă, gîndul nu-l persecută și, după ce dădu de vreo două ori, înțelept, din cap se aruncă înapoi în perina moale, turtind în treacăt propria sa urmă lăsată în timpul somnului.

Dimineață rămase uimit să constate că oul atinsese dimensiunile celor etalate de Paști în vitrine alături de un iepuraș nevinovat de marțipan.

Pentru început trecu în bucătărie unde-și programă la repezeală o cafea pentru a-și mai limpezi întrucîtva gîndurile. Nu se mișcă de pe marginea scaunului rece, din material involvabil, pînă cînd cafeaua nu fu gata și nu-și arse cu ea gîtlejul în modul acela care pentru bunul mers al organismului său garanta succesul.

Abia apoi trecu din nou în dormitor, oprindu-se înaintea scrumierei de pe masă, unde oul crescuse precum o plantă banală într-un ghiveci cu pămînt gras, bun. Constată abia acum că revenise la culoarea spălăcită din ziua anterioară, fapt de natură să-i stîrnească și întrebarea dacă nu cumva ceea ce văzuse astă noapte era un simplu vis. Dimensiunile oului infirmau însă această ipoteză comodă.

Încercă să detecteze în sine o urmă de îngrijorare, dar aceasta lipsea cu desăvîrșire, poate ca urmare firească a harababurii sale interioare. Mai curînd surprinse ochiul rece cu care cercetătorul studiază un fenomen palpînd la milioane de ani-lumină distanță.

Curînd însă îl părăsi pînă și această — cum ar fi zis Miriam — „atitudine în fața necunoscutului". Îl distrase constatarea că în loc să expedieze la locul indicat minisonul, dintr-o neatenție pe care nu și-o putea explica prin nici un factor perturbator trimisese vernitaxul razant. Încă nu reușea să calculeze toate consecințele acestei întîmplări, dar presimțea că din asta nu va ieși nimic bun.

Amiaza îl găsi în tovărășia Yolei. De astă dată inițiativa îi aparținuse lui. Simțea, nu putea ști de ce, că ratase ziua de ieri și cum nu putea accepta că pierduse, o invită în tihna apartamentului său de burlac fără haz. Programară împreună meniul, lînă două sonde pline cu o băutură ușor alcoolizată, mai mult răcoritoare — pe scurt : un aperitiv potrivit cu situația. Se simțeau bine, Yola se purta firesc, de parcă i-ar fi știut apartamentul de cînd lumea. Leonard se felicita în gînd pentru modul elegant cum conducea situația. În fapt, subconștientul său nu-și făcea iluzii : știa prea bine că e întotdeauna așa cum vor femeile să fie.

Mînuară tot felul de lucruri exotice, dozîndu-le astfel încît întreg prînzul să devină o joacă de-a rețetele cele mai năstrușnice. Gasterotonul lui Leonard avea acces și la rețetarul numărul trei.

Apoi el puse muzică în surdină. Firesc, se întinseră pe dormeza din camera de zi, proiectînd prin holoton ambianțe poetice, favorabile.

Făcură dragoste, înconjurați de imagini schimbîndu-se încontinuu, o dată cu aerul. Decor tropical, havuz și grădină cu trandafiri, printre plante lîngă cascadă — cîte și mai cîte... Pe unele transportați, nu le mai receptară. Se treziră la distanțe de milioane de kilometri, într-o vegetație unduitoare, printre trupuri greoaie și oarbe, avînd ceva de pachiderme pămîntene.

Mai tîrziu vru să-i vadă dormitorul. Muzica mergea înainte. In lumina după-amiezei, oul — ajungîndu-le pînă la piept — unduia sub o pojghiţă fragilă. Yola dadu să ţipe. Il întrebă ce era cu „oribilitatea" aceea, o nouă invenţie în lucru ? li răspunse ambiguu. Nu, se străduia doar să-l ţină sub observaţie. Izbuti să facă în aşa fel că vocea să nu-i trădeze îngrijorarea.

Acum femeia plecase şi el contempla avid obiectul de forma ovoidă, „tremurînd" pe masa din dormitor. Creştea ameninţător de repede. Se uita la ceas. Daca mergea tot aşa, peste vreo trei ore va atinge tavanul. Dar, la urma urmei, cît avea de gînd să se mai întindă ? Trebuia să dea neîntîrziat cîteva telefoane. Lui Gregor, lui Miriam, lui Eroll... Adunînd echipa la el, existau şanse de-a întîmpina cu mai mult succes decît singur necunoscutul. Se îndrepta spre telefon, însă tocmai atunci auzi o bubuitură scurtă la intrare. Porni într-acolo, dar nu ajunse prea departe. In cadrul uşii camerei de zi îşi făcură apariţia doi inşi.

— Hei, cum naiba aţi intrat ?

Tipii rînjiră ameninţător, pe urmă cel mai tînăr îi zise celuilalt :

— Ce, era încuiat ?

— Nici pomeneală — îi răspunse al doilea, uşor plictisit. Apoi i se adresă lui Leonard :

— Ai încurcat-o !...

— Da' cine sînteţi ?

— Lasă că vezi tu — zise tînărul şi înaintă.

Leonard încercă să se refugieze pe după birou. Era inutil şi tipii ştiau asta. Veneau încet, de ambele părţi. Lua poziţie de apărare şi, ca să mai cîştige timp, le adresă o ultimă întrebare, deşi de-acum era lămurit :

— „Meşterul" v-a trimis ?

— Ihim ! — încuviinţară cei doi. Apoi tînărul îi repezi un pumn în burtă, proiectîndu-l în perete. Nu izbutise o apărare prea eficientă. Acum veni celălalt şi-l împinse cu putere, făcîndu-l să-şi piardă echilibrul. Căzu. Se părea că nu vor să-l deterioreze prea tare. Cel care-l împinsese veni şi-i trase un picior, rupîndu-i o coastă. Izbuti să se scoale cu greu de jos, tocmai cînd tînărul se pregătea să-i aplice una cu vîrful pantofului în moalele capului. Piciorul merse în gol. Leonard găsi resurse pentru a-l proiecta, printr-un upercut disperat, în uşa de la dormitor. Într-un zgomot de geamuri sparte, uşa se deschise. Bătrînul rămase cu pumnul în aer, privind căscat oul de mărimea unui om mijlociu, ce ocupa masa de la capătul patului.

— Va să zică n-ai ascuns doar minisonul de noi...

Leonard n-avea vreme să zică nimic. Scuipa sînge. Îşi dădea seama că acum cei doi vor fi mai puţin îngăduitori cu el. Profită de neatenţia bătrînului şi-i dădu în cap cu statueta de metal de pe suportul din dreapta lui. Adversarul icni scurt şi se prăbuşi. Leonard sări după uşă tocmai la timp. Celălalt scoase din buzunar un dezintegrator. Un ecran căzu de pe perete cu partea nepulverizată arzînd. Aruncîndu-se jos (nu s-ar fi crezut capabil de o asemenea performanţă, abia dacă putea respira de durere) se puti îndărătul mesei de birou. Cînd tînărul apăru în cameră, Leonard o împinse peste el. Fu de ajuns pentru a-l dezechilibra. Sări, urlînd de durere, şi-i trase o directă în plină figură. De astă dată adversarul scăpă arma din mînă şi, ducîndu-şi palmele la ochi, făcu în spate cîţiva paşi, prăbuşindu-se peste ou.

Cu un pîrîit, pojghiţa crăpă. Coaja căzu într-o parte şi din interior o avalanşă de materie vîscoasă se revărsă peste tînăr, îngropîndu-l parţial şi stropindu-i hainele.

În mijlocul oului, în poziţia clasică a oricărui phoetus, Leonard zări un chip. Îşi recunoscu trăsăturile. În cîteva secunde, trupul se înnegri. Cu sentimentul unei sinucideri în vis Leonard apăsă pe dezintegrator.

Ovidiu Pecican

MANDICS GYÖRGY
şi
M. VERESS ZSUZSANNA

O consultaţie genetică

Joan strînse instictiv mîna lui Mark Homics, cînd au trecut pragul cabinetului. Remarcă imediat afişajul cu cristale lichide al ceasului electronic aflat pe peretele din faţă : 16 : 12. Dedesubtul lui, o săgeată verde : SALA DE AŞTEPTARE. Familiarele simboluri şi obişnuitele, autoritarele instrucţiuni i-au eliberat întrucîtva de tensiunea acumulată în ultimele zile şi i-au îmbărbătat un pic.

INTRODUCEŢI CARTELA DE IDENTITATE ÎN FANTA INDICATĂ DE SAGEATĂ — se aprinse (de această dată, purpurie) inscripţia de lîngă uşă. Trebuiau să repete un gest cotidian, caci nu numai uşa locuinţei, ci şi porţile fabricilor sau instituţiilor, uşile magazinelor (unde puteau obţine, conform normelor în vigoare pe nivelul şase, alimentele, îmbrăcămintea, pantofii, detergenţii sau raţiile speciale), toate se deschideau numai la introducerea dischetelor identificatoare.

Au păşit tăcuţi în centrul cercurilor de metal, marcate cu alb pentru bărbaţi şi cu negru pentru femei, ale bioidentificatoarelor. Au aşteptat uşor blazaţi, împietriţi în poziţia de drepţi, rotirea completă a fasciculelor-lector şi declicul ce marca pătrunderea caratelor în casierul automat. Imprimanta scoase un sunet sec, abia auzit, şi expulză PROGNOZA PROBABILĂ, EVALUAREA REZULTATELOR, EXAMEN PSIHOLOGIC.

DURATA CONSULTAŢIEI : 10 MINUTE.

ORICE MINUT ÎN PLUS VA COSTA UN CREDIT !

Mark abia percepu şuierul ghilotinei, apoi, după nici trei secunde, un uruit le anunţă apariţia dischetelor.

O voce înregistrată le atrase atenţia :

VĂ RUGĂM, GRĂBIŢI-VĂ ! SE DESCHID UŞILE !

Sala de aşteptare părea surprinzător de mare ; măsura cam şapte metri în lungime şi vreo trei în lăţime. Pe pereţii vopsiţi în vernil, de-a lungul cărora se întindeau bănci albe, erau agăţate cîteva tablouri cu cristale lichide. Covorul muştar, întins pe podea, era atît de elegant, de uluitor, amintea atît de mult de luxul afişat în emisiunile de publicitate (savurate în secret) ale galactoviziunii, încît Joan nu-şi putu reţine o exclamaţie de uimire, iar Mark un mormăit aprobator. Cînd s-au privit, în ochi li s-a putut citi acelaşi gînd. Da, desigur, cine renunţă de dragul unei consultaţii la orice fel de distracţie vreme de trei luni, merită o jumătate de oră ieşită din comun.

Fiind obişnuiţi cu celulele strînse ale nivelului şase, nu-i părăsea senzaţia unei inutile risipe de spaţiu, cu atît mai mult cu cît anticamera era aproape goală, în afara lor, au numărat încă trei perechi. Două dintre ele purtau bine cunoscuta uniformă a trustului SIMAC, lucru firesc de altfel, deoarece SIMAC era cea mai importantă întreprindere din lume. Mult mai surprinzătoare era prezenţa cuplului în salopete cenuşii, cu banderole roşii pe braţe. Îmbrăcămintea lor indica apartenenţa la atît de desconsideratul nivel al şaptelea. Se vedea că ştiu de stigmatul purtat ; se retrăseseră într-un colţ şi aşteptau în tăcere, cu ochii în pămînt, pe cînd ceilalţi se întreţineau bine dispuşi, tachinîndu-se reciproc, cu aroganţa şi îngîmfarea unor

latifundiari aflați pe vreuna dintre moșii. Deși își întoarseră ostentativ spatele bătrînilor (să fi avut vreo 35—38 de ani), arătau prin toate gesturile făcute că știu de prezența lor și că își joacă rolurile numai de dragul lor, al celor care nu vor ajunge niciodată în poziția privilegiată a dominatorilor, pentru că dincolo de nivelul lor, nu mai există nimic, doar liniștea vidului cosmic.

Joan și Mark cunoșteau bine aceste specimene în stare să renunțe la cartela unui sejur pe nivelul cinci sau la un bilet de călătorie în Luna Park, numai pentru plăcerea traversării nivelului șapte prin tubul transparent de plastic, însoțiți de privirile invidioase ale unor gură-cască, ca apoi, odată ajunși la observator, să se răstească la personalul de deservire — niște amăriți cu privirile șterse și cu capetele aplecate, care purtau o salopetă identică, însă cenușie.

Astfel se răzbunau pentru toate șicanele îndurate zi de zi din partea administrației de pe nivelul patru sau (mult mai rar) din partea savanților de la trei sau a OAG-iștilor de pe nivelul doi. Personalul de deservire a barurilor și localurilor de pe nivelul cinci și conducătorii de pe primul nivel erau mai degrabă invidiați, decît detestați. Cei mai norocoși, în ochii șesarilor, erau cei de la „întîi" ; de acolo soseau, cu prilejul restructurărilor de cadre, mandarinii — aspiranți, niște persoane întotdeauna deosebit de prietenoase, căci dădeau mîna cu toți oamenii întîlniți și acceptau petițiile întinse din mulțime, ceea ce dovedea că ei erau bine intenționați și numai serviciile intermediare, iar dintre ele, mai cu seamă atît de detestata Administrație Confederală, erau răspunzătoare de înrăutățirea situației, de scurtcircuitele ivite în sistem. Spre deosebire de marea majoritate a connivelarilor, Joan și Mark nu mai credeau în campaniile de petiții și strîngeri de mînă, căci, după înmînarea singurei plîngeri făcute vreodată drept pedeapsă fuseseră trimiși să lucreze o jumătate de an între șeptari, pentru „reeducare".

Deoarece cuplurile de la SIMAC se întoarseră înspre ei imediat după intrarea lor în sală, și-au întors capetele cu un aer preocupat și s-au grăbit în partea opusă acestora, ca și cum le-ar fi fost atrasă atenția de tablourile expuse acolo. Trebuie să recunoaștem, imaginile erau într-adevăr excepționale, exploatînd cu maximă eficiență iluzia de spațiu oferită de tehnica holografică.

Într-una din ilustrațiile înșiruite se putea vedea o „fermă" de creștere a celulelor seminale, adăpostite sub cupola unei celule-doică, legată prin sofisticate filamente de cămărușele-depozitatoare. Aici purtătorii codului genetic, cromozonii, erau încărcați în celulele seminale. Coloanele pufoase ale fagocitelor circulau neliniștite prin preajma lor, le tot dădeau ocol, de parcă ar fi simțit că în interiorul coloniei decurge ceva ieșit din comun, căci cine a mai auzit de existența unor celule cu numai jumătate din setul obișnuit de cromozomi ? Desigur, ar fi dat iama imediat, dacă celulele-doici nu s-ar fi îngrijit ca prin filamentele conectate la cămărușe să transmită informații derutante celulelor-polițiști — și anume, formula întregului cod genetic.

În cadrul ușii apăru o asistentă în halat alb și rosti un nume. Una dintre perechile de la SIMAC aruncă o privire triumfătoare bătrînilor care se ridicaseră plini de speranțe la apariția femeii. Joan și Mark au înțeles pe loc că aceștia sosiseră probabil înaintea acelora, dar că legile nescrise ale spiritului de castă, șovinism caracteristic tuturor nivelelor, au determinat-o pe asistentă să-și răscumpere umilințele cotidiene prin voita ignorare a acestor ființe demne de mila tuturor. Deoarece s-au temut că urmau să fie aleși ca parteneri de discuție de cuplul de la SIMAC rămas și nu doreau să participe la înjosirea bătrînilor, le-au întors din nou spatele și au început să parcurgă celălalt șir de imagini, unde spermatozoizii erau surprinși înotînd liber, într-o vădită stare de beatitudine. Celulele seminale purtau pe capete, gata de lansare codurile de străpungere a membranei ovulului, în timp ce în corpul prelung aștepta setul de 22+X sau Y cromozoni ; de-a lungul „gîturilor" aveau atîrnate minusculii săculeți cu energie. Iată-i cum se desprind rînd pe rînd, ca treptele unei arhaice rachete, prelungind prin intermediul hidraților de carbon zborul zadarnic sau încununat de succes al minusculelor celule. Nu cred însă că aceste chestii v-ar putea mări apetitul pentru a vă perpetua soiul prin donare, în vederea unei prelucrări ulterioare. Greșesc cumva, draga mea ?

Joan și Mark s-au întors fără să vrea. Nu reușiseră să ocolească neplăcuta, dar obișnuita (în astfel de împrejurări) conversație.

În mod evident, femeia din cuplul de la SIMAC avea o optică fundamental deosebită asupra problemei, deoarece își permise s-o prindă de umăr pe Joan și începu, fără să se explice măcar, s-o tragă în partea opusă, în timp ce-i turuia soțului, și el ocupat să pună mîna pe Mark :

— Sînt absolut dezgustătoare, scumpul meu Harry. Mă apucă greața numai cînd mă gîndesc că prin noi înoată în voie astfel de scîrbe mititele. Deștepții ăia de savanți, mințile acelea răscolesc, se sfarmă să

descopere tot felul de chestii lipsite de gust. Cred că o fac intenționat. Cum ei se dovedesc a fi niște impotenți se străduiesc ca prin astfel de tertipuri să-i aducă și pe alții în aceeași stare.

Nu-i așa, draga mea ? O întrebă pe Joan, în timp ce își trecu cu grație degetele prin părul roșcat și aruncă o privire plină de înțelesuri siluetei viguroase

a lui Mark. Mă numesc Helen, Helen Strung, își întinse mîna înspre tînărul soț, iar acesta este bărbatul meu, Harry.

Și-au strîns mîinile, ca apoi numita Helen să continue în același ritm amețitor :

— V-ați fi putut imagina atîta nesimțire ? Ce s-a întîmplat cu ordinea de pe acest nivel ? Dar cu siguranța noastră ? Nu vă întrebați cum au pătruns aici acești doi vagabonzi de la „șapte" ? Cum de i-au lăsat să treacă cei de la paza sau de la controlul porților ? Ce timpuri, vai, ce timpuri ! Spuneți-mi, vă rog, cum s-au pierdut rînduielile de altă dată, cînd, dacă un asemenea paria apărea pe undeva (evident, numai ca punct de atracție al vreunei trupe de circ), era obligat să poarte botniță, ca să nu ne infesteze nivelul cu alți „microbi" de acest fel. Da, da ! Am văzut săptămîna trecută un film la galactoviziune, despre cum trăiau cei de acum un secol, cînd femeile purtau niște dintr-alea lungi, vai, am uitat cum le zicea, însă mi-au plăcut foarte mult. Desigur, nici împotriva salopetei n-am nimic de zis, deoarece îmi accentuează atît de eficace talia, apreciată de tot SIMAC-ul, căci, n-aveți de unde să știți, fac parte din formația de teatru amator a combinatului, cînd joc port un tricou mulat pe corp și toată lumea spune că-mi stă bine așa, s-ar găsi deci ce să-i las pruncului moștenire. Ar putea, prea bine, să ajungă chiar pe nivelul cinci ; dacă Harry nu s-ar fi împotrivit atîta, am fi trecut de mult pe la centrul de donare, dar el nu și nu, de parcă n-ar ști alt cuvînt, cică nu dorește să fie părtaș la nașterea altui nefericit. Auziți ? Nefericit ! Nenorociți la naiba, sînt ăia de jos, de la „spate", nu noi, care nu ducem lipsă de nimic, dar neghiobul de bărbatu-meu, mula asta, e în stare să arunce în vid cinci credite numai ca să afle cum va arăta urmașul, deși nu va ajunge să-l revadă vreodată, căci cine știe unde va nimeri și, din păcate, cît de puțini se interesează de strămoșii lor...

Harry făcu o grimasă. Pe chipul său se putea citi că nu aude pentru prima oară acest text și că, de fapt, se plictisește îngrozitor.

Se mulțumi numai să remarce :

— Așa e, fie că știi, fie că nu, nici ție nu ți-ar place ca odrasla noastră să ajungă unul dintre cei de pe „șapte"...

— Cum adică, cum șeptar ? Ai înnebunit ? Toată lumea știe că acolo ajung numai degeneratii. Din doi cetățeni sănătoși și fideli Lumilor-de-fier cum ar putea să se nască un asemenea monstru ? Uită-te la ăia de acolo ! Nu vezi că poartă pe fețe pecetea rușinii ? Și totuși, idiotii ăștia vor un urmaș !

— Asta de unde ai mai scos-o ?

— Nu vezi, de fiecare dată cînd se deschide ușa, cum speră că vor intra și vor primi fițuica unde scrie că alcătuirea lor corespunde ?

— Și dacă a lor va fi bună, dacă nu s-ar întîmpla ca formula noastră să fie proastă ?

— Am spus eu că va corespunde ? Am remarcat numai cum speră proștii desigur, zadarnic, căci toată lumea știe că din degenerați nu apar decît degenerați.

— Dar dacă degeneratii nasc numai degenerați, iar aceștia nu sînt lăsați să perpetueze, atunci ce credeți, cum au apărut ei ? întrebă Joan, pe care această gîsculiță pomadată o cam scosese din fire, mai ales că privirile ei prefăcute și pofticioase se prelingeau, din zece în zece secunde pe trupul lui Mark.

Helen amuți, Mark zîmbi, iar Harry chicoti mulțumit. Surîsul ademenitor de pe față și fulgerele din ochii femeii dispăruseră pe dată. Helen sughiță, înghiți în sec, căutînd parcă un punct de sprijin, apoi își repezi bărbatul :

— Ooo ! De ce mi-am legat viața de cea a unui simplu muncitor, de un depanator tîmpit de roboți ! De ce nu l-am urmat pe Don Cameretto, care mi-a promis că mă va face actriță și voi ajunge pe nivelul cinci, căci abia dacă mi-au lipsit cîteva puncte la testul pe calculator. Aș fi putut învăța mult mai mult de la un om atît de înzestrat, decît de la un dobitoc ca tine, pasionat numai de născocirea unor noi decadoare de Roboterro.

Îți spun eu, atunci cînd vei cîștiga la Roboterro, cînd o să devin nora unui mandarin.

— Ai fi vrut tu să devii o artistă, ca să nu spun exact ce anume... ridică Harry vocea, însă nu apucă să-și termine propoziția, căci ușa se deschise și asistenta le rosti numele. Parcă i-ar fi schimbat cineva ; s-au privit mai întîi, au aruncat apoi o privire bătrînilor care se ridicaseră iarăși în picioare. Helen îl prinse drăgăstos de braț pe Harry, îi fulgeră pe Joan și Mark cu o privire triumfătoare și păși surîzătoare înăuntru, în camera de unde răzbăteau obișnuitele zgomote ale unor aparate electrice.

Rămăseseră împreună cu bătrînii. Aceștia încă mai stăteau în picioare, parcă hipnotizați de dreptunghiul ce se închidea în fața lor, cine știe pentru a cîta oară.

Joan porni prima către ei :

— Cîți au intrat înaintea dumneavoastră, fără ca să aibă dreptul ?

— Douăzecișipatru, dacă am numărat bine, răspunse femeia.

— Da, douăzecișipatru în cap, întări și bărbatul. Așteptăm de azi dimineață să intrăm, de la ora zece. Ne-am grăbit să ajungem aici cu o jumătate de oră înainte de deschiderea cabinetului si totuși...

— Și dacă ați ști, onorate cetățean de pe nivelul șase, cît de greu am obținut să urcăm aici. Am aranjat mai întîi ca azi să lucrăm în tura de noapte, astfel încît să ajungem primii la deschiderea barierelor vamale și să prindem cel dintîi lift ultrarapid.

— Acolo ni s-a spus că liftul nu circulă astăzi, din motive de economisire a energiei. Însă autorizația noastră este valabilă numai azi, am hotărît să urcăm oricum. Vameșii au rîs. Personalul de la ascensoarele utilitare a refuzat să ne introducă pe ascuns într-unul dintre transporturile destinate nivelului șase, deși le-am oferit tot ce ne-a rămas din economiile noastre. Am fost nevoiți să urcăm pe jos, prin tunel.

— Dar sînt peste douăzeci de mii de trepte, se îngrozi Joan.

— Da, cetățeano, douăzecidemiiosutăcinzeci în cap. Mark își imagina spirala fără de sfîrșit din putul întunecos, mărginită de tuburile strălucitoare ale lifturilor ultrarapide. În mijlocul lor străluceau sinele coliviilor de protecție ale ascensoarelor de serviciu și barele de fier ale infrastructurii, care vibrau tot timpul. Rămînea un spațiu extrem de strîmt, unde mai pui că-l lua curentul pe om la trecerea vreunui transport, iar tremurul scărilor îl pătrundea pînă în măduva oaselor.

— De obicei, această glumă le este făcută numai celor expulzați de pe „șase", spuse cu voce scăzută Mark, aproape șoptind.

— Camarade, spuse celălalt și privirea-i resemnată se lumină prima oară. Apucă brațul lui Mark, și-l așeză în palmă, apoi începu să bipăie febril mîna pusă deasupra, înscriind pe ea siruri-siruri de semnale codate. Cum nu petrecuseră decît șase luni acolo, jos, și între timp trecuseră trei ani, Mark înțelesese cu greu mesajul transmis, mai mult fragmente. Din mulțimea semnelor făcute putu să deslușească numai că bărbatul și femeia au ajuns pe „șapte" de la nivelul trei, deoarece n-au acceptat să termine un anumit proiect, apoi că a fost întrebat de ce a fost el trimis jos. Și-au întors palmele, ca în jocul de-a fripta, și de această dată Mark dădu răspunsul : „Pentru un memoriu de protest".

— Știu că nu vom mai avea ocazia să ne întîlnim, distinsul meu cetățean de pe nivelul șase — spuse din nou cu voce tare bătrînul — dar aș dori foarte mult să vă rog, poate ne îngăduiți să intrăm înaintea dumneavoastră, deoarece ne putem aștepta ca și la întoarcere să facem drumul pe jos. Dacă nu pornim la timp, întîrziem la începerea programului și știți ce înseamnă aceasta : se va emite un mandat de urmărire

și vom fi exilați în brigada țiglarilor. Soția mea și eu am dori foarte mult să aflăm dacă am putea avea un urmaș, prin care să transmitem zestrea noastră genetică, dar secțiile noastre de donare nu ne vor primi pînă cînd nu vom duce o adeverință, de unde să rezulte că viitorul nostru copil nu va fi un anarhist și că va avea factorul delta foarte mic.

Între timp, necunoscutul trasă cu o viteză uimitoare și alte informații în palma lui Mark. Acesta semnală rușinat că n-a înțeles, ceea ce îl amărî vizibil pe fostul „treiar", căci îi eliberă mîna. Din fericire, Joan rupse tăcerea, devenită din ce în ce mai tulburătoare :

— Ați amintit un factor a cărui lipsă trebuie adeverită. Nu înțeleg, de ce sînt convinși că el va exista și la urmași ?

Cei doi șeptari se priviră, zîmbindu-și șters.

— Știți, spuse bărbatul, dacă se cunoaște distribuția ARN-ului de transfer din organismul părinților, nu este ceva greu de calculat.

— Dar cum se face aceasta ?

— Se folosește un test de felul celui care urmează să-l parcurgem.

— Dumneavoastră l-ați mai făcut ?

— O, da ! Am putea și așa.

— Deci vă pricepeți la astfel de probleme ? întrebă Joan cu speranță.

— Păi, într-o anumită măsură, să zicem că da.

— Ne puteți atunci spune ce vor face cu noi ?

— Da, dar mă îndoiesc că veți înțelege ceva, deoarece în lipsa unor noțiuni de difracție în raze X sau de chimie moleculară nu pot decît să vă prezint dubla spirală a lui Watson și Crick, așa cum o vor face și ei înăuntru.

Pe fața Joanei se putu citi disperarea :

— Altcumva nu se poate ?

— Formulați întrebarea mai exact. Ce-ați dori să aflați ?

— Ce ni se poate spune despre viitorul nostru copil ?

— Vi se pot preciza, în procente, valorile tuturor funcțiilor generatoare. Mai exact : variația înălțimii între limitele atinse în timpul vieții și pornind de aici, se obțin dimensiunile corporale ; apoi indicatorii de motricitate a fibrelor musculare, harta osteografică, cu cele mai vulnerabile puncte, și toți ceilalți 24 de indicatori biofiziologici mai importanți, de la capacitatea pulmonară la viteza reacțiilor metabolice.

— Nu vă mai chinuiți cu mine, oricum nu înțeleg nimic. Și nu acestea mă interesează, spuneți alte însușiri.

— Aha, cred că înțeleg la ce vă referiți. Acestea vi se comunică la sfîrșit. Previziuni referitoare la caracter, meseriile pentru care va fi apt, adică nivelul unde va ajunge... Am ghicit ?

Bătrînul prinse palma Joanei și înscrise ceva. Era un mesaj simplu, ușor de descifrat : „Nu-i credeți. Precizia este sub 10%". Dar tînăra dădu din cap, nu aceasta era buba.

Mark bîigui tulburat, roșind ușor :

— Joan și cu mine... știți, am dori să aflăm... oare el va fi fericit ?

— Nu vi se va spune — zise grav șeptarul. Este o întrebare fără de răspuns, la care oricum nici nu vi se va răspunde.

— Permiteți-mi atunci, spuse Joan, să vă pun încă o întrebare. În acest caz, cum e posibil să vă doriți atît de mult un urmaș ? Adică, cît valorează să știu că va avea un coeficient de inteligență de 180, că va fi sănătos la trup și la cap, că va avea reflexe bune, deci, că ar avea șanse să devină campion de Roboterro sau, să presupunem, chiar inginer, dacă nu voi afla, va fi el fericit ?

— E adevărat, nici noi nu știm dacă va fi sau nu fericit, dar cred că va găsi o lume mai frumoasă peste cincizeci sau o sută de ani. Ce importanță are ? Celulele seminale vor hiberna pînă cînd, după trecerea unui anumit interval de timp, vor fi utilizate pe Pămînt. Iar dacă dorim cu toții acest lucru și ne mai punem și întrebarea : este oare suficient să credem că vor trăi mai bine ? — ori, nu noi sîntem cei care pregătim acest viitor ? — oare nu putem face pentru ei ceva ? — cauza noastră este cîștigată.

În cadrul ușii apăru asistenta. I-a privit pe Joan și pe Mark, însă ei au arătat înspre bătrîni.

— Poftiți... domnule profesor... n-am putut...

Ultimile două cuvinte le rosti abia auzit, cu ochii în pămînt.

Femeia de pe „șapte" a prins mîna asistentei și Mark observă dansul rapid al degetelor sub pavăza unei aparente strîngeri de mînă. Bătrînul numit „domnule profesor" a făcut un semn din ușă.

— Nu uitați ce v-am spus. Cinzeci de ani sau o sută de ani este o groază de timp.

Mark prinse mîna Joanei și simți, pentru prima oară după mulți, mulți ani, că zilele nu mai curg degeaba. Cinzeci de ani, sau chiar o sută, la urma urmei nici nu este prea mult.

Traducere de **Györffy György**

Titlul original :
Genetikai tanácsadó
Din volumul „Lumile de fier",
Ed. Kriterion, 1986

Lună de ametist cu nori Cirrus

— În seara asta nu se poate să treceți, clătină din cap Levi Mur, arătîndu-le apa învolburată și sloiurile mari de gheață ce se izbeau de maluri.

— Plătesc bine ! stărui Silvester Zun Altin, ridicîndu-se pe jumătate din sanie și scoțînd de sub blănuri două bucățele de aur.

Podarul clătină iar din cap și legă podul plutitor de un țăruș înfipt în mal.

— Apa e umflată ca la orice sfîrșit de sezon, și apoi mai e și întuneric. Sloiurile te pot trîi în larg.

Străinul coborî din sanie.

— Trebuie neapărat să ajung pe malul celălalt înainte de miezul nopții ! Spune și tu ceva, nătîngule ! se răsti la surugiu. Frederic însă tăcea, potolindu-și cîinii cu lovituri ușoare de palmă. Mai pun una, spuse și-și întoarse din nou capul către podar.

Levi ridică din umeri. Privi cu înțeles către cer.

— Și noi... eu ce fac ?

— Așteptați. Faceți foc și dormiți. Noaptea trece repede.

Puse ghionderul pe umăr, salută nehotărît, fluturînd o mînă și se îndepărtă cu pași rari în întuneric. Negustorul privi lung în urmă-i, scuipă cu dispreț și se întoarse în loc.

— Ce ne facem, surugiule ?

— Ascultăm sfatul podarului, stăpîne : dezlegăm cîinii, facem focul, mîncăm și închidem ochii pînă mîine în zori.

— Vreau să ajung înainte de răsăritul lunii dincolo ! stărui Silvester. Altfel, ajung prea tîrziu... prea tîrziu.

— Levi Mur știe ce spune, stăpîne. Cunoaște rîul și locurile astea de-o viață de om.

Începu să desfacă hamurile de la gîturile cîinilor. Aceștia se gudurau și-i lingeau mîinile, scheunînd de foame. În stînga, rîul șuiera prăvălatic, mușcînd cu apele-i întunecate din zăpada murdară a malului.

— Îl cunoști bine pe podar ?

— Îl cunosc, răspunse Frederic. Aruncă două bucăți de carne congelată cîinilor. Îl cunosc, repetă. De multe sezoane mă trece dincolo cu cîte un client.

Tăcură. Focul se aprindea anevoie : lemnele ude trozneau și scoteau un fum gros, albicios. Frederic scoase conservele de carne și le așeză în apropierea flăcărilor. Desprinse pușca din agățătoarea saniei și o puse pe blana întinsă pe zăpadă, cu țeava rezemată de o tălpică.

— Am sosit prea tîrziu, stăpîne. Dezghețul nu mai ține mult. Sezonul s-a apropiat de sfîrșit ; iar la întoarcere nu te mai trece nimeni.

Undeva, spre nord, gheața trozni prelung, înfiorînd pielea nopții. Cîinii se strînseră unii în alții, mîrîind. Focul arunca luciri stinse pe trupul burduhănos al saniei.

— Se rupe gheața, spuse Frederic. Își îndesă căciula pe cap. Sezonul s-a cam sfîrșit, repetă. Vine înghețul.

— Am auzit că e înfrozitor !

— Este înfrozitor. Un ger de crapă pielea pe obraz și îți îngheață răsuflarea în piept. Cîinii mor primii. Nu mai poți face focul. Te cuprinde un fel de molesală, în timp ce bîibîi cu picioarele, devenite doi butuci nesimțitori, pîrtia de gheață.

— Ești curierul Comunității ?

— Da.

— De cît timp ?

— De cinci sezoane. Vru să mai adauge ceva, însă dădu a lehamite din mînă și își continuă lucrul.

— De ce nu întrebi nimic ? reluă negustorul.

Frederic împărți carnea în bucăți.

— Ce ?

— Indiferent ce... De ce vreau să ajung dincolo, de exemplu. Ce caut...

Frederic mișcă nepăsător din cap.

— Uneori e bine să știi cît mai puțin ; cîtă vreme plătești bine, nu am nici o întrebare ; nici o nedumerire.

Aruncă la cîini fîșiile de carne. Silvester nu vedea, pentru că era cu spatele, dar auzea îngrămădeala cîinilor, schelălăiala și scrîșnetul colților sub mîncarea atîrnată în aer la capătul bățului.

— Ce faci cu pușca ?

— În noapte se ascund puteri necunoscute. Ființe ostile, amenințătoare, ies de pretutindeni din aceste locuri blestemate. În curînd va răsări luna și duhurile nestiutului vor începe să hoinărească.

Negustorul simți în vocea celuilalt o spaimă vîscoasă, nedeslușită.

— Crezi în duhuri ?

— Nu cred. Există. Se ascund în beznă și lovesc pe neașteptate.

Împinse pe foc o creangă groasă, care iscă o puzderie de scîntei în jur.

— Oamenii cu un ochi trăiesc zece sezoane. Cei ca tine, cu trei ochi, douăsprezece. Cine a apucat perioada dintre sfîrșitul unui sezon și începutul altuia în Țara Ghețurilor, și a scăpat cu fața curată, își va aminti pînă la moarte de răsăritul lunii deasupra cîmpiilor de zăpadă.

— Nu înțeleg, mormăi negustorul, trăgîndu-se, instinctiv, mai aproape de pușcă.

— Asta nu se înțelege. Se simte.

Frederic puse o mînă de ceai în ibricul cu fund gros și aruncă deasupra doi bulgări de zăpadă.

— Cîți ochi are podarul ? Levi...

— E un om ciudat. Nu aparține lumii noastre.

În noapte se auzi un urlet îndepărtat. Cîinii ciuliră urechile ; rotasul mîrîi înspăimîntat și se apropie gudurîndu-se de cei doi. Un vînt slab încreți unda liniștită a flăcărilor.

— Sînt curier de cinci sezoane, continuă Frederic o idee întreruptă parcă mai înainte, dar pe sanie umblu de cînd eram de-o șchioapă. Îl ajutam pe tata în meserie și colindam depărtările. Cîteodată, în timpul mort dintre sezoane, tata repezea cu atelajul încoace cîte un străin dornic să cunoască. Îmi arăta, pe furiș, spatele lat al lui Levi aplecat peste pod : de cînd era el surugiu, la vadul de trecere îl întîlnise numai pe Levi Mur.

— Și tatăl dumitale ? deveni curios Silvester Zun Altin, coborîndu-și căciula peste ochiul din mijlocul frunții.

Surugiul întoarse capul într-o parte, ascultînd atent vîjîitul vîntului.

Întinse mîna brusc, apucă pușca și o aduse pe genunchi ; trase cocoșul, o mîngîie cu un gest mecanic și o sprijini iar de tălpică.

— Am auzit un zgomot... Mi s-a părut.

Apoi :

— Tata ?... Cîteodată se întorcea singur ; amatorul de excursii pierea înghițit de necunoscut. Duhurile nopții cu lună plină, spunea bătrînul. Cu lună de ametist. Oftă. Într-o zi, a rămas acolo definitiv.

— În noaptea asta sînt prea mulți cirrusi, răspunse negustorul.

Frederic înălță din umeri ; turnă ceaiul în două căni mari de tablă și suflă îndelung într-a lui înainte de a sorbi. Cîinii se strînseseră toți la un loc, își plecaseră boturile pe labe și somnolau. Frigul cobora pe nesimțite din înalturi, făcînd să li se zbîrlească blana.

Cu un gest neașteptat, surugiul înhăță pușca și trase un foc în aer. Apoi altul. Un trup greu bufni cu zgomot de sol. Cîinii se împrăștiară urlînd.

— Duhul, Zise Frederic, îndreptîndu-se către locul unde căzuse corpul. După cîteva clipe apăru tîrînd ceva după el.

Două aripi mari, întunecate, din piele, în formă de triunghi. Trei picioare scurte, terminate la capete cu gheare. Un cioc-trompă, lung și subțire ca un ac. Sute de ochi, mici, galbeni, plutind morți în apa încremenită a găvanelor, înșirate de-a lungul bazei mari a aripilor în nemișcare.

— Ce-i hidosenia asta ? se cutremură negustorul. Se ridică de pe blană și trecu în partea opusă a vetrei, la adăpostul flăcărilor.

Frederic aruncă pușca în dreptul saniei. Cîinii nu se vedeau.

— Un duh.

— Ce fel de duh ? se strîmbă cu scîrbă Silvester, examinîndu-l de la distanță.

— Un spirit al nopții, al răului. Dincolo de rîu, pîndesc sute, mii, în perioada dintre sezoane. Le întărîtă mirosul de om ; și luna.

— Luna ?

— Luna. Dincolo de rîu... hmm ! Dincolo de rîu, după miezul nopții, va răsări luna. Luna de ametist.

Levi Mur se apropia cu pași mari de foc. Într-o mînă ținea ghionderul, iar în cealaltă un corn mare de animal, ferecat în argint.

— ...luna de ametist. Cine se află pe celălalt mal, dincolo de zidul înalt al canionului, are unica, uluitoarea șansă de a vedea luminile care fug pe pămînt ; luminile care se ridică și coboară din cer...

Podarul se opri lîngă corpul ucis al vietății nocturne. Îi aruncă o privire disprețuitoare și îl împinse cu piciorul în apă. Rîul își închise tăcut undele asupra prăzii.

— Duhuri ? rînji el. Duhuri...

Duse cornul la buze și apucă mușchiul între dinți. Un sunet aspru, ascuțit, aproape lipsit de modulații, sparse întunericul mut către înălțimi. Cînd ultima notă se stinse, o mare de vaiere izbucni în văzduh, încolăcindu-se, risipindu-se în toate direcțiile. Din vreme în vreme, cîte un hohot gîlgîit rupea farmecul dizarmoniei nocturne, făcîndu-l pe negustor să-și închipuie că acolo sus plutesc într-un vîrtej fără sfîrșit oameni lipsiți de darul minunat al vorbirii.

— Corul duhurilor, zise podarul, legănîndu-și cornul la șold. Ființe aeriene, care se nasc, cresc și mor numai cînd luna plină, lună de ametist, se pregătește să-și ridice fruntea în Țara Gheșurilor. Ființe ce se hrănesc cu vise : își înfig trompa ascuțită în ceafa animalelor adormite, sugîndu-le puterea de a visa și părăsindu-le, adormite pe veci, în zăpada sîngerie.

Tăcu. Silvester și Frederic se așezară, făcîndu-i loc într-o margine a blănii.

— Țara Gheșurilor, continuă podarul, clătinînd din cap. Cu o mînă își scoase căciula mițoasă de pe cap, iar cu degetele celeilalte, făcute greblă, își frecă fruntea acoperită cu păr.

— Ai doi ochi ! se minună negustorul.

— Doi, răspunse Levi Mur, așezîndu-se la rîndu-i. Nu beau, refuză cana de ceai oferită de surugiu. Se întoarse către negustor. De fapt, ce cauți dumneata dincolo de rîu ? Aur ?

— Să zicem că și aur.

— Poate că nu există aur.

— Dar luminile ? În nopțile în care se ridică luna plină, aurul joacă flăcări în largul necuprins al cîmpiei. Unii s-au întors bogați de acolo.

Podarul rîse, dar nu spuse nimic.

— Rîzi ! ... poate că și rîsul dumitale ascunde o taină. Ori, poate că te întrebi cum de cred în prostiile astea. Vezi, tu, podarule, viața noastră e al naibii de scurtă : ninge de zece-douăsprezece ori deasupra capetelor noastre și gata, ne-am stins. Iar în acest răstimp, alergăm ca niște disperați să ne distrăm, să trăim bine, să ... Oftă : uneori m-a ispitit gîndul că un răspuns s-ar putea afla dincolo. Dincolo.

— Un răspuns ?

Frederic clătină din cap cu tristețe, împinse un lemn pe foc și se ridică să-și caute cîinii.

— Un răspuns ... zise încet Levi Mur. În fiecare noapte cu lună de ametist trec în Țara Gheșurilor. Singur.

Focul pîrîi și înghiți lemnul umed.

— Dincolo de canion este o creastă mai înaltă. De acolo, se vede totul ca în palmă : aerodromul, clădirile anexe, orășelul ca o machetă, ascuns în spatele unei perdele de brazi înalți ... tot. Tot. La sfîrșitul fiecărui sezon, în primăvara plăpîndă care urmează, acumulatoarele se încarcă în soarele palid, fără putere. Iar cînd apare pe cer luna plină, o dată pe sezon, instalațiile pornesc automat, luminile clădirilor se aprind, balizele încep să funcționeze, sondele meteorologice se ridică strălucitoare în aer, autobuzele pornesc către sălile de așteptare să ridice pasagerii, care nu mai sosesc, iar avertizoarele sonore își slobozesc tipetele lor ascuțite pentru ca un personal inexistent să elibereze pista. În zori, totul reintră în amorțire pentru încă un lung interval de iarnă glaciară. În locul avioanelor, pe pistele lungi, curățate de zăpadă de lamele plugurilor automate, aterizează lumina blîndă a răsăritului. O tristețe de moarte plutește peste această lume pierdută pentru totdeauna. Peste ...

Podarul amutește o clipă. Lui Silvester îi pare că printre pleoapele întredeschise se strecoară fîșii zdrențuite de lacrimi.

— ... această lume a oamenilor cu doi ochi. Un aeroport pustiu și o planetă congelată. O nesfîrșită iarnă nucleară ...

Levi Mur se ridică și își culege ghionderul de alături. Din dreapta, apare surugiul cu cîinii strînși ciotcă împrejur, lingîndu-i mînușile, sărindu-i pe piept cu labele lor lungi și puternice. Levi Mur îl ocoli și se pierdu în noapte.

— N-ai înțeles nimic, stăpîne. Așa cum n-am înțeles nici eu ; cum n-a înțeles nimeni pînă acum.

Frederic îl privește cu ochi mari, limpezi.

— Dar el, el de unde cunoaște toate astea ?

— Cine poate să știe ? Uneori te bate gîndul că nu-i nimic adevărat ; că sînt visuri de om singur, pierdut în veșnicia gheșurilor. Alteori, spune cum că a fost un fel de paznic acolo, pe locurile unde apar lumini. Că venea cîteodată pe malul rîului la pescuit. Și cîte altele ... O minte omenească nu stă să le cuprindă pe toate cînd podarul are chef de vorbă ... de amintiri ...

Negustorul se ridică în picioare.

— Au plecat o mulțime să-și caute norocul în Țara Gheșurilor. Unii s-au întors : nimeni nu a povestit vreodată despre asemenea lucruri.

— Cei care s-au întors, stăpîne, nu au trecut dincolo de rîul acesta. Și nici nu au cunoscut inima lui Levi Mur.

— Și ? ...

Silvester își înghiți nedumerirea. Știa acum că nu se va mai putea întoarce pînă ce nu va fi văzut cu propriii-i ochi totul. Totul ! Se aplecă și culese pușca. Îi petrecu pe după umăr cureaua-lată.

— Țara Gheșurilor e un pămînt neospitalier, deși Levi Mur îi cunoaște tainele. Mai bine rămîi cu mine, stăpîne ; mîine înhămăm la sanie și pornim înapoi.

Negustorul stătu o clipă în cumpănă, apoi clătină din cap.

— Poate că dincolo se află răspuns la toate nedumeririle mele, surugiule. Dacă nu, ai să te întorci singur în Comunitate.

Se mistui în beznă, pe urmele podarului. Frederic oftă și se îngheboșă lîngă foc. Cîinii se așezaseră cu botul pe labe și îl priveau, mișcînd alene din coadă. Alături, rîul se frămînta, troznea și mușca furios din maluri.

Aurel Cărășel

Numele lui fie tot Gabriel

Plouă neîncetat de o săptămînă. bobi mari spărgîndu-se furioși de acoperiș, de geam, de solul din care urcă rotocoale nesfîrșite de aburi albăstrii. Privind prin fereastra întredeschisă mișește deodată în tine un gînd ce aproape te sperie prin acaparatoarea lăcomie cu care ți-a invadat fiece ungher al minții : și dacă ploaia asta ar fi ca o *curățare ?* O spălare de ceva greu de definit, ceva care apasă greu pe umerii realității, impurificînd-o. Și-*acum* ar putea fi clipele cînd acest lut abstract și împovărător se scurge la vale sub biciuirile ploii — nesfîrșită tocmai pentru că acea murdărie închipuită este, poate, fără de sfîrșit. Te abați de la geam, simți că ai dus prea departe acest joc mental.

„Gabriel, tu nu mă auzi ? De ce nu vrei să-mi spui o poveste ? Socoteli pot să fac si mîine... Si știu deja aproape toate literele alfabetului... Altădată îmi ziceai tot felul de povești. Și acum te-am rugat de trei ori (arată trei degete) și tu n-ai zis nimic și te-ai tot uitat afară".

Tina a lăsat capul pe un umăr si te privește usor încruntată, cu buzele tuguiate, vrînd să pară matură. Si acuzătoare. Încerci să-ți aprinzi o țigară, iesi în cadrul usii, simți adierea de gheață a stropilor trecînd fulgerător prin dreptul fetei tale, strivindu-se cu un zgomot sec la picioarele tale. Tutunul e umed, de-abia reusești să-l aprinzi, apoi te înecI.

Ce i-ai putea povesti Tinei ? Gîndurile tale de mai adineauri n-are cum să le înțeleagă. După cum nu sînt pentru ea poveștile tale triste cu „un băiat a iubit o fată" si care la tine ar sfîrsi prost, n-au cum să sfîrsească altfel. Si-apoi nu poti să trisezi, să te detașezi ca și cum întîmplările povestite ar aparține altei lumi, imaginare, și nu propriei tale biografii.

Pentru că orice îndepărtare sfîrșește iremediabil cu întoarcerea spăsită si dureroasă la noi însine.

Te întorci spre fetită. „Tina, lasă-mi un răgaz. Îți promit că mai încolo îți voi povesti cea mai frumoasă istorie pe care ai auzit-o vreodată. Dar acum nu pot". Ea dă din umeri : oamenii mari sînt cîteodată greu de înțeles. Și tu iesi în ploaie, primești biciuirile stropilor ca pe o mare, nesfîrsită bucurie. Te pierzi în imensitatea ploii, începi să ai senzatia că te dizolvi, deja esti un bulgăre informe, deja începi să te risipești, să curgi, atomii tăi se pierd în multele pîriiașe care gonesc spre un țel nelămurit.

*
* *

A coborît fiecare din cabana sa, s-au adunat grupuri-grupulete în fata clădirii oficiale si acum discută șoptit. Tu umbli năuc printre oamenii care-ți aruncă priviri scurte, apoi întorc din nou capul, își continuă susotelile. Ce-ar putea să-ți spună ? Ai fost si tu de nenumărate ori în situația lor și ai făcut la fel. Dar acum e altceva.

Ieri un pusti roscat a alergat de la casă la casă, strigînd din răsputeri : „A venit doctorul Novalis ! A venit doctorul Novalis !". Poate mai puternic decît altădată, ai simțit în cosul pieptului ghearele lungi si ascutite ale spaimei. *Dacă era rîndul tău ?* Nu, n-a fost. Ai iesit în prag, toată lumea a făcut la fel, siluete mai apropiate sau mai îndepărtate urmăreau încordate traseul doctorului Novalis și al celor doi politisti care-l însotesc. Cînd treceau de o cabană, cel care aștepta în fața ei sărea în sus de bucurie, agita bratele, să-l vadă si ceilalți, *el a scăpat de data asta !* Iar pînă la data viitoare poate că va mai fi mult timp... De ce să-ți mai faci griji cînd, oricum, totul e un joc al hazardului. Tot ce poți face e să crezi în norocul tău. Și aici, exemplul cel mai des invocat este cel al bătrînului Kert. N-a ajuns el la aproape șaptezeci de ani și a scăpat cu un deget și cîteva vene lipsă ? Dar există și contraexemple, mult mai multe. Despre ele se vorbește însă foarte puțin.

Iar doctorul Novalis a trecut ieri pe lîngă casa ta, tu tremurai tot ; cînd pericolul dispăruse, te-ai prăbușit în prag. Termenul ți s-a prelungit.

Dar doctorul a înaintat spre fundul văioagei, tu priveai consternat : încotro se duce !? Aceea era casa Feliciei. Primul impuls a fost acela de a alerga într-acolo, de a te arunca asupra lor. Ar fi fost ridicol ; polițiștii te depășeau cu un cap, aveau combinezoane de protecție, aveau arme, iar tu le opuneai doar furia ta disperată. Și ei au urcat spre cabana Feliciei, ea astepta palidă în prag. Știa : nu există nici o scăpare. Cînd e vorba de un transplant banal, Novalis vine singur, îl invită pe respectivul în casa oficială, obține organul dorit, îl conservă, iar donatorul este liber, după o scurtă perioadă de spitalizare. Dar acum era altceva. Aveau nevoie de un organ vital. Plămînii — aveai să afli tu mai spre seară. Te-ai închis în cameră, n-ai fi vrut s-o vezi sub escortă. Ai ales din raft o carte oarecare. Trebuia să-ți înșeli cumva timpul pînă mîine dimineață, pînă astăzi.

Deodată în jur se stîrnește rumoare. Te ridici pe vîrfuri, da, a apărut ea, încadrată de polițiști. Trece de la grup la grup, schimbă cîteva cuvinte cu fiecare, așa se obișnuiește. Iar tu, în vînzoleala generală, ai vrea să te gîndești la ce îi vei spune, cum vă veți lua rămas bun, cum o vei privi cu ochii larg deschisi, parcă ai vrea să-ți fixezi cît mai exact în memorie imaginea ei, să nu pierzi nici o trăsătură a feței, nici un gest.

Dar, în mod ciudat, gîndul îți fuge în altă parte, tu ești acum mic, ai vîrsta Tinei, în jurul tău sînt numai prichindei, si Felicia e la fel de mică, ocupă prima bancă, tu ești undeva în spate, privirile lui Filip — profesorul nu te ajung, așa că poți citi cînd ti se năzărește din cărtulia soioasă găsită de Felicia pe cine știe unde și dăruită ție, spre marea ta mirare. Auzi glasul bolovănos al lui Filip ; este ora de istorie.

> „Așa cum am văzut data trecută, Mullenrode si Affert definitivează în 2168 teoria salturilor transspatiale. Primele experimente au loc doi ani mai tîrziu. În 2180, salturile transspatiale devin o practică obișnuită, desi comportă încă factori de risc ce nu pot fi neglijați. Chestiunea va fi rezolvată în 2183 cînd echipa profesorului Ubert Magnanini stabilește condițiile optime de salt. În acelasi an sînt descoperite, grație noilor tehnici, plantele Oriana, Ahileea, Capris și Cacosia. Ați notat ?"

Si Felicia strînge mîini, sărută obraji, îi îmbrătișează pe cei mai apropiați, spune cîte ceva, ascultă cîte ceva — si nu plînge. Și se apropie tot mai mult de tine. Dar tu esti din nou cu cincisprezece ani în urmă, stai cuminte în bancă, ai renuntat să răsfoiesti cartea (cu poze !) de la Felicia. Filip se plimbă de colo-colo prin fata voastră si deodată răsună acelasi glas dur pe care-l aude deopotrivă copilul Gabi din fundul clasei si Gabriel în asteptarea femeii care acum își ia rămas bun de la bătrînul Kert, îngerul norocului, la doar cîtiva pasi de tine.

> „Colonizarea primelor două planete amintite mai devreme — Oriana si Ahileea — are loc pe parcursul a mai bine de două decenii : 2184—2205. [Aici Felicia agită pe sus mîna dreaptă, Filip spune poftim și Felicia spune : douămiidouăsutesicît ati spus ? si profesorul, mai rar : douămiidouăsutecincil. Oriana este o planetă având două treimi din masa Terrei, un volum constituind 71% din cel al Terrei, precum și un albedo de 0,35."

Kert mai are să-i spună ceva Feliciei, ție îți mai rămîne puțin timp să te cufunzi din nou în trecut, o fugă involuntară, ireprimabilă.

„Sateliții Orianei, în număr de trei, sînt, după cum știm cu toții: Asgard, Loki și Wotan. Oriana va obține autonomia în 2213. În 2214, Consiliul de Coordonare a Lumilor Exterioare de pe Terra, condamnă practicile instituite pe Oriana: stimularea neuronală, jocurile de noroc cu miză vitală, telepatia chimică, precum și exterminarea faunei locale. Oriana reacționează declarîndu-și independența. Maria-Lia, iarăși nu ești atentă? Copii, unde am rămas? Așa, deci: Oriana își declară independența. La rîndul ei, Terra își declină orice responsabilitate cu privire la destinul viitor al fostei colonii pămîntene.

În 2220 are loc un eveniment deosebit de important: Conducerea Orianei decide liberalizarea industriei genetice locale: este permisă, pentru prima dată în istoria umanității, clonarea la subiecții umani. Această prevedere venea să contracareze rata mortalității extrem de ridicată la acea dată, datorită însuși modului de viață al oranienilor: extrem de aventuros și periculos pentru integritatea fizică și psihică a indivizilor.

Legislația de pe Oriana permite oricărei persoane care dispune de suficiente unități de cont să-și comande o clonă. Persoana respectivă donează cîteva celule proprii care sînt conservate adecvat și care, prin intervenție genetică se vor dezvolta în una sau mai multe clone, deci indivizi absolut identici biologic cu donatorul. Astfel s-a obținut o creștere spectaculoasă [Gabriel, de ce nu notezi?], o creștere spectaculoasă, ziceam, a duratei medii de viață. Orice organ iremediabil bolnav sau distrus putea fi înlocuit cu unul de la individul-clonă, organ care fiind absolut identic, nu activa nici un răspuns imunitar al organismului.

Principalul inconvenient al clonării era acela că indivizii-clonă necesitau o perioadă lungă de maturizare — identică de fapt cu cea a organismului original. Așa se face că un subiect care-și comanda o clonă la vîrsta de douăzeci de ani, putea beneficia de organe mature din partea clonei abia la patruzeci. Acest inconvenient a fost lichidat prin prelevarea celulelor originale la o vîrstă foarte fragedă a subiectului: unu-doi ani, cheltuielile urmînd să le suporte părinții individului-donator.

În aceste condiții s-a creat, pe satelitul Loki, o colonie de clone cărora li se asigură condiții de viață austere dar civilizate, fiind în schimb datori, atunci cînd este cazul, să doneze organul sau țesutul de care este nevoie. Ați ghicit, copii, este vorba despre noi. Noi toți sîntem clone. Subliniați cuvîntul clone. Fiecare dintre noi are un corespondent absolut identic, numit individul original, subliniați cuvintele individul original, pe Oriana. Gabriel, tu știi cum se numește corespondentul tău orginal? [Tu te ridici, ții capul plecat, de unde să știi tu cum îl cheamă pe ăla?] Păi gîndește puțin: pe tine te cheamă Gabi. Dacă tu ești exact la fel ca și el, doar că el e cu doi ani mai mare decît tine, pe el cum îl cheamă? [Tu taci în continuare]. Păi nu se numește tot Gabriel? [Tu șoptești: ba da].“

Erați copii și sorbeați cuvintele profesorului care vă învăța lucruri de care, la urma urmei, n-aveați nevoie, dar voi nu știați asta. Și tu n-ai putut să uiți nimic, nici un cuvînt al lui Filip.

Acum Felicia și-a îndreptat privirea spre tine. Ochi mari, negri. Întrebători? Tu te întorci pe călcîie și o rupi la fugă. Așa n-ai alergat niciodată.

* * *

Ții capul în mîini. Încerci să nu te gîndești la nimic. Tina, vizitatoarea ta de fiecare zi, privește prin fereastră la dansul nebun al aburilor urcînd dinspre văioagă. A trecut un an de cînd ai repetat cu ea alfabetul, fata a progresat remarcabil. Știe mult mai multe decît alți copii de vîrsta ei. Depinde și de educator. Acum te lauzi. De cînd l-au luat pe Filip (transplant de cord și diafragm), școala a căzut în paragină. Nimeni nu și-a mai asumat curajul de a fi profesor. Acum, printr-un consens tacit, fiecare matur se ocupă de copilul sau copiii care locuiesc în apropierea sa. Asta chiar din primele zile după ce micuții sînt aduși cu naveta trustului genetic pe satelit, la vîrsta de cinci ani. Dar educatorii sînt mai buni sau mai puțin buni — cei mai mulți.

Tina recită: „Prima Lume Exterioară este formată din planetele Oriana, Ahileea, Capris și Cacosia. Sateliții Orianei sînt Asgard, Loki și Wotan... Gabriel, vezi că vine cineva. Acum urcă dealul. Un bărbat și o femeie. Nu sînt de aici“.

Știi cine sînt. Spui: „Du-te acasă, Tina. Vorbim noi mai tîrziu. Poți să vii deseară. O să afli ce înseamnă clonarea. Acum du-te.“ Tina iese ușor bosumflată. Ți-o imaginezi reținîndu-și cu greu un mic țipăt în clipa în care va recunoaște pe fața bărbatului trăsăturile tale, chiar dacă străinul va părea mult mai măcinat de timp decît tine.

Gabriel celălalt, originalul, pătrunde în cameră, dă din cap, salut. Tu taci. În spatele lui a apărut Maria-Lia originală, amanta lui de ani buni. Se așează pe unde pot. El spune: Mi-a explicat doctorul Novalis cum să ajungem aici. Uitasem. E adevărat că n-am mai trecut pe aici de cîțiva ani.

El spune: Să știi că m-am gîndit de multe ori la tine. Îmi tot propuneam să te vizitez. Dar totdeauna apărea cîte ceva. Știi... Reprogramarea curselor de module și alte probleme dintr-astea. Uite, acum am cîteva zile libere și am luat prima navetă spre Loki. Vreau să mai stăm de vorbă. Îmi pare rău pentru transplantul de anul trecut — degetul arătător de la mîna dreaptă, nu?

Îți privești mîna dreaptă. Cea fără arătător. Te gîndești la plămînul lipsă. Și la rinichiul lipsă. Și la toate degetele de la piciorul stîng. Da, bine, zic, îți pare rău.

Spune că de anul ăsta cursele de module ultrarapide în spațiul stratosferic au un regulament nou, mult mai dur. Că îi e frică pentru viața sa. Că în mai multe rînduri tu l-ai salvat. Donările, desigur. Că îi pare rău pentru tine. Să ai un asemenea destin. Să nu poți părăsi satelitul Orianei. Ba da, îl întrerupi tu, îl părăsești; dar bucățică cu bucățică. Și-apoi tăceți cu toții.

* * *

Doctorul Novalis te privește îndelung. Tu înțelegi: tînd? Chiar acum, zice. Ce organ? întrebi.

Creierul, șoptește doctorul.

Creierul, repeți tu automat. Și deodată simți un val de căldură urcînd în tot trupul, fixîndu-se în tîmple.

Iată șansa ta: Gabriel-clona va ajunge Gabriel originalul, pilotul de curse. Pînă acum nu s-a transplantat nici un creier. Se pare că au dus cercetarea departe. Dar creierul!... Gabriel-clona va ajunge Gabriel-originalul, pilotul de curse, pe Oriana...

Însă tu vei face altceva. Îți vei cumpăra un hîrb de navetă, vei privi înapoi fără regrete și te vei pierde printre stele. Gabriel merită asta.

Paul Tătomir

Repere în evoluția SF-ului românesc postbelic

Literatura de anticipație își poate revendica în România un trecut centenar : în 1873 apărea nuvela *Finis Rumaniae* de Al. N. Dariu, autor obscur ; în 1875 apărea utopia viitoristă *Spiritele anului 3000*, sub o semnătură la fel de obscură, Demetriu G. Ionnescu, deși purtătorul ei avea să se ilustreze ulterior, dar nu în literatură ci în politică, ca ministru de externe și prim-ministru conservator-democrat al României, sub numele Take Ionescu (1858—1922) ; în 1899 apărea primul roman SF românesc, *În anul 4000 sau O călătorie la Venus* de Victor Anestin (1875—1918), primul scriitor SF propriu-zis din literatura română, pentru ca în 1914 să apară, practic concomitent, două romane „clasice" ale SF-ului românesc : *O tragedie cerească* de același Victor Anestin și *Un român în Lună* de Henri Stahl (1877—1942). Dintre aparițiile interbelice, cea mai notabilă este, fără îndoială, aceea a romanului *Orașele înecate* (1936) de Felix Aderca (1891—1962), roman reeditat în 1966 cu titlul modificat în *Orașele scufundate*. Mari sincope de timp despart între ele sporadicele titluri apărute în România pe parcursul a trei sferturi de secol, între momentul de inaugurare a genului (1873—1875) și sfîrșitul ultimului război mondial (1945).

Astfel că, deși e adevărat că SF-ul are în literatura română un trecut centenar, cum spuneam, nu e mai puțin adevărat că abia epoca postbelică, mai precis ultimele trei decenii, i-a adus constituirea ca „gen" aparte, omologat și recunoscut ca atare, cu identitate și cu statut propriu, cu o conștiință de sine tot acum cristalizată și cu o producție de carte dacă nu abundentă, cel puțin continuă și fără mari sincope, ca în trecut.

Mai mult, însuși acest trecut este „redescoperit" din perspectiva amintitei conștiințe de sine a „mișcării SF, abia înfiripată și care, la primii săi pași, își caută — cît se poate de firesc — precursorii și tradiția. Reeditarea „romanului astronomic" *Un român în Lună* de Henri Stahl a constituit, în contextul epocii (1958), o mare surpriză și un mic eveniment pentru un public care pînă atunci îl ignora. Situația se repetă, în 1966, cu *Orașele scufundate* de Felix Aderca. Acțiunea de restituire va fi continuată de Ion Hobana, în 1969, prin antologia comentată *Vîrsta de aur a anticipației românești*,[1] în care, alături de autori „specializați" dar obscuri (Demetriu G. Ionnescu, alias Take Ionescu, cu *Spiritele anului 3000*, 1875 ; Alexandru Speranță cu *O călătorie în Lună*, 1907 ; Al. Dem. Coltești cu *Pămîntul în flăcări !*, 1932 ; Ilie Ienea cu *Ard luminile-n Vitol*, 1937), figurează și scriitori afirmați ca atare mai întîi în genuri „majore", cu titluri mai mult sau mai puțin asimilabile SF-ului : Al. Macedonski cu *Oceania-Pacific Dreadnought* (1913) ; Victor Eftimiu cu *Un asasinat patriotic* (1917) ; Victor Papilian cu *Groază* (1938) ; I. C. Vissarion, „creatorul basmului științifico-fantastic românesc", cu *Aerul Pămîntului* (1939) ; Mircea Eliade cu *Nopți la Serampore* (1940) și alții. În fine, la o dată și mai recentă, Florin Manolescu va desăvîrși această acțiune de restituire și asimilare a tradiției autohtone în *science fiction*, prin sinteza istorico-teoretică *Literatura S.F.* (1980),[2] adăugînd „proto-SF"-ului românesc, alături de amintita scriere a lui Take Ionescu, și nuvela *Finis Rumaniae* (1873) de Al. N. Dariu, întregind apoi tabloul schițat de Ion Hobana, în antologia sa, și cu alte scrieri din „faza de pionierat" : romanele *În anul 4000 sau O călătorie la Venus* (1899) și *Puterea științei sau Cum a fost „omorît" Războiul European* (1916) de Victor Anestin : „reportajul științifico-fantastic" intitulat *Un reporter în noua planetă Aurora sau Din virtutile gimnastilor* (1907) și semnat „Amargo", pseudonim neidentificat ; „poemul epic" *Atlantis sau Epoca de aur* (1920) de Cleant Spirescu ; *Stafiile dragostei* (1929), roman cu 4 (patru !) autori ; romanul *Omul de cristal* (1930) de N. Rădulescu-Niger ; romanul *Dincolo de stele* (1943) de Alexandru Hertzug și altele.

Legitimă sau nu, ilustră ori modestă, existentă totuși efectiv — această ascendență era total ignorată în primul deceniu postbelic, astfel că experiența, fie și modică, fie și o experiență a eșecurilor ce instruiesc prin ricoșeu, experiență oricum acumulată în trei sferturi de secol, n-a fost în măsură să scutească de alte tatonări și eșecuri noul *science fiction* românesc, re-clădit, în acești ani, practic de la zero.

Primele încercări apar în devălmășie cu așa-numita „literatură de aventuri" și cu așa-numita „literatură de popularizare a științei" ; dar dacă prima va rămîne, multă vreme, un balast și o frînă, cea de-a doua va avea un rol catalitic : lansată, în acești ani, într-un fără precedent asalt vizînd „cucerirea cetății științei" (cum suna un binecunoscut slogan al vremii, formulat încă înainte de război de academicianul sovietic I. P. Pavlov, de-a dreptul zeificat după război), „literatura de popularizare a științei" va ști să fructifice din plin conjunctura favorabilă oferită de epocă, oferind la rîndu-i o șansă și științifictiunii : odată constituită „sub aripa" științei popularizate, aceasta se va emancipa apoi treptat, evoluînd de-sine-stătător spre un statut tot mai decis literar. Înlocuind, în 1949, mai vechea publicație *Ziarul științelor populare și al călătoriilor* (1884—1949), revista de popularizare pentru tineret *Știință și tehnică* (seria I 1949—1954, seria a II-a 1954 pînă în prezent) instituie în 1955, pentru completarea portofoliului redacțional, primul concurs național de „literatură științifico-fantastică" (denumire calchiată după cea rusească, *naucino-fantasticeskaia literatura*, mai scurt *naucinofantastika*,[3] și care este, încă, oficial cel puțin mai înrădăcinată decît aceea de *science fiction*, aceasta din urmă adoptată însă, exclusiv, de *fandom*-ul anilor '80, format, cum e și firesc, mai ales din tineri) : atunci, în 1955, din cele 243 de lucrări prezentate în concurs, juriul (prezidat de Cezar Petrescu) a acordat premiul I povestirii *Marea experiență* de Mircea Naumescu, iar premiul II, *ex aequo*, povestirilor *Inimă de ciută* de Adrian Rogoz

și Christian Ghenea (în care era anticipat transplantul cardiac, astăzi curent) și *Poveste fără aventuri* de G. Ivanciu ; adăugînd cele trei premii III și cele cinci mențiuni, se poate constata că, din această primă echipă, singurele nume care au supraviețuit pînă acum sînt cel al lui Adrian Rogoz și cel al lui Ion Hobana (mențiune pentru povestirea *Glasul mării).*

Texte menționabile azi doar documentar, situate incert undeva pe parcursul dintre simplul articol de popularizare a științei (în care anticiparea prin extrapolare mecanică era doar un ingredient pentru lectură) și ficțiunea propriu-zisă crescută dintr-o ipoteză științifică — cele mai multe dintre aceste lucrări de concurs nu prezintă (și n-au prezentat nici la apariție) interes literar. Existența lor a făcut totuși posibilă inaugurarea unui supliment literar al revistei *Știință și tehnică :* în octombrie 1955, sub îngrijirea proaspătului premiat Adrian Rogoz, apărea primul număr al publicației bilunare *Colecția „Povestiri științifico-fantastice"* — cea mai longevivă publicație periodică de *science fiction* apărută pînă acum în România, ajunsă prin strădaniile aceluiași redactor, la un total de 466 de numere, în aprilie 1974, cînd își încetează subit apariția, fără nici o explicație sau justificare.

Pe parcursul celor aproape două decenii de apariție (1955—1974), *Colecția „Povestiri științifico-fantastice"* a oferit spațiu de afirmare la două promoții de scriitori : celor cu care a pornit inițial la drum și care azi sînt cunoscuți drept „generația vîrstnică", iar apoi, în ultimii-i ani de apariție, celor care se aflau atunci la început de drum și care azi formează „generația de mijloc" ; aceștia din urmă aveau să-și continue individual ascensiunea în perioada 1974—1982, cînd peisajul literar românesc a fost lipsit de orice publicație periodică SF ; din 1982 odată cu apariția publicației anuale *Almanah Anticipația,* intră în scenă „noul val" al SF-ului românesc, foarte activ la ora de față.

Revenind însă, cronologic, la anii '50, prima constatare care se impune este că un binecunoscut context de epocă și-a pus, obiectiv și inevitabil, amprenta și pe acest stadiu incipient al SF-ului românesc postbelic : proletcultismul și „realismul socialist", care-au făcut ravagii în anii '50 în întreaga literatură română, n-aveau de ce și n-aveau cum ocoli tocmai literatura SF, aflată atunci la o foarte vulnerabilă vîrstă de creștere. Devălmășia cu „literatura de popularizare a științei", cu „literatura de aventuri" și cu „literatura pentru copii și tineret" — toate, în accepțiuni confuze și labile — grevează în ansamblu acest prim stadiu, „sincretic", al științificțiunii românești postbelice, stadiu în care cuvîntul de ordine era anticipația „pe termen scurt", un viitor nu prea îndepărtat fiind considerat pesemne mai previzibil și mai ușor de valorificat în scopuri „instructiv-educative", iar imaginația circumscrisă unui asemenea viitor — mai puțin imprevizibilă și ea, mai ferită de surprize și de gravul păcat al „evazionismului", de care literatura SF n-a încetat niciodată a fi, obtuz, suspectată. Ce a rezultat de aici în anii '50, se știe : tehnicism pseudoștiințific dublat de didacticism ostentativ și rudimentar, idei epice inconsistente deși căutînd nedeclarat spectaculosul, conflicte anemice, factice, dacă nu de-a dreptul inexistente, soldate sistematic prin *happy end,* psihologii infantile, personaje schematice, simpliste, fără contur și fără viață, reduse la ilustrarea unor teze, a unor „idei înaintate" dar stereotipe, dogmatizate ș.a.m.d.

Că situația se datora mai mult unui implacabil impact extraliterar decît relativei imaturități a literaturii însăși, o dovedește primirea critică de care a avut parte primul roman SF scris în România după război, *Drum printre aștri* de I. M. Ștefan și Radu Nor, roman apărut la sfîrșitul anului 1954 (și reeditat în 1956 și 1959). Elogiat, pe de o parte, în fraze șablonarde reductibile la sloganе și clișee ideologice, romanul prilejuiește însă, pe de altă parte, și o reacție critică ce-și merită cu adevărat numele : incisivă și inteligentă, orientată de un criteriu estetic sigur, recenzia semnată de Ovid S. Crohmălniceanu [4] folosește ingenios ocazia pentru a pili discret gratiile „realismului socialist", pentru a submina din interior imperativele și restricțiile ideologice ale epocii cu privire la ceea ce se considera că trebuie să fie „o lucrare fantastico-științifică scrisă în spiritul realismului socialist" [5]. Speculînd precaritatea congenitală, incongruența și incoerența interioară a „esteticii" realismului socialist, criticul pune în raporturi reciproc disjunctive diverse „principii" ale literaturii realist-socialiste, lăsîndu-le a se descalifica reciproc, pentru a se debarasa astfel de cele mai obtuze, mai dogmatice, mai „încuiate" dintre ele ; în acest fel, el exclude din literatura SF ordalia „confruntării cu realitatea" prin apelul la „verosimilitate" (ignorînd nuanța realist-socialistă" a „veridicității") ; discreditează găunoșenia, vidul interior al „eroului pozitiv" prin apelul la aceeași „verosimilitate" și la dezideratul complexității psihologice, la inatacabila „bogăție a vieții sufletești a eroilor" ; combate îngustimea „perspectivei viitorului (ipostaziată specific în SF prin cerința „anticipației pe termen scurt") prin apelul la sacrosancta categorie realist-socialistă a „tipicului" și la „extragerea conștientă" — directivă încă în vigoare, pe atunci, în materie de estetică realist-socialistă [6] : „... Autorii păsesc numai pe terenul foarte sigur al ipotezelor apropiate și probabile, cu o sensibilă teamă de a nu lăsa mult cîmp liber imaginației. Frica e nejustificată, pentru că, vrînd-nevrînd, o doză respectabilă de fantezie intră oricum într-o asemenea narațiune și atunci e util ca ea să contribuie efectiv la exagerarea conștientă, la reliefarea îndrăzneață, originală, a unor aspecte tipice din viață." [7]

În acest fel, concluzia cade firesc, redînd literaturii prerogativele-i legitime în fața ideologiei și „științei" : „Oricît și-ar dori de solid justificată științific istorisirea fantastică, autorii *Drumului printre aștri* nu pot scăpa de sub imperiul convențiilor genului. [...] Convenția tinde să păstreze, grație acestor explicații concluzive, verosimilitatea maximă a diferitelor situații, în primul rînd sub raportul literar." [8]

Acesta și este, de altfel, meritul principal al *Colecției „Povestiri științifico-fantastice"*, pe ansamblul apariției sale de aproape două decenii : meritul de a-i fi exersat pe scriitorii români de *science fiction* în convențiile genului, meritul de a fi oferit un poligon de experimentare direcțiilor și soluțiilor posibile, un spațiu de elaborare și fasonare progresivă a temelor și motivelor SF specifice. Chiar și familiarizarea cu depreciata „recuzită standard" cu *gadget*-urile, clișeele și stereotipiile SF, se vădește a fi fost — în perspectiva unei dialectice depășiri — o experiență necesară și un cîștig.

Dintre aceste motive SF canonice, prioritatea absolută o deține multă vreme *călătoria interplanetară,* prioritate explicabilă prin re înnodarea tradiției vechiului „roman astronomic" cultivat și în România înaintea primului război mondial de „clasici" autohtoni ca Victor Anestin și Henri Stahl. Dincolo de aceștia, însă, modelul cu adevărat clasic al „călătoriei interplanetare" și al „romanului astronomic" rămîne Jules Verne — autoritate supremă a epocii în materie de anticipație SF, grație poate și faptului că este funciarmente un scriitor scutit de umbra oricăror suspiciuni ideologice. Model nu o dată invocat, dar slab asimilat încă, exterior perceput și imitat, — după cum am văzut și în cazul romanului *Drum printre astri* de I. M. Ștefan și Radu Nor, discutat mai sus, roman evident tributar celebrului *De la Pămînt la Lună* al lui Jules Verne.

Acest prim stadiu al științificțiunii românești postbelice se prelungește pînă spre sfîrșitul anilor '50, cînd elemente calitativ noi încep a-și semnala apariția. Inovația este vizibilă mai întîi nu în scriitură, ci în tematică, împrospătată și diversificată o dată cu slăbirea „hățurilor" impuse pînă atunci zborului liber

al fanteziei și anticipației „pe termen scurt". Un roman intitulat *O iubire din anul 41042* (semnat Crișan Făgerașu și apărut în 1958 în patru numere consecutive din *Colecția „Povestiri științifico-fantastice"*, iar în 1960 în volum separat) sfida încă din titlu acest învechit consemn al „anticipației pe termen scurt". Un alt posibil reper, prin îndrăzneala și — la noi — ineditul ipotezei avansate, l-ar putea constitui romanul *Paradoxala aventură* al fizicianului Ion Mânzatu (n. 1932), roman apărut tot în 1958 în cinci numere consecutive din aceeași revistă și în 1962 în volum separat : derivat din teoria relativității a lui Albert Einstein, „paradoxul spațio-temporal" („paradoxul lui Langevin") după care, la bordul unei nave cosmice zburînd cu viteze apropiate de aceea a luminii, timpul s-ar scurge mai lent decît pe Pămînt, face imaginar posibilă *călătoria în timp,* mai precis în viitor. Nu va mai trece mult pînă cînd, și în anticipația românească, această călătorie în timp să devină curentă, să se întoarcă simetric și asupra trecutului *(Mașina Timpului* a lui H. G. Wells era tradusă în 1962), deschizînd astfel apetitul *cronoplastiei* („chirurgiei temporale"). La fel, *roboții* sînt deja prezențe curente în SF-ul anilor '60 *(Eu, robotul* de Isaac Asimov era tradus în 1967) ; *androizii* profită de înrudirea cu aceștia și de asemănarea cu omul pentru a se infiltra și ei tot mai frecvent, în vreme ce *mutanții,* încă rarissimi, vor trebui să-și mai aștepte intrarea masivă în scenă pînă în deceniul următor.

O premieră de răsunet a anilor '60 a fost, în contextul primenirilor tematice de care vorbeam, și *ipoteza paleoastronautică* ce-și găsește o primă expresie literară în romanul *Luntrea sublimă* (1961) de Victor Kernbach (n. 1923) — „evocare fantastică" a celebrelor cataclisme „nucleare" care ar fi scufundat cîndva Atlantida iar apoi ar fi nimicit biblicele cetăți Sodoma și Gomora, în urma descinderii pe Terra a unei expediții marțiene. În 1970 apărea în traducere românească renumita carte a lui Erich von Däniken *Amintiri despre viitor,* dar, cu puțin mai înainte, tot în 1970 apărea *Enigmele miturilor astrale* de Victor Kernbach — carte de doctrină paleoastronautică cu nimic mai prejos decît cea a autorului elvețian în privința fanatismului convingerilor, în privința ambiției de a „face știință" și a pretenției de a fi luați în serios ca „oameni de știință". Paradoxal, efectul global ce se cristalizează involuntar, „peste capul" autorilor, este însă tot unul literar, de ambiguu science fiction non-fictiv, și sub acest aspect Victor Kernbach îl este chiar superior confratelui elvețian. (Printre alte motive SF consacrate, Victor Kernbach mai abordase paleoastronautica și în cîteva narațiuni din vol. *Povestiri ciudate* (1967), iar textele de referință ale doctrinei le va include apoi, *in extenso,* printre cele din antologia comentată *Miturile esențiale* (1978), care ni-l prezintă, de această dată, într-o mult mai plauzibilă postură de „om de știință", postură confirmată apoi pe deplin într-un masiv *Dicționar de mitologie generală* (1983),[9] unde paleoastronautica e privită într-adevăr cu detașarea și obiectivitatea omului de știință.)

Înnoirile și prefacerile ce remodelează SF-ul românesc în anii '60 se răsfrîng benefic și asupra calității nemijlocit literare a textului, grație însă și unui fenomen caracteristic perioadei : migrația sau convertirea întru SF a unor scriitori formați, afirmați deja în alte genuri. Majoritatea scriitorilor SF din „generația vîrstnică" au debutat de fapt în alte genuri, anterior adeziunii lor la *science fiction.* Această situație îi diferențiază de „generația de mijloc", ai cărei principali reprezentanți, chiar dacă s-au ilustrat ulterior și în alte genuri, au debutat însă mai întîi în *science fiction,* cu volume de povestiri : Mircea Opriță (n. 1943) cu vol. *Întîlnire cu meduza* (1966) ; Constantin Cubleșan (n. 1939) cu vol. *Nepăsătoarele stele* (1968) ; Gheorghe Săsărman (n. 1941) cu vol. *Oracolul* (1969) ; Voicu Bugariu (n. 1939) cu vol. *Vocile vikingilor* (1970). (Un debut direct în *science fiction* a fost și acela al tandemului Romulus Bărbulescu (n. 1925) — George Anania (n. 1941), cuplu auctorial constituit în 1959 și, după cît se pare, dizolvat în anii '80, dar care în anii '60—'70 au semnat împreună nu mai puțin de șase romane SF.) La rîndul lor, tinerii scriitori din „noul val" al anilor '80 nu numai că au debutat în *science fiction,* dar au rămas în continuare fideli exclusiv acestui „gen", cel puțin pînă în prezent. În anii '50 și '60, însă, apelul insistent la contribuția scriitorilor consacrați exprima un deziderat general în epocă. Oficializat, el putea fi întîlnit încă în coraportul asupra „literaturii pentru copii și tineret" prezentat de Marcel Breslașu la Conferința Scriitorilor din iunie 1956, sau — ceva mai înainte — în raportul poetului Mihu Dragomir (1919—1964) la Consfătuirea tinerilor scriitori (martie 1956). Acesta din urmă nu se va mărgini la enunțuri de principii, ci va da el însuși un foarte convingător exemplu personal : volumul *Povestiri deocamdată fantastice* (1962, ed. II adăugită 1968) marchează un alt reper de început al perioadei despre care vorbim, de data aceasta nu doar sub raportul tematicii, dar și sub acela al scriiturii.

Că expresia, scriitura, stilul reprezintă în *science fiction* o condiție necesară dar nu și suficientă, nu mai e nevoie să fie demonstrat ; o demonstrează însă, *ipso facto,* proza lui Mihu Dragomir, care rezistă numai acolo unde pe lîngă atú-ul garantat al expresiei își mai asigură și un atú de substanță. Mai precis, acolo unde găsește cu ce să compenseze lipsa antagonismului conflictual, absent din principiu la Mihu Dragomir ca și în întregul *science fiction* românesc al anilor '50, dintr-o limitativă înțelegere a „optimismului" prezumat din oficiu a fi un atribut al omului în contact cu propriu-i viitor, într-o etapă cînd „șocul viitorului" era încă socotit o blîndă idilă. Din această ingrată situație Mihu Dragomir știe ieși făcînd apel la fibra sa pe poet, infuzînd lirism genuin, nu la îndemîna oricui, unor situații epice prea puțin relevante în absența antagonismului și necrutării. Rezultatul este nu o dată excelent, cum se întîmplă în *Legenda îngerilor* — una dintre primele abordări ale motivului paleoastronautic la noi, dar nu cu finalitate doctrinară, ca la Victor Kernbach, ci fructificat propriu-zis literar, sublimat poetic. Același lucru se poate spune și despre povestirea postumă *Reversul domnului Valdemar,* care este piesa ce-l reprezintă cel mai des pe Mihu Dragomir în antologii : proiectîndu-și în spațiul imaginarului pe care i-l deschide ipoteza S.F. propriile obsesii și spaime existențiale, el fructifică foarte personal, în decor românesc, o sugestie — declarată și în text și în titlu — din *Faptele în cazul domnului Valdemar* de Edgar Allan Poe.

Fertilă în consecințe, profesionalizarea scriitorului român de *science fiction,* pe care au adus-o ultimele decenii, se exprimă concludent în dezinvoltura și adecvarea comportamentului față de temele și motivele S.F. standard : angajîndu-și în discurs nu persoana civilă, „eul empiric" (ca în cazul paleoastronauticii sau ufologiei), ci acel *alter ego* ficțional care este „naratorul", — cei mai buni dintre scriitorii S.F. români de azi realizează o minimală dar decisivă detașare de materialul pe care-l modelează, o distanțare estetică față de motivul literar, care singură poate permite dezvoltarea sau redimensionarea, re-croirea lui originală, creatoare. Cum spuneam, spațiul experimental pentru această acțiune a fost oferit vreme de aproape două decenii (1955—1974) de *Colecția „Povestiri științifico-fantastice".*

Pe parcursul acestor decenii de apariție, redactorul-șef al publicației, Adrian Rogoz (n. 1921), s-a identificat cu aceasta pînă la confundare, pînă într-atît, încît principala sa operă a ajuns să fie considerată colecția celor 466 de numere ale acestei publicații — raritate de preț pentru colecționari —, ceea ce, evidențiindu-l pe animatorul „genului" și al mișcării S.F., îl nedreptățește însă pe *scriitor.* Adrian Rogoz are indubitabile merite și în acțiunea de „sincronizare" prin traduceri a S.F.-ului românesc cu pulsul internațional al genului : nu numai că a publi-

cat în revista pe care a condus-o numeroase traduceri făcute de alții, dar a și tradus la rîndul lui (în colaborare) două renumite romane S.F., a căror apariție în românește, la distanță de aproape două decenii, marchează exponențial două momente distincte din evoluția gustului și opțiunilor mișcării S.F. din România : *Nebuloasa din Andromeda* (1957) de Ivan Efremov și *Solaris* (1974) de Stanislaw Lem.

Meritele propriu-zis literare ale lui Adrian Rogoz trebuie însă căutate în direcția prelucrării și „naturalizării" românești a temelor și motivelor S.F. Astfel, în romanul *Omul și Năluca* (1965) asistăm la o primă deschidere — încă timidă, poate naivă, dar plină de savoare poetică — în direcția xenobiologiei. Inovație care-și pune în lumină adevărata semnificație numai prin raportare la contextul epocii, al anilor '50 (romanul a fost scris între 1956 și 1965), cînd — pe lîngă „anticipația pe termen scurt", amintită mai înainte — un alt cuvînt de ordine era strictul antropomorfism, în afara carcasei somatice umane umanismul și chiar numai inteligența fiind considerate de neimaginat sau, oricum, nerecomandabile de imaginat. O luxuriantă imaginație vizuală și o fină imaginație auditivă îi permit lui Adrian Rogoz, în *Omul și Năluca,* să plăsmuiască o „altă lume" pe Venus și să inventeze un limbaj imaginar spre a intra în comunicație cu această „altă lume".[10] Sporul de imaginație și îndrăzneală al deschiderilor spre ipoteze exobiologice mai libere, despovărate de obștescul antropomorfism din oficiu al deceniului anterior, este evident și în alte apariții ale anilor '60, ca de exemplu în volumele de povestiri *Viitorul al doilea* (1966) de Vladimir Colin și *Întîlnire cu meduza* (1966) de Mircea Opriță, ori ca în romanul *A zecea lume* (1964) al aceluiași Vladimir Colin. Ca și în acesta, Adrian Rogoz imaginează, în *Omul și Năluca,* o fragilă și gracilă fată-planetă, răsărită aici din solul venusian, care exercită o stranie și ambiguă fascinație erotică asupra protagonistului pămîntean (cosmonautul american Dutch Learmonth), omului devenindu-i astfel dureros sensibile propriile-i limite biologice, propriile-i bariere ontologice între care-l închide chiar natura sa imutabil umană.

Cu această problematică a limitei, literatura S.F. se apropie mai mult de propria-i esență, care este emoția estetică a sublimului, rezultată din sentimentul de durere, de suferință în fața mărimii sau forței copleșitoare. Așa se întîmplă, la Adrian Rogoz, și în mini-romanul *Prețul secant al genunii* (1974), unde un șahist de geniu, Dav Bogar, își consumă fanatic viața în urmărirea ambiției de a cîștiga o partidă, una singură, în fața nooplanetei artificiale Tehom, programată tocmai pentru a fi invincibilă în jocul de șah și pentru a-și sancționa cu moartea învinșii — ființe inteligente, antropomorfe sau nu, din toată Galaxia. Copleșit de inteligența artificială a mașinii, copleșit psihic de capacitatea ei combinatorie nelimitată și de viteza ei operațională supraumană, copleșit fizic de forța și rapiditatea membrelor pe care această inteligență artificială le poate comanda, — omul se vede constrîns să recurgă la o ripostă ne-fizică, la ideea libertății rațiunii sale inalienabil umane, inseparabilă de trăirea estetică a sublimului, inclusiv în *science fiction.*

Altul este însă credo-ul S.F.-ului românesc, așa cum apare el predominant la scriitorii din „generația vîrstnică" și parțial la cei din „generația de mijloc" ; acest credo ar putea fi rezumat aforistic în celebre fraze, mai vechi („Omul este măsura tuturor lucrurilor" — Protagoras din Abdera) sau mai puțin vechi dar nici prea noi („Studiul propriu omenirii e omul" — Alexander Pope), care, circulînd ca slogane de-a valma cu altele încă și mai noi, și-au comasat sensul cu acestea din urmă : „O-mul ! Ce minunat, ce mîndru sună acest cuvînt !" (Maxim Gorki). În această „clasică" ori „neoclasică" direcție și-a căutat multă vreme S.F.-ul românesc profilul propriu și timbrul distinct în concertul internațional al genului. Piesa cu valoare de etalon pentru aceste opțiuni și delimitări rămîne povestirea *Cea mai bună dintre lumi* din vol. *Oameni și stele* (1963) — singurul volum de „literatură științifico-fantastică propriu-zisă semnat de reputatul istoric literar și comparatist S.F. Ion Hobana (n. 1931). Pentru această povestire, autorul obținuse în anul precedent (1962) un premiu II la etapa națională (120 de concurenți) a concursului internațional de *naucinofantastika* organizat, în țările socialiste europene, din inițiativa revistei sovietice *Tehnika Molodioji.*[11] De atunci, *Cea mai bună dintre lumi* și-a consolidat progresiv valoarea de etalon prin includerea în numeroase antologii, apărute în țară ori în străinătate, cîteva dintre aceste antologii împrumutîndu-și generic titlul de la ea.[12] Povestirea lui Ion Hobana a ajuns astfel să fie privită ca un nelipsit etalon al S.F.-ului românesc, astfel încît ea necesită o examinare mai atentă. Reprezentativă pentru anumite caracteristici și direcții programatice ale S.F.-ului românesc într-o perioadă istorică dată, reprezentativă pentru realele calități ale acestuia, *Cea mai bună dintre lumi* nu este însă mai puțin reprezentativă și pentru acele calități transformate dialectic prin exces în defecte, în limite. Astfel de calități sunt, de exemplu, ingenuitatea, statornicul optimism, „omenia", cumsecădenia, blîndețea și bunătatea sufletească, agreabilul, plăcutul ș.a.m.d. Raportul etic/estetic în literatură și artă a făcut și așa să curgă destulă cerneală, fără a se putea spune însă că s-a ajuns și la un consens unanim acceptat. Destul să spunem, aici, că o imaginație prea ingenuă, prea blîndă, prea complezentă se soldează, în cele din urmă, cu rezultate exact inverse bunelor intenții de la care se revendică etic : rămînem descoperiți, vulnerabili în planul realului tocmai față de ceea ce n-am îndrăznit să înfruntăm pînă la capăt în planul imaginarului. Orwell a transferat altora plăcerea de a trăi efectiv în „cea mai bună dintre lumi" imaginată de el în 1984.

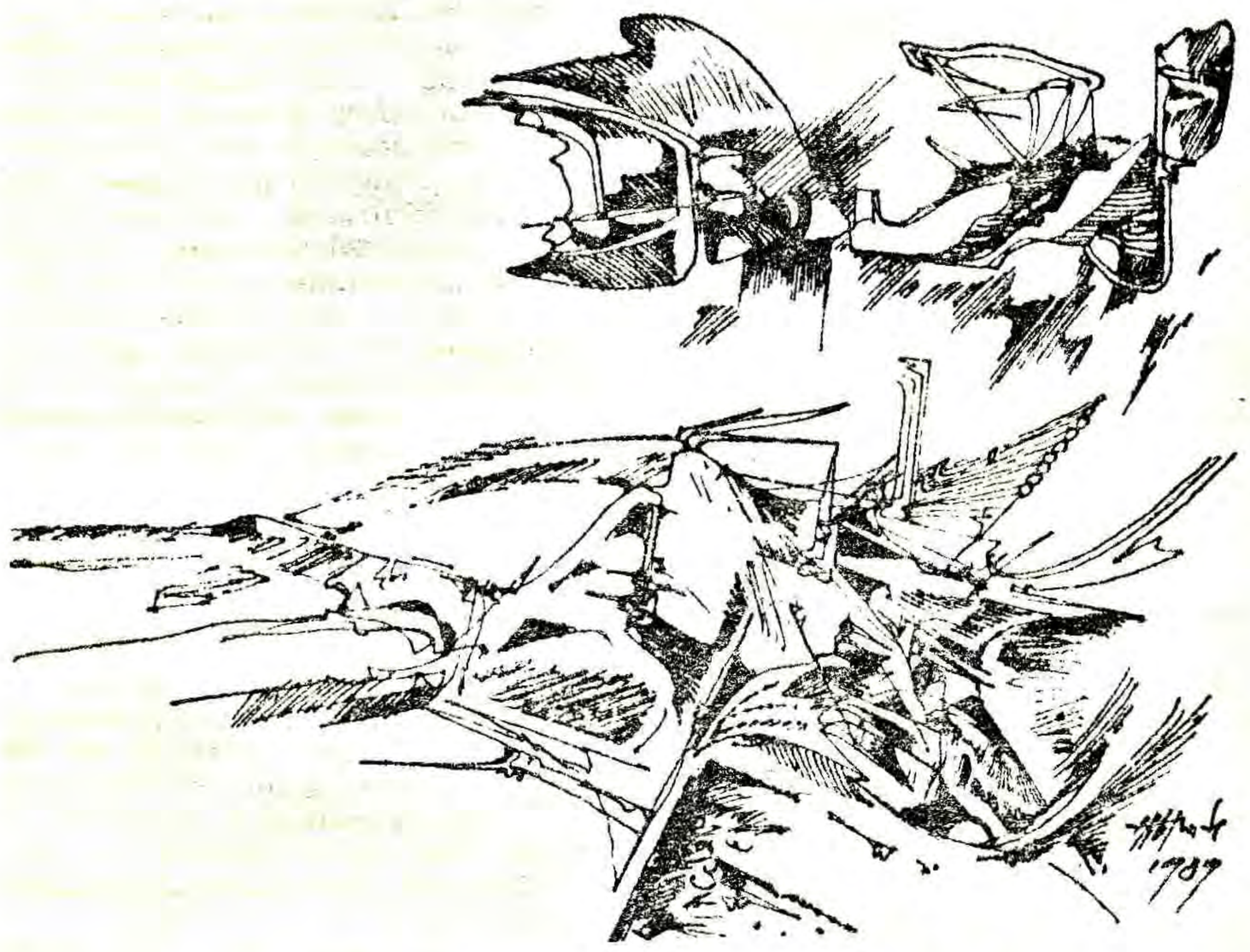

Cît privește *Cea mai bună dintre lumi* a lui Ion Hobana, ea dispune

neîndoielnic de reale calităţi literare ; este remarcabilă, mai ales, ingeniozitatea strategiei narative şi a tacticii de insolitare (autorul amînă pînă în final dezvăluirea identităţii planetei unde domiciliază mirificele peisaje prin care-şi plimbă personajul, un astronaut aflat în convalescenţă, pentru a-l vindeca astfel de şocul psihic suferit în urma unui accident cosmic), ceea ce serveşte funcţional mizei semantice a povestirii, „mesajului" ei : inculcarea neforţată a convingerii că, după consumarea temerarei dar necesarei aventuri a cuceririi Cosmosului, „cea mai bună dintre lumi" continuă să rămînă tot Pămîntul, care este pînă la proba contrarie singurul loc din imensitatea cosmică unde omul se poate simţi „acasă". Este însă această întoarcere acasă „sub scut" ori „pe scut" ? Ori nici măcar atît ? Să precizăm, pentru a nu lăsa loc nici unei neînţelegeri : nu este vorba aici de aventura spaţială *reală* a omului, încercare al cărei rezultat şi a cărei soartă nu literatura le poate decide ; e vorba însă de acea aventură, de acea încercare spirituală, estetică în primul rînd, pe care numai *science fiction*-ul o poate oferi omului modern, încercare aflată esenţialmente sub semnul sublimului. Sublim care nu este deloc un domeniu al idilei, al ingenuităţii, al blîndeţii şi cumsecădeniei etc., oricît ar fi acestea, moralmente, de dezirabile şi inobiectabile ; ci, dimpotrivă, un domeniu al covîrşitorului, al necruţării, al cumplitului, al contrariilor ce se înfruntă, complet şi cumplit, pînă la capăt, pînă la completa anihilare reciprocă a tezei şi antitezei, fără de care momentul superior dat şi ulterior al sintezei este de neconceput. Nu întîmplător în limba română calificativele *complet* şi *cumplit* provin din aceeaşi rădăcină etimologică latină.[13]

Ceea ce numim *science fiction* este prin definiţie o artă a sublimului,[14] iar sublimul presupune prin definiţie „o plăcere posibilă doar prin intermediul unei neplăceri" (Kant)[15], o plăcere provenită din durere, din suferinţă, o *pleasure in pain*. Dispensabil poate în alte arte, în muzică, în sculptură ori în arhitectură,[16] momentul negativ al dialecticii sublimului rămîne însă de nelipsit în artele narative, în epică şi în film, implicit deci şi în *science fiction*. În dialectica dintre *pain* (suferinţă, durere) şi *pleasure* (plăcere), momentul negativ al suferinţei, al durerii rămîne, aici, de nelipsit. Numai aşa va reuşi această artă a secolului XX care se numeşte *science fiction* să aibă acces la efecte cathartice, numai aşa va reuşi să ne imunizeze estetic prin „vaccinul" sublimului faţă de atrocităţile, de spaimele, de disperările acestui sfîrşit de secol şi de mileniu : numai dacă îşi urmează pînă la capăt propria-i lege estetică, numai dacă îşi consumă pînă la capăt propriile-i virtualităţi şi resurse, numai dacă îndrăzneşte, cu abnegaţie estetică, să fie pînă la capăt ceea ce poate fi, ceea ce nimic altceva, nici o altă formă de expresie artistică, nu poate fi, în locul lui : ipostaza privilegiată a sublimului în arta secolului XX, în consonanţă cu secolul căruia-i aparţine şi cu imaginea Universului aşa cum rezultă ea din ştiinţa acestui secol : stringitoare, covîrşitoare, cumplită, sublimă.

Agreabilul ori sublimul, complacerea în limită ori încercarea limitei — iată dilema cu care este confruntat, în ultimele două decenii, S.F.-ul românesc.

Ştiinţificţiunea românească are de făcut faţă simultan la exigenţele unei „duble subordonări", pe care i-o impun, pe de o parte, contextul naţional, cel al literaturii române „generale" (*main stream*), cu o tradiţie istoric constituită, iar pe de altă parte contextul internaţional al genului, în curs de istoricizare şi acesta. În această ecuaţie, S.F.-ul românesc şi-a configurat, fapt incontestabil, în anii '60—'70, cîteva caractere specifice dintre care, sub raportul delimitărilor şi opţiunilor liminare, în prim plan se impun optimismul lucid şi crezul umanist, iar sub raportul expresiei — lirismul, excelenţa stilistică, humorul. Structural sau doar programatic, optimismul diferenţiază pe autorii români de viziunea catastrofică, sumbră, apocaliptică, ce nu scuteşte S.F.-ul occidental de propriile-i clişee, dogme şi tezisme ; fiind însă un optimism lucid, nu mai eludează sistematic, ca prin anii '50, momentele negative ale dialecticii, situaţie din care structurarea conflictuală a substanţei epice nu are decît de cîştigat ; *happy end*-ul nu mai este acum obligatoriu, atunci cînd totuşi apare fiind de obicei funcţional, legitimat de prospeţimea unei imaginaţii ingenue, înclinate congenital înspre viziuni feerice ori jovial-ironice, mai rar terifiante ori mizantropic-sarcastice. Cheia de boltă a acestei concepţii rezidă, cum spuneam, în credinţa funciară că „omul este măsura tuturor lucrurilor, a celor care există în ce fel există, a celor care nu există în ce fel nu există", aşadar şi a lucrurilor ce există doar ca virtualitate latentă, în ilimitatul domeniu al imaginarului, al ficţiunii.

Crez umanist „clasic" în toate sensurile cuvîntului, crez umanist consecvent urmat în acţiunea de preluare, prelucrare şi împămîntenire românească a tuturor temelor şi motivelor din repertoriul S.F. consacrat în alte părţi, pe alte meridiane, în aclimatizarea la meridianul nostru a conflictelor şi personajelor specifice genului. Crez umanist convingător ilustrat, de exemplu, prin tratamentul la care sunt supuşi, la noi, roboţii, androizii, dar mai ales *mutanţii*. Împrejurări ieşite din comun, uneori şi de sub control (împrejurări a căror concretizare rămîne la latitudinea imaginaţiei ştiinţifice a fiecărui scriitor), conferă unor inşi umani atribute supra-umane, cazul cel mai frecvent fiind nemurirea sau o longevitate asimilabilă acesteia. Subtilitatea este de a trata această evoluţie ca pe o implicită involuţie : ridicîndu-se a-normal deasupra speciei şi condiţiei sale de om, individul cade inevitabil mai prejos de acestea, de unde şi nostalgia revenirii la etalon, la demna vulnerabilitate ori perisabilitate umană.

Astfel fasonat, motivul fusese enunţat încă din 1966, cînd, în povestirea lui Vladimir Colin (principalul reprezentant al „generaţiei vîrstnice" — n. 1921) *Giovanna şi Îngerul*, apăreau doi dintre primii mutanţi din ştiinţificţiunea românească. În acelaşi „spirit" dar în altă „literă", vom regăsi motivul, peste un deceniu şi jumătate, la Mircea Opriţă (principalul reprezentant al „generaţiei de mijloc" — n. 1943), în mai multe povestiri din vol. *Semnul licornului* (1980) : *Poveste de dragoste, Trambulina, O floare pentru căpitan ;* în povestirea care dă titlul volumului, *Semnul licornului*, un bătrîn autodidact, George Biriş Delafrata, descoperind artizanal „elixirul nemuririi", dar abia la vîrsta decrepitudinii senile, reface, într-un realist decor rural românesc, blestemul mitologicului Tithonus, care uitase să ceară de la zei, odată cu nemurirea, şi tinereţea veşnică ; în *Trambulina*, un mutant încearcă, prin fraudă, o anonimă reintegrare printre oameni ; în *O floare pentru căpitan*, în urma unui accident groaznic, chipeşul căpitan de navă spaţială Valter Ionescu, fără a fi propriu-zis un mutant, se întoarce din misiune „transferat" în corpul unui *braal*, monstru cosmic inofensiv dar hidos, cu aspectul unui broscoi uriaş ; la fel de mutilantă este condiţia mutantului Claudia/Claudiu din *Poveste de dragoste* — titlu sarcastic, ce ascunde o voit repugnantă *love story* urzită pe schimbarea artificială a sexului partenerului. Fizionomia generică „de bază" a „mutantului român" se păstrează deci ca atare, deloc înălţătoare, dar se fixează şi se precizează, particularizîndu-se, printr-o soluţionare personală a tensiunii real/imaginar.

O amprentă personală imprimată soluţionării totuşi unitare a problemei aici în discuţie poate fi regăsită şi la alţi scriitori. Horia Aramă (n. 1930) a debutat în *science fiction* cu povestirea *Omul care are timp ;* povestirea a cunoscut mai multe versiuni succesive (1964, 1966, 1974), a căror examinare comparativă ar putea fi în sine edificatoare sub aspectul discutat, dacă spaţiul ar permite-o.

Foarte personal, foarte inventiv şi frapant este, în tot ce scrie, Ovid S. Crohmălniceanu (n. 1921) ; totuşi, şi la el, în povestirea *Tratatul de la Neuhof* din vol. *Istorii insolite* (1980), indestructibilitatea şi imortalitatea — rezultate prin interferenţă cu alte consacrate motive S.F. : universul

paralel, inteligența exobiologică, „războiul lumilor" — nu exclud posibilitatea ca mutantul „să se sinucidă cîndva, plictisit de prea multă viață". (Ovid S. Crohmălniceanu este un caz singular nu numai prin timbrul inconfundabil al scrisului său, dar și prin neapartenența la nici o generație : deși contemporan cu „generația vîrstnică", deși în postură de critic literar a însoțit, încă din anii '50, după cum am văzut, întreaga istorie postbelică a S.F.-ului românesc, prestigiosul profesor de literatură română de la Universitatea din București, Ovid. S. Crohmălniceanu, a irupt ca scriitor abia în anii '80, afirmîndu-se în paralel cu tinerii din „noul val", dar separat de aceștia, prin două magistrale volume de povestiri : *Istorii insolite* [1980] și *Alte istorii insolite* [1986]).

Dar cazul cel mai concludent — și mai ilustru în același timp — este cel al lui Mircea Eliade (1907—1986), profesor de istoria religiilor la Universitatea din Chicago, S.U.A. (între 1956 și 1986), autor al unor lucrări fundamentale în acest domeniu scrise în engleză sau în franceză și traduse peste tot în lume ; ca scriitor, însă, Mircea Eliade aparține pe de-a-ntregul literaturii române : el a fost unul dintre scriitorii români de prim plan încă dinainte de război, cînd trăia în România, iar după război, în Franța și în America, a continuat să scrie ficțiune exclusiv în românește. El este un maestru al prozei realiste și mai ales un maestru al prozei fantastice, domeniu pe care l-a îmbogățit cu veritabile capodopere ; dar, ca și capodoperele sale de *fantastic fiction*, capodoperele de *science fiction* ale lui Mircea Eliade (*Secretul doctorului Honigberger*, 1940 ; *Nopți la Serampore*, 1940 ; *Les trois grâces*, 1976 ; *Tinerețe fără de tinerețe ...*, 1976) [17] continuă, din păcate, să nu fie cunoscute și recunoscute, pe plan mondial, la adevărata lor valoare, ori să fie chiar ignorate cu totul, în cele mai multe lucrări de sinteză dedicate genului. În ordinea de idei urmărită aici, ne interesează acum ultimele două.

Este remarcabil de observat cum, aflat la atîtea mii de kilometri depărtare de țară, scriitorul român manifestă, în esență, aceleași instincte și opțiuni, în problema-limită a încercării limitelor omenescului, ca și scriitorii rămași în țară. Dar, atenție, cu un mic accent în plus, la fel de esențial. Acest accent nu apare încă în nuvela *Les trois grâces*, unde un original tratament de reîntinerire la care sunt supuse trei femei în vîrstă este întrerupt brusc în urma unei dispoziții oficiale, în România anilor '50 ; condiția semi-vegetală de hamadriade, condamnate să trăiască de-atunci încolo „ca florile, după soare", întinerind în fiecare primăvară și îmbătrînind în fiecare toamnă, este o continuă sursă de nefericire pentru cele trei femei mutante. În schimb, în nuvela *Tinerețe fără de tinerețe ...* (titlu parafrazat după *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*, un superb basm popular pe tema imortalității și a călătoriilor în timp), bătrînul dascăl de provincie Dominic Matei, devenit mutant — deci tînăr, nemuritor și hipermnezic — în urma unei electrocutări prin fulger, rămîne însă inalienabil, „un om liber" : «Într-un anumit sens, e adevărat» se auzi gîndind. «Dar spre deosebire de personajele romanelor de science fiction, ți-ai păstrat libertatea de a accepta sau refuza această nouă condiție. În clipa cînd, pentru un motiv sau altul, ai dori să reintegrezi cealaltă condiție, ești liber s-o faci ...»". [18] „Sunt, totuși, un om liber" — își spune el în momentul cînd, prin propria voință și opțiune, decide să se întoarcă în orășelul natal, Piatra Neamț, pentru a muri acolo bătrîn și decrepit.

„Omul este măsura tuturor lucrurilor", într-adevăr. Dar omul este liber, ori altfel nu mai este om. Și numai un om liber poate decide, asumîndu-și toate consecințele, etice și estetice, ale deciziei sale libere, dacă vrea să se limiteze la lucrurile a căror măsură, prin însăși firea lucrurilor, el *este*, ori dacă poziția lui în Univers îl obligă să-și asume și riscul de a fi, de a încerca măcar să fie, și măsura lucrurilor a căror măsură, tot prin însăși natura lucrurilor, el *nu este*. Iar măsura unor astfel de lucruri, în artă, nu poate fi decît sublimul. Căci infinitul este un astfel de lucru : infinitul timpului și infinitul spațiului, cosmosul și microcosmosul („cele două abisuri" ale lui Pascal), dar nu mai puțin și infinita complexitate a formelor de viață posibile la scară macroscopică, „umană" („cel de-al treilea infinit" al lui Teilhard de Chardin) ; acestui al treilea infinit îi aparțin și mutanții, și clonările, și manipulările genetice, și catastrofele ecologice ori tehnologice, și atîtea alte teme și motive S.F. al căror potențial este terifiant și catastrofic, nicidecum feeric și idilic. Ce șanse are în această situație complezența și amenitatea, ce șanse simpla cumsecădenie, ce șanse au bunele intenții și *pia desideria*, oricît de lăudabile moralmente ? Ce șanse are, estetic, o imaginație timorată, amputată, chiar dacă se autoamăgește și se automăgulește a fi „ingenuă", „blajină", „umanistă" ?

Cu întrebări de acest fel s-a văzut presant confruntat încă de la apariție „noul val" al anilor '80, care-și trăiește azi anii de impetuozitate și ascensiune, reușind, în ciuda unor șanse editoriale mai ingrate decît ale generației vîrstnice și ale generației de mijloc, să schimbe, pe an ce trece, fața peisajului literar al S.F.-ului românesc. Tînăra generație dispune, în schimb, de un mai larg cadru organizatoric de manifestare orală : *fandom*-ul românesc a apărut, practic, în anii '80, odată cu constituirea în aproape toate orașele țării a unor cenacluri S.F. care se întîlnesc anual în „convenții" naționale (începînd din 1972, dar cu participare masivă abia din 1980). Convențiile sînt însoțite de concursuri de literatură și artă S.F., iar povestirile și nuvelele premiate la aceste concursuri (tinerii scriitori S.F. n-au abordat încă romanul) își găsesc anual locul în paginile *Almanahului Anticipația*, supliment S.F. al revistei de popularizare a științei *Știință și tehnică* ce apare la București (redactor-șef al revistei și al almanahului : Ioan Eremia Albescu). Împreună cu cele cîteva *fanzine* ce apar sporadic în diverse orașe din țară (dintre care cele mai constante sunt cele de la Timișoara : *Helion*, redactor-șef Cornel Secu, și *Paradox*, redactor-șef Viorel Marineasa), *Almanah Anticipația* rămîne principala șansă de afirmare publicistică a tinerilor scriitori din „noul val". Unii dintre ei au reușit să-și publice primul volum individual : *Aporisticon* (1981) de Mihail Grămescu (n. 1951) ; *Ziua confuză* (1983) de Lucian Ionică (n. 1952) ; *Domenii interzise* (1984) de Leonard Oprea (n. 1956) ; *Sfera paralelă* (1984) de Gheorghe Păun (n. 1950) ; *Marele Prag* (1984) de Alexandru Ungureanu (n. 1957) ; *Efect holografic* (1985) de Rodica Bretin (n. 1958) ; *Aventurile lui Theodore* (1985) de Radu Honga ; *Planetarium* (1987) de Cristian Tudor Popescu (n. 1956) ; *Înstelata aventură* (1988) de George Ceaușu (n. 1954). Alții, la fel de promițători, își așteaptă încă rîndul la porțile editurilor : Ovidiu Bufnilă (n. 1957), Mihnea Columbeanu (n. 1960), Constantin Cozmiuc (n. 1952), Dorin Davideanu (n. 1957), Bogdan Ficeac (n. 1960), Silviu Genescu (n. 1958), Ștefan Ghidoveanu (n. 1958), Mircea Liviu Goga (n. 1960), Răzvan Haritonovici (n. 1960), Marcel Luca (n. 1946), Dan Merișca (n. 1957), Lucian Merișca (n. 1960), Alexandru Pecican (n. 1956), Ovidiu Coriolan Pecican (n. 1959), Viorel Pîrligras (n. 1959), Marius Stătescu (n. 1957), Dănuț Ungureanu (n. 1958) și alții încă, printre care, *last but not least*, criticii S.F. Sorin Antohi (n. 1957), Doru Pruteanu (n. 1957) și Lucian Szabo (n. 1965).

Cei mai mulți dintre acești tineri scriitori S.F. sînt de formație științifică și tehnică, iar nu de formație literară, „umanistă", cum sînt aproape toți scriitorii S.F. din generațiile anterioare ; „inginerismul" este o caracteristică de grup a „noului val" din S.F.-ul românesc, constată George Ceaușu, unul dintre cei mai activi membri ai generației sale, într-un eseu ce echivalează cu un manifest al acestei generații [19]. Acest „inginerism" nu se reduce numai la un contact strîns cu noile idei și ipoteze care apar în știință ; tinerii scriitori S.F. de azi sînt mult mai la curent decît cei din trecut și cu tot ce se întîmplă nou în lume în materie de *science fiction*, precum și în materie de tehnici literare. (Un merit

incontestabil revine, în această privinţă, unei foarte informate şi competente sinteze teoretice şi istorice asupra genului : *Literatura S.F.* (1980) de Florin Manolescu (n. 1943) — prima lucrare de acest fel apărută în România). „Avem şi dovezi clare că ei există prin sine şi nu prin alţii : bagajul de lecturi S.F., spontaneitatea deloc afişată în sesizarea unei problematici majore, surîsul coroziv faţă de vechile matrici de idei. Evoluţia lor ulterioară ridică semne de întrebare ; important e faptul că ei există *acum*“ [20].

Există de pe acum semne certe că „noul val“ încearcă să găsească propriile sale răspunsuri la întrebările mai vechi cu care este confruntat S.F.-ul românesc. Faţă de cazurile discutate mai înainte, regimul mutanţilor este sensibil diferit, de exemplu, în *Domenii interzise* (1984) de Leonard Oprea sau în *Cîntecul Libelungilor* (1985) de Mihail Grămescu. La acesta din urmă, mutanţii („libelungii“) trebuie să se sacrifice non-violent în faţa violenţei bestiale a oamenilor, pentru a conserva, într-o carcasă somatică ne-umană, tocmai idealul uman suprem. La Leonard Oprea, mutantul numit Dranoel, înzestrat cu un ochi de vasilisc în stare a vizualiza subconştientul oricărui om „normal“ care-i stă în faţă, este manipulat ca terifiant instrument de opresiune şi represiune de către un odios dictator. Imaginaţia a încetat a mai fi, aici, ingenuă şi idilică, blajină şi complezentă. O încrîncenare mocnită, o surdă agresivitate, o „cruzime“ a percepţiei şi reprezentării i-au luat locul. O sănătoasă „necruţare“ auctorială îndrăzneşte să ia act de sine, de propriile-i atú-uri, ceea ce-i permite să privească drept în faţă, fără a clipi, tăişul gol al conflictului şi să nu ezite timorat în faţa unui *bad ending*, în faţa unui deznodămînt dezastruos, în faţa catastrofei sau atrocităţii, atunci cînd acestea se dovedesc funcţionale şi necesare metabolismului şi dialecticii cathartice a ficţiunii. Re-descoperirea epicului şi luarea în stăpînire a resurselor sale de forţă constituie un semn de maturizare a ştiinţificţiunii româneşti de azi, fără însă a se putea spune deocamdată că aceasta s-a vindecat cu totul de „boala copilăriei“ ce are drept simptome sentimentalismul liricoid şi descriptivismul static.

Capacitatea de a da trup epic viu, concret, ipotezei „ştiinţifice“ este esenţială pentru un scriitor de *science fiction*. Este esenţial ca substanţei concrete rezultate din extrapolarea „ideii S.F.“ să-i poată fi imprimată, în chiar actul acestei emisii de concret, tendinţa endogenă de a „curge“ epic de la sine, de a se derula narativ, de a se învolbura conflictual ; în lipsa acestei „diferenţe de potenţial“ conflictual ce asigură tensiunea şi mişcarea epică, însuşi debitul imaginativ se poate transforma din calitate în defect : căci defecte sînt, în *science fiction*, ca în orice proză de ficţiune epică, bălţirea descriptivă ori lăbărţarea sentimentală, liricoidă. Proza românească S.F. reface azi o evoluţie pe care proza românească *main stream* a trăit-o încă după primul război mondial. Renumitul critic literar Eugen Lovinescu scria, în acest sens, încă din 1928 : „Cerută de însuşi sensul epicului, evoluţia de la subiect la obiect este, după cum am arătat, la baza oricărei literaturi epice ce prinde conştiinţă de natură şi de legile sale interioare“ [21].

În plan stilistic, un decupaj nervos, eliptic, un ton tăios, nu arareori sarcastic, caustic, incisiv — servesc funcţional unui nou mod de a concepe şi de a scrie *science fiction*, mod care este, indubitabil, al unui timp şi al unei generaţii. *Artele Marţiale Moderne* (1982) de Alexandru Ungureanu, *Protezozaurii* (1984) de Gheorghe Păun, *Omohom* (1987) de Cristian Tudor Popescu — sînt numai cîteva dintre multele naraţiuni ce-ar putea rezista la exigenţele oricît de severe ale oricărei antologii. Regăsim în toate o radicalizare a expresiei ce traduce, în ultimă instanţă, o radicalizare de substanţă, o radicalizare a înseşi conştiinţei scriitoriceşti. Este aici încă un semn al maturizării estetice a „noului val“ afirmat în anii '80 în S.F.-ul românesc.

Angajarea scriitorului în ficţiune se face conştient şi irevocabil, prin redescoperirea pe cont propriu a unei vechi dar mereu noi paradigme a creaţiei, care presupune, în mod necesar, liminar şi eliminatoriu, dezbinarea între eul creator şi lume, dictată irepresibil de o conformaţie temperamentală înnăscută. Fiecare în felul lui, pe cont propriu, pe risc propriu şi cu un preţ pe care fiecare şi-l ştie, tinerii scriitori români de *science fiction* redescoperă astfel calea de acces la asumarea estetică a realităţii, la recuperarea în imaginar a lumii reale „pierdute“ sau „refuzate“ în propriu-i plan, real. Acest semn care nu înşeală stă scris şi pe fruntea lui Mihail Grămescu, şi pe-a lui Lucian Ionică, şi pe-a lui Leonard Oprea, şi pe-a lui Alexandru Ungureanu, şi pe-a lui Cristian Tudor Popescu, şi pe-a altora cîţiva încă, înscriindu-i astfel, din capul locului, în rîndul celor „chemaţi“ şi „aleşi“, spre şansa ori neşansa lor, să scrie operele şi capodoperele care vor veni.

Unor tineri prezumtivi poeţi din ţara sa, astfel conformaţi temperamental pentru creaţie, li se adresa în 1951, într-o celebră conferinţă, poetul german Gottfried Benn ; cuvintele lui de atunci pot fi percepute azi, prin extensiune, şi ca o neconcesivă „ştafetă“ pe care, la acest sfîrşit de secol şi de mileniu, vechea şi marea literatură „generală“ o trece „mai tînărului“ *science fiction*.

„Ridicaţi lancea acolo unde am lăsat-o noi“, pentru a întrebuinţa această metaforă flaubertiană. Insuccesele exterioare, distrugerile lăuntrice vă sînt asigurate, zile în care abia vă mai cunoaşteţi, nopţi în care nu vedeţi mai departe. Dar păşiţi pe această cale, şi luaţi cu dvs., împreună cu toţi cei care au avut amabilitatea de a mă asculta, în semn de rămas bun, o propoziţie magnifică din Hegel, o propoziţie cu adevărat occidentală, care, rostită acum o sută de ani, cuprinde în ea toate complicaţiile destinului nostru la această jumătate de veac. Ea sună : «Nu viaţa care ezită în faţa morţii şi se păstrează curată de pustiire, ci care o îndură şi se perpetuează înăuntrul ei, este viaţa spiritului»“ [22].

NOTE ŞI TRIMITERI BIBLIOGRAFICE

1. *Vîrsta de aur a anticipaţiei româneşti*. Antologie, cuvînt înainte şi comentarii de Ion Hobana, Editura Tineretului, Bucureşti, 1969, 360 p.
2. Florin Manolescu, *Literatura S.F.*, Editura Univers, Bucureşti, 1980, pp. 181—271 (cap. XI, *S.F. în România*).
3. cf. Ion Hobana, *Numele genului*, în vol. *Literatura de anticipaţie. Autori, cărţi, idei*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1986, pp. 163—170.
4. Ovid S. Crohmălniceanu, *Cîteva probleme ale literaturii ştiinţifico-fantastice. Pe marginea unui roman de acest gen* [supratitlu : „Discuţii“], în *Informaţia Bucureştiului*, anul III, nr. 843, 17 aprilie 1956, p. 2.
5. Ovid S. Crohmălniceanu, art. cit.
6. La data apariţiei articolului lui Ovid S. Crohmălniceanu, directiva „exagerării conştiente“ era încă în vigoare, deşi „materialul“ în care avea să fie revocată nu mult după aceea, text doctrinar notoriu în epocă, apăruse deja în original : *K voprosu o tipiceskom v literature i iskusstve*, în *Kommunist* (Moscova), nr. 18/1955. Traducerea românească, *Cu privire la problema tipicului în literatură şi artă* (E.S.P.L.A., Bucureşti, 44 pagini in 16°), are „bun de tipar“ datat 21 aprilie 1956.
7. Ovid. S. Crohmălniceanu, art. cit.
8. idem, ibidem.
9. Victor Kernbach, *Dicţionar de mitologie generală*, Editura Albatros, Bucureşti, 1983, 784 pagini. La pag. 536, găsim menţionată şi o prioritate românească, mai puţin cunoscută (protocronism ?), în exegeza paleoastronautică : D. [imitrie] Draghicesco, *Réflexions sur l'origine de l'humanité vue dans la lumière de notre science et de notre technique*, în *Revista de Filosofie* (Bucureşti), nr. 2, 1938, pp. 124—147. „Într-o viziune ştiinţifico-fantastică, pigmentată puternic de elemente religioase, Dimitrie Drăghicescu (1870—1945) îşi ex-

primă speranța în posibilitatea realizării vieții veșnice pe Pămînt, pe baza cuceririlor științei și tehnicii" (*Dicționar de filozofie* [lucrare colectivă], Editura Politică, București, 1978, p. 209).

10. Mai mult chiar decît mini-romanul *Babel* (1978) de Vladimir Colin, *Omul și Năluca* de Adrian Rogoz ar fi meritat, sub acest aspect, al limbajelor imaginare în *science fiction*, să fie luat în discuție (așa cum pe drept cuvînt se întîmplă cu *Babel*) în originala carte a Marinei Yaguello *Les fous du langage. Des langues imaginaires et de leurs inventeurs*, Éditions du Seuil, Paris, 1984.
11. Găsim reunite toate povestirile premiate la acest concurs în volumul *Intîlnirile viitorului*, Editura Tineretului, București, 1963, 344 pag. *Cea mai bună dintre lumi* a lui Ion Hobana figurează la pp. 193—205 ; față de versiunea inițială de aici, cea din vol. *Un fel de spațiu* (1988) operează remanieri stilistice substanțiale, care însă nu ating și „conținutul de idei" discutat în articolul de față.
12. v. *Die beste alle Welten. Rumänische Science Fiction.* Eine Anthologie von Mircea Opriță, Dacia Verlag, Cluj-Napoca, 1979 ; *S.F. aus Rumänien. „Die best aller Welten" und 16 weitere Geschichten.* Mircea Opriță und Herbert W. Franke Herausgeber, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1983.
13. v. Constantin Noica, *Viețuire lină și cumplită*, în vol. *Rostirea filozofică românească*, Editura Științifică, București, 1970, pp. 157—162. („Nu faptul că întunericul, gerul, durerea sau setea sînt complete face din complet ceva cumplit, ci poate simplul fapt că e vorba de ceva *complet*" — p. 160). Semantisme similare pot fi întîlnite și în alte limbi : v. *utter, utterly* din limba engleză.
14. Am argumentat mai pe larg această poziție teoretică în eseul meu *A Key to Science Fiction : the Sublime*, în *Foundation. The Review of Science Fiction* (Londra), nr. 42, 1988. Eseul a apărut concomitent și în limba română, în *Helion. Magazin al clubului de anticipație*, Casa Universitarilor, Timișoara, V, 1988 ; continuat în *Almanah Anticipația 1989*, București.
15. Immanuel Kant, *Critica facultății de judecare (Kritik der Urteilskraft*, 1790), traducere de Vasile Dem. Zamfirescu și Alexandru Surdu, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p. 154.
16. v. delimitarea lui Hartmann de Kant în această privință : Nicolai Hartmann, *Estetica*, în românește de Constantin Floru, Editura Univers, București, 1974, pp. 415—424.
17. Nuvelele lui Mircea Eliade *Les trois grâces* și *Tinerețe fără de tinerețe...* sînt datate de autor „Paris, 1976", iar în România au apărut pentru prima dată în 1981, în vol. *În curte la Dionis*, Editura Cartea Românească, București.
18. Mircea Eliade, vol. cit., p. 573.
19. George Ceaușu, *Un aisberg sub coama valului*, în *Almanah Anticipația 1987*, pp. 105—109, 123.
20. George Ceaușu, art. cit., p. 106.
21. Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane. IV. Evoluția „prozei literare"* (1928), în *Scrieri*, Editura Minerva, București, vol. 5, 1973, p. 270.
22. Gottfried Benn, *Probleme ale liricii* (*Probleme der Lyrik*, 1951), în românește de Dieter Fuhrmann, în *Secolul 20*, nr. 7 (103), 1969, pp. 37—54.

Cornel Robu

Cînd hologramа devine simbol plurivalent

„Morel propuse tema imortalității..."

Fie el doar relativ, acordul dintre umanism și tehnicism înfăptuit de literatura de anticipație nu este o iluzie. Cuprinderea rațională a posibilității și proiecția utopică dorinței se întîlnesc și se împacă în formula științifico-fantastică, înlăturîndu-se astfel orice terorism ; nicio cultura literară nu sfidează, pe temeiul marilor tradiții, civilizații materială născută din spirit naturalist și tehnic, nici scientismul ori progmatismul nu vin să înghețe, prin abuz de luciditate și realism, roadele fanteziei. Este adevărat, desigur, că în acest acord prevalează cînd nota de contemplare cînd aceea de anticipare, că uneori visuri neconvertibile în certitudini învăluie și seduc, pentru ca alteori exprimarea fără echivoc a unor țeluri precise să convingă și să stimuleze pentru atingerea lor prin soluțiile practice ale progresului tehnic.

În această dublă tratare ne apar și nemurirea, temă legată de problematica existenței viitoare a omenirii, a supraviețuirii și a dăinuirii speciei în univers, dar și de meditația asupra destinului individual, ce nu poate fi ruptă de o întreagă tradiție eschatologică ; nemurirea, văzută fie ca antipod al morții naturale, atinsă prin călătorii în spațiu-timp sau prin experimentele geneticienilor, fie ca mit reînnoit, prelungind în viitorul probabil, cunoscute motive sacre și profane. (Pentru tratarea problemei din perspectiva filosofiei contemporane, vezi Bruno Würtz, *Filosofia anticipării, I*, Tipografia Universității din Timișoara, 1987).

Ca o sinteză literară despre aspirația la nemurire — meditație, metaforă și narațiune în același timp —, romanul scriitorului argentinian Adolfo Bioy Casares, *Invenția lui Morel*, datînd din 1940, poate fi revendicat de literatura S.F. cel puțin pentru trei motive. La prima vedere, pentru că propune o soluție tehnică unei aspirații de ordin afectiv. Din perspectivă teoretică, pentru că acțiunea se derulează conform unui model literar consacrat, reunind aventura, utopia și miraculosul. Ca substanță, pentru că se înscrie în tema lumilor paralele, povestirea referindu-se la un univers paralel obținut prin înregistrare și proiecție și relatînd intrarea în imagine a eroului. Ca și în *Plan de evadare*, roman apărut în românește o dată cu *Invenția lui Morel*, în același volum (București, Univers 1976, traducere de Ion Oprescu, prefață de Eugenia Oprescu), autorul apelează, pentru extinderea spațio-temporală a vieții, la cunoștințe despre percepția umană. *Invenția* constă în transpunerea, prin mijloace tehnice, în proiecție tridimensională, a complexității senzațiilor noastre, iar *evadarea* imaginară se obține prin implantarea pe creier a unor noi organe de percepție, oferind o imagine ameliorată a lumii exilaților. Dar, după cum reiese din texte, rezultatele unor astfel de experimente sînt limitate, căci trăirea este resimțită ca atare numai la nivelul conștiinței.

„... să intru în cerul conștiinței Faustinei."

În legătură cu cele de mai sus, concepția autorului este formulată explicit în următorul pasaj :

„Cred că ne pierdem nemurirea pentru că n-a evoluat rezistența

la moarte ; îmbunătăţirile pun accentul pe prima idee, rudimentară, de a menţine viu între corpul, dar ar trebui căutată păstrarea a ceea ce priveşt conştiinţa."

Aspiraţia aparţine vădit unui artist preocupat în primul rînd de posteritatea operei, adică de propria-i supravieţuire prin artă. Pe de altă parte putem considera presupusa invenţie a unei maşinării de înregistrare şi proiectare perfectă a realităţii, ori drept o figurare a mimesisului, or ca o soluţie pentru imperfecţiunil redării prin artă.

Proiecţia unei săptămîni de vacanţă petrecută pe o insulă de un grup de personaje, eternă, stabilă în în repetabilitatea ei infinită, se suprapune peste spaţiul real, în transformare ciclică, ocupat de un personaj contemplator. Cele două lum contigui iscă tot felul de nedumeriri. Întrebarea, mereu actuală de l Pygmalion încoace, ar fi : Ce te fac cu sufletul ? Răspunsul îl găsim într-un alt fragment :

„acest aparat premerge inventarea altuia care va cerceta dac imaginile simt şi gîndesc (sau cel puţin, dacă au gîndurile ş senzaţiile subiecţilor în timpu expunerii). Într-o zi se va inventa un aparat şi mai complex. Ceea ce a fost gîndit şi simţit în timpul vieţii — sau în timpul expunerilor — va constitui un alfabet cu care imaginea va continua să înţeleagă totul."

Imaginea va fi atunci, în eternitate, ca memoria noastră unde se adună pentru a retrăi sau pentru a-şi prelungi viaţa, ca într-un paradis, trăirile noastre şi amintirea despre ceilalţi : „memoria oamenilor *unde eventual se află cerul*" (*subl. n.*), notează naratorul pe la începutul povestirii, pentru ca, în încheiere, să exprime nebuneasca speranţă a viabilităţii conştiinţei într-o imagine îndrăgită :

„Celui care, bazîndu-se pe acest raport, va inventa un aparat capabil să unească prezenţele dezagregate îi voi face o rugăminte : să ne caute pe Faustine şi pe mine, să mă facă să intru în cerul conştiinţei Faustinei."

Astfel, supravieţuirea la nivelul conştiinţei este reclamată de două ori. Ea este chemarea la nemurire prin artă şi chemarea la nemurire prin iubire.

„Sînt mort ! Cît de vanitos m-a exaltat acest gînd literar !"

Textul e scris sub formă de jurnal. Naratorul, un *out-law* urmărit de o justiţie nedreaptă, ascuns într-o insulă duşmănoasă, notează un şir de fenomene ieşite din comun şi-şi mărturiseşte spaimele. Tensiunea povestirii se naşte aşadar din teamă şi neînţelegere. Condiţia de fugar instalează în personajul care se autodezvăluie o permanentă nelinişte : teama de a fi prins îl face să suspecteze orice posibilă prezenţă umană şi să se izoleze în părţile neprielnice ale insulei ; acolo, altă teamă, generată de iminenţa morţii, îl împinge la o neostoită luptă cu natura. Mărturii ale acestei nelinişti apar în fiecare paragraf : „m-am temut de o capcană", „am străbătut cu teamă muzeul", „neîncrezător mi-am adus aminte de condiţia mea de evadat", „am ascultat cu teamă", „mi-e frică să admit atîta noroc", „sînt speriat, dar mai cu seamă nemulţumit de mine". Surprins la început, apoi curios şi în cele din urmă implicat, urmăritul caută explicaţia unor miracole : bruştele apariţii şi dispariţii ale „intruşilor", alăturarea vegetaţiei estivale uneia de primăvară, prezenţa simultană a doi sori şi a două luni, funcţionarea unor motoare complexe în nişte clădiri de o ciudată arhitectură şi de o nelămurită destinaţie. Istorisirea înaintează cu greu printr-un hăţiş de supoziţii şi incertitudini : „poate că am avut doar halucinaţii", „aceşti nou apăruţi (poate din creierul meu, chinuit de lipsuri, de toxice şi de sori, sau de insula asta atît de îngrozitoare", „în mod vag mi-a trecut prin cap că ar fi vorba de fiinţe de altă natură". Părtaşi ai acestei temeri şi nesiguranţe, descoperim treptat, pe măsură ce se înmulţesc notaţiile din jurnal că, în timpul mareelor, sursă de energie pentru funcţionarea motoarelor, peisajului natural prezent i se adaugă imaginea lui într-un timp anterior, cînd oameni în vacanţă au fost „imortalizaţi" de ciudatul „film". Nu lipseşte din imagine nici inventatorul, Morel, nici femeia care va inspira iubirea, Faustine.

Pe parcurs, o ipoteză a auto-exilatului în privinţa grupului de personaje ce nu-l văd şi cu care nu poate stabili raporturi este că el, mort, s-ar afla într-un purgatoriu, ca Dante sau Swedenborg. Am spune că teama de moarte este exorcizată prin tema morţii, gîndul se înnobilează, devine gînd literar, mod de trăire şi de împlinire, stimulare paradoxală a instinctelor vitale şi călăuzire a lor către artă.

Într-un moment de epuizare fizică şi de anxietate paroxistică autorul jurnalului notează :

„Simt cu dezgust că această hîrtie se transformă în testament."

Acest presentiment se adevereşte Ca în orice altă povestire utilizînd prolepsa, ceea ce e pre-scriere are valoare de prezicere. La început moartea fizică îl sperie pe erou : nu se exilează el voluntar de teama unei condamnări, nu se luptă el eroic cu foamea, cu boala, la limita între viaţă şi moarte ? Apoi, aproape învins, concepe gîndul sinuciderii. Dar ceea ce e conceput mai întîi cu disperare, devine o soluţie şi chiar o promisiune. Cînd se hotărăşte să intre în imagine, eroul nu ignoră că vătămările fizice produse de aparatele de înregistrare sînt fatale, dar, provocîndu-şi cu bună ştiinţă moartea, el are certitudinea unei supravieţuiri.

Motivul morţii prin trecere în imagine e prezent şi în intertext. El apare mai întîi într-o notaţie despre groaza unor popoare primitive faţă de reproducerea înfăţişării, datorată superstiţiei conform căreia omul ar muri, căci sufletul trece în ea. Inserarea acestei credinţe nu are neapărat un sens disforic :

„Ipoteza că imaginile ar avea suflet pare confirmată de efectele aparatului meu asupra persoanelor, animalelor şi vegetalelor emiţătoare",

notează Morel, rece, ştiinţific.

„Să fii îndrăgostit de o fantomă . . ."

Speranţa supravieţuirii începe însă mult mai devreme, la prima întîlnire cu Faustine şi ea nu încetează o dată cu descoperirea irealităţii femeii. Baticul ei mov, fermecător şi ridicol, poezia apusurilor contemplate de ea, istoria grădiniţei de flori oferite în dar, visurile, gelozia fac la un moment dat din Faustine „raţiunea a tot ce există", adică mai întîi raţiunea vieţii, apoi motivul morţii fizice şi în final justificarea supravieţuirii prin imagine, adică „mai mult decît însăşi viaţa".

Pe acest drum, o constatare a naratorului mi se pare o stranie profunzime. Ea este legată de analiza retrospectivă a existenţei sale anterioare care nu era viaţă adevărată :

„A nu spera ceva de la viaţă, a face pe mortul pentru a nu muri. Dintr-o dată asta mi s-a părut o letargie îngrijorătoare, chiar înspăimîntătoare."

Sau, mai limpede :

„singurătatea (adică moartea în care am petrecut ultimii ani, imposibilă după ce am contemplat femeia)."

Viaţa adevărată, par să spună aceste pasaje, e pusă sub semnul morţii şi sub semnul iubirii. Asumarea condiţiei de muritor înalţă viaţa la nivelul existenţei autentice, după cum iubirea se leagă de principiul vital al speranţei. În acest sens, dedicaţia ce urma să fie înscrisă în grădiniţa de flori plantată pentru Faustine, e revelatoare (chiar dacă textul ni se pare modalizat prin ironie). Variantele succesive ale dedicaţiei, de la cea mai patetică la cea mai banală, constituie un microtext ce pune în abis macrotextul, prevestind calea aleasă de erou de la viaţa inutilă către speranţa nemuririi afective :

„Moartea mi-ai dezvăluit pe această insulă."

„Un mort pe această insulă ai trezit."

„Nu sînt mort, sînt îndrăgostit."

„Omagiul timid al unui amor."

E de la sine înţeles că şi visul îndeplineşte pe parcurs o funcţie premonitorie :

„Azi după amiază, ca un comentariu simbolic și anticipat am visat că în timp ce jucam o partidă de *croquet*, știam că jocul avea să aibă ca rezultat omorîrea unui om. Apoi, ireversibil, eu eram acel om."

După cum am arătat, această spaimă de moarte, la început dominatoare, este pe parcurs exorcizată :

„Adevăratul avantaj al soluției mele este acela de a converti moartea în condiția și garanția eternei contemplări a Faustinei."

La fel se pune problema existenței fantomatice, aparent temută, în realitate rîvnită. Subliniem în enunțurile următoare termenii marcînd această contradicție :

„Dacă aș fi întins brațul aș fi atins-o. Acest gînd m-a *îngrozit* (ca și cum aș fi fost în pericol să ating o *fantomă*)."

„Să stai pe o insulă locuită de *fantome artificiale* era cel mai insuportabil *cosmar*, însă să fii îndrăgostit de una din acele imagini *era mai rău* decît să fii îndrăgostit de o *fantomă* (deși am vrut întotdeauna ca persoana iubită *să aibă o existență de fantomă*)."

„A trăi alături de aceste *apariții* e o *fericire*."

Existențe fantomatice au și obiectele sau vietățile necuvîntătoare : peștii din acvariu (golit de narator la venirea lui pe insulă) o porțiune de perete (reîntregită miraculos după ce a fost spartă de el), ușile închise (fără chei, dar imposibil de deschis), o carte (luată și regăsită în același loc). Fantomatizarea nu este de fapt decît traducerea metaforică a unei impresii subiective despre limitele condiției noastre :

„Faptul că noi ca ființe vii nu putem înțelege nimic în afara timpului și a spațiului poate sugera că viața noastră nu este prea diferită de supraviețuirea obținută cu acest aparat."

„Viața noastră se poate compara cu o săptămînă a acestor imagini repetîndu-se în lumi contigui."

Morel sugerează o analogie între destinele oamenilor și cel al imaginilor ; intențiile noastre de corectare a vieții sînt considerate zadarnice, fiecare moment fiind unic, distinct, uneori pierdut în nepăsare, „fără data viitoare" ; așa după cum nici pentru imagini nu există data viitoare, ele figurînd cu repetabilitate o aceeași viață. Într-o altă povestire se formulează mai explicit că „timpul succesiv nu e decît o simplă iluzie a oamenilor", „viețuim într-o veșnicie în care totul e simultan" (*Celălalt labirint*, București, Univers, 1987).

„... *scurtînd distanța dintre idealul exactității (...) și narațiune.*"

Văzut uneori ca o „supratramă filosofică", acest *nivel discursiv (figurativ)* al romanului, evident la o analiză atentă a formelor de expresie, există numai în și prin o anumită tehnică, reperabilă la *nivelul narativ* propriu-zis. Tehnică ce îmbină, cum s-a mai arătat, „maniera pseudopolițistă" cu un „pre-text" de *science-fiction*" (cf. Ion Vartic, *Adolfo Bioy Casares și procesul reflexiei multiple*, prefață la volumul *Celălalt labirint*, vezi *supra*). Caracterul logico-deductiv și ficțiunea științifică nu reduc însă la Bioy Casares, așa cum se întîmplă de obicei în romanele declarat aparținătoare genurilor respective, prezența eului sentimental și intelectual. Dimpotrivă, avem de-a face chiar cu un roman personal, un roman de auto-analiză, ordinea derulării evenimentelor depinzînd de semnificația lor pentru subiect. De unde și forma de jurnal. Pretins jurnal, fireste, de o așa-zisă exactitate, numit din cînd în cînd *memorii*, *memoriu* sau *raport*.

Ca jurnal, textul pune în evidență un narator în același timp erou, definit ca atare printr-un proiect narativ angajant : fapte și scrierea lor.

Actele presupun acea logică a veridicției prin care dezvăluirea treptată a adevărului (în mod surprinzător acum o i-realitate) generează povestirea prin jocul *existent/părelnic*, *adevărat/fals*, *eronat/corect*, *secret/dezvăluit*. În succesiunea relatării, numeroasele contraziceri reprezintă tocmai materia acestei progresive dezvăluiri și auto-destăinuiri : moartea e groază, apoi încîntare estetică, apoi salvare ; fricii i se substituie dorința ; instinctul de supraviețuire e corelat cu iubirea, dar și cu fascinația operei de reproducere ; fantomele sînt cosmaruri, dar și apariții fericite ; singurătatea e letargie, un fel de moarte, dar cît de adevărată e și oboseala de acel zbucium al dragostei :

„Am avut nostalgia acelui moment în care eram stăpînul propriei mele singurătăți."

Relatarea scrisă a actelor conține nenumărate intervenții metanarative. Scrisul restituie nu numai trăirile, dar și ipotezele, posibilitățile, incertitudinile. Situația neobișnuită ar putea avea diverse explicații : ciumă, aer viciat, alimentație deficientă, lume paralelă, Purgatoriu. Actele duc către una „din cele trei posibilități : să o răpesc, să mă întorc pe vas, s-o las să plece". Această diversificare a rolurilor narative a atras atenția lui Alain Robbe-Grillet care, recunoscînd în *Invenția lui Morel* un model, a construit în *Anul trecut la Marienbad* o intrigă unde secvențele narative sînt date în mai multe variante posibile ; tehnica este evidentă și în filmul lui Alain Resnais.

Nararea fără amînări (nesiguranță, presupuneri, contradicții) ar fi în cazul de față, un non-sens, întrucît toată istorisirea se leagă de cele două stări opuse ale naratorului : neștiutor, el face o relatare exactă despre ceea ce descoperă, dar nu poate evita erorile ; pe urmă, avizat, nu mai întîrzie asupra exactității detaliilor, ci dă memoriului un caracter explicativ, lămuririle apropiindu-ne de final :

„Voi corecta greșelile și voi clarifica tot ce n-a fost încă lămurit, scurtînd astfel distanța dintre idealul exactității care m-a condus de la început și narațiune."

În acest demers explicativ, tenta neutrală a stilului, voit tehnică, este realizată prin diversificarea scriptorului : notelor de jurnal ale naratorului li se adaugă paginile lui Morel cu descrierea invenției, precum și anumite informații referitoare la fenomene naturale din insulă, extrase din *Tratatul* lui Belidor (ficțiuni și ele, desigur, notele, tratatul, ca și Morel, ca și Belidor...).

Fiind vorba de un jurnal, nu trebuie să ne mire frecvența covîrșitoare a adverbului *astăzi*. Reluările istorisirii într-un mereu alt *azi* reprezintă ecoul verbal al mereu aceleiași reapariții a imaginilor. Retrospectiva la care obligă pe alocuri acest adverb temporal (în sensul de : azi reiau întîmplările scrise atunci cînd am notat „azi pe insulă s-a întîmplat...") reflectă, *în planul relatării*, repetabilitatea secvențelor proiectate, *din planul narațiunii*. O asemenea corespondență între semnificat și semnificant sugerează că anularea continuității temporale prin repetiție veșnică se referă în primul rînd la literatură.

Elena Negură

Aspecte ale discursului literar SF

Cînd sensul tradițional al termenului *discurs*, adică cel de „expunere organizată în scris sau oral a unui anumit subiect, procedeu de obicei asociat cu scriitori ca Descartes sau Machiavelli" [1], a fost înlocuit cu un înțeles nou, atribuit de critica literară modernă, variațiile de interpretare sau definițiile propuse au început să se îndepărteze de formula inițială. Cu toate că termenul continuă să cuprindă ideea

de interdisciplinaritate, oglindind „efectul exercitat (asupra vocabularului critic, n.n.) de creația ce se înscrie într-una sau mai multe discipline — lingvistica, critica literară, filozofia, istoria, psihanaliza și sociologia“ [2], el dobîndește valențe diferite în funcție de apartenența la sistemul de referință francez sau anglo-saxon a celui care îl utilizează [3].

Chiar dacă, pe moment, cercetările se concentrează în special în direcția elaborării unor studii mai mult sau mai puțin teoretice, cu certe implicații academice, aspectul lor practic nu întîrzie să-și dovedească utilitatea, cu precădere în cazul întrepătrunderilor ce operează în interiorul unui gen literar, dar și în situațiile în care analiza funcțiilor plăcerii sau accesibilității este invocată în vederea rezolvării clasicei dihotomii între literatura propriu-zisă și literatura de frontieră sau „populară“.

Pentru cercetătorul care pornește de la cunoscuta împărțire tipologică a cititorilor în „maturi și imaturi“ [4] în interpretarea fenomenului literar, o posibilă ordonare a creațiilor artistice în funcție de impactul lor asupra receptorului poate fi rezolvată prin aplicarea unei grile de evaluare ce urmărește atît forma, cît și conținutul lucrării în discuție. Conform unei asemenea analize, creațiile focalizate asupra unui personaj, cu care cititorul poate și își dorește să se identifice cu ușurință, evoluează de obicei spre generalizări de construcție, bazate în primul rînd pe acțiune, reducînd implicit dimensiunile psihologice ale protagonistului la o schemă simplistă ce poate fi aplicată unor grupuri mari de cititori. Un subiect actual de interes general, cu o acțiune alertă și bine condusă, în care se întîmplă mereu cîte ceva, o temă ce vine să confirme opiniile deja formate ale receptorului sau un final idilizat, în care toate se sfîrșesc cu bine, vor provoca, în mod natural, reacția previzibilă de satisfacție acelui cititor care nu dorește să-și facă probleme în legătură cu lumea înconjurătoare.

Cînd cititorul, pe altă parte, își începe actul lecturii cu intenția de a găsi răspunsuri la întrebările ce și le formulează în legătură cu locul pe care îl ocupă în societate și de relațiile stabilite între el și ceilalți membri ai grupului social de care aparține, el respinge formula facilă a literaturii de consum, escapismul inerent al creațiilor bazate pe reprezentări false ale realității și care conduc la o atitudine superficială față de viață. Un astfel de cititor, matur prin formare și prin opțiune, se va orienta cu precădere spre operele ce ilumineză aspecte ale comportării umane, privindu-le dintr-un unghi personal de vedere — original, experimental sau interpretativ.

Recentele orientări literare în direcția evidențierii raporturilor între individ și societate, tendințele creației postmoderniste de a integra experimentalismul în operă fără a-i permite o existență „per se“, combinațiile realizate între artă și știință, vin în întîmpinarea unor necesități obiective ale cititorului; dorind să găsească o imagine a realului și a prezentului în opera literară, el caută în roman acea îmbinare a elementelor preluate din viață cu viziunea personală a autorului, turnate într-un întreg în care simbolurile și substratul mitic nu servesc doar ca liant pentru narațiune, ci reprezintă organicitatea fuziunii dintre literatură și mit. Într-o asemenea interpretare, întrepătrunderile fantasticului în real devin obișnuite, justificînd importanța sporită conferită unor creații etichetate pînă nu demult drept paraliteratură. Dacă elementul fantastic primează în literatură sudamericană, emisfera nordică se dovedește mai receptivă la influențele SF, cu justificarea întrutotul obiectivă a existenței unei industrializări și tehnicizări specifice. Recunoașterea existenței discursului SF nu mai surprinde: compararea sa cu discursul realist a scos în evidență numeroase similitudini între operele propuse să ilustreze genurile în discuție, cu elemente și procedee comune [5] care indică existența unor curente în ambele sensuri, fantasticul și realul constituindu-se în părți integrate ale discursului paralel.

Atît discursul realist cît și discursul SF conțin un *apel la memorie*, asigurînd coerența și lizibilitatea textului printr-o circulație constantă a informației explicative, realizată adesea cu ajutorul comentariilor unui personaj anumit, alteori prin comentarii directe ale protagoniștilor. Procedeul cinematografic utilizat cu preponderență, „flash-back“-ul sau „flash forward“-ul, a devenit propriu romanului postmodern. Kurt Vonnegut [6] uzează sau chiar abuzează de asemenea pendulări între trecut, prezent și viitor; lumea ce ne înconjoară este explicată prin referiri la istorie sau la experiența de viață a personajelor, conținînd în același timp formule de avertisment în legătură cu variante posibile de dezvoltare a societății umane.

Ca procedeu în sine, *apelul la memorie* nu este de obicei separat de *descriere*, cu sintagmele și personajele ei pre-textuale, folosite drept comentatori sau purtători de cuvînt ai romancierului, precum și de *cunoștințele autorului*, puse în majoritatea cazurilor în circulație prin substituite. Omnisciența creatorului de literatură SF este adesea necesară: în crearea unor universuri proprii, construite „științific“, respectiv printr-o solidă documentare-informare din domeniul mai multor științe, autorul apelează la interdisciplinaritate pentru realizarea unei proiecții veridice a viziunii sale asupra unui astfel de univers, cu o societate care să conțină atît elemente, cunoscute, cît și necunoscute cititorului. Simple descrieri de aparataj sau tehnică sofisticată nu mai interesează; vizualizarea lor pe ecranul TV sau cinematografic a provocat o blazare prematură a celor interesați. Poate din asemenea cauze, utopiile cedează în fața distopiilor, cititorul refuzînd să „evadeze“ într-o lume perfectă în care nu crede și alegînd în loc confruntarea continuă cu adversități ce *trebuie cunoscute pentru a fi contracarate*.

Chiar atunci cînd tentația gadget-ului este irezistibilă, autorul realizează echilibrarea necesară discursului prin îmbinări imaginative ale realului cu fantasticul.

Frank Herbert [7] își plasează creațiile într-un viitor destul de îndepărtat pentru ca energia antigravițională, armamentul laser sau costumul individual de protecție prin cîmpuri de forță să nu mai pară ciudate. Pentru a spori însă impactul asupra cititorului, acțiunea romanelor sale se desfășoară pe un fundal sociologic de tipul Evului Mediu, cu caravane și fiefuri planetare, droguri geriatrice și confruntări cosmice sau de gladiatori, în spatele căruia transpare realitatea referențială — conflictul arabo-israelian, OPEC-ul, petrodolarii, goana după profit a lumii moderne și manipularea religioasă a maselor.

Apelul la memorie servește de asemenea la sublinierea ideii de atotputernicie a omului, în special atunci cînd universurile născocite de autor au la bază elemente preluate din mitologie și cunoscute de cititor, conducînd la realizarea *metapovestirii*, prin informații de tip economico-socio-politic, uneori cultural, introduse fie în text, fie sub forma citatelor folosite la începutul capitolelor.[8]

Asemenea elemente sînt combinate de scriitori în structuri diferite de cele clasice, la care se ajunge pornind de la interpretări noi ale datelor existente. Purtător de cuvînt al autorului în multe cazuri, protagonistul prozelor SF urmează exemplul personajelor din romanele postmoderniste, devenind non-eroic: un om oarecare, adormit în fotoliu, înainte de închiderea programului TV, se trezește brusc, urmărind o emisiune neobișnuită de televiziune — proiecție tridimensională, structuri geometrice imponderabile ce se rotesc într-o armonie secretă, cu o vibrație aproape muzicală [9]; un amnezic reușește să treacă într-un alt continuum spațio-temporal prin concentrare mentală [10]; însinguratul

între două vîrste, care utilizează un procedeu ce amintește cititorului de Marcel Aimeé în *Omul care trece prin zid*, pentru a pătrunde într-un univers paralel, al cărui creator se va dovedi în cele din urmă [11].

Paralelismul dintre discursul realist si discursul SF este confirmat astfel din nou prin personaje ce rămîn legate de realitate pe tot parcursul acțiunii, indiferent că este vorba despre realitatea propriu-zisă sau o realitate artistică, creată de autor. Vonnegut își scoate protagonistul dintr-un spațiu-timp normal, permițîndu-i, prin vizualizarea din exterior a timpului — trecut, prezent, viitor, să se miște nu numai în spațiu, dar si în timp [12]. Personajul lui Hobana explică parțial *Emisiunea nocturnă* prin referiri la un experiment de penetrare în cea de a patra dimensiune, a timpului : vizibilă tentă bergsoniană — trecutul ce conduce în prezent, ce conduce în viitor, ce conduce în trecut, rămîne doar sugerat : cititorul își pune întrebarea de unde provine emisiunea TV urmărită de personaj, ciclicitatea spațiu-timp dîndu-i prilejul să mediteze asupra unui trecut posibil, dar și a unui viitor prezumtiv. Gradul sporit de credibilitate al mesajului apare astfel drept rezultat al îmbinării elementelor insolite cu acte programate sau activități ritualizate din sfera socială a vieții personajului, ele aparținînd *redundanței și ritualizării* — partida de tenis, întoarcerea acasă cu troleibuzul, repararea aparatului electric sau spălatul vaselor. În momentul cînd elementul fantastic pătrunde în viața obișnuită, contrastul între realitatea tip A, specifică lumii cititorului și realitatea tip B, creată și propusă sub formă de alternativă de către scriitor, se face efectiv simțit, provocînd șocul necesar spargerii și evadării din tipar. Eroul *Emisiunii nocturne* nu este absolut convins de realitatea celor văzute la televizor. Chiar în cazul certitudinii că nu a visat totul, el nu va cunoaște coordonatele spațio-temporale ale distrugerii lumii pe care o văzuse pe ecran.

În schimb, toate lucrurile și activitățile sale îi sînt aproape, ajutîndu-l să depășească șocul contactului cu o altă lume. Bazate pe principiul recunoașterii prin repetiție, formulele redundante au un dublu scop. În măsura în care ele nu au un corespondent direct în memoria cititorului, previzibilitatea este realizată prin aplicarea *ritmului ciclotimic al binelui și răului* la elementele povestirii, prin care se ajunge la un act ritualizat. În același timp, discursul SF conține — poate într-o cantitate sporită în comparație cu discursul literar propriu-zis — o serie de alternanțe succes-insucces, pericol-siguranță sau încredere-relaxare pentru reevaluarea fiecărui termen dintr-o opoziție și, implicit, sporirea credibilității personajelor prin nuanțarea acțiunilor și reacțiilor acestora, alternanțe ce nu necesită o exemplificare.

Nu același lucru se poate afirma în legătură cu *compensația semiologică*, prezentă în creația SF prin coduri complementare, gen hartă sau ilustrație : deși un asemenea cod este întîlnit în special la autorii de lucrări aparținînd genului *heroic fantasy* [13], el apare uneori în lucrări construite pentru a exploata succesul unui roman SF. Ciclul *Dune* a „produs" o enciclopedie de peste cinci sute de pagini, cu explicații, definiții, ilustrații, desene și hărți, considerate „absolut necesare pentru interpretarea textului original" [14].

O situație asemănătoare o are *compensația lingvistică*, glosare de termeni specifici unei societăți prezente în roman. Cuvintele prezentate sînt de obicei creații ale autorului — *distrans* — dispozitiv pentru înregistrarea și redarea unor mesaje audio, implantat în craniul unui animal, împreună cu un sistem de ghidare, care îi permite persoanei A să primească mesajul persoanei B fără a apela la serviciile unui sistem centralizat de comunicații [15].

Dacă procedeul *defocalizării eroului* în ficțiunea realistă se bazează în special pe *demodalizarea tonului*, acesta este utilizat de autor pentru a determina identitatea unui personaj prin *procedee cantitative* — număr de apariții, actanți care îl ajută, precum si *procedee functionale* — acumulări treptate de informație în legătură cu personajul, dramatizate prin funcțiile primite de el și conducînd la realizarea unei tipologii asupra-omului, personajul mesianic, geniul rău. În general, formula personajului colectiv, implicată prin *defocalizare*, este des întîlnită în discursul SF — echipajul unei nave cosmice, grupul de oameni de știință preocupați de cercetarea unui fenomen, populația unei planete etc. ; cu toate acestea, *refocalizarea* se găsește frecvent în proza de anticipație, în special atunci cînd elementul fantastic are o pondere sporită. Momentul de extaz sau spectaculosul sînt în continuare necesare, iar temele euforice și disforice, eliminate parțial în discursul realist în favoarea textului „serios", sînt pe drept considerate componente importante ale prozelor SF.

Dezambiguizarea are o soartă similară în discursul SF, fiind înlocuită cu formele necesare realizării atmosferei specifice genului. Alături de *semantizarea accelerată*, cu explicarea rapidă a elementului străin și predilecția pentru claritate în scene și cuvinte, discursul realist și cel SF continuă să aibe comună *motivația psihologică a personajelor*, justificare „a posteriori" pentru desfășurarea pe secvențe a narațiunii.

Numărul sporit de personaje principale greu etichetabile, formula indirectă de prezentare a acestora, dramatizarea lor, consistența în comportare și plauzibilitatea acțiunilor întreprinse trec pe un plan secund atunci cînd autorul utilizează cu pricepere motivația psihologică a personajului dinamic. Deși multe opere SF nu excelează în această direcție, personajele avînd deseori o psihologie superficială vizibilă ca simplu suport al desfășurării acțiunii, există scriitori și creații de excepție, prin care apropierile făcute între discursul realist și cel SF nu mai sînt forțate.

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Roger Fowler (ed.) *A Dictionary of Modern Critical Terms*, Routledge, Kegan Paul, London, 1987, p. 62.
2. *Ibid*, p. 62.
3. Vezi Michel Foucault, *Language, Counter-Memory and Practice*, 1977 și D. Burton, *Dialogue and Discourse*, 1980.
4. Laurence Perrine, *Story and Structure*, Harcourt, Brace, Jovanovich, New York, 1983, p. 5.
5. Vezi Phillipe Hamon, *Le discours realiste*, în „Poetique" 16, 1973, p. 411—445 și Christine Brooke-Rose, *A Rhetoric of the Unreal*, Cambridge University Press, 1986, p. 99—102.
6. Kurt Vonnegut Jr., *Slaughter house Five*, Dell Publishing Co. Inc., New York, 1969.
7. Frank Herbert, *Dune*, Ace New York, 1965.
8. *Ibid.*
9. Ion Hobana, *Night Broadcast*, in *The Penguin World Omnibus of Science Fiction*, edited by Brian Aldiss and Sam J. Lundwall, Penguin Books, 1986.
10. Roger Zelazny, *Nine Princes in Amber*, New York, 1973.
11. Philip Jose Farmer, *The Maker of Universes*, Sphere Books Ltd. London, 1965.
12. Kurt Vonnegut Jr., *Op. cit.*
13. Vezi Ursula Le Gouin, *ciclul Wizard of Earthsea*, Fletcher *Pratt — The Well of the Unicorn*, L. Sprague de Camp, Fletcher Pratt — *The Compleat Enchanter*, unde apar și ilustrații, reprezentînd personaje sau inscripții cu caractere runice.
14. *The Dune Encyclopedia*, compiled by Dr. Willis E. Mc. Nelly, Corgi Books, London, 1984.
15. Frank Herbert, *op. cit.*

Tudor Beșuan

Un examen estetic al anticipației românești

Există încă prejudecata conform căreia genul SF a fost și rămîne în continuare tratat cu dezinteres de către critica literară. Rădăcinile acestei prejudecăți conduc spre Autor și se hrănesc din propriile sale complexe, care sînt în bună măsură și complexele genului. În fond, e de văzut aici expresia unei abordări sentimentale a domeniului, mai mult sau mai puțin marcată de însemnele partizanatului literar. Lamentația presupune recunoașterea implicită a statutului de inferioritate al anticipației, chiar dacă nu se însoțește în mod obligatoriu cu gestul retragerii orgolioase într-o așazisă condiție a ghettoului, așadar într-o realitate literară paralelă.

Dincolo de faptul că poate fi explicată în registrul unei determinări psihologice, prejudecata amintită mai este contrazisă și de aspectul practic al problemei. Nu cred că un domeniu particular al literaturii care include în bibliografia sa cîteva cărți importante și în jur de 200 de studii, eseuri, articole teoretice, cronici și recenzii ar putea fi considerat chiar atît de vitregit și văduvit de atenție pe cît lasă să se înțeleagă nemulțumirea condensată în exagerarea semnalată la început. Nici dacă vom lua în seamă aspectul calitativ al exegezei (și e limpede că trebuie s-o facem !), lucrurile nu stau tocmai rău. Fără îndoială, mult din ce s-a scris despre anticipația românească ține de contribuția minoră, datată, peste care se poate trece în zborul privirii și nu de puține ori cu un justificat zîmbet ironic. Dar e tot atît de adevărat că o apreciabilă parte a exagezei rămîne în picioare ; că, prin concursul ei, destule probleme teoretice s-au clarificat ori continuă să se clarifice, că lucrări reușite ale genului au fost puse în lumină de o relativ promptă critică de întîmpinare ; că această critică și-a adus contribuția și la ceea ce sînt tentat să numesc o „gramatică a greșelilor".

Sigur, pentru autorul de SF (dar care numai pentru el ?) poate constitui prilej de regret faptul că nu s-au exprimat în legătură cu obiectul interesului său, decît rar și mai mult întîmplător, criticii de primă mărime ai vremii noastre. Însă trebuie să acceptăm că nu tot ce ne interesează mult pe noi înșine îi interesează la fel de mult și pe alții. Iar pe de altă parte, rămîne de văzut în ce măsură contribuțiile importante într-un domeniu totuși specializat al scrisului, cum e genul SF, sînt de așteptat de la un critic de mare prestigiu, care vine reticent spre anticipație, mai curînd decît de la unul care nu omite din calculele sale posibilitatea de a-și construi prestigiul și pe terenul insolit ce ne preocupă, preocupîndu-l în același timp și pe el.

În fine, ieșind din sfera virtualităților și a speculației, să facem cîteva constatări pe seama exagezei existente a genului.

O primă impresie este aceea a dublei varietăți : de conținut (implicînd deci obiectul preocupării critice) și de metodă.

A existat și funcționează și astăzi, chiar dacă nu pentru toate cărțile genului, o critică de întîmpinare. Ea este relativ bine reprezentată ca nume și se întinde în timp între anul 1914, cînd Victor Anestin întîmpina entuziast romanul *Un român în Lună* de H. Stahl, și recenziile publicate în presa literară, în Almanahul Anticipația, în fanzine, la cărțile SF cele mai recente. Alături de scriitori, și de fanii cu preocupări eseistice, găsim aici — din cînd în cînd — și numele unor critici consacrați, ca Ovid S. Crohmălniceanu, Valeriu Cristea, Anton Cosma și alții. Mai trebuie să menționez că, din fericire, critica aceasta de întîmpinare nu se confundă cu critica de serviciu, încît multe din contribuțiile ei reprezintă piese utile la înțelegerea cărților comentate.

Se practică apoi o critică de orientare teoretică, interesată să descifreze aspectele specifice ale anticipației, să-i stabilească trăsăturile de gen, poziția în sfera mai largă a literaturii, relațiile cu domeniile învecinate etc. Aici „fierberea" este chiar mai mare decît în cazul criticii de întîmpinare și vom întîlni nume de teoreticieni literari importanți precum Silvian Iosifescu și Florin Manolescu, atrași de provocarea unui gen de frontieră, alături de alții formați ca exegeți în chiar interiorul domeniului discutat (exemplele se înșiră, în acest ultim caz, între Ion Hobana și Lucian Ionică).

În masa contribuțiilor publicistice rezervate genului mai pot fi identificate studii cu caracter istorico-literar, cîteodată nelipsite nici ele de accente critice și de ecouri ale teoriei. Numeroase articole au apoi un caracter eseistic, alteori pamfletar, apropiindu-se de structura unui manifest al anticipației. E vorba aici de producțiile unei critici sentimentale și misionare, dacă mi se îngăduie s-o numesc așa. Am în vedere un mod specific de angajare a umorilor, care face dintr-o parte a publicisticii genului SF o arenă deschisă unor confruntări de idei și, firește, polemicii, contestației zgomotoase.

În cadrul acestor direcții generale ale criticii anticipației, vom descoperi orientări specifice în funcție de metoda îmbrățișată și în funcție de instrumentele pe care le aduce metoda în cercetarea aplicată. Astfel, abordarea tematologică și ideologică a domeniului reprezintă, după Ion Hobana, Ov. Rîureanu, Florin Manolescu, S. Iosifescu ș.a. o soluție eficientă de exegeză într-un gen despre care s-a și afirmat în repetate rînduri că n-ar fi o literatură de sentimente, ci de idei. O critică sociologică pare să cîștige teren în ultima vreme, pretinsă și practicată îndeosebi de Voicu Bugariu, dar marcînd, ca orientare, și unele cercetări ale lui Lucian Ionică, bazate pe chestionar și anchetă. Șansele unei asemenea abordări sînt generoase, unghiul de cuprindere trimite dincolo de literar, spre aspecte ce țin de premisele și receptarea creației SF, de mediul care o face posibilă și o suportă. Experiențe și mai noi aartă că domeniului anticipației i se pot aplica, nu fără un real folos, metode de cercetare moderne, mergînd pînă la tehnicile de computer imaginate de Gheorghe Păun pentru clasificarea povestirilor pe tipuri de structură. Lingvistica, semiotica participă și ele la exploatarea unor straturi ale producției SF românești, așa cum o dovedesc comunicările susținute de universitarii timișoreni (Elena Ghiță, Pia Brînzeu ș.a.) la cele mai recente sesiuni „Helion". Prin aceasta, exegeza practicată la noi nu face altceva decît să se sincronizeze cu cercetarea efectuată în acești ani și în alte arii geografice, unde literatura SF a ajuns obiect de studiu universitar, odată cu psihologia care o cere și cu mediul aparte care o produce.

Înainte de a formula o anume observație, precizez că nu contest nici o clipă libertatea exegezei de a-și alege orice unghi de atac asupra domeniului SF, operînd în consecință cu instrumentele proprii tipului de analiză pentru care s-a optat. Dimpotrivă : așa cum accept că nu uniformitatea, ci varietatea formulelor viabile în zona creației genului constituie o dovadă de bogăție și un obiectiv de urmărit pentru autori, tot astfel admit că varie-

tatea modurilor de a ne exprima despre anticipație este la rîndul ei profitabilă pentru înțelegerea domeniului nostru în toată complexitatea lui reală.

Observația o voi face pornind de la două constatări extrase din lucrări foarte noi, interesate vizibil de metode exploratoare moderne. Astfel, în merituoasa sa încercare de a circumscrie „discursul explicativ" din literatura SF românească, Lucian Ionică afirmă la un moment dat — și e perfect îndreptățit s-o facă, fără îndoială — că o lectură a textelor prin cele două momente studiate de el (respectiv enigma și explicarea enigmei) poate duce la o sărăcire a scrierilor tratate, la o ignorare a altor semnificații. Într-o altă comunicare foarte interesantă, despre „semnele scriptorului" în genul SF, Elena Ghiță descoperea că o anume povestire schematică poate primi un plus de semnificație din perspectiva teoretică propusă. Iată, deci, cum metoda criticului conduce la o limitare a semnificației, în primul caz, și la o extindere a acesteia dincolo de limitele reale ale textului, în cel de al doilea. Textele riscă așadar fie să piardă din sensuri, fie să le cîștige nejustificat, și asta tocmai într-o analiză atît de preocupată de revelarea sensurilor !

Pendulînd între incontestabilele avantaje ale unei metode critice și limitele ei, va trebui să le luăm în seamă, oricît ne-ar fi de neplăcut, și pe acestea din urmă. Între ele, faptul că în mai multe tipuri de critică pomenite mai înainte (ideologică, tematologică, sociologică, structuralistă, semiologică), se pot discuta excelent aspecte ale genului SF, cu niște rezultate remarcabile inclusiv pe linia aplicării metodelor respective, dar fără să se lege neapărat textele de ideea de valoare. Urmărind constituirea unor teme, avatarurile unei idei, critica respectivă își poate permite luxul de a cita alături lucrări bune și lucrări slabe, uneori mai ales pe acestea din urmă, fiindcă sînt rare cazurile cînd o idee va avea parte, în SF ca și în literatura generală, de o transfigurare literară strălucită încă de la prima ei formulare și mult mai frecvente cele în care ea își găsește suportul material avantajos abia mai tîrziu, după încercări repetate. În cercetarea structurilor textului, exegeza specializată se poate dispensa și ea de aspectul valoric, și la fel alte metode de investigație pe care le-am adus în discuție.

Fenomenul n-ar fi îngrijorător decît în măsura în care exegeze genului s-ar înstrăina de examenul estetic al lucrărilor, evitîndu-l discret sau chiar refuzîndu-l în mod programatic. Un asemenea examen nu poate lipsi dintre probele critice ale anticipației, chiar dacă trimite în urmă, la metode poate mai puțin moderne, dar eficiente în stabilirea unui set de valori și a unei necesare ierarhii valorice. Și, bineînțeles, chiar cu riscul de a lăsa presărate pe drum — victime firești — produsele mediocrității, ale neputinței ambițioase. Din orice perspectivă s-ar aborda, o istorie a domeniului trebuie să plece de la acest examen estetic pe care în primul rînd critica de întîmpinare este datoare să-l facă, însă nici reinterpretările caracteristice studiilor de sinteză nu-l exclud.

O problemă ridicată de obiectul criticii estetice a fost formulată cu ani în urmă de Voicu Bugariu : cea a nivelelor valorice profitabile ale genului — un gen văzut și de alții (Florina Manolescu, bunăoară) ca o piramidă secționată de planuri mai aproape de bază ori de vîrf. Fără îndoială, critica estetică va fi avantajată atunci cînd se aplică nivelului superior, capodoperelor, unde elementele de valoare pot fi întîlnite concentrat, manifestîndu-se în consecință cu o forță evidentă. După cum iarăși e adevărat că, avansînd prin infinit mai largul spațiu inferior, unde în cele din urmă se sedimentează paraliteratura, imitațiile banale, scrierile stîngace și neinteresante, criticul va avea în față obstacole care îi fac sarcina penibilă. Însă, din păcate, nici literatura SF nu poate hrăni iluzia cuiva de a se întîlni numai cu capodoperele. Ca pretutindeni în literatură, materialul de studiu este divers, amestecat, uneori refractar, iar într-o primă fază a abordării critice, pierdut într-un dulce concubinaj al valorii cu nonvaloarea, din unghiul căruia piramida ordonată și cu nivelele precis stabilite pare o frumoasă utopie.

Sarcina criticii este în fond aceea de a discerne, de a separa valoarea de opusul ei, iar în zona valorilor stabilite — de a le ordona pe acestea din urmă în funcție de un criteriu estetic. Pentru o cercetare ideală, abia după împlinirea acestui travaliu elementar ar trebui să urmeze operații de felul studiului comparativ al ideilor, temelor, motivelor genului, sau analiza tipurilor de discurs narativ, a semnelor și semnificațiilor. Principiile și mecanismele metodei ar funcționa astfel pe seama unui material sigur, cenzurat din punctul de vedere al esteticului și validat valoric, permițînd rezultatului cercetării să se constituie în spațiul literaturii și nu dincolo de limitele lui.

Să nu se înțeleagă de aici că anticipația noastră n-ar fi avut pînă acum parte de serviciile unei critici bazate pe principii estetice. Exemple care ar contrazice imediat o asemenea aserțiune sînt, în timpul din urmă, încercările lui Cornel Robu de a forja, ca instrument al exegezei genului, conceptul de sublim, iar din studiile și eseurile mai vechi, situațiile în care interpretarea s-a smuls din simpla factologie, căutîndu-și punctele de referință printre valori confgirmate de examenul estetic.

Dar însuși faptul că ne vedem astăzi în situația de a rediscuta sub acest raport lucrări care s-au impus cîndva drept modele ale genului, dovedindu-se apoi deficitare, supraestimate nu atît prin lipsă de criterii cît prin acțiunea unor criterii de apreciere greșite (bunăoară confuzia eticului cu esteticul), este o dovadă că actul critic de simplă discernere și evaluare mai are încă multe de făcut. E greu de crezut că, fie și de pe pozițiile unei investigații eminamente sociologice, s-ar putea discuta satisfăcător condiția și scrierile genului SF, fără să se apeleze la un moment dat și la concluziile analizei estetice. Cu atît mai mult văd necesar un asemenea examen în perspectiva acelui capitol de istorie literară la care anticipația românească are negreșit dreptul, alături de alte genuri insolite de literatură, cum ar fi fantasticul.

Mircea Opriță

Portret al criticului în tinerețe

Sigur, asumîndu-ne titlul de mai sus, s-ar cuveni ca în rîndurile ce urmează să facem un așa-zis „portret-robot" al criticului tînăr, cu preocupări în aria literaturii S.F. Menționăm că nu este vorba de un astfel de demers-superfluu, după părerea noastră. Însă acest refuz al unei descrieri programatice, obiective, cu valoare de rețetă pînă la urmă, nu ne poate împiedica să încercăm a prinde cîte ceva din miraculosul, apăsătorul și poate riscantul proces a evaluării critice (estetice și axiologice), toate acestea făcute din perspectiva unei obiectivități interioare. Pe scurt și în general critica tînără a literaturii S.F. este destul de firavă, criticii continuînd să lipsească de la apelul ge-

neraţiei. Nu există încă nici o persoană care să întrunească totalitatea voturilor în ceea ce priveşte statutul de critic. În S.F., desigur. Nu în sensul că este contestat de Cozmiuc, Merişca sau Mironov ci datorită faptului că, obiectiv vorbind şi dincolo de subiectivităţile proprii fiecăruia, nu are instrumente necesare, nu are conştiinţă critică, nu cunoaşte întotdeauna aspectele fenomenului supus investigaţiei, nu are cultura critică (ne ferim să spunem filosofică sau filologică) necesară interpretării şi valorizării. Şi mai lipsesc, de asemenea, fermitatea opiniilor, curajul de a lovi acolo unde trebuie lovit şi de a releva aspectele reuşitei cînd acestea există. Foarte rară este, de asemenea, aplecarea (simpatia) faţă de literatura şi opera S.F.

Mai trebuie menţionat faptul că o singură conştiinţă critică nu ajunge pentru rezolvarea multitudinii de probleme pe care anticipaţia contemporană le pune şi a căror rezolvare o cere în mod imperios. De aici, din lipsa acestor cinci-şase critici stăpîni pe domeniul lor, vedem cum proliferează o serie de texte subliterare, subiectiviste, lacrimogene sau, la polul celălalt, al luminilor reci, impenetrabile. Cadre goale, adică lipsite de sens.

Într-un studiu recent al lui Cornel Robu, studiu ce este o succintă radiografie a anticipaţiei româneşti postbelice, la capitolul critici tineri

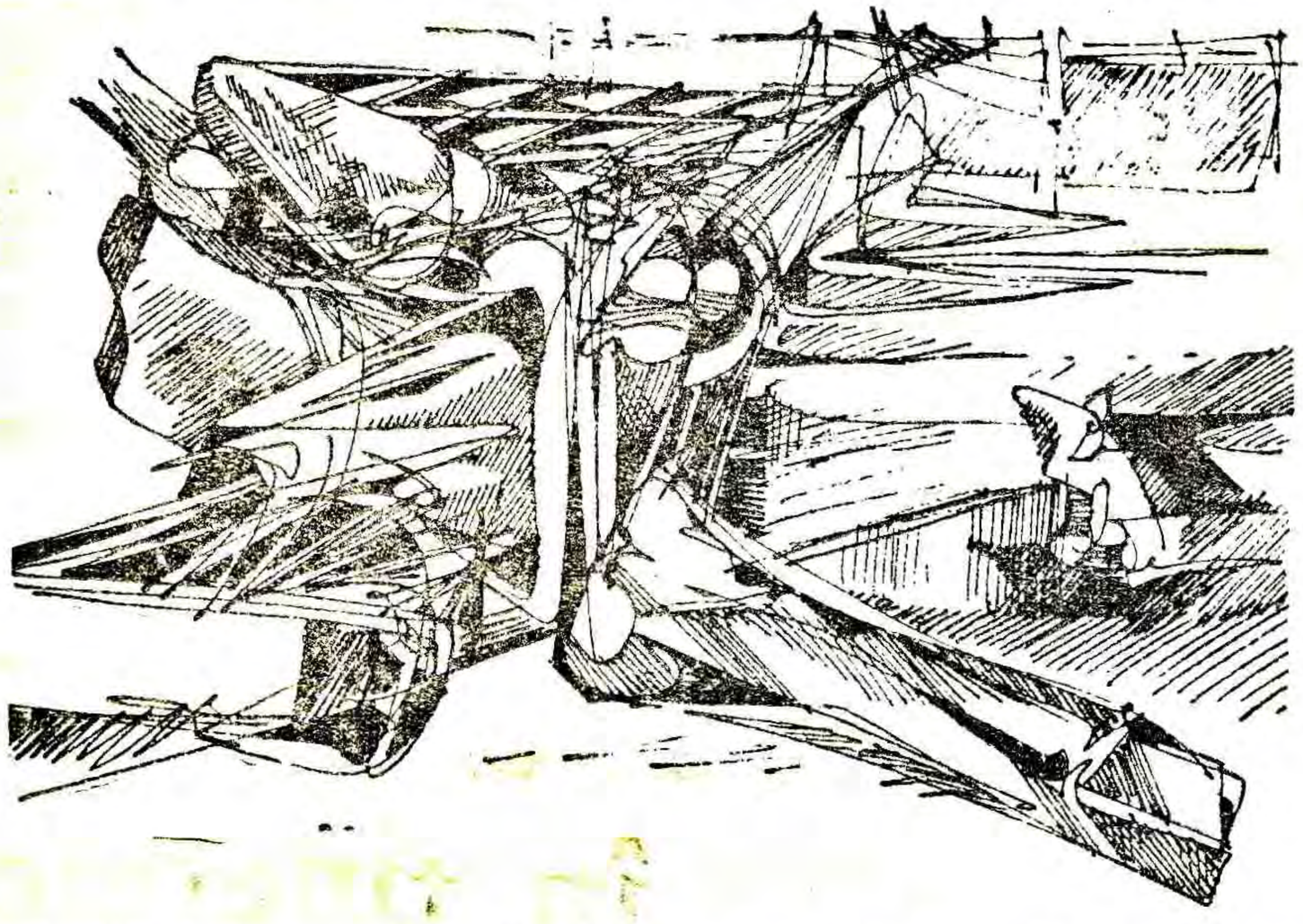

sînt citate trei nume : Sorin Antohi, Doru Pruteanu şi Lucian Vasile Szabo. Şi pentru că cele spuse de Cornel Robu au intersectat preocupările noastre privind critica literaturii S.F. româneşti, am încercat să vedem care este adevărata pondere a celor de mai sus în dezvoltarea şi afirmarea valorilor actuale.

Astfel Sorin Antohi reprezintă tipul cercetătorului erudit, specializat, din păcate pentru S.F., într-un alt domeniu unde intervenţiile sale sînt apreciate. Manifestările sale în marginea genului S.F. sînt, cel mai adesea, ocazionale. Oricum textele sale cuprind bogate informaţii, indicînd modalităţi de definire şi analiză ale anticipaţiei din perspectiva comparatistă.

Doru Pruteanu rămîne un om educat în inima S.F.-ului. Capabil de analize subtile însă prea rar aşezate pe hîrtie. În ultimul timp punctul său de vedere a devenit mai pregnant, textele semnate de el începînd să se înmulţească. Sînt texte ce poartă amprenta unei culturi vaste şi rafinate, vădind în Doru Pruteanu un posibil critic. Un critic redutabil şi incomod.

În afară de autorii daţi de către Cornel Robu mai sînt cîţiva ce merită să intre în discuţie.

Lucian Ionică, prozator în primul rînd, este şi autorul unor interesante texte de teoria literaturii S.F., precum şi al unor investigaţii privind literatura de anticipaţie din punct de vedere sociologic. Metoda lui Ionică este mai degrabă intuitivă (în sensul lui Croce). Ea vizează sectoare „fierbinţi", puncte de contact ale S.F.-ului cu celelalte genuri. Aici reuşeşte delimitări şi echivalenţe exacte, toate făcute din aceeaşi perspectivă comparatistă, perspectivă necesară, foarte necesară, în S.F.-ul contemporan. În afara comparaţiei literaturii cu ştiinţa, a literaturii S.F. cu literatura generală, Ionică reuşeşte să treacă de această suprafaţă alunecoasă a delimitărilor în bloc de genul : „ştiinţă sau literatură ?", „literatura S.F. — literatură ?", „literatură S.F. — literatură generală" şi intervine făcînd introspecţiuni în interiorul aceluiaşi domeniu — în cazul nostru al S.F. Interesante sînt la Ionică eseurile ce privesc căile de creştere valorică a anticipaţiei.

Sigur că ar mai fi de amintit aici şi alte nume cum sînt cele ale lui George Ceauşu, Cristian T. Popescu, Constantin Cozmiuc etc., prozatori care au dat, mai mult sau mai puţin ocazional, texte critice. Însă, cum scopul nostru nu este acela de a face o radiografie a criticii literaturii S.F. tinere, rămîne să încercăm în altă parte un studiu aplicat.

Demersul nostru de acum porneşte de la idea stabilirii unui cadru de referinţă bănuit ca formativ pentru cineva care să se formeze şi să acţioneze în domeniul criticii literaturii de anticipaţie.

Trebuie subliniat faptul că acel cineva ce, printr-o expresie abstractă, înseamnă *critic*, nu există decît ca referire practică, în sensul că te formezi integrînd şi integrîndu-te în arii de acţiune specifice ! Statutul de critic în mod general nu există decît în interdependenţă cu domeniul supus investigaţiei.

Ca date generale un critic în devenire „devenire întru devenirea" S.F.-ului — ca să recurgem la o expresia a lui Constantin Noica, trebuie să ştie care este domeniul de aplicaţie ; să aibă, nu-i aşa ?, talent critic ; conştiinţă şi fermitate în opinii şi bineînţeles, puterea de a învinge o serie de situaţii ostile literaturii S.F. Cu acestea sigur că nu am spus nimic nou .Dar dacă trecem de la cadrul general al culturii la cel specific anticipaţiei vedem că atributele criticului de S.F. sînt altele. Astfel, oricît de comun ar părea acest lucru, momentul actual reclamă existenţa unor lucrări de prim interes. Acestea sînt : *O istorie a literaturii S.F. româneşti*, istorie din care multe pagini s-au scris deja, dar în mod disparat, nefiind reunite într-un volum semnificativ ; o istorie a literaturii S.F. româneşti care să cuprindă capitole bogate referitoare la apariţia şi evoluţia unor autori, o istorie a motivelor, temelor, ideilor ; una a publicisticii S.F.

O altă lucrare necesară este un *Dicţionar, al literaturii S.F. româneşti* cu secţiuni pentru autori, teme, motive ; pentru publicaţii cu caracter de anticipaţie, de personaje, simboluri ...

Pledăm, de asemenea, pentru lucrări de *Teoria literaturii de anticipaţie*, cu capitole importante dedicate artei poetice în S.F., temelor, motivelor cum sînt spaţiul, timpul ; capitole despre naraţiune, despre discurs în S.F.

Mai sînt necesare o serie de lucrării cuprinzătoare de comparatistică între literatura de anticipaţie şi alte genuri, între teme, idei, modele narative specifice S.F.-ului, fantasticului, prozei realiste, suprarealiste, absurde, onirice etc.

Pentru a porni şi pentru a avea şanse de reuşită în aceste întreprinderi criticul tînăr trebuie să se elibereze de falsa problemă a formaţiei sale. Respectiv de perspectivele

de abordare însumate de ceea ce s-ar putea numi spirit umanist și spirit științific. Critica literaturii S.F. nu reunește la modul formal cele două laturi de mai sus, însă nici nu le diferențiază cantonîndu-se într-una din ele. Rigoarea critică este dată de devenirea interioară a criticului. Aici un loc important îl are cunoașterea dobîndită prin asimilarea creatoare (orice atitudine critică este, sau se vrea, creatoare) a valorilor clasice și contemporane. Este integrarea persoanei individuale în generalitatea, în spiritul lumii, spațiu unde dihotomia spirit umanist — spirit stiințific devine un nou-sens. Cele două laturi, asocierea lor mecanicistă reprezintă prea puțin pentru o conștiință critică. Este și o poziție lesne de subminat într-un demers estetic-valorizator. O adevărată constiință critică trebuie să aibă acel *datum* specific, capabil să-i facă accesibile, să-i integreze sublimările umanului în manifestarea sa. Un spirit critic nu poate și nu trebuie să fie văduvit de cunoașterea istoriei culturii și civilizației, trebuind să *simtă* la fel de bine un text literar ca și o atitudine socială generatoare de sens, de text adică. Incapabil de a surprinde astfel de nuanțe spiritul critic se arată mutilat, iar familiarizarea cu valoarea, cu esteticul nu poate să existe decît printr-o acțiune de investigare și de înțelegere critică. Adică nimic nu poate fi acceptat fără discernămînt.

Însă de aici și pînă la acțiunea de a închega coerent o opinie, un text critic original și fertil, calea rămîne plină de piedici. Aceasta deoarece responsabilitatea pentru fiecare rînd scris reclamă necesitatea eludării din enunț a factorilor subiectivi, exteriori actului critic. Reclamă, de asemenea, o metodă adecvată de investigare, cuprindere și redactare a materialului. Și aici pericolul cel mai mare este acela de a importa o metodă (secolul nostru este atît de bogat în modele structuraliste, neoromantice, psihanalitice, hermeneutice, moderniste, post-moderniste), metodă care absolutizată se poate transforma într-un veritabil pat al lui Procust pe măsura căruia să fie ajustată anticipația. La fel de periculoasă este și lipsa de sistem, lipsa de metodă. Rezultatul acestui fapt, venind din naivitate sau comoditate, duce la lipsa de aprofundare filologică (nu este nici o rușine să verifici o informație zile în șir într-o bibliotecă) la texte însăilate, cu informații luate „după ureche“ unde impostura face casă bună cu artificialul.

Gravitatea și fascinația actului critic capătă astfel o existență indestructibilă. Însumînd multe ore de muncă, de studiu arid, de maturizare lentă și de luptă interioară cînd rezultatele nu se lasă întrevăzute de la început. Un om care nu știe carte, în înțelesul vechi al expresiei, un om ce a trecut lesne, fără să se oprească, pe lîngă *Prelegerile de estetică* ale lui Hegel, ce *citează* dar nu *citește Poetica* lui Aristotel, un om ce nu este în stare să înțeleagă importanța și frumusețea studiilor unor Starobinsky, Poulet, Bachelard, fără îndoială că nu are nici o scuză în momentul cînd se apucă să emită sentințe critice. Și din nefericire lucrul acesta se întîmplă destul de des.

Încercarea de portret propusă ar rămîne incompletă dacă nu am tive ivite în calea profesionalizării aminti cîteva din piedicile obiec- critice. Una ar fi cea a lipsei unor traduceri reprezentative pentru literatura S.F. mondială, precum și lipsa de texte critice traduse, ceea ce duce la eforturi sporite din partea criticului român de-a cerceta lucrări cum sînt cele semnate de Pierre Pelot, Pierre Versins, Kingsley Amis, Jaques Sadoul, ca să citățm numai cîteva nume din cele mai cunoscute.

O altă piedică majoră asupra căreia s-a insistat și altădată este dată de lipsa spațiilor de publicare, de lipsa unor publicații specializate, unde criteriile de apariție să fie unitare și mai ales critice căci, din punctul nostru de vedere, producția de literatură S.F. de valoare este încă mică. Ba chiar cantitatea de literatură produsă nu depășește cu mult pe cea publicată. Ce autor, cît de cît răsărit, se poate plînge că nu a publicat tot ce a scris ? Sau, mă rog, tot ceea ce era cît de cît logic și gramatical ?

Se cunoaște astfel o modă a publicării repetate a unor texte. Povestirea lui Dorin Davideanu, *Zece secunde*, fiind apărută atît de des și în atîtea locuri încît singură ar putea ocupa un volum.

O soartă la fel de bună a avut povestirea *Cassargoz* de Cristian Tudor Popescu, apărută pînă acum, din cîte știm, în patru locuri. Și aceasta numai în doi ani ! În cazul lui Dorin Davideanu, care scrie căznit și rar, este vorba de o reluare fericită, de un text valoros ce se reciteste oricînd cu aceeași plăcere. La Cristian T. Popescu am fi dorit ca, măcar o dată, să fi găsit tulburătoarea nuvelă *Pythia* în locul mult tămîiatului *Cassargoz*.

În critică lucrurile sînt și mai critice. Se scriu încă puține texte, cu mult sub necesitățile etapei pe care o parcurgem. Sînt demne de remarcat eforturile unor Mircea Opriță, Cornel Robu, Florin Manolescu, Lucian Ionică, Doru Pruteanu, eforturi ce pot fi luate drept repere în jungla S.F.-ului românesc. Însă activitatea lor nu poate ascunde un gol de substanță al criticii și teoriei literare S.F.

Este imperios necesar ca punctele negre de pe harta criticii literaturii S.F. să fie cît mai repede șterse.

Lucian Vasile Szabo

Din : *Precizări la un sumar al unei critici de idei literare în anticipație. VIII.*

CONCURSUL „HELION“

CLUBUL „HELION“ — organizează ediția a VII-a a concursului de traduceri din limba română într-o limbă străină a povestirilor științifico-fantastice publicate de către autori români în reviste sau cărți tipărite în România în ultimii zece ani și existente în circuitul bibliotecilor. Traducerile, dactilografiate la două rînduri, în trei exemplare, precizînd revista, editura și anul apariției, însoțite de textul românesc, vor fi expediate pe adresa clubului HELION (Casa Universitarilor, Str. Paris nr. 1, 1900 Timișoara) pînă la 15 decembrie 1989.

MERIDIAN SF

STANISLAW LEM

Invazie din Aldebaran

Toate acestea s-au petrecut de curînd — pentru mine este ca și cum s-ar fi întîmplat ieri.

Două ființe de pe Aldebaran, aparținînd rasei inteligente descoperite în anul 2685 și care va fi fost apoi clasificată de Neirarch, un Linné al secolului XXX, în regnul Megalophterygia cu subtip al grupului Coelestiaca — pe scurt, doi reprezentanți ai speciei Megalopteryx Ambigua Flirx, în urma hotărîrii Adunării Synctiale a Aldebaranului (numit și Consiliul Superior), au fost expediați în scopul cercetării posibilităților de colonizare a planetelor din zona celei de a șasea Fracțiuni Periferice Parțiale (F.P.P.), ajungînd mai întîi în regiunea lui Jupiter, unde au luat probe din învelișul acestei planete. Constatînd că ele sînt potrivite pentru hrănirea Telepaticusului lor, au decis imediat să cerceteze și cea de-a treia planetă a sistemului, un mic corp ceresc ce înconjură steaua centrală pe o traiectorie neinteresantă.

După ce-și reglaseră în prealabil astromatele pe o metatraiectorie singulară hiperspațială, ambii aldebarani își făcuse apariția, cu navele lor cosmice ușor încinse, deasupra atmosferei planetare, prin care coborîră apoi cu o viteză moderată. Oceanele și continentele pluteau din ce în ce mai lent pe sub ei. Ar trebui poate menționat că, spre deosebire de oameni, aldebaranii nu călătoresc în rachete, ci invers: rachetele călătoresc în ei — abstracție făcînd de un vîrf minuscul ce rămîne afară. Planeta fiindu-le străină, noii sosiți nu țineau să-și aleagă un loc anumit pentru aterizare. Ca ființe strategice gînditoare și veritabili fii ai unei superdezvoltate civilizații parastatice, au preferat să descindă pe linia terminatorului, adică acolo unde emisfera luminată se învecinează cu cea trecută în umbra nopții.

După ce asolizară cu vehiculele lor cosmice pe coloana bralderonă expulzată retrogravitativ, le părăsiră și plutiră în jos, adoptînd o formă concentrată, proprie tuturor metapterygienilor, atît celor din subclasa monozoa cît și celor din subclasa polyzoa.

Acum e momentul potrivit pentru descrierea vizitatorilor noștri, chiar dacă forma lor exterioară este arhicunoscută. După părerea tuturor autorilor, aldebaranii posedă — ca toate ființele superorganizate din Calea Lactee — nenumărate brațe foarte lungi, terminate fiecare cu cîte o mînă avînd șase degete, capete de caracatiță respingătoare și monstruos de mari, precum și picioare avînd de asemenea cîte șase degete. Cel mai vîrstnic dintre ei, cybernetorul expediției, se numea NGTRX, iar cel mai tînăr, un foarte renumit polysiatru în patria sa — PWGDRK.

Imediat după debarcare au tăiat grămezi de ramuri din ciudatele plante pe care le găsiseră în preajma vehiculelor spațiale, acoperindu-le și camuflîndu-le. Apoi au descărcat aparatura indispensabilă — Unitanc-Teremtacul, Aldolicho, supraîncărcat, deci și multifuncțional, precum și peripateticul Telepaticus, despre care s-a mai vorbit deja la început.

Peripateticul Telepaticus, numit Pe-Te, este un aparat ce servește la înțelegerea cu ființele inteligente de pe alte planete și, care, grație conectării sale hiperspațiale la Unisemanticul Supercerebral, poate traduce cu multă ușurință fraze întregi din aldebarană în peste o sută nouăzeci și șase de mii de dialecte și jargoane galactice. Acest aparat, la fel ca și celelalte, se deosebește de mașinile și aparatele pămîntenilor — lucru cunoscut încă din 2685 — deoarece aldebaranii nu își produc mașinile și aparatele, căci ele se reproduc singure, din semințe sau ouă, corespunzător programării genetice.

Peripateticul Telepaticus amintește prin exteriorul său, dar nu numai prin el, de un Skunk, fiind prevăzut în interior cu celulele cărnoase ale amintirilor semantice și, în afară de aceasta, cu lăstarul unui translator alveolar, plus o masivă glandă mnemotico-mnestică. Pe deasupra mai posedă, atît în față cît și în spate, cîte un Luk Propriu (LP), care reprezintă Comglococul lui — asta însemnînd Comunicare-Glosală-Coerentă-Contemplativă.

Împreună cu echipamentul indispensabil, porniră amîndoi la drum. Peripateticul era ținut de ortocurea, iar Teremtacul fusese trimis înainte împreună cu Aldolicho, pe care i-l agățaseră de tastatură.

Primul loc demn de interes nu putu fi cercetat mai în amănunțime deoarece era un teren plin de tufișuri peste care treceau ușor norii înserării. La puțin timp după aterizare, reușiseră să-și fixeze un fel de linie imaginară de reper, considerînd-o drept prima etapă a drumului.

Încă în vreme ce survolau la mare înălțime globul necunoscut, îi frapaseră deja urmele unei alte civilizații, cum ar fi de exemplu o erupție luminînd în emisfera întunecată, probabil tabloul de noapte al unui oraș. Acest lucru a făcut să încolțească în ei speranța întîlnirii unor forme de viață superior dezvoltate, căci așa ceva ar fi dorit ei să găsească. Pe vremea aceea — înainte de înfrîngerea infamului Syncytium, de a cărui agresivitate multe sute de planete prea îndepărtate de Aldebaran nu se putuseră apăra —, în timpurile acelea tulburi aldebaranii preferau să atace planete locuite, fiindcă țineau la misiunea lor istorică. În afară de asta, colonizarea lumilor nelocuite era privită cu ochi răi ori de cîte ori o asemenea întreprindere necesita eforturi uriașe și mari investiții industriale și de altă natură.

Cei doi spioni au străbătut, sau, mai bine zis, s-au luptat o bucată de vreme prin mărăcinișul des, în timp ce mușcături nemiloase ale unor mici monștri din soiul celor cu picioroange, membrane zburătoare și guri aspirante le dădeau mult de furcă. În plus, abia dacă mai zăreau ceva, iar pe întreaga lungime a traseului nuielele elastice ale tufișurilor le bicuiau cu vehemență capetele de caracatiță, brațele lor neputîndu-se mișca atît de repede încît să le poată ține pe toate la distanță. Natural, nu aveau intenția să supună singuri planeta — nu le stătea în putere —, ei constituiau doar avangarda, după întoarcerea că-

reia urmau să fie începute pregătirile preliminare în vederea unei mari invazii.

Aldolicho rămînea tot mai des încurcat prin vegetația încîlcită și nu reușeau decît cu mare osteneală să-l scoată mereu din nou afară. Apoi mai trebuiau să aibe grijă ca nu cumva să-i atingă din greșeală trăgaciul, căci sub blana lui moale se putea simți încărcătura de săgeți ce moțăiau în interior. Fără nici o îndoială, foarte curînd locuitorii planetei vor fi devenit victimele lor.

— Nu se vede nici un fel de urmă a vreunei civilizații locale, îi spuse PWGDRK lui NGTRX după mai bine de o oră de mers.

— Dar am văzut orașe, replică NGTRX.

— De altfel... Ia stai puțin, acolo, jos, se face lumină... Cu siguranță că este o șosea. Da, privește, o șosea!

Ieșiră la lumină, însă asta însemnă o decepție pentru ei. Fîșia dreaptă și relativ lată care aducea a șosea se dezvălui dintr-o dată a fi o mlaștină formată dintr-o substanță păstoasă, încadrată pe ambele laturi de ciudate construcții adiacente, o înșiruire de adîncituri și ridicături lunguiețe avînd suprafețele mai mult sau mai puțin curbate.

PWGDRK, polysiatrul, specialist în probleme planetare, declară că ar avea în față excrementele unui gigantozaurian. În nici un caz nu putea fi o șosea. Nici un vehicul aldebaran prevăzut cu roți nu ar fi putut circula pe un astfel de teren.

Au analizat la fața locului probe de pămînt prelevate de Teremtac și au citit apoi rezultatul afișat cu litere fosforescente pe fruntea acestuia. Pasta lipicioasă era un amestec dintr-o materie apoasă, aluminiu și oxid de siliciu cu un conținut ridicat de mrdr (murdărie).

Nu avea deci nimic de-a face cu gigantozaurul.

Au înaintat mai departe prin noroi, cufundîndu-se adînc în el. Deodată, în spatele lor, din întunericul care se lăsa din ce în ce mai repede, se auziră o serie de sunete gemătoare.

— Atenție! strigă NGTRX.

Gîfîind, din urmă gonea spre ei o creatură uriașă cu fruntea plată, trunchi gheboșat și piele poroasă.

— Asta n-o fi, oare, un syncitium? întrebă nervos NGTRX. Colosul întunecat se tîrî prin fața lor — amîndoi avură impresia că recunosc niște roți săltînd într-un mod ciudat, ca și cum ar fi aparținut ziție mai retrasă cînd un adevărat val de murdărie unei mașinării înfuriate. Încercau să-și găsească o pose abătu asupra lor. Rămaseră pe loc pe jumătate asurziți, stropiți din creștet pînă-n tălpi. După ce se scuturară de murdărie se grăbiră spre Teremtac, pentru a afla dacă nu cumva s-ar putea descoperi ceva asemănător unor sunete articulate în urletul și mormăitul ce-l emisese mașina.

— Sunete aritmice ale unei materii pe bază de carbon și apă, cu scrîșnete de plăci înșurubate lucrînd peste nivelul condițiilor pentru care a fost construit, descifrară ei și se priviră apoi perplecși unul pe celălalt.

— Ciudat, spuse PWGDRK. După o scurtă meditație, căci înclinase puțin spre o ipoteză pripită, adăugă: Civilizație sadistoidală. Își descarcă instinctele asupra mașinilor pe care le-a creat.

Telepaticus reușise să înregistreze cu ajutorul ultrascopului imaginea perfectă a unor ființe cu două picioare ce se aflau într-o încăpere cu pereți de sticlă plasată pe capul mașinii. Cu ajutorul Teremtacului, care era înzestrat cu o excelentă glandă imitativă, au produs în grabă, dintr-o anumită cantitate de argilă, o ființă cu două picioare, în mărime naturală, au uns lutul cu plastefoliu, așa încît păpușa să capete o frumoasă culoare roz-palidă, apoi, corespunzător indicațiilor Teremtacului și Peripateticului, i-au modelat partea inferioară. Toate acestea n-au durat mai mult de zece minute. Dintr-un amestec de mai multe materiale au confecționat un costum asemănător celui purtat de una din ființele din mașină. Au îmbrăcat păpușa, iar NGTRX s-a strecurat în interiorul ei — pe Telepaticus l-a luat înăuntru cu el, fixîndu-i LP-ul anterior în deschizătura gurii. Astfel camuflat, NGTRX mișcă mai întîi piciorul stîng al păpușii, apoi pe dreptul, după care porni mai departe în vreme ce PWGDRK, încărcat cu Aldolicho, îl urma la distanța cuvenită. Amîndoi mergeau în fața Teremtacului, folosind protocureaua.

Operațiunea era tipică. Aldebaranii folosiseră deja asemenea stratageme pe o duzină de alte planete, mereu cu cele mai bune rezultate. Păpușa arăta exact ca un locuitor obișnuit al planetei și, dacă ar fi întîlnit trecători, nu ar fi stîrnit cîtuși de puțin bănuieli. NGTRX își supraveghea necontenit extremitățile și capul, fiind capabil în același timp, prin intermediul lui Telepaticus, să se înțeleagă în mod cursiv cu ființele pe două picioare.

Se lăsase întunericul, iar la orizont străluceau ici-colo luminile îndepărtate ale unor case. NGTRX, aflat în costumul său, se lovi de o piedică nevăzută ce părea să fie un pod. Se auzea murmurul apei care curgea pe dedesubt. Teremtacul trecu pentru întîia oară în față, dar imediat răsună un șuierat alarmant, un sfîrîit și un scrîșnet ce sparseră liniștea cu grosolănie.

Pentru NGTRX ar fi fost prea obositor să coboare sub pod, așa se face că PWGDRK fu cel care reuși, cu greutate, să-l scoată pe Teremtac din apă. În ciuda tuturor măsurilor de siguranță luate, acesta ajunsese în locul cu pricina căzînd printr-o spărtură a podului. Nici măcar nu se gîndise la eventualitatea existenței unui astfel de pericol pentru că mașina ființelor cu două picioare trecuse deja pe acolo.

— Am ratat surpriza, concluzionă PWGDRK. Au aflat deja de sosirea noastră!

NGTRX nutrea însă serioase îndoieli în această privință. Încet, porniră mai departe, traversară podul și descoperiră curînd că fîșia mlăștinoasă pe care mergeau se bifurca. În mijloc se găsea un par strîmb, cu o scîndură prinsă în partea de sus. Parul era înfipt puțin în pămînt, iar capătul ascuțit al scîndurii indica patrea vestică a cerului nopții.

Teremtacul își ațintì spre ea luminile verzi ale celor șase ochi și atunci zăriră inscripția:

NOROIOASA DE JOS
5 km

Scîndura era putredă, inscripționarea abia descifrabilă.

— Relicvă a unei civilizații apuse, fu de părere PWGDRK. NGTRX așeză LP-ul lui Telepaticus pe suprafața obiectului. RAȚIONAMENT CORECT — citi el pe spatele Luk-ului.

— Materialul parului: lemn celulozoidal, mîncat de un mucegai din specia Arbachetulia Papyraceata Garg, adăugă PWGDRK după o scurtă analiză. Și asta ne indică o civilizație anterioară epocii de piatră!

Au luminat apoi zona inferioară a parului. Jos, în noroi, au găsit un petec dintr-un material fin, celulozoidal, pe care erau întipărite cuvinte. Era numai o bucăţică.

„Deasupra aşezării noas...
astăzi, devreme, un sa...
la ora şapte şi un sf..."

se putea citi pe el. Telepaticus traduse şi cei doi se priviră uimiţi.

— Tăbliţa indică corect spre cer, spuse PWGDRK.

— Hm, asta ar corespunde.

— Da, „NOROIOASA DE JOS" trebuie să fie denumirea unui satelit staţionar.

— Absurd. Cum ar putea avea sateliţi din moment ce nu sînt în stare nici măcar să taie ca lumea o bucată de scîndură? întrebă NGTRX din interiorul capodoperei pe două picioare.

Au mai discutat o vreme în contradictoriu privitor la această problemă. Apoi au luminat parul din cealaltă parte şi au descoperit o inscripţie neclară, zgîriată slab:

„Marusia-i parfumată..."

— Asta reprezintă cu siguranţă prescurtarea coordonatelor eliptice ale satelitului, spuse PWGDRK

Au uns îndată porţiunea de par cuprinzînd incripţia cu o pastă fosforescentă, pentru a face vizibile şi caracterele şterse, cînd, dintr-o dată, Teremtacul lansă în întuneric o ultrarază slabă, de avertizare.

— Atenţie! Ascundeţi-vă! emise NGTRX. Deconectară Teremtacul. PWGDRK, împreună cu Aldolicho şi avertizorul, se trase înapoi, spre marginea fîşiei mlăştinoase; se depărtă şi NGTRX puţin de mijlocul drumului, să nu bată la ochi.

Liniştea era încărcată de aşteptare.

Se apropia cineva. La început acel cineva părea să fie o fiinţă raţională cu două picioare, cel puţin după cum se mişca. Apoi au început să observe, din ce în ce mai clar, că ciudata fiinţă bipedă nu se deplasa totuşi chiar în linie dreaptă, ci descria nişte complicate traiectorii curbe, dintr-o margine în cealaltă a fîşiei mlăştinoase. PWGDRK începu imediat să le înregistreze, căci păreau deosebit de complicate. Fără vreun motiv aparent, făptura făcu apoi un plonjon. Se auzi un plescăit, urmat de un mormăit înfundat. O ondulare tîrî trupul — îl tîrî, fără nici o îndoială! — pe toate cele patru membre, după care se ridică din nou în întreaga-i înălţime. Apropiindu-se tot mai mult, trasa gălăgioasă o traiectorie sinusoidală pe panglica lipicioasă a drumului. În cele din urmă, pe jumătate urlînd, pe jumătate gemînd, începu să emită o serie de sunete.

— Notează! Notează şi tradu! Ce mai aştepţi? îi ordonă NGTRX precipitat lui Telepaticus, căci el era închis în realizarea artistică bipedă. Uluit, asculta cu mare atenţie urletul celui ce se apropia.

— U-ha-ha! U-ha-ha! Din ... stoc, dom'le, din... stoc! U-ha-ha! răsuna strigătul reverberîndu-se prin întuneric. Luk-ul din partea dorsală a lui Telepaticus tremura cu nervozitate, dar indica în continuare tot zero.

— De ce se deplasează aşa? E teleghidat? întrebă PWGDRK aplecîndu-se către Aldolicho.

Fiinţa se afla acum chiar în faţa lor. Tocmai trecuse de parul putrezit cînd, din margine, NGTRX îl conectă pe Telepaticus pe emisie.

— Bună seara, spuse acesta linguşitor în limba făpturii bipede, modelîndu-şi vocea cu o incomparabilă capacitate de simţire, în vreme ce NGTRX încorda arcul declanşator întinzînd un zîmbet prietenos pe figura păpuşii. Toate astea făceau şi ele parte din diabolicele planuri ale aldebaranilor. Aveau rutină deja în supunerea planetelor străine.

— Cee? E-heei! răspunse indigenul menţinîndu-şi neschimbată direcţia. Cu încetineală, îşi apropie chipul de faţa transpunerii artistice a fiinţei cu două picioare din maşină. NGTRX nu tremură nici măcar o clipă.

— Un grad înalt de inteligenţă, acum stabilim contactul! gîndi PWGDRK, strîngînd cu îndîrjire flancurile lui Aldolicho în marginea drumului. NGTRX îl comută pe Telepaticus în poziţie de alarmă translativă şi începu de îndată să desfăşoare cu febrilitate instrucţiunile cu privire la primul contact tactic, ce erau tipărite pe un urdoment diafan.

Viguroasa făptură se uita acum de foarte aproape la fiinţa bipedă artistic realizată de aldebaranii, iar deschizăturile sale comunicative lansară strigătul:

— Frrranek!... Pe tine te...!

NGTRX abia mai apucă să-şi spună: este oare într-un stadiu agresiv? De ce? Disperat, apăsă glanda Comglococ a lui Telepaticus şi întrebă ce a spus cel care sosise.

— Nimic, semnală ezitant Peripateticul.

— Cum nimic? Eu am auzit totuşi ceva! şuieră NGTRX, fără ca să producă însă nici cel mai mic zgomot. În aceeaşi clipă, locuitorul planetei înhăţă cu amîndouă mîinile putredul indicator rutier, îl scoase cu o smucitură din pămînt şi lovi cu el drept în creştet opera de artă bipedă. Învelitoarea cuirasată de plastefoliu nu fu în stare să reziste groaznicei lovituri. Păpuşa se prăbuşi în noroiul întunecat şi, împreună cu ea, NGTRX, ce nu mai auzi urletul pătrunzător prin care duşmanul îşi proclama victoria. Telepaticus, după ce abia reuşise să apuce capătul parului, fu proiectat în aer cu o forţă teribilă, căzînd apoi, datorită unei întîmplări fericite, la loc pe cele patru labe ale sale, lîngă PWGDRK înlemnit de frică.

— Mă atacă! gemu aldebaranul şi, cu ultimele puteri, îl ţintui cu privirea pe Aldolicho, în întuneric.

Tremură atunci cînd apăsă trăgaciul şi o mulţime de săgeţi fură lansate vuind în noapte, pentru a semăna moarte şi distrugere. Deodată, le auzi însă cum se întorc şi, zburînd mînioase de colo-colo, se înghesuie înapoi în cartuşiera lui Aldolicho.

Inspiră profund prin nările sale de sepie şi se cutremură. Înţelesese: făptura se echipase cu o apărătoare oxido-etilico-apoasă. În faţa ei era neputincios.

Părăsit aproape complet de puteri, încercă să deschidă din nou focul, însă săgeţile doar se agitară zumzăind în cartuşieră, nemaiîndrăznind nici una măcar să-şi scoată la iveală ghimpele ucigător. Simţi, auzi cum inamicul se năpusteşte asupra lui — emiţînd şuierături stridente ce sfîşiară aerul şi cutremurară pămîntul, el zdrobi Teremtacul în noroi. PWGDRK îl înhăţă pe Telepaticus şi se năpusti în deşiş.

— Joiană afurisită, te miruiesc eu cu oiştea! auzi ameninţarea din spatele său. Aerul, impregnat de duhoarea otrăvii pe care fiinţa o emana necontenit prin orificiile sale comunicative, îi bloca lui PWGDRK respiraţia.

Cu ultimele-i puteri sări şanţul şi se ascunse după un tufiş, unde rămase împietrit. Nu era deosebit de curajos, dar în nici o împrejurare nu-şi uita îndatoririle profesionale. Defectul său îl constituia nemărginita curiozitate de savant. Tocmai citea pe LP-ul lui Telepaticus, cu greutate, începutul traducerii a ceea ce spusese făptura bipedă: „Mamifer feminin patruped, inclus în cadrul unui ritual religios prin intermediul părţii componente a unui vehicul tractat avînd patru roţi...", cînd pe deasupra capului său de caracatiţă urlă cineva, aplicîndu-i o lovitură mortală.

* * *

Pe la ora amiezii, primii plugari ieşiţi la cîmp din Noroioasa l-au găsit pe Franek Jolás adîncit într-un somn ca de moarte în şanţul de la marginea pădurii. După ce s-a trezit, a explicat că în ziua trecută se certase cu Franek Pajdrak, şeful staţiunii de maşini, şi cu alţi cîţiva prieteni. Aproape în acelaşi timp a sosit şi Józek Guśkowiak, venind în mare grabă drept prin pădure şi strigînd în gura mare că la bifurcaţia drumului se află întinse la pămînt nişte trupuri schilodite în bătaie.

De îndată întreg satul se repezi într-acolo.

Şi într-adevăr, la întîlnirea drumurilor au găsit doi monştri: unul dincolo de şanţ, iar celălalt lîngă adîncitura în care fusese înfipt indicatorul; alături, o

păpușă mare cu capul crăpat. La cîțiva kilometri mai departe, în ariniș, au dat peste rachete.

Fără prea multă vorbă, sătenii s-au întors la treburile lor. După scurtă vreme nu se mai putea vedea nici o urmă a astronauților. Cu aliajul anamargoprotecsin bătrînul Jolás și-a cîrpit acoperișul cocinei, care de multă vreme aștepta o reparație ; după o prealabilă tăbăcire, pielea lui Aldolicho a dat optsprezece perechi de tălpi pentru încălțăminte, iar cu Telepaticus, Interglococomunicatorul Universal, au fost furajați viteii. La fel se întîmplă și cu rămășițele avertizorului Teremtac. Învelișurile muritoare ale celor doi aldebarani nu îndrăzni nimeni să le dea vitelor — s-ar fi putut îmbolnăvi —, așa că au fost îngreuiate cu bolovani și aruncate în iaz.

Locuitorii Noroioasei s-au sfătuit mult timp ce s-ar putea face cu motorul ultrapenetrorului astromatelor pînă cînd, în cele din urmă, Jedrek Barciok, care tocmai se apucase de cosit, a transformat această instalație hiperspațială într-un cazan acceptabil pentru distilat votca. Anka, sora lui Józek, a lipit cu îndemînare bucățile din capul păpușii cu albuș de ou și a dus-o apoi la magazinul din Tîrgu-Mic. A pretins pe ea trei sute de zloți, dar șefului unității comerciale i s-a părut exagerată suma, mai ales că lui nu-i puteau scăpa neobservate fisurile.

Așa se face că singurul lucru descoperit de ochiul vigilent al reporterului de la „Ecoul" atunci cînd, în aceeași după-amiază, a apărut cu mașina redacției pentru scrierea unui reportaj, a fost noul și foarte trainicul costum al lui Jolás, cel care dezbrăcase capodopera bipedă. Ziaristul a și pipăit o cută a stofei, minunîndu-se de calitatea ei excepțională.

— Îl am de la frate-meu, din America, răspunse săteanul calm cînd fu întrebat de proveniența țesăturii.

Iar în articolul ieșit în cursul serii de sub pana sa, reporterul relată cu lux de amănunte despre desfășurarea fructuoasă a activității de achiziție, nepomenind însă nici un cuvînt despre eșecul invaziei din Aldebaran.

Traducere de **Mircea Popa** și **Radu Garbacea**

LINO ALDANI

În vizită la tata

„In lumea alienării, omul e propria sa imposibilitate : imposibilitatea de a-și accepta realitatea obiectivă și imposibilitatea de a și-o refuza".

André Gorz

Cîteodată, dacă te uiți bine la el, fluviul parcă are un chip de trădător, chipul lui Iuda care l-a trădat pe Crist. Spumă galbenă și buretoasă plutește în ochiurile moarte unde apa nici măcar nu se mai încrețește, prin meandrele mlăștinoase, prin canalele lăturalnice ; curentul nu răzbește s-o împingă la vale, nici s-o înghită ; în apa plumburie, cu pete de petrol, bancuri de pești își arată la suprafață burțile vinete, agonizînd, cu branhii lacome și ochi holbați care întreabă prostește. Iar în aer se simte ceva ca o tristă prevestire a destrămării, a catastrofei, o torturantă furnicare de remușcări ce ies deasupra din adîncuri, precum cadavrul unui înecat, prezență cleioasă și invadatoare, venind să-ți amintească de promisiunile pe care nu ți le-ai ținut, de lucrurile spuse și nefăcute, de iluzii.

Uite. Dacă ți-aș da dreptate, aș risca să m-apuce greața. Cînd vorbești tu, parcă pornește la vale o avalanșă, scuipați, blesteme, iar în glasul uneori aspru și răgușit, alteori strident ca o sirenă, răzbește toată agonia lumii tale imposibile.

Ce anume cauți, bătrîne ?

Te priveam azi-dimineață, pe cînd îți făceai inventarul. Patruzeci și șapte de conserve de carne, șase kile de pește, opt de paste făinoase, un borcan de ardei iuți în oțet și două bidonașe cu ulei. Nu stai rău cu proviziile, mai ales că din baraca ta plutitoare vinul nu lipsește niciodată, cînd dă frigul te duci vioi ca o iepuroaică borțoasă și-ți faci rezerve.

O să te descurci și de data asta. Am văzut lîngă debarcader o grămadă mare de lemne de salcîm, acoperită cu legături de paie. Baraca e mică, vechea ta sobă de tuci ți-o încălzește într-o clipită. Am mai văzut că ți-ai pus varză și cartofi lîngă cărare, în locul cel mai însorit. Nu, n-o să rabzi de frig și, chiar dacă va fi o iarnă cumplită, ai pădurea aici, în jur, iar tu te descurci încă minunat cu securea și cu ferăstrăul, ți-e brațul tare și sigur, ca în tinerețe.

Mai curînd o să te pună în încurcătură lipsa unor lucruri mărunte, știu eu... sarea, lumînările, aspirina. Și pîinea, cerule prea înalt ! am uitat pîinea, mi-a ieșit din minte că la țară nu mai există cuptor de pîine, au plecat toți, preotul, medicul comunal, prăvăliașii. A rămas o cîrciumă, cinci sau șase bătrîni care scuipă și tușesc îndîrjindu-se într-un joc de cărți, oameni care-și petrec zilele rîzîndu-și unul de altul și așteptînd să vină „cumătra în negru", să-i ia și să-i ducă.

Au plecat aproape toți, ușile sînt bătute în cuie, mușchiul și tufișurile s-au revărsat peste curți, pirul a ridicat asfaltul drumurilor, iar din crăpături ies la iveală învolburări de vegetație neînfrîntă, o neghină perfidă care ucide pînă și amintirile.

Da, uneori, dacă te uiți bine la el, fluviul parcă are un chip de trădător, propriul meu chip, pe care nu-l mai suport. Cînd mă văd în oglindă, tresar. Ridurile încep să se îndesească, o caută la colțurile gurii, pielea albă, dar mai cu seamă ochii, mereu umflați, înroșiți, cu pleoapele grele, căuzate. Sînt un melc rătăcitor, o moluscă împroșcînd în toate direcțiile umori corosive, mici ambiții deșarte, compensații ridicole pentru cenușiul vieții mele impersonale.

Prizonier în cochilie, chiar așa. Duc în spinare un castel plin cu lucruri pe care nu le vreau, lucruri ce nu-mi aparțin. Dar pe care nu le pot refuza.

Îți amintești, bătrîne, cum coboram, în copilărie, cu picioarele goale pe malul fluviului ? Trebuiau aranjate plasele și uneltele. Și era plăcut, în văpaia soarelui care se înălța, să înnozi ochiuri, să desfaci cîrligele încurcate în jurul corzilor de manevră.

Îmi plăcea să sap o groapă chiar lîngă apă, împrejmuită cu un minuscul dig de nisip și avînd o deschizătură nu mai mare de cîțiva centimetri : peștișorii intrau, ciuguleau iute firimiturile de pîine, eu îi închideam acolo și... Nu, captivitatea nu ținea mult. Îmi plăcea zvîrcoleala aceea de argint în pumni, era o chestiune de secunde, după care deschideam iarăși trecerea : zvîrlugile țîșneau afară ca niște săgeți, iar fluviul solemn era gata să-și recapete viața pe care o zămislise.

Îți amintești ? În unele dimineți mă luai cu tine. În anumite dimineți, cînd fluviul părea un imens fluture ametit de propriile sale culori, cu verdele plopilor albul din trunchiurile mestecenilor, negrul albăstrui al buturugilor și roșul tufișurilor, aprinzînd apa... Aerul mirosea a mîl și a rîme, duhoare de frunze putrede, de mărăcini arși. În unele dimineți ajungea un singur semn, era ca o înțelegere între noi. Urcam în barcă, în față, iar tu trăgeai cu brațele tale puternice, ca de bronz, trăgeai la rame și apa aluneca în tăcere pe sub fundul bărcii, ca uleiul sleit. Erai cu

adevărat tatăl meu, cu tine puteam merge pînă la capătul lumii, fără teamă.

Apoi, nu știu ce s-a întîmplat. Poate că a fost ecoul miilor de vorbe neghioabe, al nenumăratelor tîmpenii ce-și făceau loc seara în jurul mesei, după cină. Sigur, tu aveai în minte drapelul metropolei, orașul de aur, un loc interzis nouă, tuturor, zăvorît pentru neamul nostru sărman, de barcagii și lucrători ai pămîntului.

Așa că ai dorit să învăț. Ai tras la rame și la plug plin de umilință, pentru ca în familie să-și facă intrarea cîțiva bănuți destinați învățăturii, o diplomă, documentul prins în ramă deasupra bufetului, în camera cea mai de cinste. Și nu știai, bătrîne, nu-ți dădeai seama că gărgăunele acela al tău îmi compromitea existența.

Tu m-ai vrut sergent. Așa ai hotărît : sergent. M-ai condiționat sergent. Tu, tată despotic și denaturat ! Știu, aici e vorba de o ciudată ambiguitate, linia care leagă iubirea de ură. Eu eram vlăstarul, sămînța ta, arbustul ce trebuia plantat departe, vedeai orașul ca pe un țel, un paradis, o seră unde nu face rădăcini planta numită angoasă.

Tîmpitule, strigai, tîmpit ordinar și neghiob. Cînd mă gîndesc la asta, mă ustură și acum obrajii de toate palmele pe care mi le-ai dat. Îmi răsfoiai caietele, îmi controlai temele, iar în momentele acelea i-ai fi strîns de gît pe profesori, cretinii care distrug școala, dar apoi, cum nu pricepeai nimic, te înfuriai pe mine. Învață, tîmpitule ! Învață !

Da, ca să ajung sergent ai făcut-o. Încetul cu încetul am început să șovăi, n-am mai văzut limpede. Încetul cu încetul, din cauză că-mi strigai în urechi, din pricina înjurăturilor și a palmelor, un nod de scîrbă continuă mi s-a pus în gît, o spoială groasă mi-a acoperit pielea, nici apa n-o mai poate spăla. E ca un impermeabil.

O, sigur, datoria mi-o fac pînă la capăt. Dimineața, în fabrică, dacă vreunul pierde startul, știu eu să-l pun la punct ! Sînt sergent, un șef de secție care nu iartă. Cunosc pe dinafară indicii de producție, știu variantele, procentul de rebuturi, ritmul, sporurile, cunosc totul pe de rost. În unele seri de sfîrșit de săptămînă, cînd mă las și eu în voia paharului, iar pentru moment văpaia vinului mă umple de orgoliu, îmi spun că aș putea conduce eu fabrica. Dar aparatul zice nu, patronii zic nu : cei cîțiva bănuți pe care mi i-ai dat pentru studii nu ajung. În sfîrșit, tu credeai că mă eliberezi și, de fapt, m-ai vîrît prizonier într-un bloc de cuarț. Nu pot merge înainte, nu pot reveni îndărăt, nu pot nimic, nu-mi pot permite nici măcar păreri de rău.

Azi-dimineață, de pildă. Nu poți pricepe ce durere m-a cuprins pe cînd îți făceai inventarul. Atingeai cu degetul oale și borcane, numărai cu voce tare, o voce acră ca a unui șef de secție, ca a mea, voce semeață și nesigură, avînd în ea toate tonurile vlăguite ale slăbiciunii. Păreai un rege, un mic rege de carton, flecărind pe lîngă neînsemnatele lui comori.

Am de toate, spuneai întruna, nu-mi lipsește nimic. În dulăpior, deasupra ușii de la pupa, învelit într-o pungă de plastic, ți-am văzut tutunul. O legătură bunicică. Nu știu de unde-ți faci rost de el, am băgat de seamă că în sat și tutungiul și-a zăvorît ușile, a întins-o și el. Presupun, deci, că din cînd în cînd, dacă vrei să-ți aprinzi pipa puturoasă, trebuie să încaleci bicicleta și să te hurduci cu ea o grămadă de kilometri. Nu știu, poate că o faci în ziua pensiei, poate că-i o întreagă rețea de legături între tine și cei cincisprezece supraviețuitori care mai rezistă acolo unde cîndva se întindea lumea copilăriei mele, îngustă și nemărginită.

O dată mi-ai spus : dacă vrea, omul poate trăi cu nimic. Astăzi ți-aș putea răspunde că un om, împotriva voinței sale, se poate ofili chiar avînd de toate. Oricum, problema e alta. Cînd a murit mama și ți-am propus să vii la oraș, ți-ai arătat colții ca un tigru. Mă-ntorc la rîu, ai spus, zăvoresc casa și mă duc acolo jos, în baracă, vreau să mor pe malul Padului, nu în locuință străină.

Soția mea nu ți-a plăcut niciodată, nu i-ai suportat prostiile scoase din gură, limba ei plină de fraze făcute și lipsite de vlagă, italiana aceea plată, de televizor, pe care o vorbim cam toți. Nu ți-au plăcut niciodată hainele ei, machiajul, unghiile lăcuite cu verde. Nu-ți place nimic la ea, nici măcar numele. Îmi amintesc cînd ți-am prezentat-o pentru prima dată. Ea e Cinzia, am spus, iar mama a îmbrățișat-o, însă tu ai strîmbat imediat din nas, iar apoi, în curte, mi-ai sugerat să-i schimb numele. Pe o femie trebuie s-o cheme Maria, Rosa sau Adela, așa cum pe un bărbat e bine să-l cheme Pietro, Enrico sau Giovanni. Așa că atunci cînd mi s-a născut băiatul, altă discuție, altă scenă, ba chiar ceartă. Ce Oliviero, ce Luca și ce Patrizio ! Și-ți băteai joc de nepricepuții care se amăgeau, răzbunîndu-se în registrul de stare civilă. Soția mea s-a încumetat să-ți comenteze vorbele și tu ai făcut-o gîscă, i-ai spus-o verde în față.

A trecut mai mult de un an fără să ne vedem. Patrizio creștea cu peptone și fosfați, cu hrană supervitaminizată, ca puii de crescătorie. Apoi... Cînd a fost asta ? Acum opt ani, de un Crăciun rece și cețos. Ne petreceam sărbătorile împreună, în casa veche. În „salon" aveam soba cu lemne, copilul se tîra peste tot, trăia și mama pe atunci, ea îl ridica din cînd în cînd și-l strîngea cu putere la sînul ei de bătrînă înduioșată. Tu, brută necioplită și înfiorătoare, îi puneai degetul pe buric chițcăind, îi încercai puterea mîinilor, îi pipăiai pernițele piciorușelor durdulii. E umflat, îmi spuneai cu glas scăzut, ca să nu audă și soția mea, e umflat și fără vigoare. Apoi dădeai din cap, dezamăgit, și vorbeai, vorbeai întruna, aceeași istorie despre copiii care ar trebui crescuți cu ciorbă și slănină, plictiseală curată, cuvinte auzite de mii de ori.

Ne-am văzut tot mai rar. La Milano tu n-ai venit niciodată, nu știi nici măcar unde locuiesc. Noi avem „obligațiile" noastre, iarna taberele de ski, primăvara excursiile la lacuri, vara concediile la mare, pe locuri reținute cu luni de zile mai devreme, în hotelurile ălea mizerabile și pline de gunoaie, furnicarul de pe plajă, umbrele de soare, comedia grețoasă pe care trebuie s-o joc în fiecare an.

Cinzia, nevastă-mea, spune mereu că e aproape fericită. Argintăria a primit-o ca zestre, ne-am cumpărat mochetă, mașină de spălat automată, minirobot, televizor în culori și în relief. Ne-am instalat videotelefon. Și noi avem tot ce ne trebuie, tată. Cinzia e nerăbdătoare să mă vadă promovat în funcția de șef de sector, cea mai înaltă treaptă a carierei mele. În ziua aceea o să facă o petrecere mare, vrea să-și invite prietenele, vrea să-i lase pe toți cu gura căscată, caviar și șampanie, și pretinde un cadou, zice că-l merită, dar eu n-am înțeles, nu știu la ce-i stă mintea, poate mai vrea o blană, ori un colier, ori poate un tablou original, Cinzia cunoaște un anticar care-și vinde aiurelile în rate lunare, atîta doar că soția mea habar n-are de pictură. Ca și mine, de altfel.

La amiază m-ai întrebat dacă prefer peștele fript în pănuși. Am priceput imediat că voiai să mă iei peste picior, să-ți rîzi de ieșirile mele de la sfîrșit de săptămînă, cînd mă reped cu familia și cu colegii în locurile acelea imposibile unde, plătind scump, acceptăm cu toții să ne scufundăm în noroiul celei mai degradante îngustimi. Fiindcă azi birturile, cîrciumile, bodegile nu mai există. Dar se aranjează cît ai clipi. Se golește un șopron, se reazimă de stîlpi două-trei roți de car vopsite în roșu, un jug înzorzonat, un vechi ceaun de aramă atîrnat de niște bîrne false, o cunună de usturoi deasupra arcadei de la intrarea în pivniță și capcana e gata. Mai trebuie o față de masă în carouri, ciolanul pe fasole, vinul prost încît face spumă și un pește zdravăn la grătar, chiar așa. Ne repezim cu toții, noii cei din Milano, orășenii, dăm fuga să ne cumpărăm rația de „timpuri bune de-altădată", imitația aceea dezgustătoare, caricatură și pro-

fanare a sentimentelor noastre. Pentru că nu lipsește de acolo nici nătărăul cu armonica, sau guristul care cîntă *Să tot trăiești* ori *Cîntecul meu purtat de vînt.* Iar în vremea asta copiii patinează pe betonul curții, se îndoapă cu înghețată și vomează din balansoare, se încaieră lîngă panourile electrice ale unor jocuri mecanice lipsite de noimă, absurde și deprimante, de schizofrenici.

Știu, asta voiai să spui. Asta și alte lucruri pe care ți le citeam în ochi, în vreme ce curățai peștii și îi spălai în hîrdău. Un adevărat discurs nerostit niciodată, ani de tăcere, de mînie chinuită, fiecare din noi rumegîndu-și propria vină, tu plecarea mea, eu îndărătnicia ta de a rămîne.

Mîncam în liniște, din cînd în cînd priveai prin hubloul barcazului spre celălalt mal al mlaștinii, unde păsările de apă stăteau nemișcate, înșirate pe firul curentului.

Apoi vremea s-a stricat: întîi o boare în susul apei, după care, pe neașteptate, s-a pornit vîntul de est umflînd fața fluviului, barcazul se legăna, vinul din pahare se clătina înnebunit și o amețeală neobișnuită îmi suia în creier.

Ca un motan. Ai alergat afară ca un motan înfuriat. De la ferestruica dinspre sud te-am văzut dînd zor să slăbești odgoanele, ori să le strîngi, nu știu, acum nu mă mai pricep la treburile astea. Spumă galbenă și neagră, împinsă de vînt, se spărgea în lespezile și în buștenii debarcaderului, un fior rece mi-a trecut prin șira spinării, un tremur, pielea de pe brațe mi s-a încrețit.

Du-te acasă, mi-ai spus. Și te uitai la cerul amenințător, la negura ce urca din vale ca un drapel funest. Du-te acasă. Iar eu ziceam nu, cu toate că-mi fierbea stomacul. Atunci, ai spus, ia mașina și du-o pe stăvilar, pînă nu plouă, pînă nu devine cărarea torent.

Apoi ai făcut cafeaua. Iar după aceea ai insistat să mai beau, un vin tulbure, greu, care mi-a suit la cap. Un zaibăr, ziceai, și chiar așa era, numai că eu de ani de zile nu mai suport vinul curat, cerul gurii mi-e distrus de amestecurile vîndute la oraș.

Ursule, tăicuță, bătrîn nenorocit. Nici astăzi, cînd în cele din urmă ți s-a dezlegat limba, nu mi-ai spus nimic. Știi bine că te-aș putea ajuta. Am mai încercat o dată să pomenesc de pensia ta, mi-am scos portofelul cu dezinvoltură, voiam să profit de euforia în care te găseai și să te surprind într-un moment de slăbiciune, voiam, din nou, să-ți ofer măcar lucrurile ălea pe care reușești să ți le procuri cu prețul cine știe căror acrobații.

M-ai fulgerat, ca întotdeauna. Am tot ce-mi trebuie, repetai, nu-mi lipsește nimic. Apoi ți-a scăpat o frîntură de înjurătură. Te gîndeai la mama.

Bătrîna, ziceai, cîteodată mă apucă turbarea. Ai apucat paharul și l-ai aruncat în ușa de la prova. Idiotule, ai strigat, nu te gîndi la prostii, aș vrea-o pe bătrîna mea aici ca să nu fiu singur.

Am rămas mut, încremenit. Între timp vîntul se potolise, barcazul nu se mai legăna, spuma se împrăștiase ori mai zăbovea prin meandrele fluviului, care-și schimbase cu totul culoarea, o pîclă stranie înconjura soarele roșu, aflat în agonie la orizont.

Mă gîndeam. Nu-i adevărat că fluviul are chipul lui Iuda. Are mai degrabă chipul unui Crist crucificat. Trădătorul sînt eu, eu și toți ceilalți, lumea, fabricile nesătule, abuzurile celor ce nu admit să fie controlați. Tu, însă, ai rămas credincios acestei haznale infame care suferă pentru toate păcatele noastre. Ca primei iubiri.

Și chiar atunci mi-ai vîrît pumnalul în inimă. Copilul, m-ai întrebat, de ce nu aduci niciodată copilul?

Tată, sînt lucruri pe care nu le poți explica, știi asta mai bine decît mine. S-a rupt totul, acum e o prăpastie, chiar dacă vin aici de două-trei ori pe an, un contact vremelnic, un ritual ce ne face să ne simțim prost amîndoi. N-ar avea nici un sens s-o aduc aici pe soția mea. Iar copilul? Nici măcar nu știu dacă dorești cu adevărat să-l vezi. Ce fac eu, dacă vin? La ce-ți trebuie Cinzia? Soția mea e prostită de televizor, am un băiat smintit pe care-l interesează numai jocurile electronice, un cretin ce n-ar putea deosebi un cal de o capră, ori un stejar de o salcie. Știu că nu-i vina lui, n-a văzut niciodată vreo șopîrlă, vreun melc, vreun arici. El trăiește acolo, printre betoane, cauciucuri și plasticiment, ce știe el, se joacă pe un balcon lat de optzeci de centimetri, are talpa plată, picioarele strîmbe, ochii urduroși, iar la păr e mai alb decît mine.

Propriul meu băiat, pricepi? Nu știe nimic, nu știe nici măcar că-i urît; prietenii lui, colegii de școală sînt toți ca el, niște maimuțe albicioase, îmbrăcate în haine de circ. Maică-sa face totul ca să-l transforme într-un idiot desăvîrșit, îi pune pulovere de angora, pantaloni în carouri galben cu violet, jambiere cu clopoței, îmbrăcăminte la modă, cum spune ea. Și-l îndoapă cu mîncare de cinci ori pe zi, îl duce la lunapark, la cursele de „ogari electronici", la tirul cu laser. Dar apoi, acasă, îl zăpăcește în palme la cea mai mică greșeală, pe el, care-i un cotcar fără o clipă de odihnă.

Salut. Ai venit pe stăvilar, mi-ai dat o carafă plină cu apă galbenă, avînd un pește viu înăuntru. O distracție pentru copil. Eu am încercat să rîd, dar poate că era numai o strîmbătură. Să mergi încet, mi-ai spus, lovindu-mă cu palma peste umăr, ține seama

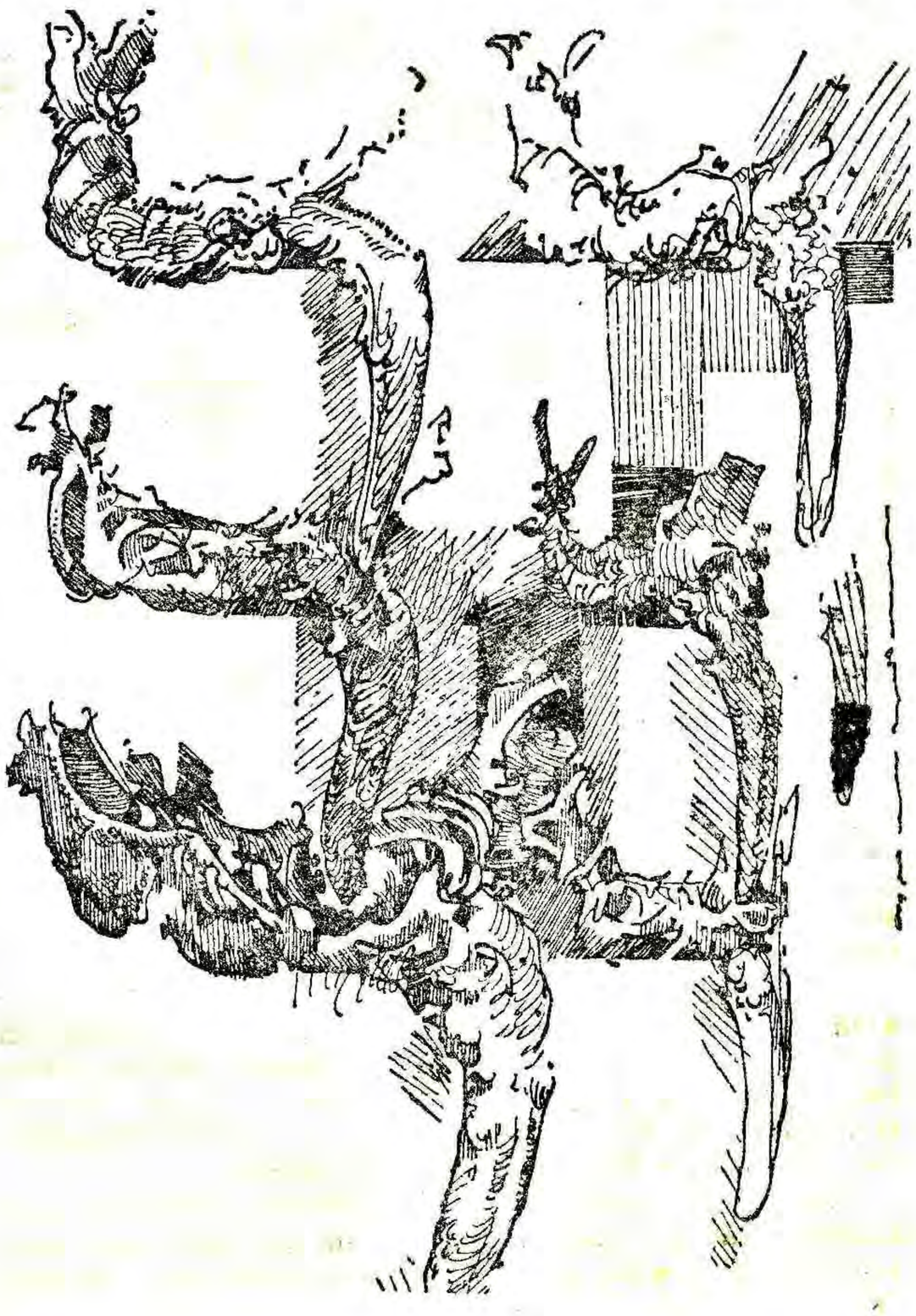

de ceață, obișnuitele sfaturi. Iar eu mergeam încet, foarte încet, am parcurs digul pînă la ieșire, apoi, cînd am intrat pe șoseaua națională, mi s-a făcut silă. O interminabilă coloană de mașini, înaintînd, poticnidu-se.

Păi da, de dimineață era vreme bună, vreme de fugă, dorința stupidă de a căuta cine știe ce, după care urmează plata cumplită a întoarcerii. Cinci kilometri făcuți în viteza întîi și a doua, în momentele

HELION — magazin al clubului de anticipație

acelea uitam că și eu eram parte din grup, din masa aceea care avansa ca un melc. Apoi n-am mai suportat. Am cotit la stînga, pe un drum secundar. Mai bine patruzeci de kilometri de curbe, atacate toate cu farurile lungi, decît infernul.

Mă gîndeam la fiul meu rămas acasă cu un început de bronșită, la nevastă-mea, indispusă iarăși, plîngîndu-se de migrenă. *Week-end*-ul s-a spulberat din pricina asta, motive cu totul întîmplătoare mi-au îngăduit să vin să te vizitez, eu n-aveam nici o intenție, n-aș fi venit, n-aș fi vorbit și n-aș fi ascultat, și mai ales n-aș fi revăzut baraca nenorocită unde trăiești și reziști în ciuda tuturor.

Bătrîne, ești ghimpele meu din coastă, imaginea ce nu mă lasă să trăiesc, obsesia care nu-mi permite să mă accept așa cum sînt, schimonosit, nerod fără identitate.

Conduceam prin beznă, iar mînia urca în mine ca un flux nestăvilit, așa că atunci cînd la răspîntie, în apropierea unui grup de case, a apărut pe neașteptate biciclistul, eu...

Nu știu. Avea întocmai aspectul tău, cu omoplații împungînd prin haina de stofă groasă, cu o pălărie neagră, pusă într-o parte. Pedala ca tine, în ritmul obosit al unui ciclist fără chef. Erai tu, tată. Piciorul a luat-o imediat spre frînă, dar nu știu cum s-a întîmplat, n-am apăsat de tot. În clipa aceea... Și-apoi, puteam răsuci volanul, însă n-am făcut-o, așa că l-am lovit într-o parte, cu mașina aproape oprită, dar l-am lovit.

În șanț. S-a rostogolit în șanț. M-am repezit afară chiar atunci cînd el se ridica. Nimic, spunea, nu-i nimic. Și mai-mai că se scuza, poate pentru că bicicleta nu era în regulă, n-avea far și chi de pisică. Nu-i nimic. S-a urcat din nou în șa, iar întunericul l-a înghițit ca pe o fantasmă.

Pe scaunul de alături vasul se răsturnase, peștele agoniza izbindu-se de pielea sintetică a spătarului. Înfuriat, i-am făcut vînt pe asfalt cu o lovitură de palmă.

Acum sînt aici, într-un local de periferie, pe trepied, sprijinit de tejgheaua barului. Îmi analizez ziua absurdă. Mi s-au servit două ouă cu șuncă și-am băut o bere ce părea urină de cîine. Apoi coniacul, și iar coniac, coniac după coniac. N-am nici un chef să mă duc acasă, cel puțin în momentul ăsta, chiar dacă-i tîrziu și mi-e groază de pe acum de trezitul matinal din ziua de luni. Sirenă blestemată, fabrica dracului! Să fii întotdeauna acolo cu cinci minute mai repede decît ceilalți, să controlezi, cu fața impasibilă, chiar și atunci cînd subalternii îți zîmbesc batjocoritor. Doamne, ce grețos, ca viață împuțită și inutilă.

În local nu mai e nimini, am rămas eu și barmanul, care a și răsturnat scaunele pe măsuțe, iar acum șterge întruna tejgheaua, fără nici un rost, privește pe furiș ceasul de pe perete, apoi se duce agale să tragă oblonul. Are o privire blîndă, răbdătoare, dar cînd ridic un deget să-i arăt raftul cu băuturi face semn că nu. Cerule, e trecut de unu. Cinzia s-o fi culcat, doarme dusă.

Acum plec, fac numai zece minute pînă acasă; o să intru încetișor, o să mă dezbrac pe întuneric, să n-o trezesc, dar ea tot o să audă, înainte de a adormi iarăși va avea timp să întrebe cu vocea ei răgușită și indiferentă, să mă întrebe de tine, bătrîn nepedepsit ce ești, mai neînduplecat ca o stîncă.

N-am să-i spun că pe drumul de întoarcere am încercat să te omor. Îi voi spune că ești bine, mai mîndru ca oricînd de sfidarea aruncată lumii întregi, tu, contestarea mea vie, cenzor mut și implacabil al vieții mele nerealizate. Apoi o să fiu singur, în întuneric. Singur, cu soția mea alături, scufundată în somn.

Va fi lungă noaptea. Și-o să mi-o petrec ascultîndu-mi respirația.

Traducere de Doina Opriță

R. BRETNOR

Omul de pe Culme

Cine a fost primul care a atins vîrful Nanda Urbat? Orice copil de școală știe: „Cel mai greu de escaladat munte din lume, înălțimea 8 158 m, cucerit în cele din urmă de Geoffrey Barbank".

Pe mine m-au uitat. Am fost doar însoțitorul lui. În ziare a apărut numai numele lui Barbank. El a devenit Omul de pe Culme, Omul de pe Culmea Lumii.

Doar atît că, de fapt, el știe că nu a fost, că-i o minciună. Și asta îl doare.

Un munte reprezintă o căutare, o taină, o provocare pentru spirit. Mallory, care a murit pe Everest, știa asta. Barbank, însă, a escaladat Nanda Urbat numai ca să nu lase pe altcineva să fie primul. Pentru el, nu existau mistere și oricine se simțea atras de ele era, din punctul lui de vedere, un prost. În ochii lui Barbank, toți erau proști — sau adversari.

Mi-am dat seama de asta în ziua cînd m-am alăturat expediției în Darjeeling. „Tot orașul e în fierbere din cauza unui păduchios de Om Sfînt", îmi spuse Barbank după prînz. „Hai să ne uităm la șarlatanul ăla bătrîn. Poate ne distrăm puțin".

Așa că am pornit-o amîndoi de la hotel în jos și pe drum mi s-a lăudat tot timpul cu planurile sale. Parcă-i văd și acum fața — mare, rece, colțuroasă — în timp ce discuta despre cei care încercaseră și nu reușiseră. Bineînțeles că dăduseră greș. Nu poți escalada Nanda Urbat dacă ești un sărăntoc. El va face altfel, va avea un echipament mai bun decît toți ceilalți, pentru că îl proiectase el și costase o avere.

M-a enervat, dar ajunsesem prea departe ca să mai dau înapoi, așa că l-am lăsat să trăncănească. Am ajuns pe terenul împrejmuit al unui templu, unde era o mulțime de oameni tăcuți, ce stăteau ghemuiți în praf, și multe maimuțe. Lîngă un zid de piatră, sub o umbrelă uriașă, ședea pe o scoarță împletită Omul Sfînt. Părul lung și alb încadra cea mai ciudată față pe care am văzut-o vreodată — rotundă ca luna plină, fără riduri, perfect simetrică. Ochii îi erau închiși. Pe chipul palid, cafeniu, buzele pline se curbau în sus ca și capetele unui arc turcesc. Era fața unei statui, cu zîmbet senin de statuie.

Oamenii păreau că așteaptă ceva. În timp ce treceam printre ei, n-au scos nici un cuvînt, însă Barbank nu-i băgă în seamă. Ne-am oprit în față și el continua să vorbească.

„Pe deasupra", zicea el, „n-am de gînd să-mi bat capul cu șerpașii ăia murdari ca hamali pentru taberele de altitudine. Materialele vor fi aruncate din avion".

Asta m-a înfuriat. „Șerpașii sînt oameni curajoși", am răspuns, „și buni alpiniști".

„Rahat", se răsti Barbank. „Sînt simple animale de povară", adăugă el, arătînd cu degetul spre yoghin. „Uite colo o mostră. Privește-i zîmbetul ăla încrezut. Mulțumit cu murdăria, cu goliciunea lui și toate celelalte. N-au pragresat deloc din anul 1".

Sfîntul era gol, sau aproape, dar era curat; fîșia de pînză, cu care era încins, era de un alb imaculat. „Poate că se străduiesc pentru altceva", am răspuns.

În acel moment, Omul Sfînt își deschise ochii și i se adresă lui Barbank: „Ne străduim", zise el.

I-am întîlnit privirea, și, brusc, statuia prinse viață. Era ca și cum pînă atunci îi văzusem doar învelișul seninătății. Acum îi vedeam sursa. Simțeam că o asemenea seninătate este născută nu din renunțarea la lume, ci din cunoașterea fiecărei dureri și bucurii omenești.

„Da, ne străduim", continuă el. Vocea îi era frumoasă, cu accente ciudate, conținînd umor și ironie. „Dar pentru altceva? Nu cred. Este doar un mod diferit de a ne strădui, noi, cei din est și din vest, și cîteodată unul nu reușește fără celălalt". Tăcînd, îl măsură pe Barbank cu privirea. „De aceea, pot să te ajut, dacă mi-o ceri".

Gura lui Barbank se strîmbă. „A auzit bîrfe în bazar", îmi zise el, „dar n-o să vadă un ban de la mine".

Pe buzele bătrînului jucă un zîmbet. „E nevoie de explicații? Un munte înseamnă mult mai mult decît piatră și gheață. Nici un om nu poate cuceri cel mai greu de escaladat munte din lume. El poate doar să se autodepășească".

M-a trecut un fior. Erau cuvintele lui Mallory.

„Afurisit de bătrîn mincinos", răbufni rîsul lui Barbank. „Vrei să-mi spui că ești în stare să mă ajuți să ajung pe culme?"

„Cred că aș zice altfel. Ca să fiu exact, trebuie să spun că nu-ți vei îndeplini dorința inimii fără ajutorul meu. Modul vostru de a rezolva lucrurile nu e destul de bun".

Gîtul lui Barbank se înroși. „Zău?" mîrîi el. „Ei bine, hai cu noi și privește! Cred că mai am un loc pentru un amărît de hamal".

Yoghinul își ridică mîinile delicate. „Mulțumesc, nu", zise el liniștit.

Barbank scuipă în praf, se întoarse și porni cu pași mari, împingîndu-se brutal prin mulțimea murmurîndă.

Atunci am hotărît că el nu trebuie să fie niciodată Omul de pe Culme.

Este lung drumul din Darjeeling prin Nepal spre muntele acela teribil, căruia tibetanii îi zic Părintele Zăpezilor. Călătoria ține cîteva săptămîni. Eram unsprezece albi, dar ne-am dat seama curînd că nu formam o expediție în sensul obișnuit al cuvîntului. Eram doar însoțitorii lui Barbank, ținuți la distanță de disprețul său. Ceilalți se cam izolară de el. Eu n-am putut. Prezicerea bătrînului devenise o obsesie pentru mine. De cîte ori aveam prilejul, îi vorbeam lui Barbank de misterele piscului — groaznicii Oameni ai Zăpezilor, despre care tibetanii jură că există, și creaturile zburătoare negre pe care Smithe le văzuse sus pe Everest. I-am spus că era foarte probabil ca Madsen, James și Leverhome să fi ajuns primii pe vîrf, că s-ar putea ca el să devină Omul de pe Culme doar pentru a găsi niște urme lăsate de ei.

Cînd am ajuns la tabăra de bază, lîngă Marele Ghețar de Răsărit, devenisem dușmanul lui Barbank, pe care trebuia să-l fac de rușine. Pentru aceasta exista o singură cale. Deși Kenningshaw și Lane erau mai buni, m-a ales pe mine pentru asaltul vîrfului. Trebuia să fiu acolo, să-l văd cu proprii mei ochi pe Omul de pe Culme. Asta era bine, pentru că puteam să-l opresc pe Barbank să fie primul doar ajungînd eu mai întîi.

Am urmat pista devenită tradițională — în susul ghețarului, peste peretele vestic al crestei sudice, pînă la tabăra nr. 5, la aproape 8 000 m peste nivelul mării. Tot drumul, muntele și-a rîs de noi, trimițîndu-ne împotrivă cruda lui cavalerie ușoară — vînt, ceață și zăpadă — cu care ne-a hărțuit, amintindu-ne mereu de forțele ucigașe de care dispune.

Cu toate acestea, cînd am ajuns la tabăra nr. 5 și am privit avionul indian care încerca să arunce proviziile pentru ultima tabără mai sus decît poposiseră vreodată alți alpiniști, cerul era senin. Îl priveam pe pilot învîrtindu-se în cerc și pierzînd opt seturi de provizii. Al nouălea rămase agățat în cîrlige.

„Am cumpărat două duzini identice", zise Barbank. Ți-am spus eu că nu există lucru făcut de băștinași pe care noi să nu-l putem face mai bine".

Tîrziu după amiază în ziua următoare am ajuns amîndoi la tabăra nr. 6, la peste 8 000 m altitudine. Am ridicat cortul și l-am fixat cu cilindri de oxigen. Am cinat din conserve și ne-am tîrît în sacii de dormit.

Ne-am trezit înainte de răsăritul soarelui și-am constatat că vremea continua să fie bună. Barbank privi uriașul munte întunecat, banda galbenă, lată, de sub vîrf și adîncurile de piatră și gheață de dedesubt.

„Și zi-i, așa, n-o să reușesc?" mă înțepa el. „Idiot nenorocit!"

Am început urcușul. Am escaladat creasta și am privit în hăul ce se căsca înspre versantul sudic. Ne-am căznit să ajungem la a doua terasă, unde fuseseră văzuți James și Leverhome pentru ultima oară. Vîntul, ca niște lame de cuțit, ne pătrundea prin haine pînă în oase. Piscul era ascuns în fortăreața lui de nori.

Am continuat să ne cățărăm într-acolo. Chiar și cu oxigen, era agonie curată. Acolo sus, aerul e rarefiat și îl simți în carne, în oase și în creier. Faci un pas, te oprești și toată atenția ți se concentrează asupra mișcării următoare.

Pe un astfel de munte, întrebarea cine să conducă din punct de vedere fizic nu are rost. Însă moral — are. Îmi aduc aminte cum mi-am cruțat puterile, ajutîndu-l cît mai puțin pe Barbank. Îmi amintesc cum slăbea Barbank și cum a cedat conducerea la escaladarea unei stînci. Îmi amintesc privirea din ochii lui. Orele se tîrau. Înaintam. Mă dureau toate. Mă forțam să fac încă un pas. La nesfîrșit.

Apoi, pe neașteptate, norii ne învăluiră. Vîrful Lumii era la cincisprezece metri de noi. Știam că pot fi Omul de pe Culme, că l-am adus pe Barbank undeam vrut. M-am oprit. Nu știu de ce. Am rîs și i-am făcut semn s-o ia înainte. A trecut pe lîngă mine, urîndu-mă.

Cînd a ajuns pe muchia vîrfului, și-a întors capul. Nu-i vedeam buzele, dar le simțeam grimasa de triumf și dispreț. Mi-a întors din nou spatele și, pe cînd se întorcea, o singură rafală de vînt șuieră peste noi, împrăștiind norii de pe vîrf. Am văzut piscul cu o adîncitură largă și plină de zăpadă. În centrul ei nu era însă deloc zăpadă, pentru că se topise. Pe covorașul său, gol și senin, aștepta yoghinul, zîmbindu-ne de sus cu surîsul său de statuie.

„Cum ai ajuns pînă aici?" i se adresă el lui Barbank, pe un ton de surpriză plăcută, cu care întîmpini un oaspete neașteptat.

De sub masca de piele a lui Barbank se auzi un zgomot ciudat. Fără să se gîndească, el arătă spre muchia tăioasă, spre creastă, spre stînci și spre kilometrii de piatră, gheață și zăpadă.

Omul Sfînt își ridică mîinile, cu un gest ales, politicos și sceptic: „Vrei să spui că ai venit *pe jos?*"

Traducere din engleză de
LUMINIȚA CICORTAȘ

OPINII

Dimensiuni fantastice ale spațiului închis

Fantasticul se poate interpreta în mai multe modalități. Îl putem considera o categorie anexă a realității, o dimensiune suprareală, intimă și totuși extrinsecă. Dar putem vorbi despre fantastic nu ca despre o „realitate" complementară, ci ca despre o nonrealitate sau meta-realitate, ca despre o realitate inversă, ca despre imaginea oglindită a realității. Abuzînd într-o oarecare măsură de posibilitățile combinatorii ale limbii, putem crea antinomia realitate reală — realitate fantastică, puțin prețioasă din punct de vedere lingvistic.

Ducînd mai departe sistemul analogiilor, putem descoperi o dialectică a fantasticului, o metafizică și, implicit, categoriile filosofice aferente : timp, spațiu etc.

Din această perspectivă, servindu-se de terminologia kantiană, Gilbert Durand [1] vorbește despre o „funcție fantastică", unde fabulația și izvorul inepuizabil „de idei și imagini" (Bergson) sînt simbolizate de spațiu, desemnat ca „sensorium" general, și considerat ca „imagine pur mentală".

Sensul termenului *fantastic* este pur negativ : el se referă la tot ceea ce, într-un fel sau altul, se abate de la o reproducere fotografică a realului, se referă la orice fantezie, la orice stilizare.

Fantasticul se mulează pe realitate, care se comportă ca o peliculă elastică, o adevărată diafragmă asemenea conștiinței, care permite breșe în ireal. Și fiecare „coborîre" sau „transcendere" se face altfel, în alt registru : fantasticul devine astfel fabulos, adeseori miraculos, uneori terifiant, dar întotdeauna insidios. Dacă fantasticul nu s-ar înfățișa sub forma unui „scandal" inadmisibil pentru experiență sau pentru rațiune, n-ar mai fi fantastic.

Insolitul nu spune nimic atîta timp cît nu violentează, cît nu sfîșie brusc o regularitate bine prestabilită și care părea de neclintit.

„Existența fantasticului ni se explică, afirmă Roger Caillois, nu prin numărul infinit de posibilități, ci prin limitele lor, oricît de numeroase ar fi. Nu există fantastic acolo unde nu există nimic de numărat și nimic fix, adică acolo unde elementele posibile nu sînt nici susceptibile de a fi numărate. Cînd în orice moment se poate întîmpla orice, nimic nu e surprinzător și nici o minune nu poate stîrni uimirea. Dimpotrivă, într-o lume care trece drept imuabilă, în care, de exemplu, viitorul nu poate avea repercusiuni asupra trecutului, o întîlnire care pare să contrazică această lege devine neliniștitoare" [2]. Această definiție a situațiilor, în care este frizat fantasticul, discreditează complet recuzita fantasmagorică de tip romantic, în favoarea unei generalizări mult mai obiective, deschizînd o perspectivă mult mai... „realistă" asupra elementului supra-, meta- sau i-real.

Din această perspectivă, ce poate fi mai numărabil și mai fix ? O cameră. Pentru că nimic nu e mai limitat și mai refuzat dezmărginirii ca un spațiu închis, ca o cameră, în ciuda ferestrelor și a ușii. Un cub de eter, lipsit de cer, secționat rigid de șase pereți aspri sau mai netezi. Într-adevăr, aici nu se poate, sau nu se *mai* poate întîmpla nimic. Realitatea copleșește și sufocă orice tentație a evaziunii, sporind în același timp coeficientul de ambiguitate, printr-un soi de apăsare, de iritare, care reduce omul la starea preantropologică de fiară închisă în cușcă. Este același sentiment pe care îl simți azi — nelămurit sau, dimpotrivă, foarte distinct — cetățeanul marilor metropole, încarcerat între grile de oțel și sticlă, închis — nu în turnul de fildeș, ci în cel de beton : CLAUSTROFOBIA.

Deci camera, ca formă tipică a limitării, devine un microunivers, „mobilat" cu toate cele necesare, aparent deloc inutile sau ciudate. Substratul straniu se decantează mai degrabă lent, INSIDIOS, dar implacabil, pe măsură ce se produce izolarea *camerei,* pe măsură ce legăturile (inițial indisolubile) cu realitatea înconjurătoare slăbesc și se distrug. În momentul izolării complete a spațiului închis (adică finit) în spațiul infinit se produce ruptura și toate unitățile controlabile pînă atunci (cu precădere timpul) se dereglează înspăimîntător, făcînd imposibilă orice reabilitare — fie ea și relativă.

Pentru a ilustra acest proces ireversibil am ales două exemple de astfel de *camere :* Infernul sartrian din piesa *Cu ușile închise* și camera-capcană din povestirea lui Jean Muno, *Camera.*

La Sartre încă din titlu — *Huis-clos* — se prevede, oarecum, un posibil, prezumtiv deznodămînt : totul se va încheia întocmai cum a început. Adică eternitatea se va consuma în alveola strîmtă a unei camere fără ieșire. Acest simulacru de infern reproduce interiorul unei încăperi : „Un salon în stil Napoleon al III-lea. Pe cămin o statuetă de bronz". Iar scena întîi este o discuție grotescă, dintre un condamnat și temnicerul său, în jurul falsei probleme a necesității sau non-necesității obiectelor.

Garcin nu încetează să se minuneze că, în locul „mobilierului" tradițional („țepile, grătarele, cazanele cu smoală"), el beneficiază de un coupe-papier și de un bronz de Barbedienne : „Deci asta e", „Va să zică așa e...", „Mă... mă gîndesc că, după un timp oarecare, te obișnuiești cu mobilierul". „În definitiv am stat toată viața în case cu mobilier care nu-mi plăcea și în situații false ; le adoram. O situație falsă într-o sufragerie Louis Philippe, ce zici, ți-ar surîde ?" își amintește personajul, fără a uita să consemneze ca într-un act documentar public că lipsesc cu desăvîrșire obiectele, granițe ale transcenderii : „Nici oglinzi, nici ferestre, bineînțeles. Nimic fragil". Cu toate

---

1. Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginarului,* București, Editura Univers, 1977, pp. 506—515, passim.
2. Roger Caillois, *În inima fantasticului,* București, Editura Meridiane, 1971, p. 46.

acestea, lumina nu lipsește, dimpotrivă — terorizează prin prezență continuă : „Direcția poate să taie curentul. Dar nu-mi aduc aminte să-l fi tăiat la etajul ăsta. Avem curent electric la discreție".

Unicul „cordon ombilical" — soneria — este din nou o mostră de inutilitate, ca mască a falsei speranțe : „Dar soneria e cam capricioasă, este ceva înțepenit în mecanismul ei.". „. . . (mirat) Merge (sună și el). Dar nu vă faceți iluzii, n-o să țină".

O lectură neavizată n-ar realiza de la început dimensiunea halucinantă a acestei piese, parabolă a înstrăinării de sine și de ceilalți, fiind incapabilă să suprapună două imagini complet diferite ale aceleiași „realități" : lumea de apoi.

În mod tradițional, Infernul arată altfel decît o cameră oarecare, mobilată simbolic, agasant, iritant si, în bună măsură, lipsit de gust. Ceea ce ar putea frapa un ochi atent este absența oglinzii : „Nici oglinzi, nici ferestre, bineînțeles. Nimic fragil". Ca și cum mai marii acestei temnițe s-ar fi străduit să-i apere pe „pensionari" de un posibil soc : apariția complexului alfa al nerecunoașterii propriei persoane în oglindă. Or, absența oglinzii și a ferestrelor este pe deplin justificată : oglinda e aproape o membrană, care înlesnește evaziunea, e mai mult decît o ieșire de *aici*, e o intrare *acolo*. În vreme ce ferestrele ar fi corpuri vitroase în stare să propage o lumină terestră, care ar părea edenică.

În limitarea sa, camera are aproape tot ce-i trebuie. Sartre recuperează astfel un spatiu inchizitorial medieval, unde se petrece o fuziune stranie și înfricoșătoare. Camera infernală — în sensul propriu al cuvîntului — nu este altceva decît o mască goală, dar vie, bizară ca aspect, o mască grotească pe care te străduiești s-o scoti, convins fiind că în spatele ei se află un chip (care există într-adevăr). Surpriza descoperitorului înșelat de aparențe se convertește într-o groază paroxistică lui, care s-a confundat, s-a integrat măștii,

atunci cînd descoperă absența chipu-

În povestirea *Camera*, Jean Muno, conformîndu-se stilului său obișnuit, pornește din realitatea cea mai concretă, tatonînd apoi, cu mînă de chirurg, fisurile prin care e posibilă trecerea DINCOLO, în ireal, în fantastic.

Marc e găzduit într-o cameră oarecare de către M. Deep. Încă de la început, personajul manifestă atracția trecerii. În ciuda ferestrelor, „încăperea era goală, bine închisă si tăcută". Intrigat de o serie de amănunte bizare, Marc va intra într-o altă cameră, asemănătoare infernului imaginat de Sartre : „Camera era închisă. Draperiile grele erau trase, și părea ca si cînd nu existaseră niciodată ferestre". Teroarea vine de undeva din interiorul casei, o voce urcă prin pereți, care vibrează ca o membrană. Totul pare un imens psihic uman, unde subconștientul violentează conștientul prin membrana sensibilă a conștientului, care se lasă atentată de monstruozități.

Între timp, ruptura se produce, și, privind pe fereastră, Marc constată că „Nu există casă vecină. Un imens teren viran și cîțiva pereți ruinați" e tot ce a rămas sau ce a precedat peisajul surprins cu o zi înainte.

Disperat, ca Garcin, „Marc bate în ușă. În van. Bate mai tare, cu pumnii . . . Vasul se depărtează, se apropie, un du-te-vino, se rotește și se rotește, bătîndu-și joc de el, bătîndu-și joc de tot . . .

— Domnule Deep ! Vreau să vă vorbesc !

Nu e nimeni. O vioară într-o casă goală".

Curînd, „camera" devine „a sa", unde Marc va reveni, fatal. Inutil, opreliștile nu-l vor împiedica să se supună atracției resorbante a spațiului închis, formal, dar ilimitat în fond. Ordinea strictă, firească nu înseamnă, de fapt, nimic, pentru că pereții par să se pulverizeze sub forța necunoscutului.

Concluzia ar fi că este imposibilă separarea prin limite arbitrare a unei zone de spațiu, atîta timp cît acesta se regăsește, a-prioric, în sine însuși, atîta timp cît aceste limite nu-i aparțin, ci sînt aplicate din exterior. „Revolta" în fața încercării de a supune ceva ce nu se poate cunoaște este destructivă și omul devine o victimă.

Spațiul, ca și timpul, în calitatea de categorii ale fantasticului, se caracterizează printr-o autonomie despotică, fără să admită cadre opresive. Supraaglomerarea spațiului cu obiecte — inutile, cum am arătat — popularea sa cu personaje reușesc să-i ascundă chipul adevărat, pînă cînd vanitatea omului de a stăpîni depășește limitele posibilității, DINCOLO, omul nu mai este, nu mai poate fi stăpîn. Spațiul se răzbună, retrăgînd în sine orice sprijin favorabil „regelui detronat" — ferestrele, oglinzile, lumina solară, libertatea, și, înapoindu-le mutilate — în loc de ferestre, draperii care probabil nu ascund nimic, iluzia de a-și regăsi chipul într-o apă argintie, „lumina" galbenă a unei invenții imitative, încarcerarea concentrică spre sine, pînă la limita autodistrugerii sau a autodefinirii.

BIBLIOGRAFIE

1. Caillois, Roger, *În inima fantasticului*, Ed. Meridiane, București, 1971, p. 46.
2. Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Ed. Univers, București, 1977, pp. 506—515.
3. Kant, Immanuel, *Critica rațiunii pure*, Ed. Științifică, București, 1969, pp. 67—73.
4. Muno, Jean, *La chambre*. În vol. : „La Belgique fantastique avant a après Jean Ray". Ed. André Gérard, pp. 219—301.
5. Sartre, Jean Paul, *Cu ușile închise. Diavolul și bunul Dumnezeu*, Ed. Minerva, București, 1981, pp.
6. Sartre, Jean Paul, *L'Imagination*, Presses Universitaire de France, Paris, 1969.

Diana Lucaci

Exerciții de stil

Matematicianul GHEORGHE PĂUN, autor aparținînd „noului val" triumfă și atunci cînd își botează cărțile de literatură stiințifico-fantastică : *SFERA* PARALELĂ (cea din 1984), GENEROASELE *CERCURI*, cea din acest an, 1989. Editura este aceeași : Albatros.

Cartea aceasta din urmă, *Generoasele cercuri*, reprezintă un volum al exercițiilor de stil.

Întîlnim aici proze scurte scrise în registrul realist, fantastic, științifico-fantastic, de factură clasică sau textualistă.

De la călătoria în timp la fenomene parapsihologice, eroii schițelor și povestirilor semnate de Gheorghe Păun, traversează spații carpato-dunărene pînă în arhipelagul britanic sau pe străzile new-yorkeze.

Cele mai bune povestiri, în care construcția epică este bine articulată, personajele au consistență, impunînd prin ingeniozitate, prin știinta orizonturilor care conduc spre căile verosimilului sînt *Cîndva în parc*, *Dispariția unui vînzător de lozuri*, *Ne-vinovatul*, *Poveste fără titlu*, *Iesind de la cinematograf*, *Sinucidere*, *A l'aveungle*.

Capacitatea de bun orchestrator se vădește mai ales în povestirile cu intrigă polițistă (*Ne-vinovatul*, *Poveste fără titlu*, *Sinucidere*), ancheta fiind premisa care-i oferă șansa unui joc psihologic condus cu măiestrie, a unui dialog în care firescul, logicul suspanse-ul se țes cu dezinvoltură.

Autorul știe să schimbe unghiul de „trecere" de la registrul realist la cel fantastic, de fapt, datorită unei tehnici literare, stăpînită cu sigu-

ranță, fanta prin care se realizează comunicarea între spații paralele avînd un relief în care timpul ne scapă printre degete.

Autorul depune mărturie pentru o lume care lasă puține urme, memoria fiind un depozit al evoluționismului, nedeterminabilului, paradoxalului. Personajele acestei cărți încearcă să pătrundă imaginea timpului viitor, mecanica determinării istoriei.

În cele mai bune proze personajul trăiește în siguranțate, încercînd să opună unei lumi malefice o conștiință axată pe principii etice.

De regulă acest personaj este un savant neînțeles, a cărui satisfacție supremă este să realizeze descoperiri care vor înlătura răul din societate *(Poveste fără titlu, Ne-vinovatul, Ancheta fără sfîrșit).*

O parte din proze reprezintă momente ale nereușitei datorită mizei mici, a zborului jos pe care-l capătă : pilula cu umor ieftin *(Atenție cum strănutați, Încă un caz rezolvat),* exclamații cu un lirism impus (*Balada, E vorba de orașul meu),* narațiuni banale *(Clipa cea mare, Ceasul cu cuc verde, Povestea, așa cum a fost a unui conservator și a orchestrei sale),* străvezii influențe clarkiene — din *Odiseea spațială 2001* — *(Duelul).*

Un element pentru care Gheorghe Păun face o adevărată pasiune este cuvîntul subliniat, cules cu litere cursive, fapt care, după părerea noastră, nu reprezintă o calitate.

Față de precedentul volum *SFERA PARALELĂ,* mult mai omogen, am zice compact, cu cîteva vîrfuri reprezentative *(Protezozaurii, Poetul de pe Belona, Sfera paralelă, Teribila spirală),* cel de acum oferă noi disponibilități stilistice, fără ca realizările să fie la nivelul abnegației.

Generoasele cercuri, chiar dacă nu oferă o imagine coerentă a talentului literar al lui Gheorghe Păun, propulsează spre viitoarele antologii cîteva povestiri de ținută.

Cornel Secu

Personaje enigmatice ale trecutului. *Cagliostro* (II)

Ce am încercat să schițez în prima parte a prezentării vieții și personalității lui Cagliostro se regăsește într-o importantă scrisoare a lui Lavater către Goethe (reprodusă în Constantin Photiades, *Les vies du comte de Cagliostro,* Paris, Editions Bernard Grasset, 1932, p. 38), ambii preocupați de misterul lui scandalos mai mult decît ne-am fi putut aștepta de la două spirite de așa mărime. Lavater nu ezită să-și părăsească Elveția natală pentru a-l cunoaște, iar Goethe, el însuși, își stabilește itinerariul italian astfel încît să treacă și prin Palermo. Aici uzează de mijloace în măsură să ne pună pe gînduri (printre altele, își ascunde identitatea și inventează o întreagă poveste despre legăturile sale cu Cagliostro), spre a pătrunde în casa familiei Balsamo de la care spera să afle secretul nașterii falsului conte. Bizară strategie de *a demasca* pe cineva în scopuri morale, uzînd de *aceleași* condamnabile și condamnate căi ca acela ! (vezi *Călătoria în Italia*). Dar iată impresiile lui Lavater din pomenita scrisoare în urma vizitei la Strasbourg : „Cagliostro are o fire robustă, originală, plină de sevă, însă prea adesea descurajantă prin trivialitate. Nu-l luați drept un filozof. E mai degrabă un alchimist pasionat d arcane, un astrolog infatuat de soiul lui Paracelsus. În afara acestui fapt, puține defecte sau nici unul. Un bloc de soliditate compactă ; un monument a cărui masă formidabilă se impune atenției... L-am văzut și auzit un sfert de oră, și admit fără discuție toate mărturiile care odinioară mă uluiau atît, în ciuda minuțioaselor detalii pe care D-na Von der Recke le-a dezvăluit (e vorba despre amintirile și comentariile în bună parte defavorabile publicate de această fostă adeptă din Mitau, *Nachricht von des berüchtigten Cagliostro's Aufenthalte in Mitau im Jahre 1779 und von dessen magischen Operationen* — nota mea, V.P.). Cagliostro își revendică harul unei viziuni secunde. El pretinde a contempla Cei Șapte Îngeri cerești față în față, a-i putea atinge cu degetul ca pe interlocutorii lui omenești. Fie ! ... Dar orgoliul nu-l împinge în vorbire dincolo de gîndire ?... Acest om atît de departe de șarlatanul de rînd păcătuiește totuși printr-un oarecare șarlatanism. Își bate joc de mine, cînd invocă obligații medicale pentru a trece peste întrebările ce i le pun... Altceva încă mă derutează : pentru a fi considerat vrăjitor îi lipsește prea mult magnetismul — seducția fizică sau sentimentală. Nu are nimic din tr-un amăgitor. Și totuși, Cagliostro e cu mult mai presus decît marea majoritate a muritorilor. E monolitu gigantic la umbra căruia vegetează aglomerare umilă de cocioabe. Ce păcat că asemenea ființe incomparabile sînt lipsite în așa măsură de urbanitate ! Unii ne umplu de noroi, alții ne strivesc !"

Marile etape ale vieții lui din momentul în care se ivește ca personaj public pe scena europeană ar putea fi : prima ședere la Londra ; lunga călătorie cu opriri mai lungi sau mai scurte pînă la Petersburg și-napoi, spre vest, prin Varșovia ; perioada Strasbourg ; perioada Lyon ; perioada Paris (Colierul Reginei) ; a doua ședere la Londra ; călătoria spre Roma ; captivitatea și finalul. Le vom parcurge pe rînd.

Prima ședere la Londra îi aduce degrabă neplăceri (cronica ei o găsim într-una din puținele scrieri publicate în timpul vieții, cu ocazia încurcăturilor din a doua perioadă londoneză, *Lettre au peuple anglais pour servir de suite à ses mémoires,* Paris, 1786). Face cunoscute cîtorva apropiați efecte miraculoase — experiențe alchimice, divinația numerelor cîștigătoare la loterie etc. — ale științei sale oculte. Neplăcerile nu întîrzie să se arate. Între apropiați se află și un anume Vitellini, care-i va face popularitate, mai întîi oral și apoi într-un *Jurnal,* iar vorbele atrag mulțime de curioși. Greșeală elementară, Cagliostro le împarte bani și consimte să facă demonstrații alchimice. Imprudentul va fi asaltat de noi și noi solicitatori, mai puțin norocoși și, se-nțelege, iritați, căci ușa nu li se mai deschide. A doua greșeală, Cagliostro dezvăluie altui cunoscut, Scott, că se află în posesia unui sistem de calcule prin care se obțin numerele cîștigătoare la loteria Angliei. O primă încercare dă rezultate și, ca urmare, i se cer alte numere. Care ies din nou. Presiunea lui Scott e tot mai mare, iar refuzul lui Cagliostro tot mai ferm. După cîteva tertipuri fără rezultat, Scott își asociază doi martori dubioși spre a determina arestarea oracolului îndărătnic, pentru o pretinsă datorie (trebuie să precizăm că, spre deosebire de procedura din Franța, bunăoară, unde împrumutul se încheia pe baza unei hîrtii semnate, nu-i vorbă și aceea putînd fi, la nevoie, falsificată, deși cu mai mare greutate, în Anglia împrumutul se făcea de față cu martori, deci posibilitatea escrocheriei și a sperjurului creștea vertiginos : cu oarecare eforturi se puteau găsi doi martori care să declare a fi fost de față la încheierea unei tranzacții, dovadă suficientă ca reclamantul să fie tradus în instanță).

În timp ce Cagliostro și soția lui erau arestați, în camera alăturată Scott și unul din martori, în înțelegere cu cei ce operau arestarea, au spart un dulap luînd un manuscris (în care sperau să găsească secretele de calcul), hîrtii, bani și o cutie de aur cu neprețuita pudră miraculoasă a alchimiștilor. Neștiind să se folosească de pudră și de manuscris, hoții încep tratativele sau trec la ame-

ninţări, dar sînt nevoiţi să accepte propunerea lui Cagliostro — îi înapoiază lucrurile în schimbul banilor şi obiectelor confiscate de către cei ce-l arestaseră. Persecuţiile nu se opresc aici şi situaţia se complică printr-un proces rocambolesc ; intervin noi şi noi figuri, se produc noi escrocherii, Cagliostro e răpit, îşi pierde averea, manuscrisul şi cutia cu pudră — şi, în cele din urmă, iese din cauză. Părăseşte Anglia şi se îndreaptă spre Bruxelles. După cîţiva ani adevărul este în fine dezvăluit public, Scott se recunoaşte vinovat, e pe punctul să fie spînzurat, dar Cagliostro îşi retrage plîngerea ca să-l salveze. Bilanţul pe care-l încheie în *Lettre au peuple anglais* e de natură să dea fiori chiar celui mai înrăit şi mai blazat amator de filme de groază : „Doamna de *Blevary*, drept răsplată pentru binefacerile mele, m-a dat pe mîna a doi sceleraţi. *A murit*. Domnişoara *Fry*, implacabila mea duşmancă nu s-a bucurat de averea ce mi-o datora. După ce a folosit-o pe toată pentru a corupe martori şi ofiteri de poliţie, a căzut în cea mai înfricoşătoare mizerie. *A murit*. Sir *Broad*, prietenul, spionul, martorul Domnişoarei *Fry*, era în floarea vîrstei. *A murit*. Sir *Dunning*, avocatul Domnişoarei *Fry*, a fost ales pentru a face să triumfe o cauză evident injustă. *A murit*. Sir *Wallace*, avocatul meu, în loc să mă apere, m-a lăsat în voia Domnişoarei *Fry*. *A murit*. Sir *Howarth* a pronuntat împotriva mea o sentinţă nedreaptă, care condamna inocenţa şi lăsa sperjurul nepedepsit. *A murit* (în notă : s-a înecat traversînd Tamisa). Judecătorul de pace din Hammersmith a emis un *warrant* (*Warrant*=ordin de arestare, nota mea, V.P.) împotriva soţiei mele şi a mea pentru o vină imaginară: a fost expulzat ruşinos. *A murit*. Doamna *Gaudicheau*, sora Domnişoarei *Fry*, i-a fost complice, ei şi lui Scott. *A murit*. Sir *Crisp*, mareşalul închisorii *King's Bench*, m-a escrocat în înţelegere cu *Aylett* pentru 50 de guinee : şi-a pierdut funcţia lucrativă de care se bucura. Ajungînd să cerşească, s-a retras într-un azil de caritate. *A murit*. *Vitellini*, în sfîrşit, mi-a trădat încrederea ; indiscreţia lui vinovată l-a făcut complice la un furt din care credea că va putea obţine o parte. A fost închis într-o închisoare destinată vagabonzilor. *A murit*. La patru ani după plecarea mea, de-abia dacă mai exista o singură persoană dintre cele pe care tocmai le-am numit. Din toţi care m-au persecutat atunci n-au mai rămas decît patru indivizi, a căror existenţă a ajuns aşa, încît moartea ar fi o binefacere pentru ei. *Raynold*, procurorul Domnişoarei *Fry* şi complice cu *Scott* la furt, a suferit supliciul infam al *punerii la stîlp*, pentru *sperjur*. Procurorul *Aylett*, care m-a escrocat de 80 de guinee sub pretextul identităţii mele cu Balsamo de la Londra, a suferit de curînd acelaşi supliciu ca şi *Raynold*,

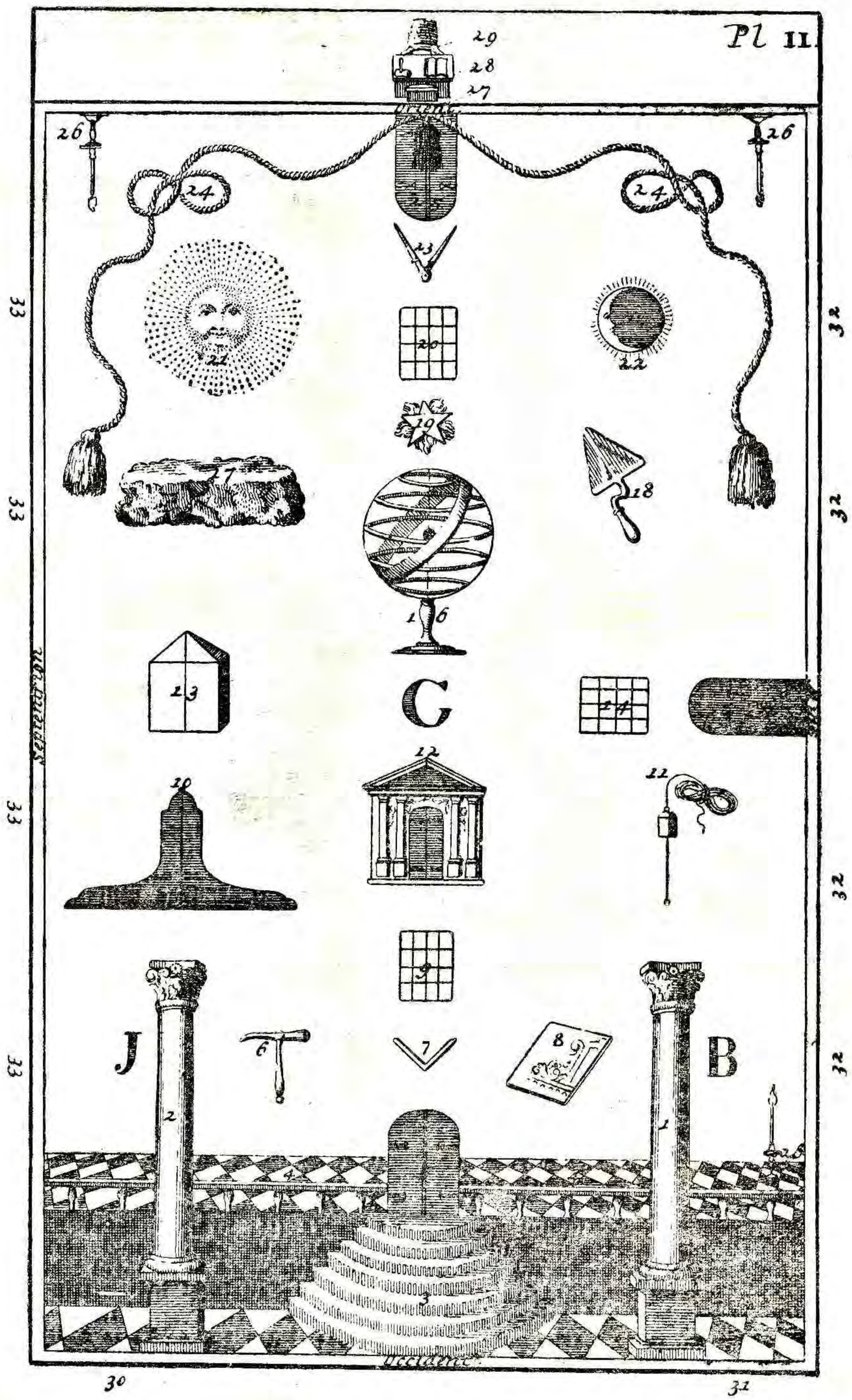

VERITABLE PLAN DE LA LOGE DE RECEPTION D'UN APPRENTIF-COMPAGNON.

1. La Colonne Jakin.
2. La Colonne Boaz.
3. Les 7 marches pour monter au Temple.
4. Le Pavé Mosaïque.
5. Porte d'Occident.
6. Le Marteau.
7. L'Equerre.
8. La Planche à tracer.
9. Fenêtre d'Occident.
10. Le Niveau.
11. La Ligne perpendiculaire, le Plomb, ou l'Aplomb.
12. Portail de la Chambre intérieure.
13. La Pierre cubique taillée en pointe.
14. Fenêtre du Midi.
15. Porte du Midi.
16. La Sphère.
17. La Pierre brute.
18. La Truelle.
19. L'Etoile flamboyante.
21. Le Soleil.
22. La Lune.
23. Le Compas.
24. La Houpe dentelée.
25. Porte d'Orient.
26. 26. 26. Les trois Lumières.
27. Tabouret.
28. Table.
29. Fauteuil du Grand-Maitre.
30. Place du premier Surveillant.
31. Place du second Surveillant.
32. 32. 32. Place des Maitres.
33. 33. 33. Place des Apprentifs-Compagnons, excepté le dernier-reçu.

tot pentru vina de sperjur. (...) *Saunders*, care m-a arestat, a fost amestecat în complotul îndreptat împotriva mea : el m-a dat pe mîna procurorului *Priddle*. Averea i s-a risipit în scurt timp ; a fost închis pentru prevaricațiune (*Prevaricațiune*= abatere de la îndatoririle de serviciu, abuz, delict comis de un funcționar aflat în exercițiul funcțiunii — nota mea, V.P.) : captivitatea lui durează de mai mulți ani. Cît despre *Scott*, dacă n-am fost înșelat, el trăiește în momentul de față singur, fără părinți, fără prieteni, în fundul Scoției. Acolo, pradă remușcărilor, încercînd totodată neliniștile bogăției și angoasele mizeriei, se chinuie pentru că e obligat să se bucure de un bun care-i scapă fără-ncetare, pînă cînd în sfîrșit va pieri de foame, lîngă obiectul cupidității lui devenit instrument de supliciu." (sublinierile aparțin autorului) (pp. 73—75).

Orice s-ar spune, teribil epilog !

La Mitau, în Curlanda, s-a oprit mai mult. Acolo terenul era favorabil ; Germania adoptase ideile lui Swedenborg, Lavater, Schieffort, Weishaupt, o puternică rețea de loji și secte mistice împînzesc țara. De fapt, întreaga Europă intelectuală, eliberată de sub autoritatea bisericii, se grupează în loji și secte de nuanțele și orientările cele mai diverse. La Mitau, Cagliostro încearcă înființarea unei loji masonice de rit egiptean, dar reușește doar parțial. Discipolii asistă la ședințe de magie albă.

Ajunge apoi în Rusia, la Petersburg, la curtea Ecaterinei a II-a. Primit cu onoruri pretutindeni, chiar cînd izbucnesc cîteva scandaluri sau zvonuri defăimătoare, în urma vindecărilor miraculoase, el trebuie totuși să se îndepărteze pentru ca spiritele să se liniștească. O vreme se oprește în Polonia, unde reîncep experientele alchimice. E una dintre perioadele mai puțin cunoscute, despre care avem date nesigure și răuvoitoare venind de la cel mai înverșunat dușman al său, Théveneau de Morande, redactorul temutului *Courrier de l'Europe*, în care nu a încetat să-l urmărească de-a lungul a doi ani (1786—1787) cu denaturările și calomniile. Morande și bihebdomadarul lui au creat în mare parte curentul general de opinie defavorabil lui Cagliostro.

La Strasbourg se stabilește pentru mai mult timp începînd cu anul 1780. Este cea mai fericită dintre perioadele peregrinării sale europene. Acum documentele (memorii, scrisori articole) se înmulțesc considerabil. Cazurile vindecărilor nu pot fi numărate, sînt cu sutele și cu miile, s-ar păstrat însă atent consemnate cazurile unor persoane de rang. Printre ele, cavalerul de Langlois, baroana de Dietrich, prințul de Soubise. Cu ocazia acestui din urmă tratament, Cagliostro vine în contact cu un membru important al marii familii, prințul-cardinal Louis de Rohan sub a cărui înaltă protecție va intra de acum încolo. Legătura aceasta îi va fi însă nefastă cîțiva ani mai tîrziu. Tot acum cîștigă admirația recunoscătoare și fidelitatea nestrămutată a unui bancher din Bâle, Sarrasin, a cărui soție a fost salvată prin tratamentul pe care i l-a prescris.

Înainte de a trece mai departe, vom consemna, cu titlu de exemplu, dintre numeroasele posibile, cazul lui M. Le Monnier, secretar al marchizului de la Salle (locotenent general și vice-comandant al provinciei Alsa-

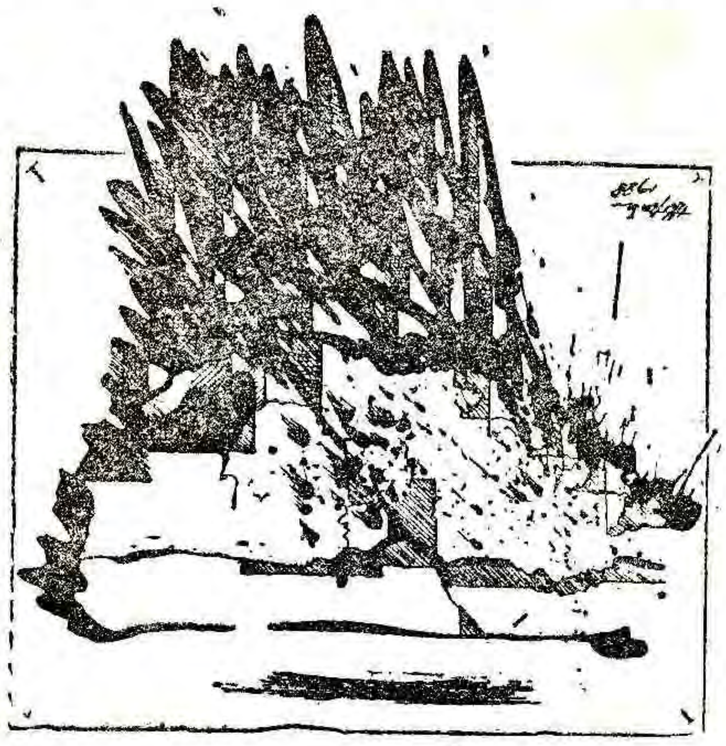

cia), vindecat „spre stupoarea tuturor", cum se exprimă un contemporan în *Journal de Paris* (7 martie, 1781) (apud Constantin Photiades, *Les vies du comte de Cagliostro*, p. 193—194, biograf altminteri aspru, de fapt prudent, însă obligat în repetate rînduri să-și mărturisească perplexitatea în fața faptelor). M. Le Monnier, a cărui cangrenă avansa rapid de la piciorul bolnav, era deja condamnat de medici, care se așteptau să-l vadă sucombînd într-o zidouă. Chemat ca mai totdeauna în ultimul moment și numai după ce medicina ordinară își declina puterea, Cagliostro i-a administrat cîteva picături dintr-o licoare necunoscută. Bolnavul a început să transpire abundent, apoi i s-a dat să bea lapte de capră (!?) hrănită special. Treptat, mai întîi capul, apoi corpul și în cele din urmă și piciorul s-au dezumflat, paralizia și inflamația cadaverică s-au retras și rănile s-au cicatrizat. Între toate fazele bolii, mai interesantă mi se pare acea transpirație abundentă, reacție invariabilă în urma înghițirii misterioaselor picături ; ea amintește oarecum de procesul de regenerare fizică și morală pe care Cagliostro îl promite ultimilor inițiați — o alchimie umană : individul trece printr-o moarte și o resurecție integrală în timpul unei claustrări totale și a unui tratament complex.

În 1784 îl găsim la Lyon, unde își formează numeroși adepți. Aici el deschide loja masonică de rit egiptean, iar inițierile sînt pur spirituale. Un manuscris rămas mult timp inedit, aflat în biblioteca dr. Papus, specialist de prim rang de la începutul secolului nostru în istoria doctrinelor esoterice, ne informează asupra doctrinei și asupra ritualului masonic de acest tip. Despre cuprinsul manuscrisului (*Ritualul Mas... egiptene)*, scriere de bază a lojei-mamă din Lyon („La Sagesse Triomphante") aflăm mai multe, în lipsa textului original, din Dr. Marc Haven, *Le Maître inconnu. Cagliostro*, pp. 129—183.

Dar încă înainte de a fonda el însuși „atelierul" lionez, Cagliostro era deja membru al mai multor loji europene (englezești, belgiene, germane, italiene...). Scopurile acestora nu erau, pare-se, doar filantropice și putem presupune, precum un Pouget de Saint-André (*Les Auteurs cachés de la Révolution française. D'après des documents inédits*, Paris, Librairie Académique, Perrin & Cie Libraires-éditeurs, 1923, cap. II mai cu seamă), că francmasoneria a contribuit într-o oarecare măsură la pregătirea Revoluției. În ce fel și dacă era implicat chiar Cagliostro în această activitate subversivă nu se poate preciza cu absolută certitudine. Louis Blanc (*La Révolution Française*, tomul II, capitolul 2) afirmă, de pildă, că banii pe care personajul nostru îi împarte în dreapta și-n stînga proveneau din surse masonice destinați fiind propagandei. (Trebuie, poate, să facem cunoscut un amănunt preluat din documentele de epocă — cum ar fi rapoartele poliției franceze — ; înaintea Revoluției de la 1789 s-au împărțit populației pariziene mari sume de bani de proveniență engleză, după cum se crede, pentru agitarea spiritelor și cîștigarea populației de anumită condiție.) „Să ne închipuim șapte sute de ateliere (de fapt, numărul lojilor franceze era doar cu ceva mai mic în preajma Revoluției — nota mea, V.P.), dispersate pe pămîntul Franței, în care oamenii cei mai îndrăzneți, cei mai iluștri ai timpului repetau zi de zi lecții despre libertate, egalitate, fraternitate, despre toleranța religioasă, într-o vreme cînd regimul era o monarhie absolută, cînd statul era împărțit în clase bine delimitate, cînd prejudecățile în legătură cu originea începeau să fie mai puțin rigide în obiceiuri, chiar dacă erau consacrate prin lege, cînd inegalitatea condițiilor, a funcțiilor, făcea parte din pactul social, cînd fanatismul preoților dispunea de armele puterii seculare, și vom înțelege în ce măsură francmasoneria, rămînînd numai la teorii, a putut să ajute mișcării ce se pregătea, marelui cutremur, ale cărui unde se percepeau deja." (Kaufmann și Cherpin, *Histoire de la Franc-Maçonnerie*, Lyon, 1851, p. 280).

În orice caz, succesul maestrului la Lyon, pe toate planurile, este enorm. Și totuși, ceva îl face să părăsească orașul : la Paris se joacă acum, în 1785, o partidă cu mizã mare, conventul ritului *Philalethes*, unde nu pare să fie invitat. Și era atîta lume bună! Cu aceasta, începe o nouă și complicată poveste.

Vasile Popovici

FRANZ LIEBHARD

Utopie timișoreană

Nostalgia viitorului era dintotdeauna principala forță motrice care stimula omul să facă pași cutezători pe tărîmul viitorului, pe un teritoriu cu condiții de viață visate și net deosebite de cele existente. Cu cît această forță lăuntrică era amplificată de o nemulțumire accentuat socială, cu atît mai îndrăzneață, mai combativă era imaginea care se desprindea din visurile despre o viață mai bună. În toate literaturile întîlnim asemenea utopii și unele au rămas pînă azi neatinse de dinții lui Cronos fiind și azi lecturi pline de viață, documente care peste veacuri și-au păstrat o deosebită capacitate de a fascina.

Noi timișorenii — și o putem spune cu satisfacție — avem și noi o utopie, o proprie utopie. Ea se numește „Timișoara în anul 2069" și a apărut în „Temesvarer Zeitung" începînd cu nr. 162 din anul 1869. Autorul folosește pseudonimul Dioscorides, numele renumitului medic grec antic, care a trăit în secolul I e.n. Utopia noastră se limitează la orașul Timișoara, dar prezintă date tehnice și idei care depășesc cu mult granițele restrînse și care n-ar putea fi înțelese dacă nu am porni de la premisa despre existența unei intense participări la dezvoltarea generală cu largă deschidere spre lumea cea mare. Atmosfera în care s-au născut și s-au dezvoltat aceste visuri despre viitor este determinată de o îngrădire sufocantă care a înăbușit orice impuls vital al colectivității urbane strangulată de o triplă centură de fortificații. Utopia presupune un oraș liber, deschis. Povestirea redă stări de fapte existente deja în primul secol al mileniului III, mai exact din anul 2069.

Compatrioților săi chinuiți de frigul cumplit al iernii climei continentale și de arșița verii subtropicale, autorul le face o bucurie cu invenția unei garnituri stradale sub formă de sită, din ale cărei orificii iarna iese aer ușor încălzit iar vara aer răcorit cu ajutorul gheții artificiale. Stabilitatea temperaturii constante este garantată de un imens acoperiș de sticlă, care se întinde peste întregul oraș, asemănător cu cel al stadionului olimpic din München. De asemenea este lăudată încălzirea cu aer cald, care alungă sobele din case și scapă oamenii de caznele unei încălziri cu cărbuni — fum, cenușă și altele. A dispărut și tramvaiul tras de cai care la timpul său a fost salutat cu mult entuziasm de timișoreni, dar care pînă la urmă le-a pricinuit nespus de multe necazuri și dezamăgiri. Transportul persoanelor se face prin intermediul unor vehicule automate, negre, tubulare. Lămpile de gaz, oricum destul de rare pe atunci și pe care nu puteai conta, au fost înlocuite demult cu imense lămpi solare fixate la distanțe anumite deasupra acoperișului de sticlă.

Nici pictura nu a rămas neatinsă de noua stare a lucrurilor și în locul penelului se folosește „camera obscura", cu care se realizează tablouri numite „heliocromii", care arată „culorile naturale ale obiectelor pe care însuși soarele le-a pictat". Și opera este stăpînită de mecanică. Se povestește, că timișorenii ar fi vrut să audieze o nouă stea de operă din Paris, o artistă care punea în umbră toți cîntăreții de pînă atunci. Ea a consimțit și iubitorilor de operă le-a sosit o fișie de hîrtie neagră care cu ajutorul unui aparat în formă de cutie permitea audierea. Cineva observa : „Trebuie să te minunezi, cînd VEZI acest sunet !"

Făcînd abstracție de minunatele cheiuri de-a-lungul rîului Bega, de palatele mărețe (se spune că Timișoara ar fi avut 1 500 000 locuitori) și de alte realizări uluitoare ca de exemplu faptul că nu mai era nevoie să te lupți în hoteluri cu „microfauna", remarcăm fenomene care dovedesc cît de strîns legat este orașul de lumea cea mare. Este vorba mai ales de apariția unei „limbi a călătorilor", care înlesnește o mai bună înțelegere între oameni de diferite naționalități și care se află pe punctul de a deveni o limbă universală. Viața se desfășoară sub semnul înțelegerii și al păcii, iar un război între state este aproape o imposibilitate. Această situație a fost generată de falimentul general al statelor la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Cheltuielile de înarmare ar fi înghițit toate avuțiile naționale. O agravare în continuare a situației a rezultat din invenția unei noi arme ofensive. Ultimul război (privit retrospectiv din 2069) cu ravagiile sale teribile în ceea ce privește pierderile de bunuri materiale și de vieți omenești, ar fi trezit lumea întreagă la realitate, făcînd-o să înțeleagă, că în război chiar și învingătorii sînt înfrînți. Egoismul statelor este înlocuit de „un principiu mai frumos, mai nobil — acele al umanității".

De timpul, pe care un strămoș de al nostru l-a proiectat cu tot ce își dorește mintea și inima omenească, cu tot ce este bun și uman, ne desparte actualmente aproximativ un secol. Dacă atunci vor exista străzi încălzite și o limbă universală a călătorilor și mai ales 1 500 000 locuitori, rămîne de văzut. Dar mai presus de orice îndoială este împlinirea acelor cuvinte profetice, cu care necunoscutul autor al utopiei timișorene își încheie viziunea despre viitor : „Principiul umanității este izvorul care cu mii de verigi îmbrățișează oamenii, îi face frați, membri participanți ai unei mari și puternice familii".

Ca acest credo al utopistului timișorean să nu rămînă doar o himeră, ci să devină realitate, luptă în zilele noastre toți oamenii de bună credință din întreaga lume.

Traducerea : **Marie-Luise Götz**

1972 în „Neue Banater Zeitung", republicat în volumul **„Banater Mosaik"**, pag. 340—342.

Vîrstele anticipației timișorene

Un "Fanzin" al anului 1869

O zi de duminică, cu multă zăpușeală, cu o temperatură de 32 °R, o încăpere răcoroasă și o canapea confortabilă în care să-și odihnească trupul și să-și lase sufletul să viseze, acestea au fost condițiile în care un autor anonim timișorean a creat — la 11 iulie 1869 — o primă proză de anticipație cunoscută.

Reveria sa a fost publicată într-unul dintre cele mai cunoscute și apreciate ziare timișorene „Temeswarer Zeitung" în cuprinsul a cinci numere din vara aceluiași an : 162 din 18 iulie, 164 din 21 iulie, 165 din 22 iulie, 168 din 25 iulie și 180 din 8 august. Titlul generic al povestirii, „Timișoara în anul 2069", a apărut fără nici o semnătură, fapt care împiedică momentan atribuirea. Autorul trebuie căutat însă cu precădere în redacția ziarului sau în lista colaboratorilor săi.

Toropit de căldura caniculară a verii necunoscutul autor își lasă gîndurile să plutească alene, visînd cînd

la trecutul orașului cînd la prezentul lui (anul 1869) și, spre sfîrșit, alunecă pe nesimțite în viitor: „M-am cufundat într-un vis, în care stimulii senzoriali externi dispar și spiritul manifestă o extraordinară mobilitate și energie, ce se concretizează în niște imagini vii, colorate, care se succed în fața ochiului intern".

Visul îl poartă într-o piață vastă a unui oraș, piață în care se află un turn si pe el o inscriptie „anno 2069, 11 iulie". Deruta îi este observată de către o femeie îmbrăcată fantezist (pentru ochiul lui de om al secolului al XIX-lea NN) care se oferă să-i fie ghid prin marele oraș. Numele acestei femei este „Fantezia" și doreste să-i arate cîteva lucruri deosebite din Timisoara. La întrebarea dacă actualul oraș este tot una cu vechea Timisoară, Fantezia răspunde că orașul anului 2069 are o suprafață de 6 mile (1 milă = 1 848 m) si o populatie de un milion și jumătate de locuitori.

De la aceste informatii generale începe călătoria prin oraș. Prima întrebare a vizitatorului, privitoare la răcoarea din oraș, aduce după sine si prima explicatie. Temperatura aerului din localitate este reglată de către „Societatea pentru distribuirea aerului răcit" care vara oferă locuitorilor aer rece trecut printre blocuri de gheață si iarna aer încălzit. Distribuirea se face prin plăci găurite încastrate în pavajul străzilor iar ventilatia prin grilajele practicate în acoperișul de sticlă al străzilor. Există un corp de inspectori ai bunei funcționări a instalațiilor, inspectori ce se achită constiincios de obligațiile lor, ceea ce face ca temperatura să fie constantă în tot timpul anului.

O nouă întrebare naște un nou răspuns: încălzirea camerelor. Un scurt expozeu al Fanteziei asupra insuficientei rezervelor de cărbune și a ineficientei gazului de iluminat, a dus la apariția unor aparate electromagnetice nici ele eficiente, așa încît în anul 2069 încălzirea se realiza prin înmagazinarea unor forțe motrice noi a căror sursă este practic inepuizabilă (apele curgătoare, aerul, vîntul). Există fabrici de energie unde înmagazinează în cilindri această energie nouă. Asemenea fabrici există și la marginea Timișorii și aprovizionează întreaga regiune. Aceste recipiente cu energie sînt plasate în locuințe, în fabrici, în clădirile publice și sînt folosite pentru prestarea diverselor munci.

Din explicație în explicație cei doi interlocutori ajung într-o piață foarte mare, numită „Piața Primăriei" după superba clădire cu turng din centrul ei. În această piață converg mai multe șosele mari „asemănătoare cu fluviile ce se revarsă în mare". Iată descrierea circulației din piață: „Învălmășeala produsă de oamenii care alergau în toate părțile, de vehicole mari și mici care se deplasau foarte repede, fără a se ciocni de loc, toate acestea dădeau o imagine tulburătoare — natural numai ochiului flindcă nu se auzea nici un zgomot, nici o huruială a vechicolelor, absolut nici un zgomot, cum ar fi de așteptat la întîlnirea și mișcarea a mii de oameni. Am aruncat o privire pe pămînt și — ceea ce am bănuit circulînd cu multă ușurință pe străzi, am găsit confirmat — nu am văzut pietre de pavaj. Noi umblam pe o masă semiîntunecată, asemănătoare cu cauciucul, care nu prezenta nici ridicături și nici adînciturl, ci era netedă ca oglinda, strîns unită cu pămîntul, care nu cedează fiind aproape imobilă".

O remarcă privitoare la numele străzii pe care se aflau atrage un zîmbet al însoțitoarei și nelipsita explicație. Străzile nu au denumiri ci sînt numerotate, ex. strada 214 a intersecției K a cartierului M. Doar pietele au nume și acestea sînt date după monumentele existente sau după clădirile publice. De exemplu o piață ce se deschide din cea a primăriei este „Piața bibliotecii cartierului M".

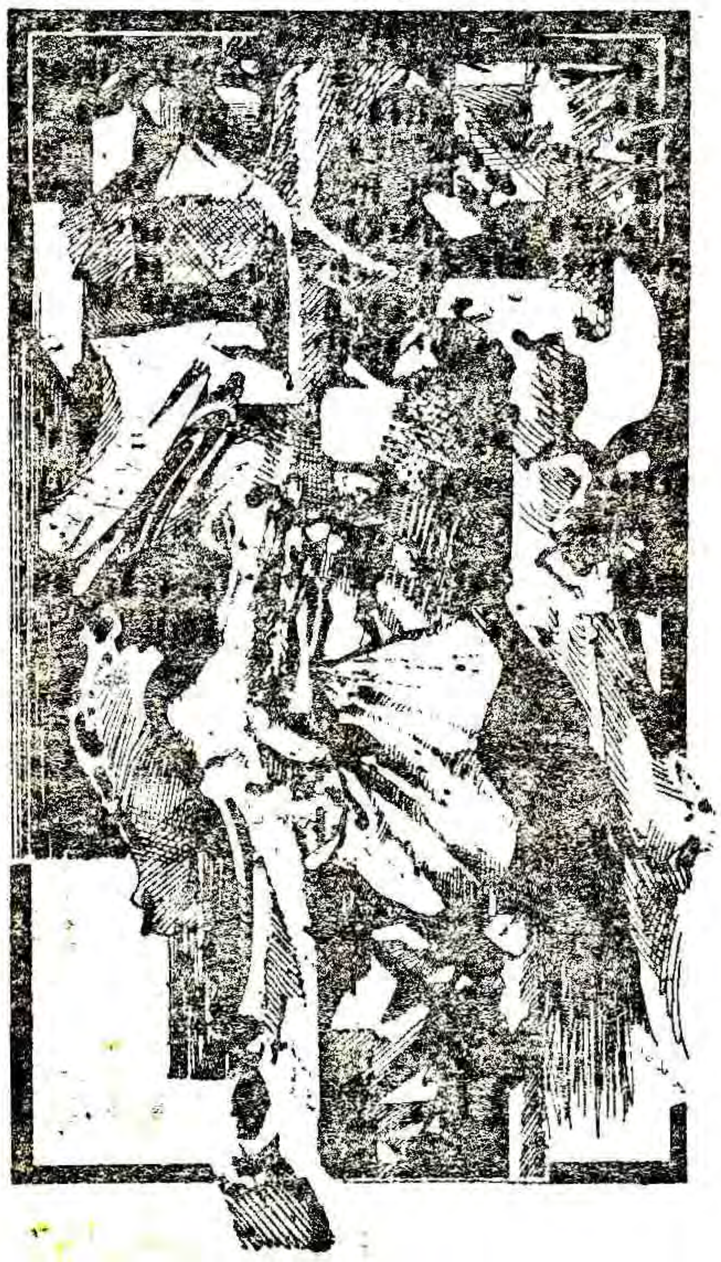

În preajmă se află și expoziția de „heliocromie" pe care cei doi o vizitează în continuare. Era în fapt o expoziție de fotografii color, despre care o prietenă a Fanteziei, numită Realia afirmă că „însăși soarele le pictează". Există două categorii de artiști: cei mediocri care nu se pot ridica deasupra realității și se mulțumesc să o redea și să folosească „camera obscură" (aparatul de fotografiat NN) pentru a o reda și artiștii geniali care se ridică deasupra realității și o idealizează, creînd astfel opere durabile.

„Cînd am ieșit în stradă, se părea să fie încă zi. Mă uitam după o lampă cu gaz sau cu ceva flacără asemănătoare care să lumineze atît de puternic, dar nu am văzut nimic. În sfîrșit mă uitai în sus și am observat o lumină orbitoare deasupra caselor, un fel de soare care lumina în toate direcțiile". Si alți „sori" se arătau în depărtare. Fantezia îi confirmă iluminarea orașului cu magneziu, cu lumină electrică sau cu alte noi surse de energie. Prin intermediul unor instalatii cu oglinzi si cu lentile lumina furnizată de aceste surse se concentrează asupra străzilor. Doar în cartierele mărginașe, unde casele nu sînt atît de apropiate, se mai folosește gazul de iluminat.

Stabilindu-si o nouă întîlnire cu Fantezia pentru a doua zi, călătorul veacului al XIX-lea sare într-o mașină dintre cele ce opreau la colturile străzilor si-i ordonă să-l ducă într-un hotel spre a-si petrece noaptea. Numele acestui hotel, o clădire cu patru etaje, impunătoare, era „La operă". În hol admiră un grup de fresce ce reprezintă muzele. Află că în sala festivă se desfășoară un concert si intră să-l audieze. Aude o voce omenească cu sonorități încîntătoare dar nu vede nici un cîntăreț și nici un instrumentist.

În mijlocul încăperii se afla o masă și pe ea o cutie mică din care ieseau sunetele cristaline ale unei voci omenești, iar de jur împrejur un numeros public care asculta în tăcere. Răspunsul la inerenta întrebare denumește această cutie „telefon". Oaspetele mărturisește că cunoaste existența unui telefon descoperit prin 1861 si care transmite sunetele la distantă. Dar „telefonul" anului 2069 reproducea vocea unei cîntărete de excepție care făcea vîlvă în Parisul acelui an. Si fiindcă cererile publicului timisorean erau deosebit de insistente, directorii operelor si sălilor de concerte din oraș i-au telegrafiat cîntăreței, aceasta a acceptat să se producă pentru Timisoara prin intermediul „telefonului". Un „fonoautograf" (înregistrator de voce) plasat lîngă „telefon" a înregistrat pe benzi înguste de hîrtie amplitudinea vocii și a doua zi ele vor fi publicate în revista muzicală „Panharmonia" din Timișoara pentru ca fiecare locuitor să-și dea singur seama de întinderea timbrului vocal.

A doua zi dimineața, după o noapte liniștită, necunoscutul și Fantezia se întîlnesc și-și continuă plimbarea. Uimit de absența militarilor de pe străzile orașului oaspetele întreabă și află un răspuns uimitor. Nu mai există soldați, nu mai există războaie. „Oamenii au ajuns în sfîrșit la concluzia că războiul îi dezonorează în timp ce ei se omoară într-o furie oarbă, în loc să trăiască în înțelegere și dragoste frățească

pe acest pămînt". Falimentul politicii de război s-a dovedit încă la sfîrșitul secolului al XIX-lea — îi explică Fantezia — dar mai ales cu prilejul ultimului război purtat prin 1969 între marile puteri Anglia, Franța, Rusia și America, război în care acestea s-au nimicit reciproc. În acest context afirmă timișoreanca anului 2069: „Circuitul populatiei a crescut în proporții, datorită căderii barierelor de spațiu si timp, iar asa numita antipatie națională a dispărut pe parcurs, există doar interese comune". „Popoarele nu mai stau față-n față ci se întrepătrund si sînt legate cu mii de fire... Principiul umanității este lantul care înconjoară cu mii de verigi oamenii, îi face frați".

Și tot discutînd cei doi ajung în fața unei porti cu grilaj de aluminiu si cu inscriptia „Biblioteca Orășenească". „Printre gratii am observat un mare spatiu liber, cu alei si straturi de flori în cele mai vii culori si printre ele, lucrările exceptionale ale unor sculptori, statui singulare sau de grup într-o alcătuire plină de gust. Noi am păsit prin poartă, am străbătut aleile si am ajuns în partea cealaltă a locului, la o clădire imensă formată dintr-o serie de clădiri mai mici, care amintea mai degrabă de o mică localitate decît de locul de păstrare a cărtilor". Acum începe dilema: cărui sector să i se consacre, cît timp să-i aloce, întrucît Fantezia îi răspunde că pentru vizitarea întregii biblioteci — cît mai fugar — le-ar fi necesare cîteva săptămîni. Străbătînd clădirea pentru a ajunge la sectorul rezervat istoriei cei doi văd: „Un mare număr de angajați se făceau utili prin îndrumarea numărului mare de cititori, pe cînd alții erau ocupați cu întocmirea unor registre sau erau ocupați cu excerptarea unor date pentru oamenii de stiință. Pe unul dintre angajați l-am văzut preocupîndu-se să lipească cu mare grijă filele unei cărti, care aproape că se destrămase, pe file de colodiu astfel ca fila lipită să fie totuși citibilă". Cartea respectivă fusese tipărită chiar la Timișoara în anul 1868 dar din cauza tipăririi sale pe hîrtie înălbită cu clor — îi spune Fantezia — s-a deteriorat și trebuie să fie restaurată.

La ieșirea din această bibliotecă Fantezia îi propune o călătorie prin aer pentru cunoașterea orașului și spre sfîrșit o călătorie prin Europa datorită „Societății generale de aeronautică". Clădirea acesteia „se afla în zona cea mai dens populată a orașului și se deosebea de celelalte printr-un acoperiș plat; pe el se afla ceva, care avea multă asemănare cu un vas — acoperișul de sticlă al străzii nu-mi permitea să-i deslușesc clar contururile". Intrați în clădire cei doi sînt cîntăriți întrucît prețul biletelor este în funcție de greutatea corporală. Prin sala de așteptare urcă spre aeronavă, construită din materiale ușoare ca aluminiul. Pasagerii conversează între ei într-o limbă necunoscută, limbă pe care Fantazia o numește „limba călătorilor" o limbă universal folosită de cei ce călătoresc. „În secolul nostru o mare parte a oamenilor își petrec majoritatea timpului în călătorii și o amestecare a națiunilor și a popoarelor are loc în permanentă; de aceea era necesar ca să se dezvolte spontan o limbă care să usureze mult circulația. Limbaiul călătorilor este încă în faza de dezvoltare, dar peste cîteva secole va fi probabil „limbaiul lumii".

Privind prin telescoapele aeronavei călătorul în timp observă: „Sub mine se întindea imensul oraș; o multime de clădiri se întindeau în toate directiile, ape și grădini se desluseau foarte luminos și clar pe fundalul albastru, nici o urmă de fum nu era vizibilă". Și în succesiunea rapidă a imaginilor din Timișoara anului 2069 nava primește o zguduitură puternică si călătorul nostru se trezește: „în fotoliul meu în binecunoscuta cameră a binecunoscutei mele case din orașul Timișoara în anul 1869".

Povestirea nu își relevă calități deosebite sub raport stilistic dar compensează aceste minusuri prin calitatea anticipației. Deși din unele descrieri se confirmă faptul că necunoscutul autor posedă cunostințe tehnice peste media concetățenilor, totusi el este obligat să lase unele anticipatii fără denumire. Faptul este o urmare a unei retineri de o parte dar elementul principal îl constituie lipsa de fantezie. Un tip tehnic, ordonat în gîndire chiar atunci cînd fantazează, nu-și poate permite să avanseze nume pentru anumite descoperiri tehnice — pe care le anticipează — dar despre care nu știe cum vor fi numite de către urmași. Așa încît se limitează la a da denumiri doar unor fapte, masini, locuri care îi sînt cît de cît familiare.

Punctele anticipate de către autorul anonim al povestirii se limitează la: înlocuirea luminii gazului cu lumina artificială produsă de surse neconvenționale și difuzată prin mijloace optice; încălzirea centralizată a orașului iarna și răcorirea lui în timpul verii printr-un sistem de aer cald-aer rece distribuit prin conducte subterane; înlocuirea caldarîmului cu un material pe care astăzi îl numim asfalt; existența unor noi surse de energie neconvențională — pe care preferă să nu le numească exact — stocate în cilindri și produse în fabrici speciale: existența aeronauticii și a avioanelor în fapt, ca mijloc rapid de călătorie.

Unul dintre cele mai semnificative gînduri de anticipație îl reprezintă dispariția războaielor (încă în cursul secolului XX) și existența unui înalt umanism, construirea unei lumi pentru oameni și cu oamenii. Anticipația sa privitoare la situația politico-militară de la sfîrșitul secolului al XIX-lea este corectă în esență (au dovedit-o faptele), iar cea privitoare la războiul din 1969 — ultimul război din istoria omenirii — anticipează după opinia noastră cel de-al doilea război mondial, desfășurat ceva mai repede este adevărat. Și, dacă oamenii politici ai lumii acestor decenii vor înțelege deziderațul celor șase miliarde de locuitori ai Terrei, s-ar putea ca și această anticipație a anului 1869, dispariția războiului, să fie corectă.

Privitor la înfățișarea orașului Timișoara în anul 2069, concetățeanul nostru de acum mai bine de un veac oferă cîteva sugestii interesante. Unele dintre ele sînt deja realizate în cursul acestor decenii, altele își vor afla realizarea. Dar multe dintre anticipații sînt deja depășite, gîndindu-ne în primul rînd la unele detalii tehnice privitoare la încălzirea centralizată a orașului, la aviație, la structura urbană etc. Nu putem decît să ne bucurăm că la confruntarea dintre 1869 și 1989 deci la 120 ani și nu la 200, Timișoara a realizat, a depășit chiar unele dintre previziunile vizionarului său. Dacă ambițiile viziunii sale ar fi fost mai mari, posibilitățile de a afla alte și alte elemente de anticipație despre Timișoara ar fi crescut considerabil.

Ne aflăm totuși azi în fața unui concetățean de-al nostru de acum 120 ani, capabil să analizeze orașul său și să-i prevadă posibilitățile de dezvoltare, ba mai mult să încerce și o sumară schițare a dezvoltării omenirii în perioada aleasă pentru anticipație: anul 2069. Să-i mulțumim pentru fereastra deschisă spre un viitor pe care azi îl trăim.

Ioan Hațegan,
Draga Constantinovici

Fantasticul praghez

Un cercetător avizat al literaturii cehe ar izbuti, cu siguranță, o situare exactă a prozei lui Jan Weiss (1892—1972) în peisajul a ceea ce a fost deja numit „fantasticul praghez". Ar putea fi chiar realizat un studiu comparativ al prozelor lui Capek, Meyrink, Werfel, Strobl, Max Brod și — de ce nu — Franz Kafka (acesta din urmă însă, de o unicitate absolută; autori, așadar, de limbă cehă și germană, legați prin origini, prin fascinația Pragăi, prin atașamentul nuan-

ţat faţă de estetica expresionismului, prin propensiunea constantă spre diversele zone ale fantasticului. Ne-am putea întreba, în aceeaşi ordine de idei (fără să reuşim a da aici un răspuns coerent) ce anume complex de factori (estetici, ideologici, politici) a generat „explozia fantasticului", în toată ampla sa gamă, de la utopia feerică, la viziunea apocaliptică, de la absurd la grotesc şi miraculos, după începutul veacului XX, mai exact, în primele sale trei decenii, în jurul anilor '20. Ce spaime, ce presimţiri ale unui sfîrşit de lume, chiar în momentul cînd secolul cel nou părea că se consolidează, după un război, înaintea unui alt război ?

Oricum, parte din prozele lui Jan Weiss (traduse recent în româneşte prin strădania Hellianei Ianculescu, într-un volum antologic, *Campionul vîrstei*, Editura Univers, colecţia „Globus"), *acelei* perioade îi aparţin, mai mult ca sigur. Chiar dacă nu au fost redactate neapărat atunci (deşi, din sumara notă bibliografică de pe coperta cărţii aflăm, de pildă, că volumul *Oglinda cu reflexie întîrziată* datează din 1927), cu cîteva evidente excepţii aparţinînd anilor noştri (*Un cîine celebru, Campionul vîrstei, O stea pe cerul Africii*), restul povestirilor din volum sînt tributare, prin tot ce au mai bun, fantasticului din anii '20—'30, racordat prioritar şcolii expresioniste.

Dincolo de toate aceste aproximări cronologice, fapte ce ţin mai mult de istoria literară a unui spaţiu geografic şi a unui gen anume (teritoriu pe a cărui suprafaţă alunecăm destul de nesigur), se impune, în cele din urmă, o analiză frontală a textelor reunite în volum. O lectură aplicată poate distinge cîteva tipuri — tot atîtea modele de elaborare a fantasticului.

Întîi, textele „vizionare" : utopiile sau viziunile apocaliptice, în care e conţinut prin cîte un element (destul de discret, de altfel), sensul prospectiv, aluzia science fiction. În mai toate cazurile însă (cu excepţia prozelor *Laşul cel temerar, Campionul vîrstei, Oglinda cu reflexie întîrziată*, unde apare *concret* şi elementul *science* încorporat acelui *fiction*, printr-un detaliu tehnic), fantasticul — în tot amplul său registru de nuanţe — e rezultatul unei perturbări mentale a personajelor, al unei dereglări în ordinea percepţiei şi reprezentării lumii.

Laşul cel temerar (cel mai S.F. dintre texte) ar părea că se înrudeşte, măcar tematic, cu prozele spaţiilor recluzionare de suferinţă şi purificare, atît doar că detaliul tehnic S.F. răstoarnă aproape semnificaţia parabolică prin care aceste proze se învecinează : „Sanatoriul de boli pulmonare al doctorului Prellogg se găseşte la o înălţime medie de cinci mii de metri deasupra nivelului mării în adevăratul înţeles al cuvîntului. Are forma unui disc perfect din aluminiu şi sticlă, un diametru de patru kilometri şi este suspendat cu ajutorul unor cabluri de oţel de două dirijabile. Această placă agăţată în spaţiu între cer şi mare forma un fel de insulă rotundă pe care fusese construit oraşul de sticlă al tuberculoşilor" (p. 138). Paradisul suferinzilor, o utopie finanţată de miliardarul Evan Storp, tatăl firavei ftizice Liza se organizează acolo sus după inefabilele legi ale vieţii „de dincolo" (de lumea terestră). El va fi spulberat la propriu de gestul nebunesc al logodnicului Lizei, care nu poate urca „sus" din cauza acrofobiei. Complet anesteziat, el va fi transportat totuşi pe insulă spre a-şi peţi aleasa, dar, odată trezit, va înnebuni la propriu, ciuruind cu pistolul dirijabilul susţinător al fabuloasei construcţii, aneantizînd-o în adîncul mării.

Campionul vîrstei, paraboia S.F. care dă titlul volumului se impune nu atît prin reuşita artistică (fiind chiar, alături de *O stea pe cerul Africii*, între cele mai contrafăcute), cît printr-un mesaj de un umanism generos. Bătrînul Matouš a atins respectabila vîrstă de 199 de ani. Are peste 200 de urmaşi — exploratori ai cosmosului şi ai subteranelor, poeţi, medici, sportivi, regizori. E obosit de atîta viaţă şi amintire, de atîtia descendenţi, de atîta performanţă a ştiinţei şi tehnicii, care vor, toate, toţi, să-l menţină viu încă un an. Dar lui îi e un somn („de moarte", am spune). Se simte prea bătrîn şi istovit pentru a mai dori să trăiască acel unic an. Nimeni şi nimic nu-l poate sustrage firescului, omenescului sfîrşit.

Mai împlinite artistic sînt însă prozele fantastice (fără intervenţia acelui element de „ştiinţific", pe care Jan Weiss nu-l poate încorpora întotdeauna organic). *Apostolul* şi *Regimentul nebunilor* par piese extrase dintr-unul şi acelaşi dosar al primului război mondial. Situaţii-limită ale istoriei, ale individului, pierzîndu-şi — istorie şi individ, deopotrivă — sensul, rostul : înnebunind. O figură simbolică, prizonierul atins de febra tifosului ; el delirează un text aproape poetic : e apostolul, clovnul, nebunul, profetul care vine din stele îndepărtate, Olaia, Aliovali, aducînd mesaje stranii. Sau un întreg regiment de nebuni, creaţie diabolică a doctorului Percussi, spre finele războiului. O invenţie inumană, care se va răzvrăti sălbatic împotriva creatorului său, într-un scenariu demn de cele mai bune montări expresioniste.

Tot experienţei-limită a războiului — de această dată, cel de-al doilea — îi sînt tributare şi plonjările în fantastic prin ab-normalitate din *Un cîine celebru*, şi *Omul cu pene*. Experienţe nu mai puţin atroce (mai ales cea din prima povestire).

Dar zona de reuşită estetică e altundeva. Într-un spaţiu şi timp abstrase parcă din timp şi spaţiu. Exact la graniţa în care fastasticul să se poată manifesta liber, neconstrîns de nici un context istoric, de nici o tentaţie a parabolei ideologice. *Un radio, un trandafir, o mînă, La o ferestruică în pod, Oglinda cu reflexie întîrziată* şi mai ales *Fetiţa cu codiţe* — iată prozele care pot înfrunta cu suficientă seninătate exigenţele oricărui tip de lectură. Şi nu mai puţin, ale oricărui tip de lector.

Adriana Babeţi

Ştiinţifico-fantasticul destin al umorului în fandom

Ridendo este doar primul cuvînt din celebra butadă „Ridendo castigat mores !" — „Rîdeţi, dacă mai puteţi !", într-o foarte liberă şi imaginară traducere care nu se-ndepărtează prea mult de la sensul iniţial, pedagogic, al îndreptării moravurilor prin rîs. Avem în vedere, desigur, nu rîsul cotidian epidermic, ci pe cel filial asociat umorului — acest multisecular urmaş al *Ironiei* înţeleasă ca detaşare inteligentă de tot ceea ce agresează bunul simţ şi valorile superioare ale condiţiei umane. Uneori, însă, chiar ca mamă legitimă a umorului, Ironia decade în haz ieftin, în anecdotică măruntă, în glumă, în zeflemea, în poantă sau chiar în... băşcălie... Tristă decădere a Logosului ! Ca să nu mai vorbim de foarte frecventul banc buruienos de sorginte peiorativ bulevardieră elaborat în registrul minor al jargonului din recuzita mahalalelor — definitiv dispărute sub aspect arhitectonic, dar încă supravieţuind saprofit (prin urmare, cu

false acte de identitate!) pe organismul noii noastre mentalităţi.

Dar, în fond, ce este umorul? Ce legătură „serioasă" are el cu condiţia noastră cotidiană sau cu S.F.-ul ca să merite „atîta" atenţie într-un fandom? Nu cumva îndelungatul său „concubinaj" cu literatura se cuvine a fi — în sfîrşit! — denunţat? Ori, cumva, încearcă să-şi aroge titlul de... sponsor ocult al... fantasticului?

Fără a intra în polemici de îndoielnică utilitate cu nenumăraţii autori ai... cîtorva definiţii (parţial acceptabile, dar integral (!) şi reciproc plagiate) vă propun cîteva consideraţii încercînd să răspund (şi) la ceea ce pare, poate, retoric în formulările anterioare.

Umorul, termen generic cu o-ncărcătură semantică tot atît de aproximativă şi de echivocă precum Atlantida, implică, inevitabil, iniţiative individuale fără, însă, a se putea explica prin ele. Fiindcă umoristul — presupusul său mandatar — este prea adesea confundat cu nevinovatul colportor de glume ce particularizează diverse persoane, epoci şi mentalităţi, iar uneori cu insul gasteropodic ce-şi foloseşte, ostentativ, avuţia (uneori pedestră) a intelectului nevoiaş pentru a se căţăra pe vreo insignifiantă ridicătură din vîlceaua anonimatului ambiţionînd ca de acolo să privească lumea cu detaşare şi ...neînsemnata lui superioritate...

Umoristul (în măsura în care-şi merită acest nume), ca lucrător anonim şi meseriaş al celei mai productive iluzii — asanarea întregii lumi de defecte — nu are şi nici nu trebuie să aibă certitudini. Datoria lui e să observe numai, să propună un diagnostic prin „punerea în chestiune" a tuturor problemelor asupra cărora referă. De aceea el se confirmă sau se descalifică în măsura în care reuşeşte (ori nu!) să-l provoace pe partener la *reflexie personală*. Dar tot în aceeaşi măsură îşi onorează şi mandatul pedagogic „prin procură, prin sugestie şi autoflagelare ironică" (Valentin Silvestru). Dar, pentru că în perimetrul obişnuinţei, eclipsat de norul banalităţii, omul mai apare, uneori, abreviat, imagine în degrade a idealului clasic spre care au tins, asimptotic, generaţiile, nu este lipsit de importanţă să amintim că românul s-a plasat statornic acolo unde tristeţea şi bucuria se contopesc generînd atît de familiara atitudine cunoscută sub numele de... „haz de necaz". Fiindcă *Noi* întotdeauna am înţeles că dacă bucuriile şi necazurile le trăim vremelnic, oameni trebuie să rămînem tot timpul. Or, *spre omenia din oameni* se poate ajunge numai debarasîndu-ne de orice prejudecăţi. Ca şi, în egală măsură, demascînd complicitatea prejudecăţii cu viaţa reală prin corectarea, pe cît posibil, a traiectoriilor de patologie comportamentală; unde este cazul. Unde nu, contribuind la asigurarea condiţiilor unei sanogeneze prin *profilaxia intensivă a cuvîntului, această bucată de suflet decupată pe cord deschis şi cu toată sinceritatea.* Avînd în vedere asediile nedeclarate cu care ne agresează ipocrizia şi convenţionalităţile, am putea parafraza teza a 11-a asupra lui Feuerbach: „A fi sincer, înseamnă a transforma lumea; iar sinceritatea nu e un drept, ci o îndatorire a fiecăruia". Am în vedere sinceritatea ca formă de existenţă sui-generis a libertăţii, întrucît numai un om liber are simţul umorului, adică posibilitatea de a se detaşa cartezian, de a-şi privi cu luciditate limitele. „Astfel, dacă tragicul înseamnă revoltă împotriva destinului, împotriva condiţiei umane, o răzvrătire care poate părea grandioasă, însă care e măcinată în adînc de tribulaţii, comicul este tocmai încercarea de a accepta condiţia umană, de a o înţelege şi de a o depăşi" (D. Maziliu). Pe aceste coordonate ne putem explica mai bine atît nevoia de comic ca libertate interioară, dar şi calitatea sa de replică pentru inerentele înfrîngeri trecătoare; întrucît într-o luptă multilaterală cineva, inevitabil, mai şi pierde. Important e ca învingătorii să fie reprezentativi pentru cauză.

În acest sens umorul nu e un drog, un stupefiant semantic destinat a-l ajuta pe individ să evadeze din

realitate, ci e chiar percepţia rezervelor de mai bine ale realităţii însăşi agresată de momente sau fapte inerţiale.

Indiferent că e definit ca „o sare ce trebuie întrebuinţată cu economie" (Pitagora), încorsetarea vieţii în tiparele convenţiilor sociale desuete (H. Bergson), o impostură ce trebuie demascată (T. Vianu), cea mai inofensivă sancţiune aplicată urîţeniilor (M. Ralea), un comic extravagant (Theophile Gautier), umorul rămîne încercarea de a reconstrui viaţa în datele ei fundamentale şi tocmai de aceea apelează la tot ceea ce poate ajuta conştiinţei să-şi recapete unitatea. De această manieră îl salvează pe individ din reţeaua de prejudecăţi (locul comun, stereotipia, lichelismul, obtuzitatea, meschinăria, mimetismul valoric, provizoratul etic, adeziunea conjuncturală, preţiozitatea funcţionărească, potlogăria rafinată de exerciţiul nesancţionat al înşelării bunelor intenţii, improvizaţia morală, vanităţi stupide, idei false etc.) care-ncearcă să-i stranguleze individualitatea şi iniţiativa. Datoria umorului nu e, deci, de a-i schimba ostentativ pe oameni, ci de a-i ajuta să se schimbe singuri. Întrucît, dacă lumea însăşi se schimbă, tendinţa unora de a rămîne aceeaşi şi de a o judeca cu vechile criterii nu poate conduce decît la o *neadecvare funciară* — care este matricea de generescenţă a tuturor ipostazelor de comic: umorul, ironia, ridicolul, calamburul, sardonicul, rizibilul, anecdota, şarja, insinuarea, bufoneria, după cum tot neadecvare se cheamă şi tendinţa unora de a reinventa vechi probleme pentru a demonstra că vechile metode mai sînt, încă (!), valabile, sau de a duce la reanimare ideile false în agonie, fapte care conduc spre zonele prostiei pe care cineva (Geo Dumitrescu) o ierarhiza în: făloasă, sferică, lucioasă, zgomotoasă, agresivă, combatantă, iar Dimitrie Jega o definea: „...un val lucios / Ţesut dintr-o mătase fină / Ce-acoperă un cap frumos / Ca să-l ferească de lumină".

Sub raport psihologic se consideră că incapacitatea de sinteză este caracteristica mărginirii prostului. O maximă valabilă pe toate meridianele spune chiar că prostul cu memorie bună are la dispoziţia lui multe gînduri şi fapte, dar nu ştie să tragă din ele nici o concluzie. Dîndu-şi seama de acest fapt, ipochimenii în chestiune s-au năpustit în hoarde asupra sintezei (ca metodă) mimînd foarte stîngaci toate traiectoriile inteligenţei. Rezultatul: au dobîndit unele ticuri în raportarea la cultură, unele automatisme similare rumegătoarelor — cu deosebirea că aici e vorba de rumegarea unor valori şi principii devenite, în masticaţia lor agnostică, clişee, poncife. De aceea, *prostia modernă* (în sens de actuală) nu mai e reductibilă la lipsa de informaţie, ci la *confuzia criteriilor de evaluare a informaţiei* îngurgitată sporadic, fără sistem şi fără altă finalitate decît aceea a suficienţei autodidacte.

Viziunea cantitativă, stresant economică în evaluarea unor fenomene eminamente calitative — iată o altă sursă de inadecvare a cărei asanare contribuie la sanogeneza morală a comunităţii al cărei rîs robust e semn de echilibru interior, de

conștiință de sine și de imprescriptibilă încredere în viitor.

Cineva susține că „civilizațiile sînt, uneori, în glorioasa lor suficiență, modalități de a nu percepe rîsul" (A. Pleșu). Ce să mai zicem, atunci, de spațiile intergalactice? In imensitatea lor „presupus" glacială mai există loc și pentru supernova rîsului ?!

Cum spre umor ne-ndreaptă nu tentația de a reconstitui viața, ci nevoia de a trăi și mai adînc autenticul vieții noastre, S.F.-ul ne oferă încă o șansă de a refuza surogatul convențiilor acceptabile, prin lărgirea amplitudinii luciditații. Provizia de omenesc pentru o călătorie în infinitatea spațio-temporală prin invocarea de varii situații umoristice (Stanislaw Lem, Aldous Huxley, Dorin Davideanu, Ioan Grosan) nu ambiționează dublarea mediocrității umane, ci demascarea cotei etice devenită incompatibilă cu standardele actuale. *Vibrația umană* din umorul S.F. trebuie, de aceea, privită ca *muniție generos aruncată în lupta împotriva iluziei că viața ar putea fi înfrumusețată sau îmbunătățită din afara ei.* Hiperbolizarea la proporții cosmice a tabieturilor sau inerțiilor (Alexandru Ungureanu, Mircea Ioan, Krunoslav Gerard, Mihai Alexandru, Traian Urdea) nu pledează pentru scuza demobilizatoare că răul, vechiul ori angoasa iluzorie ar exista și în altă parte, ci dorește să acorde asistență „oftalmologică" celor care, suferind de miopie axiologică, au vizibilitatea socială blocată. Prin urmare, *pe convingerea că există și zone inaccesibile imposturii și trivialității se sprijină umorul S.F.*; evident, cel care se ridică la acest nivel al *urbanității înțeleasă ca bun simț conjugat cu un simț calificat al umorului.*

În ecuația de mai sus am vrut să sugerăm fără echivoc că așa cum nu se poate inventa legea atracției universale, nu se poate reinventa o condiție umană a cosmosului, iar umorul S.F. poate folosi recuzita galactică pentru reconstrucția morală a omului prin eliberarea integrală a acestuia, acum, cînd automatismele și clișeele i-au colonizat individualitatea. Lupta ei de eliberare este cu atît mai complicată, cu cît și vechile clișee agresează permanent revendicîndu-și iluzorii drepturi pentru o recuperare „neocolonială" a diferitelor segmente ale personalității.

Dacă, în esență, comicul ca formă de valorizare rămîne o ipostază prin excelență a umanului, la scară cosmică mai sînt rațiuni care să-i legitimeze existența? par a se-ndoi, nu neapărat cartezian chiar unii dintre fanii pesimiști... Știind, însă, că aceștia aparțin genului de indivizi care se simt deranjați chiar și atunci cînd le-a bătut norocul la ușă, vom face ușor abstracție și de ei ca de orice altă fosilă vie, și ne vom continua în intenția (pretenția!, insinuează răuvoitorii tarați) de a pleda pentru articularea organică a umorului în fenomenul S.F. contemporan.

În perimetrul invocat o substanțială ipostază umoristică este încercarea de a acredita Universului un destin aparte, care nu-i aparține... Speculațiile, atît în registrul filologic, cît și în registru pur, tehnologic referitoare la efectele fabulos anticipate ale RST, ne fac uneori să nu mai discernem limita dintre imaginația creatoare cu veleități de erudiție și imaginația ce vagabondează logoreic. Cînd acestea se întîlnesc pe un fond aperceptiv de lecturi neasimilate sînt întrunite toate condițiile pentru imprevizibile efecte de umor involuntar. În acest din urmă caz, insul pare a oficia ridicol în cultul unor prejudecăți, intrigat de absența ... enoriașilor!

A nu mai privi proximitatea cu alte galaxii ca pe o dramă, fapt în sine validat științific și devenit o banalitate consacrată, poate conduce spre o retro-astrologie — locul heruvimilor fiind luat de roboții de diferite generații — veșnici curtezani ai planetelor de numai cîțiva ... anișori lumină.

Ucronia, grefată pe o ipoteză falsă referitoare la un fapt de notorietate științifică absolut incontestabilă, o consider extrem de productivă și în generarea de motive S.F. cu oarecare iradiație comică. Pe acest fundal proiectarea evenimențială a unor întîmplări oarecare valorifică superior serviciile hiperbolei.

Colonizarea fantasticului cu limitele actuale ale umanului reluată pînă la varianta kitsch denotă un îngrijorător refuz de a privi lucid un anumit tip de realitate. Faptul în sine, dacă n-ar fi funciarmente dramatic ar putea alimenta preocupările esteților aflați în impasul încercării de a redefini ... comedia bufă.

Faptul că se mai găsesc „psihanaliști" amatori, care au „înțeles" din pliante O.J.T., ori calendare de perete, că este suspectă de ascendențe patologice preocuparea pentru calambur, sau că mai supraviețuiește o bogată faună a „umoriștilor" de ocazie, reprezintă dovezi certe că în cetatea comicului există un cal troian de extracție sfertodoct-mahalagească a cărui prezență nu trebuie subestimată. După cum nu trebuie subestimată nici gesticulația colportorilor „gravității sumbre" și „gravității ilariante" (G. Călinescu) a căror glacialitate a fost denunțată chiar de către K. Marx: „Seriozitatea exagerată este lucrul cel mai ridicol, iar modestia cea mai exagerată este ironia cea mai amară". Pentru cei de acest calibru cuvîntul aluziv este pripit etichetat... abuziv.

Toate acestea ne aduc statornic la cunoștință exigența că „Nu trebuie să glumim decît cu oameni politicoși și deștepți" (La Bruyère); numai aceștia pot evita corigența la severul examen de personalitate pe care-l pune în fața noastră Codul noii noastre etici. *Recîștigarea sensului valoric al dezvoltării ca orientare programatică* se dovedește a fi eficient slujită și de bunele oficii ale umorului, capabil să defrișeze inerții, să spulbere prejudecăți și conservatorisme, deoarece el aduce în primul plan nu cazuri, ci *cauze.* Prin urmare, nisipul banalității se cerne pentru a descoperi grăuntele de autentic, șarja umoristică se desfășoară în numele unui ideal uman superior. *Scena vieții trebuie luminată de toate proiectoarele responsabilizării comuniste: ca să ajungă la el însuși omul trebuie să părăsească cu convingere pe scara de valori a epocii.* Iar din perspectiva S.F., lecția deschisă pe care ne-o propune umorul este cel puțin tot atît de categorică în mesaj: nu trebuie să așteptăm dezlegarea tuturor enigmelor științei ca să ne putem înțelege pe noi înșine; capitol care ne poate demonstra încă o dată că imposibilul nu e un cuvînt... românesc.

Ștefan Buzărnescu

Simbioza om-mașină. O viziune

Herbert W. Franke, cibernetician și scriitor de literatură de anticipație, revine în atenția iubitorilor genului cu romanul său, recent tradus, *Zona Zero.* Scriitorul german integrează cu abilitate ideile S.F. în complexa problematică a societății viitorului. Astfel, în *Capcana de sticlă,* este înfățișat destinul dramatic al unui tînăr soldat într-o dictatură militară; el devine un deschizător de drumuri în lupta pentru libertate a mai multor generații. Personajele lui Franke fac parte din categoria eroilor excepționali, sînt spirite frămîntate, care au îndoieli, se răzvrătesc împotriva oprimării și sfîrșesc prin a fi învinși.

Romanul *Zona Zero* se situează pe aceeași linie de preocupări. Acțiunea este plasată pe Pămînt, într-un viitor neprecizat, cadrul de confruntare a două civilizații distincte : Lumea Liberă și Zona Zero. Nici una dintre aceste societăți nu lasă loc vreunei îndoieli sau negări, ambele îl nesocotesc pe om ca individ, chiar dacă pe temeiul unor idealuri nobile, ca pacea și cunoașterea. Franke răstoarnă principiul lui Machiavelli : indiferent de scopuri, mijloacele pentru obținerea lor trebuie să-l ia în considerare pe om ca întreg, ca ființă ce are nevoie de libertate și demnitate.

Lumea Liberă consideră că a lichidat definitiv exploatarea, construind un sistem social-politic bazat pe o „filosofie" a păcii. Deviza „a servi societatea fără îndoieli" conturează modelul plauzibil al unei posibile societăți viitoare.

Membru al acestei lumi, Daniel, cibernetician și eroul principal al cărții, face parte din forța de invadare a Zonei Zero. În cursul misiunilor anterioare, el este cuprins de îndoieli față de adevărul ideologiei societății sale. Mai mult sau mai puțin conștient, eroul caută altceva și, împins de această obscură dorință, devine singurul cetățean al Lumii Libere care cunoaște temeinic civilizația Zonei Zero. Folosind tehnica flash-back-ului, autorul alternează interogatoriul luat eroului după invazie cu evenimentele rememorate. O tensiune dramatică se naște din amenințarea necunoscută, rămasă la nivel psihologic, în confruntarea dintre eroul revenit în lumea lui și anchetatorii care îl suspectează.

Din aceste frînturi de anchetă și din rememorări ce au intensitatea evenimentului trăit, se conturează imaginea Zonei Zero, cu cele două niveluri ale sale : orașul de la suprafață și centrala subterană. Teritoriul invadat s-a dovedit a fi creația unei tehnologii superioare celei din Lumea Liberă. În orașul învăluit într-o lumină solară permanentă, locuitorii își petrec timpul jucîndu-se cu proiecții de imagini, aproape nebăgînd de seamă faptul că sînt invadați. Victime ale dezvoltării excesive a industriei de divertisment, acești oameni au pierdut spiritul de inițiativă și simțul responsabilității, într-un proces al alienării desprins parcă din unele societăți contemporane.

Întîmplările prin care trece Daniel se constituie în tot atîtea probe ale unui drum inițiatic. La fel ca și eroii mitici, el străbate ținuturile pustii ale Zonei Zero, orașul amorțit și, în cele din urmă, ajunge pe „tărîmul celălalt" — centrala construită sub apele mării. Această societate apare ca fiind diferită atît de Lumea Liberă, cît și de orașul de la suprafață, se dorește a fi o lume perfectă, o democrație ideală, unde obligativitatea instrucției și a muncii nu mai există, cunoașterea avansată este accesibilă tuturor, iar fericirea atinsă. Franke prezintă prea detaliat această societate, viitoare, de unde și riscul căderii în desuetitudine din perspectiva timpului (ca în cazul altor ficțiuni S.F. cu ambiții premonitorii). În *Capcana de sticlă,* de exemplu, Franke portretizează dictatura militară mai ales prin mijloacele sugestiei, efectul artistic obținut fiind superior celui din romanul pe care îl discutăm.

Preocuparea pentru psihicul locuitorilor și diversele teste psihologice la care aceștia sînt supuși dau personajelor convingerea că se află, de fapt, într-un ospiciu. Întîmplările dramatice prin care trece Daniel (ștergerea memoriei pentru conferirea unei noi identități, operația de neurochirurgie, atragerea sa într-un joc, în urma căruia își pierde dreptul de a mai locui în centrală) fac parte din scenariul unui test psihologic neobișnuit.

Împlinirea existențială a eroului în cadrul simbiozei cu mașina simbolizează centrul probelor inițiatice ale vieții lui, descoperirea acelui „altceva" căutat. Realizarea științifică remarcabilă a civilizației Zonei Zero contrastează cu brutalitatea sa — toți locuitorii urmau să fie integrați în conexiunile agregatului, indiferent de voința lor. În simbioză cu mașina, omul ar avea acces la totalitatea informațiilor existente și ar atinge plenitudinea cunoașterii absolute încă din timpul vieții. În eternitatea timpului, spiritul, devenit principiu pur — încearcă să sugereze autorul — își contemplă, ca în filosofia buddhistă ori platoniciană, propria conștiință, parte și întreg, totodată, ale esenței sacrului. Acest ansamblu este creierul centralei, care se constituie singur ; el crește din apa nutritivă sub forma unui arbore. Pentru noi, apa și arborele sînt simboluri mitologice. În acest cîmp de referință, apele reprezintă haosul primordial, din care s-a înălțat lumea, sub forma unui munte sau arbore. În același mod, autorul concepe simbioza om-mașină ca stadiu superior de evoluție a omenirii — un ideal îndepărtat, care acum ne apare ca puțin probabil de înfăptuit și chiar neverosimil.

Realizarea tehnologică a simbiozei om-mașină apare disproporționată în comparație cu imperfecțiunea societăților zugrăvite. Această inegalitate de planuri în construcția romanului ar putea avea un sens de avertizare — exemple din istorie se referă la înfăptuirile culturale elevate ale unor societăți asupritoare.

Scriitorul construiește imaginea unor lumi stranii, ireale. Viziunea este de coșmar : calculatoare, laboratoare, birouri, baruri populate cu oameni ciudați, ciborgi, primi-sclavi sau ființe hibride se succed halucinant. Granița dintre realitate și vis este greu decelabilă. Cele ce i se întîmplă eroului par a fi secvențele delirante ale unui coșmar înfricoșător, din care este desprinsă și moartea sa, ca pedeapsă dată rebelului învins.

Cu mai puțin aport imaginativ și mai slab realizat artistic decît alte lucrări ale lui Franke, romanul *Zona Zero* nu este încă o meditație asupra locului omului în societate. Autorul prezintă faptele în stare brută, interpretîndu-le arareori. Gravitatea și adîncimea subiectului ales nu sînt relevate de profunzimea situațiilor și gîndurilor personajelor.

În ciuda unor inadvertențe, traducerea lui Peter Sragher reușește să redea atmosfera cenușie și tonul amar, decepționat, al cărții, păstrînd, totodată, caracterul acut-interogativ al tezelor despre relația individ-societate.

Mihaela L. Iliescu

1. Herbert W. Franke, *Zona Zero,* Ed. Univers (Colecția romanelor științifico-fantastice), București, 1988. Ediția originală *Zone Null,* Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main, 1980.

Arca lui Noe

Kurt Vonnegut jr. este un membru, *avant la lettre,* al unui posibil Green Party universal. Pacifist prin vocație și militant ecologist din convingere, Vonnegut este, înainte de orice, un caz literar. Nu un mare scriitor, ci un autor cu imens succes. Fiecare din cărțile sale propune o temă gigantică, dezbătută, apoi, cu o vervă rar întîlnită în literatura de azi. Marile probleme, chestiunile esențiale confiscă fiecare pagină a romanelor și povestirilor sale. Inechitatea socială (în *Piano Player).* manipularea conștiinței umane *(The Sirens of Titan),* cruzimea demențială a războiului *(Cat's Cradle, Slaughterhouse Five),* în fine, pericolul dispariției însăși a rasei umane sînt dezbătute cu o fervoare de cruciat al lumii moderne. Întrebările fundamentale abundă, transformînd cărțile într-un repertoar al urgențelor planetare : „De ce au murit păsările ? De ce e atît de bolnav cerul ?" *(Cat's Cradle).* Demersurile scriitorului au la bază un parti-pris moral și, în ciuda fermității opiniilor, un reconfortant sentiment al relativității.

Tocmai o astfel de „relaxare" a sentimentului predestinării explică

aventura utopistă a lui Vonnegut. Existența lumilor multiple (paralele sau tangente) devine posibilă datorită distribuirii inegale a sensibilității și a impulsurilor polemice. Tot astfel se explică dominanta satirică a cărților sale. Pe lamă de cuțit, între un patetism abundent și simplitatea (simplicitatea) scenariilor pentru benzile desenate, cărțile lui Kurt Vonnegut aduc în fața cititorului numai și numai chestiunile arzătoare ale omenirii. Falsa caritate, cruzimea, miturile unei lumi ajunsă în faza autodistrucției prin violență, droguri, sex, iată doar cîteva din temele favorite ale lui Kurt Vonnegut. Recent tradusul în românește *Galápagos* acoperă perfect acest repertoar tematic.

Operă de pură imaginație, *Galápagos* comunică, pe canale imediat detectabile, cu celelalte plăsmuiri livrești ale autorului. Elementul imaginativ (și imaginar) predomină și aici. Într-o epocă a subiectivității exacerbate, Vonnegut are tăria să propună un model literar mai apropiat de utopiile secolului al XVIII-lea decît de confesiunile aceluiași secol. Desigur, temele, motivele, tehnica imaginării sînt ale unui scriitor de secol douăzeci. O conștiință postmodernistă, așadar. Însă obsesiile, „apocaliptismul", o remarcabilă artă de a descoperi și izola răul, răspund unei tradiții literare glorioase. Vonnegut știe, însă, să-și pună în valoare cele mai avantajoase calități. *Invențiunea,* în sensul său vechi, de exercițiu imaginativ, constituie piatra unghiulară a scrisului său. Capacitatea remarcabilă de a plasa existența umană într-o atmosferă, pe cît de extravagantă, pe atît de credibilă îl așează pe Kurt Vonnegut printre cei mai prolifici creatori de universuri fictive.

Încercarea de a-i rezuma cărțile — nu numai *Galápagos* — e de două ori inutilă. Mai întîi, pentru că fragmentarismul, atomizarea, răsturnarea cronologiei, desfășurarea pe mai multe planuri simultane a acțiunii, fac o asemenea operație derizorie. Pe de altă parte, subiectele însele conțin o doză de arbitrariu și incredibil, ce le transformă în basme, mai degrabă decît în literatură cu pretenții de veridicitate. În *Galápagos*, sfidarea obișnuințelor de lectură pornește de la chiar biografia naratorului: Leon Trotsky Trout e fiul binecunoscutului autor de proză S. F., Kilgore Trout, personaj familiar cititorilor statornici ai lui Vonnegut. Mort în 1986 (să notăm: romanul a apărut în 1985), în timp ce lucra, la Malmö, în Suedia, ca muncitor pe un șantier naval, el naează, din perspectiva anului 1 001986, întîmplările petrecute după moartea sa, legate de vaporul pe care tocmai îl construia înaintea accidentului fatal. Vasul *Bahía de Darwin,* o corabie de lux, e pregătit pentru o călătorie în insulele Galápagos, în ceea ce se numește, în obișnuitul jargon bombastic publicitar, „Croaziera secolului spre minunățiile naturii" (Nature Cruise of the Century). Pe vas trebuiau să se afle și cîteva din celebritățile vremii: Jacqueline Onassis, Henry Kissinger, Mick Jagger. În ultima clipă, o catastrofă financiară planetară îi împiedică să ia parte la voiaj. În paralel, o altă catastrofă, invazia unor creaturi invizibile cu ochiul liber, produce un adevărat coșmar: sterilitatea tuturor femeilor de pe pămînt. Pasagerii de pe *Bahía de Darwin* vor cunoaște, la rîndul lor, o experiență traumatizantă: naufragiul, fără putință de întoarcere, pe una din cele treisprezece insule ale arhipelagului Galápagos, Santa Rosalia. Între timp, viața planetei se stinge încetul cu încetul. Doar această insulă izolată se dovedește capabilă să mențină, pîlpîindă, flacăra omenirii. Naufragiații corăbiei pe care-și găsește moartea autorul acestei ficțiuni aiuritoare, Leon Trotsky Trout, vor constitui noul leagăn al umanită... Comandantul *Bahiei de Darwin,* Adolf von Kleist, și o tînără japoneză, acoperită, asemenea unei foci, cu blană, vor fi reîntemeietorii speței umane, locuitori ai acestei noi arcă a lui Noe. De la distanța milionului de ani, duhul invizibil al lui Leon Trotsky Trout povestește: „Întemeietorii coloniei nu au putut deveni niciodată o singură familie cuprinzîndu-i pe toți. Generațiile ulterioare, însă, după ce ultimii dintre coloniștii bătrîni au murit, aveau să devină o singură familie căreia îi aparțineau cu toții. Aveau o limbă comună și o religie comună și aceleași glume și cîntece și dansuri și așa mai departe, aproape toate aparținînd tribului Kanka-bono. Iar Kamikaze, cînd ajunse la rîndul său, un om tare, tare bătrîn, deveni ceva ce căpitanul nu ajunsese niciodată, și anume: un patriarh venerat de toți. La rîndul ei, Akiko deveni și ea o matriarhă venerată.

Constituirea unei familii omenești, perfect unitare, din materialele genetice foarte disparate pe care le moștenea, a avut loc foarte repede. Era o realitate cît se poate de frumoasă. Aproape că m-a făcut să-i iubesc pe oamenii aceia, așa cum apăreau ei atunci, cu toate creierele lor mari și așa mai departe."

Satiră a excesului de rațiune — simbolizat de inutilul organ numit creier —, *Galápagos* vorbește despre prăpăstiile în care poate duce gîndirea. În fond, singurul personaj negativ al cărții este tocmai creierul uman. Cît despre protagoniștii propriu-ziși, ei se împart în mai buni sau mai puțin buni, după forța cu care știu să-și ignore facultatea gîndirii.

Pitoresc, plin de surprize epice și de gadget-uri tehnice, romanul lui Vonnegut poate să-l surprindă pe cititorul comun de literatură science-fiction. Obișnuit să încalce toate regulile genului, Vonnegut propune o lectură subiectivă, circulară, deloc comodă. Schimbînd mereu perspectiva narațiunii și timpul relatării, el obține, de fapt, un mozaic. Peisajul multicolor al cărții abundă în paradoxuri, jocuri de cuvinte, dar și în inteligente propoziții referitoare la destinul unei civilizații. Fără a fi cea mai bună carte a lui Kurt Vonnegut, *Galápagos* e un roman care merită toată atenția. În ciuda numeroaselor desincronizări stilistice, a abundenței vulgarităților, a pactizării cu gustul comun sau cu cel îndoielnic, cartea recentă a lui Vonnegut duce mai departe obsesiile unui scriitor profund neliniștit. Trăirea în răspăr a unei drame nu face decît să confere o notă patetică unei tragedii orchestrată, altminteri, cu multă finețe.

Mircea Mihăieș

* Kurt Vonnegut, jr., *GALAPAGOS*, în românește de Virgiliu Ștefănescu-Drăgănești, ed. Univers, 1988.

Extraterra - impresii de călătorie

Ați văzut vreodată un extraterestru ? L-ați întîlnit ?

Vă întreb, pentru că au existat privilegiați cărora le-a fost dat așa ceva și, desigur, mai există și acum. Trebuie doar creată conjunctura favorabilă întîlnirii cu Ei.

Puteți, spre exemplu, să porniți spre celelalte *Pămînturi ale cerului*, pentru ca, explorîndu-le, să-i găsiți, identici cu noi, asemănători sau diferiți. Depinde din ce epocă plecați.

Dacă alegeți anul 1638 (pentru saltul în timp — vezi bibliografia recomandată în cărțile de specialitate), John Wilkins vă propune următoarele *Rețete de călătorie.*

1) cu ajutorul spiritelor sau al îngerilor ;

2) cu ajutorul păsărilor ;

3) cu aripi pe care vi le atașați ;

4) folosind o instalație zburătoare.

După gusturi și posibilități.

Toate modalitățile au fost larg utilizate, vreme de un secol și jumătate, cu deplin succes, dacă e să-i credem pe cei care le-au încercat. Și i-am putea crede, căci sînt persoane de nădejde. Printre ei :

J. Kepler — s-a transportat în Lună cu ajutorul unui demon. (E drept că în vis).

Domingo Gonsales — și-a putut oferi un echipaj impresionant de mari păsări care l-au dus, în 1655, tot pînă pe Selena ;

Cyrano — a folosit o metodă foarte poetică (fiole cu rouă lipite de corp, roua este, în mod natural, aspirată de către Soare și... gata !), dar a recurs și la altele : îți ungi bine trupul cu măduvă de bou, Luna „suge" măduva animalelor, deci... simplu, economic, eficace, sau o mașinărie ceva mai complicată funcționînd pe baza vidului creat într-un glob de cristal de către razele Soarelui.

Edgar Allan Poe — a construit un balon cu care, în 1835, l-a expediat, tot în Lună, pe Hans Pfaal.

Firește, se poate călători în orice direcție, iar lumile întîlnite sînt atît de numeroase și de diverse, încît se poate spune că fiecare găsește ceea ce caută. Există, de pildă, cîte *un Marte pentru fiecare.*

Seria s-a deschis în 1865 cu Henri de Parville (munți, ghețuri, oceane, continente), apoi, în 1880, Percy Greg (atmosferă rarefiată, dar respirabilă, vegetație de culoare galbenă, animale ca pe la noi, civilizație veche și evoluată), Guy de Maupassant în 1889 (plante, arbori și animale ale căror forme nici măcar nu le putem bănui, locuitorii sînt ființe înaripate, de mari dimensiuni), după care Flammarion, Wells etc.

Dacă, totuși, nu aveți posibilitățile tehnice necesare pentru a vă transporta în carne și oase cine știe unde, încercați o metodă propusă de Helen Smith încă la sfîrșitul veacului trecut și care a dat rezultate foarte bune (dumneaei a făcut astfel mai multe călătorii pe Marte între anii 1894—1898) ; concentrați-vă un pic și trimiteți-vă într-acolo doar spiritul. Are toate șansele să ajungă să și revină (?!) și veți putea continua interesantul studiu filologic început asupra limbii marțiene de către distinsa călătoare, care, în urma unei instruiri corespunzătoare, a reușit să stăpînească destul de bine marțiana modernă. Iată un fragment de text, pe care a avut amabilitatea să ni-l comunice în original și traducerea :

„...lassumé ké nipuné ani tis dé machir mirivá iche manis sé dé évenir toué chi amiché zé forimé ti viche tarviné".

Cu alte cuvinte (?!) : „Apropie-te, nu-ți fie teamă ; în curînd vei învăța crisul nostru și vei fi în posesia principiilor limbii noastre".

Trebuie să atragem atenția asupra pericolului ce-l ridică anul 1910 asupra activităților spațiale : strigătul de alarmă a fost lansat (*Păzea ! Cometa !*) și dacă acest an vă surprinde încă pe Terra (pericol de gradul zero în noaptea de 18 spre 19 mai) ați putea avea imaginea nu tocmai încurajatoare a Pămîntului purtînd semnele Cozii (E drept că o imagine asemănătoare, dar mult mai vie, va să se iște, din nefericire, începînd cu 1914 și din cu totul alte motive...).

Gabriel Zănescu

Explorarea imaginară a spațiului *

„Toată cariera extratereștrilor — în creștere permanentă de un secol încoace — nu este, poate, decît reflexul unei crize a identității, al unui proces de alienare, al unui dezacord crescînd între aspirațiile omului și mecanismul social. Ajungem, astfel, să ne proiectăm în alte lumi temerile și speranțele. Simțindu-se singur printre cele cinci miliarde de semeni, astăzi omul caută altundeva ceea ce îi lipsește pe Terra. Teamă nu-i mai fac ceilalți, ci propriul său mediu și, după ce s-a temut de ei, omul cere celor veniți de cine știe unde soluția pentru probleme pe care nu se mai simte în stare să le rezolve singur".

Spațiul, explorat cu ajutorul imaginarului : o aventură a imaginarului. Dar reconstituirea aventurii acesteia ? Ce aventură pentru spirit ! Pe Lucian Boia l-a interesat (pe lîngă multe altele, desigur) evoluția ideii pe care și-au făcut-o oamenii despre lumile necunoscute. Și a pornit la drum. Cînd s-a întors ne-a adus o carte în care putem citi despre extravagantele peripeții ale imaginației umane, povestite cu umor, ușor ironic și duios cîteodată, mereu cu admirație însă și minunare în fața ciudatelor închipuiri ale spiritului. O carte cu poze, bineînțeles : peste o sută de imagini, pentru ca mirarea să ne fie cu atît mai mare : oameni-broască, Seleniții zburători, canalele de pe Marte, peisaje venusiene, Marțieni pitici și Marțieni giganți etc.

O carte ce scoate în evidență un peisaj inedit al imaginației.

„Această carte nu este un rechizitoriu contra extratereștrilor, nu își propune să nege existența altor civilizații, răspîndite prîntre stele. Existența sau non-existența lor sînt de altfel absolut indiferente cercetării noastre. Aceasta vrea doar să pună în evidență că tot ce s-a imaginat pînă în prezent în legătură cu extratereștrii aparține tocmai și *numai* imaginarului. Unui imaginar care, în rest, nu are nimic gratuit, dar care a răspuns și răspunde anumitor nevoi psihologice și ideologice. Care ne ajută să ne înțelegem mai bine dilemele și conflictele, istoria.

Cercetarea întreprinsă ne permite cîteva constatări.

În primul rînd, existența raporturilor complexe și ambigue între știință și imaginar. Obiectul primei este, fără îndoială, cunoașterea lumii reale. Dar o anumită doză de gîndire utopică îi este inerentă oricărui mare proiect științific, reprezentînd chiar o condiție esențială a oricărei descoperiri, a oricărui progres. În fața necunoscutului (planetele, ieri, galaxiile,

---

* Lucian Boia, *L'exploration imaginaire de l'espace,* Paris, Editions La Découverte, 1987.

azi) știința nu se arată absolut insensibilă la chemarea imaginarului. Între ea și literatură sau alte forme de manifestare ale imaginației nu se ridică nici o barieră de netrecut. Marile mituri ale epocii moderne sînt în principal de origine științifică. După ce le-a inventat, știința încearcă uneori să le demoleze dar se dovedește neputincioasă în fața unor fantasme care își trăiesc deja propria viață. Vechea poveste a ucenicului vrăjitor...

S-a putut constata, de asemenea, că importanța imaginarului nu a scăzut de-a lungul veacurilor. Bătînd în retragere pe anumite teritorii, el se află în expansiune pe altele. În orice caz, în plină expansiune în domeniul explorării spațiului. Cercetarea miraculosului continuă, alături de știință sau împotriva ei.

Integrarea (imaginară) a spațiului în viața umanității reflectă două tendințe inseparabile și contradictorii. Omul pare a fi hărțuit de vocația sa activă de cuceritor al stelelor și de o poziție pasivă de supunere în fața puterilor extraterestre, malefice sau benefice. El este cînd stăpîn al universului, cînd simplă jucărie manevrată de forțe care îl depășesc.

Curiosul raport între știința pozitivă și imaginarul astronomic este pus în lumină în mod frapant prin experiența de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, care a format obiectul principal al cercetării noastre. Experiență începută sub auspicii aparent favorabile, dar sfîrșită cu un eșec absolut și răsunător. Nimic nu părea mai logic decît existența altor anumite *Pămînturi ale cerului* printre planetele sistemului solar. S-a aflat cu această ocazie că logica universului nu este în mod obligatoriu a noastră.

Instrumentele din 1900 erau mai puțin perfecționate decît cele pe care le avem noi. Dar, chiar și așa, Marte era mult mai aproape pentru astronomii epocii decît vor fi probabil pentru noi stelele. Într-un fel, ei aveau mai multe motive să vorbească de o civilizație marțiană, decît avem noi să speculăm asupra civilizațiilor galactice. Demersul lor părea mai conform cu știința experimentală, știința pur și simplu.

Eșecul acestei experiențe nu este, desigur, decisiv, el nu poate să se refere la ceea ce există dincolo de sistemul solar. Dar va trebui să convenim că ne invită la o anumită prudență, cel puțin.

Nu este vorba să ucidem visul. Orice cultură, chiar în epoca spațiului, are nevoie de mitologie. Pentru a-l parafraza pe Voltaire, „poate că ar trebui inventați extratereștrii dacă s-ar întîmpla să nu existe. Dar, cîteodată se simte și nevoia de a jalona frontiera care separă lumea reală de lumea fantasmelor. Fără a nega faptul că între cele două lumi există mii de forme de comunicare și că frontiera însăși se poate deplasa într-un sector sau altul.

Ce este mai seducător decît zborul spațial care, de la un secol la altul, a trecut din stadiul utopic în domeniul tehnologiei curente ? Dar zborul spațial a putut fi inventat : era problema noastră și numai a noastră. Celelalte civilizații nu depind de noi. Cum nici noi nu depindem de existența lor.

Istoria noastră a fost, este și mai mult ca sigur că va fi scrisă numai de către oameni. Trebuie deci să ne asumăm întreaga responsabilitate.

Căutînd ceea ce era de negăsit, am făcut ceva mai bun decît să găsim. Să fim siguri că miile de lumi și de ființe inventate din te miri ce cu ajutorul imaginației umane nu sînt cu nimic mai prejos, prin bogăție și diversitate, lumilor și ființelor reale. Am creat galaxii imaginare care participă la viața noastră. Ireale ? Să nu ne grăbim în afirmații.

Căci, de fapt, nimic nu-i mai real, mai durabil, mai dominator decît imaginarul, acest vis colectiv al umanității".

Gabriel Zănescu

LAUREAȚII CONCURSURILOR DE PROZĂ SCURTĂ HELION '88 și HELION '89

ANUL 1988

Premiul I — nu s-a acordat ; **Premiul al II-lea :** CONSTANTIN BUICIUC (Lugoj) pentru povestirea „COADA DE PEȘTE" ; **Premiul al III-lea :** AUREL GANEA (Buzău) pentru „DRESORUL DE FANTOME" și VICTOR CILINCA (Galați) pentru „ÎNLOCUITORUL" și „ANIMALE GREȘITE" ; **Mențiune :** CLAUDIU ALISAVETEI (Suceava) pentru „LUCRARE DE CONTROL".

ANUL 1989

Premiul I : PAUL TATOMIR (Brașov) pentru „NUMELE LUI FIE TOT GABRIEL" ; **Premiul al II-lea :** AUREL CĂRĂȘEL (Cernavodă) pentru „LUNA DE AMETIST CU NORI CIRRUS" ; **Premiul al III-lea :** VIOREL MIHALCEA (Bacău) pentru „TRANZACȚIA" ; **Mențiuni :** DANA MÎNDRU (Galați) pentru „O VIAȚĂ FĂRĂ ÎNCEPUT ȘI FĂRĂ SFÎRȘIT" ; CRISTINA VRĂJITORU (Iași) pentru „NOAPTE CU LUNĂ".

La ambele ediții juriul a avut următoarea alcătuire : MIRCEA OPRIȚĂ, (președinte), MANDICS GYÖRGY, VIOREL MARINEASA, LUCIAN VASILE SZABO, DORIN DAVIDEANU.

Lucrările pentru ediția a X-a a concursului „Helion", dactilografiate la două rînduri, în patru exemplare, și nedepășind zece pagini, vor fi expediate pînă la 30 aprilie 1990 (data poștei) pe adresa clubului HELION : Str. Paris, 1, c.p. 1900 Timișoara.

Începînd cu această ediție la concursul HELION pot participa și lucrări de teorie și critică literară.

interviuri

CORNEL ROBU:

Sublimul - un concept estetic operant în SF

Își poate revendica anticipația o origine pornind din izvoare mitice sau este un produs al epocii moderne?

Căutarea și descoperirea retroactivă a unor precursori este legitimă în literatură, ba mai mult, este chiar curentă. Departe de a fi „brevetat" acum, în science fiction, fenomenul a însoțit mereu istoria mișcărilor și curentelor literare, mai vechi și mai noi. Ceea ce se înțelege azi, în mod propriu, prin science fiction nu poate fi conceput ca existînd înainte de revoluțiile industriale și științifice ale secolelor al XIX-lea și al XX-lea. Mitologia nu mai era însă propriu-zis vie la acea vreme, „izvoarele" ei secaseră de mult, chiar „Dumnezeu era mort" și pe fondul acestui naufragiu al mentalității mitice și religioase, naufragiu la care contribuise cu nu puține „torpile", și-a instaurat știința supremația pe care i-o cunoaștem și i-o recunoaștem astăzi, configurîndu-și între timp și o „mitologie" a sa proprie. Nimic nou în asta, încă din Antichitate se cunoștea și se practica, la anumite seminții, legea de a se pedepsi cu moartea uciderea unui preot, cu excepția cazului cînd ucigașul putea face prin act dovada că e în stare să ia el însuși locul preotului ucis. Aceasta fiind situația, recuperarea sfărîmăturilor naufragiului, recuperarea și „convertirea" întru science fiction a unor vechi mituri care prezintă, în însăși configurația lor originară, predispoziții la această „convertire" este cît se poate de legitimă și binevenită, luînd în considerare aici și infuzia de prestigiu cultural pe care aceste mituri o aduc cu ele.

Este sublimul o dimensiune estetică reprezentativă pentru S.F.? Dacă da, prin ce se caracterizează?

În ce mă privește, sînt pe deplin convins — și sper să pot convinge și pe alții — de operanța conceptului estetic al sublimului în science fiction. Conceptul de sublim stă, cred, pe primul loc între acele concepte, teze și generalizări estetice induse, de-a lungul secolelor, cînd încă S.F.-ul nu exista în forma pe care o subînțelegem astăzi atunci cînd îl numim astfel, induse, așadar, din alte forme de artă, dar adecvate și elucidării teoretice a statutului și problemelor actuale ale literaturii S.F., eventuala suspiciune a „confiscării" ilicite sau a contrabandei fiind contrabalansată prin omagiul implicit adus astfel forței de gîndire din care aceste concepte estetice s-au născut și pentru care depune mărturie însăși aplicabilitatea lor în cazuri neprevăzute și imprevizibile pentru autorii lor, cazuri pe care gînditorii respectivi n-aveau cum să le prevadă, să le „anticipeze". Dar congeneritatea dintre science fiction și sublim este o teză care — îmi dau seama — rămîne încă de demonstrat.

Cum s-a născut ideea ediției „ANESTIN"? Cum va continua această inițiativă?

Ediția Anestin „s-a născut" din articolul *Anestin* pe care l-am scris, cu ani în urmă, pentru „Dicționarul scriitorilor români" coordonat de profesorul Mircea Zaciu de la Universitatea din Cluj-Napoca. Am scris astfel de articole și despre alți scriitori români de science fiction pentru acest dicționar, pe care ai fi inutil, totuși, să-l căutați în rafturile librăriilor sau a bibliotecilor. În ce privește ediția *Victor Anestin* despre care mă întrebați, ea nu e „completă", în sensul că, din cauza spațiului tipografic limitat, n-a putut cuprinde toate scrierile și articolele literare ale autorului, cele de „popularizare a științei", extrem de numeroase, neintrînd nici un moment în discuție, întrucît nu prezintă interes literar. Așa că o eventuală continuare a acestei inițiative n-ar fi posibilă decît în momentul cînd s-ar găsi spațiu tipografic suficient pentru o ediție cît de cît „completă".

Ce lipsește literaturii S.F. actuale?

Dacă aș spune că-i lipsește o revistă, n-aș spune tot adevărul. Îi lipsesc mai multe reviste. De aici ar putea veni, apoi, și restul care-i mai lipsește.

Interviu realizat de **Lucian-Vasile Szabo**

Tranzacţia

Lui Adam Martin nu-i trebui mult să priceapă că şansa vieţii lui se apropia. În drum spre parcare visa cu ochii deschişi la petrecerea de diseară la care invitase o seamă de personalităţi literare ale genului. Îl vor ajuta, fără îndoială. Mai publicase cîteva povestioare, nu era chiar un necunoscut, dar acum va da lovitura. Le vorbise cu destulă convingere, ca dovadă cei doi editori acceptaseră fără a se codi. În ce-l priveşte pe Maestru, era clar că atmosfera Congresului şi perspectiva prelungirii ei încă trei zile constituiau tot atîtea argumente pentru o evadare. Adam Martin îşi găsi maşina dar, hopa, unde e cartela de identificare? Se căută în buzunarul de la piept în care ştia că o ţine întotdeauna, luă la rînd şi celelalte buzunare. Nu era. Şi o avusese, altfel n-ar fi putut veni cu maşina, şi nici intra în hotelul unde stăteau invitaţii la congres. Cînd ar fi putut dispare?... A, da, la ieşirea din lift, băiatul acela pistruiat s-a apropiat cam mult. Numai atunci fusese îmbulzeală. Dar atunci Adam Martin plutea în nori de fericire. Unde să mai găseşti hoţul? Privi cu disperare spre trotuarul aglomerat din faţa hotelului. Nu mai era nimic de făcut. Citise undeva că zilnic se fură sute de cartele de identificare pentru simplul motiv al devalizării conturilor bancare, dar Adam Martin fusese departe de această realitate pînă acum. Acum i se întîmplase chiar lui. Trebuia neapărat să vorbească cu Martha. Şi petrecerea de diseară... Noroc că nu stătea aşa departe. Doar cîţiva kilometri. Poate că ar trebui să anunţe poliţia. Dar nu, asta ar însemna să piardă o jumătate de zi şi nu-i mai rămînea timp pentru a face toate cumpărăturile necesare petrecerii. Ce idee, să lase totul pentru ultima zi. Oricum nu crezuse că i se vor accepta invitaţiile atît de uşor. În fine asta e situaţia.

Şi o porni spre casă cu gîndul că măcar de-ar circula corect, căci ar fi fost o tragedie să traverseze printr-un loc interzis şi să-l fi oprit vreun poliţist.

Sună la uşă. Martha îi deschise după o vreme. Se vedea că fusese trezită din somn.

— Ce-i cu tine, ţi-ai pierdut cartela, de ce nu-ţi deschizi singur?

— Mi-au furat-o.

— Şi de ce nu eşti la poliţie? Ai reclamat? Ţi-o vor găsi imediat.

— Martha, diseară avem musafiri. Pe cartela ta mai sînt ceva bani?

— Păi sigur, explodă Martha, după ce că nu eşti în stare să cîştigi destul cît să ne ducem viaţa de pe o zi pe alta, acum te-ai mai lăsat şi jefuit. Şi drept recompensă că m-am măritat cu un scriitor ratat, mai atentezi şi la banii mei. Dacă tu crezi că poţi să faci ceva cu ei, ia-i şi du-te...

— Martha, dacă vrei, ne certăm mîine dimineaţă.

Femeia se potoli, trăsăturile i se destinseră. Era cu adevărat frumoasă. Şi se putea bizui pe ea. Era un partener de nădejde în ciuda ieşirilor cauzate pe precara lor situaţie financiară. Dar totul se va aranja. Poate chiar de mîine.

— Să ştii însă că va trebui să-ţi pui serios imaginaţia la treabă, dacă vrei să cumperi ceva acceptabil de banii ăştia. Martha introduse cartela în cititor iar pe ecran apăru suma din contul ei bancar. Îngrozitor. Mai puţin de o sută, pînă acum „doar" ai scris S.F., acum va trebui să-l faci. Cine a spus că „S.F.-ul e un mod de viaţă"? îl întrebă ea cu ironie în glas. Sper că nu-ţi vei servi musafirii cu biscuiţi şi apă de la chiuvetă.

— Martha, draga mea, totul va fi bine. Aşteaptă-mă şi ai încredere.

— Vezi să nu faci vreo prostie, nebunule.

Adam Martin se apropia de patruzeci de ani, şi chiar dacă nu-i merseseră toate din plin, nu se putea plînge că viaţa nu-i oferise şi bucurii. Trebuia însă să-i dea dreptate Marthei, aşa nu se mai putea. Un val de emoţie îl străbătu. În fond eroii lui erau oameni de acţiune. Putea fi şi el aidoma lor. Măcar astăzi. Punctul unu — recuperarea maşinii. Se uită la ceas. Timpul trecea totuşi prea repede.

Cînd ajunse din nou în faţa hotelului se apropia de prînz. Mersese încet, cu grijă, şi se gîndise la toate variantele posibile pentru a face faţă situaţiei, excluzînd de la bun început un împrumut, pe care de altfel nici n-ar fi avut de la cine să-l ceară, cu excepţia poate a băncii, dar asta ar fi însemnat formalităţi, şi el nu-şi avea nici măcar cartela de identificare. Cu cartela Marthei deschise uşa automobilului şi apoi porni motorul — maşina era proprietatea lor comună, ca şi casa de altfel. Cîteva minute mai tîrziu parcă în faţa unui supermagazin. Aici putea găsi de toate. Înşfăcă un cărucior şi parcurse înfrigurat culoarele dintre rafturile încărcate cu mărfuri, uitîndu-se doar la preţuri. Da, iată ce i-ar trebui. Se uită în jur, nu era o oră de vîrf, aşa că nimeni nu-l remarcă atunci cînd înghesui în coşul căruciorului treizeci de pachete cu sare de bucătărie. O porni spre ieşire. În apropierea casei dădu drumul căruţului spre tunelul casierului. Înăuntru un dispozitiv complicat dar sigur lua mărfurile una cîte una, citea preţurile de pe etichete, făcea totalul, apoi ambala totul într-un sac de hîrtie roz sigilîndu-l cu emblema magazinului. Adam Martin introduse cartela Marthei în fanta casierului automat şi acesta îşi luă din cont valoarea cuvenită pentru cumpărături, apoi cu un declic deschise portiţa spre ieşirea din magazin.

Singurii angajaţi ai acestuia erau cîţiva supraveghetori în uniformă, care se adunaseră într-un colţ al imensului hol, aşteptînd probabil ora de vîrf, cînd oricum aveau mai mult de lucru. Adam Martin înşfăcă sacul şi o porni spre uşă.

Ajuns acasă se îndreptă spre subsol, unde-şi amenajase un mic atelier. Vărsă toată sarea în sacul de hîrtie, decupă cu grijă de pe pachetele golite micile dreptunghiuri conţinînd codul produsului şi apoi lipi cu o minuţiozitate, care de obicei îi lipsea, cîte o bucată de bandă dublu adezivă pe fiecare... Cînd terminase, Martha, care-i observase venirea acasă, cobora scările spre subsol.

— Dragule, dă-mi şi mie cartela aia, să văd dacă mai am de un coafor. Dar ce faci tu aici?

— Iubito, ţi-am spus să ai încredere, şi oricum, azi fără coafor. Hai nu mai fi botoasă, aruncă tu asta la gunoi, şi-i arătă sacul plin cu treizeci de kilograme de sare.

Martha se opinti dar dădu repede drumul sacului.

— Asta s-o crezi tu. Uite-aici îl las. Ai grijă să nu-ţi bagi capul în laţ.

Adam Martin urca scările. Începea actul doi.

Se întoarse la magazin. Slavă cerului nu se aglomerase încă. Se plimbă mai mult de o oră printre rafturi şi alese cele mai scumpe semipreparate şi cele mai fine băuturi, disimulînd cu grijă lipirea etiche-

telor pe fiecare din produsele ce se adunau în coșul căruciorului. Îndreptîndu-se spre casă simți cum curajul începe să-l părăsească. Supraveghetorii se împrăștiaseră, dar erau încă departe. Dădu drumul căruciorului spre tunel și scoase cartela din buzunarul de la piept. Observă că-i tremurau mîinile. Ei, drăcie! Tocmai acum. Strînse din dinți încercînd să se calmeze. Introduse încet cartela în fantă și... clic, poarta se deschise. Băgă cartela în buzunar, își îndreptă reverele și făcu cei doi pași spre terminalul de mărfuri. Înșfăcă sacul plin cu cumpărături și opintindu-se se îndreptă spre ieșire. Unul dintre supraveghetori se îndreptă și el spre ieșire. Asta-i bună, va să zică s-au alarmat deja. Se așteptase să sune vreun clopoțel. Adam Martin începu să ezite, dar asta putea fi pus și pe seama greutății pachetului. Supraveghetorul se aplecă, îi deschise ușa și-i strecură profesional un „Mai poftiți pe la noi!"

În mașină, se șterse de transpirație și-și jură să nu mai facă niciodată. Mai erau cîteva ore pînă cînd aveau să apară musafirii. Începu să fluiere o melodie.

Văzîndu-l înșirînd toate raritățile acelea pe masă, începînd cu caviarul și terminînd cu șampania, Martha rămase cu gura căscată. Îi ceru cartela și își citi contul.

— Nu se poate, dar aproape că nu te-ai atins de bani, ce-ai făcut? Mă duc la coafor să mă aranjez puțin.

— Dacă ai terminat totul prin casă, cred că poți să te duci, eu unul nu mai ies astăzi.

Martha chicoti și dădu să iasă cînd soneria se porni pe tîrîit. Se uită prin vizor și se întoarse agitată în bucătărie.

— Dragule, e un polițist. Spune-mi drept, le-ai furat?

Adam Martin înghiți un nod și apoi se îndreptă șovăind spre ușă. Era polițistul cartierului.

— Domnule Martin, v-ați pierdut cartela de identificare și nu ați anunțat poliția. Sînteți pasibil de amendă.

— Să vedeți, abia i-am observat lipsa și nici nu eram sigur că nu mi-am rătăcit-o pe undeva. Dar dacă așa e legea, voi plăti.

— Avînd însă în vedere că nu mai aveți nici un ban în cont, mă mulțumesc doar să vă atrag atenția ca pe viitor să cooperați mai activ cu forțele de ordine. Observ că nu vă interesează unde v-am găsit cartela.

— Cum, nu mai am nici un ban în cont? Înseamnă că am fost jefuit, dar unde ați găsit-o?

— În casieria unui magazin. Așa se întîmplă de obicei, hoțul, ori chiar posesorul o lasă acolo iar casierul scade sumele cuvenite diverselor cumpărături din contul păgubașului pînă cînd ajunge la zero. Abia atunci sună alarma. Ar trebui reintroduși oamenii în casierii, ascultați-mă pe mine.

— Credeți că dacă depun o plîngere s-ar mai putea face ceva?

— Dacă ați fi făcut asta imediat după ce v-a dispărut cartela, încă ar mai fi fost șanse. Dar așa...

Polițistul îi întinse mica bucată de plastic și salută întorcîndu-se spre ieșire. Martha îl urmă aproape imediat, însoțindu-l pînă în stradă. Gesticula explicîndu-i ceva.

Adam Martin observă ordinea desăvîrșită din casă, una dintre calitățile Marthei pentru care îi ierta vio-lențele verbale, și se apucă să despacheteze, să așeze pe platouri bunătățile, și să recupereze etichetele. Începu din nou să viseze. Nu se îndoia că cel mai tîrziu a doua zi contul său bancar se va redresa prin aconto-ul pe care-l va lua măcar de la unul din cei doi editori...

Primul lui volum apăru după o lună. Cît îl visase. Și iată acum era publicat singur într-o carte întreagă. Numai că puțini amatori se aventurau să cumpere exemplarul legat în ediție de lux, pe a cărui copertă era scris cu litere aurii numele lui Adam Martin. Cît despre cronicari... Cine mai citește azi S.F., cînd anticipațiile se realizează de la o zi la alta și nici n-ai timp să-ți imaginezi un nu știu ce lucru sofisticat, ca în scurt timp să-ți dai seama că el există și că-l folosește mai toată lumea, sau că întîmplările zugrăvite în povestiri chiar s-au întîmplat și că ziarele le-au relatat cu lux de amănunte.

* * *

Laboratoarele SCAPA sînt o instituție uriașă. Majoritatea programelor de cercetare sînt subvenționate de stat. Ca în orice activitate de vîrf, domnește peste

tot tensiunea lucrului important, dublată de necesitatea păstrării secretului. SCAPA nu este un local public, ziariștii nu au acces decît în două săli rezervate conferințelor de presă, unde din cînd în cînd se ridică vălul de pe vreun colț de descoperire pentru care s-au cheltuit miliarde. Șeful aparatului de securitate al acestui conglomerat științific este Daniel Laski, un bărbat asupra căruia vîrsta nu și-a lăsat amprenta, judecînd după ținuta atletică, pe care de altfel și-a cultivat-o întotdeauna. Părul grizonat îi conferă o aură paternală, fața destinsă și zîmbitoare îi îndeamnă pe toți să-i încredințeze lui grijile legate de profesiune. Chiar și pe profesorul Domazos, una dintre cele mai pitorești și mai nonconformiste figuri de la SCAPA. Domazos nu scăpase niciodată ocazia să persifleze serviciul de securitate, ba chiar de cîteva ori întrecuse măsura, așa că atunci cînd intrase în biroul lui Laski, Daniel făcu o grimasă ce avu darul să răcească atmosfera discuției. Cel puțin la început.

— Daniel dragă, începu profesorul, te rog să mă ierți că dau buzna, dar e ceva prea important pentru mine, ca și pentru tine de altfel. Știu că îmi porți pică, dar va trebui să faci abstracție de asta dacă vrei ca

banii cheltuiți cu colectivul pe care îl conduc să nu se după pe apa sîmbetei.

— Din cîte știu anul trecut ați cheltuit, numai voi, un sfert din bugetul nostru. În acest cadru declarația dumitale mi se pare cel puțin ușuratică.

— Deloc. Stai să vezi. Probabil că tu nu știi mai nimic din ce facem noi acolo, dar am să te pun în temă. E vorba de transmutație. Rezultatul muncii noastre ar trebui să arate ca o valiză în care introduci ceva, o închizi, apeși pe un buton, și cînd o deschizi găsești acolo altceva. E un proces intraatomic.

— Radioactiv ?

— Tocmai asta e grozăvia, că nu. E o transmutație cvasinaturală, dar e rapidă și deci spectaculoasă. Despre utilitatea ei nici nu îndrăznesc să-ți atrag atenția. Acum două luni eram la capătul experiențelor, dar a intervenit ceva. Bilanțul energetic ne era defavorabil. Am trecut peste acest impas. Era vorba de materia primă. Săptămîna trecută am găsit materialul care face ridicolă orice încercare de a mai calcula vreun randament al procesului : sarea de bucătărie.

— Interesant ce-mi spui. Totuși nu văd legătura. Serviciul de securitate nu poate pune sub interdicție exploatarea și comercializarea sării. Ar trebui ca parlamentul să declare sarea material strategic pentru a putea pretinde așa ceva.

— Ai răbdare. Mai avem de perfecționat doar modelul informațional al rezultatului transmutației, dar aceasta ia mult timp și din nou bani. Numai că cineva ne-a luat-o înainte. Și din cîte se pare lucrează de unul singur.

Laski ciuli urechile. Se aplecă peste birou și-și deschise caietul de note. Domazos continuă :

— Tînărul acela pletos, Logan, omul tău în echipa mea sau omul meu în echipa ta, trebuie să-ți fi raportat totuși ceva.

— Logan ! ? Stai să vedem. Da, dar sînt lipsite de importanță informațiile lui. Mai mult despre certurile dintre voi.

— Ei, vezi ! Și eu cînd spun că serviciul de securitate... Dar lasă. Uite despre ce este vorba. Logan rulează de două ori pe zi un program care se cheamă Detect, cu ajutorul căruia căutăm eventualii concurenți depistabili. În ultima lună unul din ei s-a detașat de plutonul suspecților.

— Vorbești de parcă ai vrea să-mi iei locul.

Domazos își scoase ochelarii și-și frecă nasul.

— Dacă n-ar fi vorba de atîția bani și de un succes atît de apropiat, nu mi-aș bate capul cu treburi din astea.

— Cine e ?

— Un oarecare Adam Martin, absolvent de fizică-chimie. A lucrat la noi acum cincisprezece ani, imediat după terminarea studiilor, dar s-a retras chipurile pentru o carieră de scriitor. S-a apucat de S.F., dar se pare că nu-l citește nimeni. Acum cîteva zile i-a apărut primul volum, ceea ce, de ce să nu recunoaștem, e puțin la vîrsta lui.

— Acum nu facem critică literară ; l-ai citit ?

— Nu citesc așa ceva. Martin ar fi putut face treabă bună aici. Nu-mi plac dezertorii, mai ales atunci cînd prin plecarea lor fac rău, continuînd pe picior de egalitate niște cercetări în care s-a investit atîta.

— Acum cincisprezece ani nu te ocupai de transmutație. Nu mi-ai spus ce te face să crezi că Martin a ajuns înaintea ta la rezultat.

— Sînt niște date ale programului-expert al serviciului tău. Conform Detect-ului, Adam Martin a cumpărat în ultima lună aproape trei sute de kilograme de sare de bucătărie.

Laski nu-și putu stăpîni un hohot de rîs.

— ... ha ha ha, poate omul pune murături sau altceva de genul acesta.

— Nu, nu, uite, treaba asta mi-a răpit prea mult timp ca să mai glumim. L-am trimis pe Logan să verifice. Adam Martin cumpără sare de bucătărie și cu asta dă niște petreceri foarte costisitoare pentru colegii lui de breaslă, scriitori și editori de S.F. Unii sînt chiar consultanți științifici ai guvernului, așa că-ți dai seama în ce s-a băgat. Imaginează-ți : a găsit materia primă odată cu noi...

— Pură întîmplare...

— Da, dar modelul informațional este perfect. Logan mi-a spus, și nu am nici un motiv să nu-l cred, că șampania nu e numai îmbuteliată în sticle originale, dar are și eticheta originală. E prea mult chiar și pentru ce mi-am imaginat vreodată despre transmutație.

Laski se crispă și deveni deodată dur și tăios.

— Dacă vreunul dintre voi, sau chiar tu însuți ați avut legături cu Adam Martin în ultima vreme, și el ne zboară descoperirea, știți ce vă așteaptă.

Domazos transpirase. Își puse din nou ochelarii. Laski formă un număr de telefon și tăcerea se înstăpîni cîteva clipe în birou.

— Logan. Pînă la sfîrșitul programului îmi citești tot ce a scris un oarecare Adam Martin. Aa... știi despre ce-i vorba. Și de ce n-ai raportat ? Nu ți se părea destul de concludent. Bine. Vorbim diseară.

Daniel Laski mai formă un număr.

— Divizia financiară. Sînt Laski. Pînă diseară la ora închiderii magazinelor, vă ordon să cumpărați toată ediția cărții lui Adam Martin. Da. Ați înțeles bine. Adam Martin. De asemeni, luați imediat legătura cu editorii și tranșați toate drepturile de autor în favoarea noastră. Bine. Spor la lucru. Se întoarse apoi spre Domazos.

— Profesore, singurul lucru care se mai poate face e să ți-l aduci pe acest Martin în colectiv.

— Mi-e peste putință. Etica științifică nu mi-ar permite decît să-mi scot pălăria în fața lui. Dar mi-e ciudă că atîția ani de muncă sînt spulberați de un oarecare prim venit.

— Etica dumitale științifică nu face doi bani dacă nu poți să-i rupi mîna lui Martin pentru a-ți spune tot ce știe. Dar poate că această etică ți-ar permite să-l îndepărtăm pentru o jumătate de an din viața publică. Spune numai, dar te avertizez că toate cheltuielile o să-ți încarce programul, și nu poate fi vorba de mai mult de o jumătate de an.

* * *

Martha și Adam Martin făcuseră cumpărături. Parcaseră mașina în fața casei fără să dea importanță limuzinei negre de pe partea cealaltă a drumului. Traversară înlănțuiți pajiștea din fața casei, urcară scările de la intrare și deschiseră ușa apartamentului, normal, ca orice cetățean, prin introducerea cartelei de identificare în fanta respectivă.

În hol, după ce închiseră ușa și înainte de a deschide lumina, lăsînd pachetele jos se îmbrățișară. Martha îi șopti :

— Cît crezi că o să ne mai meargă așa ? Parcă era mai bine doar să scrii S.F. nu să îl și faci.

— Poate mi se va vinde cartea, iubita mea, atunci vom scăpa de griji.

Se aprinse lumina. Doi bărbați stăteau tolăniți în fotoliile din hol. Unul dintre ei era Daniel Laski.

— Ți s-a și vîndut, domnule Martin. Eu sînt noul administrator al drepturilor dumitale. Dînsul e asistentul meu, Logan.

Cei doi au rămas muți. Ochii le ieșiseră din orbite și probabil că nu înțelegeau nimic. Laski continuă :

— Începînd de mîine, veți face un turneu de șase luni prin toată lumea. Vă veți odihni și veți explica oamenilor, asta domnul Logan va hotărî cînd, rolul ficțiunii științifice în istoria umanității.

— Totuși, cine sînteți dumneavoastră, îndrăzni Adam Martin să îngaime, deși ceea ce spunea necunoscutul i se părea ireal de frumos.

— În ce vă privește nu aveți decît de semnat aici, cum că pe perioada lipsei din țară mă însărcinați să am grijă de bunurile dumneavoastră. Peste patru ore pleacă avionul și mai știu că înainte de a veni aici ați trecut pe la subsol. Domnul Logan tocmai m-a informat că ați cumpărat patruzeci de kilograme de sare, așa că să ciocnim o cupă de șampanie pentru afacerea noastră.

Viorel Mihalcea

YVES DERMÈZE

Probleme ale scriiturii în science fiction

Voi aborda aici subiecte care, știu foarte bine, îi vor face pe unii să scrîșnească din dinți.

— 1 —

Scriitura, în science fiction, nu este comparabilă cu cea a autorilor clasici. Într-adevăr, la aceștia din urmă există o serie de subînțelesuri care nu sînt întotdeauna aplicabile povestirilor SF.

Un exemplu simplu :

„El cuprinse cu brațul său umărul celuilalt".

Să studiem fraza. În primul rînd, turnura e vicioasă. „... Cu brațul său umărul celuilalt..." Care celălalt ? Dacă, așa cum ne sugerează expresia, e vorba de umărul celuilalt braț, ne vom imagina o ființă cuprinzîndu-și, cu brațul drept, umărul său stîng. Simplă observație. Dar să fim înțelegători și să trecem mai departe.

Să ne gîndim puțin. „Brațul său" ne arată că nu are decît unul. „Umărul" trimite spre imaginea unei ființe mono-umăr. Nici o altă explicație nu e valabilă. Cît se poate de limpede, aceste cuvinte explică, literalmente, că „El" nu posedă decît un braț, iar „celălalt", numai un umăr.

În literatura clasică, lectorul rectifică el însuși.

Dar în SF, unde avem de-a face cu ființe monstruoase ca fizic, această frază e inacceptabilă. Cîte brațe ? Cîți umeri ?

Iată soluțiile posibile :

1°) Autorul ar fi putut scrie :

„El cuprinse cu brațul..." În cazul în care eroul ar fi avut la dispoziție brațul unui cadavru. Dar ar fi trebuit să precizeze : „El cuprinse cu brațul cadavrului... etc.".

2°) Altă posibilitate : „El cuprinse cu unul din brațele sale unul din umerii celuilalt." Mult mai bine. Totuși, subzistă incertitudinea în ceea ce privește numărul mîinilor lui al umerilor celuilalt. De altfel, expresia e neclară : Ce braț ? Ce umăr ?

3°) Am putea admite atunci : „El cuprinse cu brațul său stîng umărul drept al celuilalt. Da, dar fraza nu are nici un sens dacă „el" are patru sau cinci brațe, iar celălalt, cinci sau șase umeri. Căci, în acest caz, ar deveni : „El cuprinse cu unul din brațele sale stîngi unul din umerii drepți ai celuilalt." Prea vag.

4°) Un adevărat autor de science fiction ar putea, de altfel, să scrie : „El nu cuprinse cu nici unul din brațele sale, nici unul din umerii celuilalt." Și chiar atunci ! Asta implică faptul că sînt mai multe brațe și mai mulți umeri, ceea ce nu e precizat.

Nici o măsură de prevedere nu e de prisos, în ce privește stilul, în SF, și de aceea aplaud (căci eu am două brațe) exigența anumitor editori.

Autori ! Ficțiunea nu exclude precizia științifică. Să nu uităm că pe planeta a III-a a lui Altair șerpii au brațele foarte reci, dar nu au umeri. Și că pe Rigel II locuitorii pot citi ziarul în timp ce se plimbă cu brațele încrucișate, grație apendicelui nazal.

Nimic nu e imposibil în SF, cînd ești documentat. Dar atenție la precizia stilului : este singurul criteriu de calitate.

— 2 —

ARFVEDSONIT : varietate feroasă de amfibolă hornblendă. (Larousse, sec. XX).

Iată, știm totul despre Arf... cum ziceam ? Am uitat. V-ar trece prin minte să botezați ceva sau pe cineva cu acest nume ? Trebuie să fii geolog ca să procedezi astfel !

Și atunci ? De ce citim în unele texte de SF, care par să înceapă foarte bine, nume de eroi ca Xznof sau Zghluf ?

M-am adresat unui specialist, avid de SF, și iată ce mi-a răspuns, surprins :

— De nepronunțat ? Ce vreți să spuneți ?

— Iată, citiți. În „Domnia Lentilelor" de Hubert Migron (Editura „Poate Voi Citi") : „Vqhrm se năpustea spre noi."

— Ei bine ?

— Cum pronunțați dumneavoastră acest cuvînt, pe care-l subliniez : *Vqhrm ?*

M-a privit cu gura căscată :

— Aș putea răspunde că nu trebuie să-l pronunț. Eu citesc, nu țin un discurs. Dar unde e dificultatea ? Se pronunță, evident, „vechiuhareme".

Cum de nu mă gîndisem ? Aceste nume sînt gîndite pentru a fi citite pe litere !

Cu toate acestea, îmi pare rău că autorii nu-şi dau osteneala să condimenteze această iniţiativă cu un grăunte de umor. Îmi închipui, ca eroi de povestiri, pe domnii Avr şi Akrt, sau pe doamnele Inl şi Okl (prenumele rămînînd la alegerea cititorului).

— 3 —

Dacă ne gîndim bine, s-a mers, oare, suficient de departe pe această cale ? Ei bine, nu ! Un autor de SF are adeseori tendinţa să uite ŞTIINŢA. Ar fi de dorit ca, pe parcursul povestirii sale, numele eroilor să-i aducă aminte că nu scrie numai Ficţiune.

De ce să nu recurgem, de pildă, la algebră ?

Să presupunem că eroul se numeşte eN^2 (Ene Ladoi) şi eroina este domnişoara $\rho sT+Rq$ (Rosete Curechiu).

De la bun început, cititorul este în măsură să ştie exact, graţie Ştiinţei, cîţi copii vor avea. Căci, oricine cunoaşte că :

$$\frac{eN^2}{\rho sT+Rq} = 2{,}74$$

Să notăm, în treacăt, că acesta este, cu o aproximaţie de 0,03%, numărul mediu de copii per cuplu, calculat de Institutul Galactic de Statistică. Dar 0,03% dintr-un nou născut se poate neglija.

Şi cîtă poezie în text ! Citiţi mai departe :

„Atunci, $\rho sT+Rq$ ţîşni din temniţa sa şi se aruncă în braţele lui eN^2.

— Cît te iubesc, eN ! suspină ea.

— Nu mai puţin decît mine, ρsT dragă !"

...Oare ce colecţie, chiar de un foarte ridicat nivel, ar îndrăzni să refuze un text atît de emoţionant şi de o aşa frumoasă ţinută ştiinţifică ?

— 4 —

Este oare SF-ul, aşa cum consideră unii, o literatură pentru întîrziaţi mintal ? Dar cine le permite lor să dea verdicte, ce zeu le-a decernat un certificat de inteligenţă şi de cultură ? Asta îmi aduce aminte de replica nu ştiu cărui critic celebru :

— Îmi reproşaţi că disec un roman, deşi eu n-am scris, niciodată, vreunul. Dar, vedeţi dumneavoastră, îmi pot da seama dacă un ou este proaspăt, cu toate că nu am ouat niciodată.

Desigur, desigur. Dar era o chestiune de ereditate : fără îndoială că maică-sa ouase, măcar o dată.

Deci, SF-ul se adresează întîrziaţilor mintal ?

Fapt e că SF-ul deranjează obişnuinţele dobîndite. Pot afirma că, dintr-o sută de inşi zişi „cultivaţi", capabili să vă spună numele nevestei lui Socrate sau lista cronologică a copiilor lui Henric al III-lea, nici zece nu sînt în stare să citeze o formulă atît de simplă cum e cea a acidului nitric, sau să rezolve o banală ecuaţie... de gradul întîi.

Cultura, în vremea noastră, nu înseamnă numai Istoria, Literatura, Arta şi Geografia.

Încă nu am admis acest lucru şi suportăm consecinţele. Poate că tocmai ca o reacţie în faţa acestei situaţii şi-a aflat SF-ul un public.

Traducere de : **Dorin Davideanu**

Bariera de corali

(„perle" culese din lucrările prezentate la concursul literar „Helion")

* Sus, în spatele unui geam protector, un tip vorbea sau mesteca gumă într-o încăpere strîmtă.

* Singurul instrument cu care eventual m-aş fi putut apăra îl constituia umbrela pe care o uitasem acasă.

* Ce-o fi cu nevastă-mea ? De cîteva ore bune tot latru şi mă tot plimb prin faţa uşii, şi ea, nimic. O fi adormit ?

* Această floare, simplă şi delicată, adevărat talisman al farmecului feminin, a fost ridicată în slăvi de nenumăraţi poeţi ai lumii care cu greu şi-ar putea-o închipui drept pacostea care este astăzi.

* Acum sondorul nu percepea decît mişcări de fluturi, vedea mult verde şi albastru, eventual un curcubeu şi nişte sîni.

* În numeroase localităţi au loc adunări de aşteptare a zilei de apoi, revenirea lui Hristos mobilizînd carele televiziunii.

* Bestialitatea lînţoliului frenetic, adjectiv pervers al inundaţiei ancestrale, incendiase aspirant aberantele fiorduri ale stelei Pall.

* Se sculă de pe scaun şi trecu printr-o uşă în sala imensă de alături unde avea cosmodromul şi urcă în racheta fotonică...

* Pentru că arborele meu genealogic îşi are pedigriul pe aceste plaiuri, pentru mine, de aici înainte, vei fi Andrada.

* Te-am urmărit azi la lucru. Tragi tare. Ordinatorul meu începuse să mă-ntrebe dacă eşti normal psihic.

* — Bă ! tu ăi fi dracu' ? întreabă strîngînd concomitent şi toporul în mîinile muncite.

* Adevărul e că nu prea înţelegea el nişte cuvinte şi combinaţii de cuvinte. Lăsă gîndurile pentru altădată şi-i întinse o ploşcuţă :

— Ia şi be !

* Nici un robot nu va acţiona asupra omului pentru a-i face rău decît dacă aceasta este spre binele lui şi nu invers, chiar dacă persoana în cauză ar merita-o cu prisosinţă.

* Ceva asemănător unei mase gazoase îmi trecu de la cap spre umeri.

* Avea mîini frumoase (probabil ca şi sufletul).

* Laudă acelei vecine, femeie cu frica lui Dumnezeu, că nu a căzut pradă păcatului de a preacurvi cu însuşi Satan ! Poate şi fiindcă e bătrînă şi nu vede cu un ochi.

* Toate inimile bat în ritmul cum trosnesc din toate încheieturile vreascurilor cuprinse de foc.

* Doamne-Dumnezeule, nu mă lăsa să cad în păcat că lumea asta e rea şi atît aşteaptă !

* Toţi senzorii celor două nave cosmice pipăiau milimetru cu milimetru fiecare colţişor al parcelei cosmice.

* Era o capodoperă care va dăinui peste milenii datorită faptului că nu-l băteau intemperiile şi alţi factori.

* Nici n-am băgat de seamă că n-am baie ; cît despre nevoi, e destul să iei o pastilă fistichie colorată înainte de-a te culca pentru ca a doua zi să te simţi uşurat.

* Pe fruntea limpede îi atîrna o şuviţă rebelă, graţie scurtei bătălii cu Arf.

* Comandantul, om destul de neîncrezător în mîna altora, cum se obişnuise să fie în războiul Trisan, se duse chiar el la comunicator pentru a-l întreba pe robot ce este nou.

* După cinci minute intra în posesia comenzilor navei şi se simţi mai uşurat cînd văzu că nava fusese conectată la pilotul automat.

* Noul „Comandant" își dădu seama de ceea ce se petrecea în sufletul medicului și încet, încet, apropie mîna de genunchi și scoase dezintegratorul.

* Se simțise tentat să-i anunțe pe toți oamenii din navă, dar se gîndi la hărmălaia pe care aveau să o facă și se lăsă păgubaș.

* Fără să se mai întrebe cum ajunseseră acolo, Doctorul îl dezintegră pe cel ce ținea arma în mînă, iar pe ceilalți îi ameți cu cîteva lovituri date cu piciorul în cap.

* Pașii se apropiau și Doctorul reuși să deosebească zgomotul a cel puțin patru picioare.

* Vocea din difuzoare continua :

— Nava se va distruge, cum ți-a spus și el.

— Minți ! strigară toți patru.

Dar vocea continua ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

* — Vom pica în zona numită Tunguska, spuse Astronomul.

— Mda ! făcură ceilalți.

* Deși era foarte mic, de mărimea unei nuci, pachetul avea o densitate foarte mare, iar pe un om normal această povară l-ar fi cocoșat.

* Energia pentru aparat era furnizată de două doze de uraniu 238 care îl mențineau — aparatul fiind deschis — șapte ani, așa că, dacă îl folosea doar la nevoie, vă dați seama ce mult timp n-ar mai fi avut nevoie de alte doze.

* Mergea în felul acesta de peste o oră și abia acum observă că la marginea cîmpului se afla o pădure și că fîneața prin care mergea îi ajungea pînă la brîu, deși era înalt de peste doi metri.

* Îmbrăcămintea sa neagră și plină de fermoare pneumatice puse pe fugă o vietate pe care nu o mai văzuse și despre care nu auzise.

* Deodată beculețul roșu de la gulerul stîng începu să clipească și să bîzîie, prevenindu-l că în preajma lui e ceva care-i poate primejdui viața.

* Intrară într-un coridor cu pereții drepți și tavan paralel cu podeaua.

* Peste cîteva minute se trezi. Se afla unde totul părea a fi nimic.

Căzuse în cap, iar acum o greutate pe care o simțea în mîini și picioare îl împiedica să se scoale sau să se miște.

„Mi-au făcut-o !" gîndi el.

* Acesta semăna mai mult cu un cimpanzeu decît cu un om, cum, de altfel, era.

* Erau niște animale păroase aproape patrupede, care abia mai știau să comunice.

* Se așeză în poziție de drepți și începu să se concentreze asupra plecării sale. Simți o zguduitură și apoi o durere de cap și se trezi într-o cutie sau cam așa ceva.

„Cred că am greșit", își spuse el.

* Auzi un pocnet și văzu cu mare greutate ceva mic care se deplasa cu viteză mare spre el din direcția de unde se auzise pocnetul. Glonțul, căci glonț era, îl atinse în frunte și, după ce se turti, căzu jos.

* Extraterestrul își închise un ochi și-l îndreptă spre chipul vînătorului.

* Își luă din nou vechiul său automat și se așeză în patul său în poziție verticală și încercă să nu se culce.

* Mulți dintre ei au fost omoriți de explozia bazei noastre de captare a energiei cosmice, dar degeaba.

* Maria deschise un ochi și-i spuse leneș :

— Stai cuminte, băiete, azi am liber.

Și-l cuprinse în brațe atît de strîns încît el adormi din nou.

* Avea o boală de piele, care îi dădea mîncărimi, contractată de la una din femeile care îi îndulciseră viața de militar.

* Puseră la baza zidului o cantitate de explozibil la care ataşaseră un mecanism ceas, obiect care fusese de folos atîtor generații de sabotori.

* Dar nu, nu-s leneș, căci văd că doar mîinile nu le mișc, restul comportîndu-se normal. Ba, chiar, gura e într-o formă excelentă.

* Speriată de țipetele și loviturile pe care și le dădeau doi negustori care pătrunseseră în grădină pe ascuns, pe o poartă dosnică, cumpărînd cu bani grei pe robul-portar. Leoaica dresată a lui Sami-Fé Hașemit-ul le trăsese cîte o palmă ușoară ca să-i potolească.

* Mai bine o lăsăm la Cairo, că a vorbit pînă a leșinat, așa trebuie să li se întîmple tuturor femeilor care trag prea mult aer în plămîni !

* O fată blondă în costum de baie. Corpul bine conturat se arcui și se aruncă spre locul unde trebuie să fi fost apa.

* Stau răsturnat pe spate, privind undeva în sus, iar mîna dreaptă a rămas îndoită din cot, cu degetele strînse pumn, ca într-un străvechi gest obscen.

* Monique. Nume vechi, franțuzesc, de pe vremea primelor tehnici de calcul.

* A comandat o mulțime de prăjituri, pe care le-a mîncat cu poftă. Eu n-am reușit să le simt gustul căci aveam un gol în stomac ce mă rodea adînc.

* M-am avîntat spre necunoscut cu o ambiție înnoită față de cea cu care căzusem ultima oară.

Culese de : **Dorin Davideanu**

HELION — magazin al clubului de anticipație

DEBUT SF

Vînătorul de strawni

Dar forța vie a rațiunii a învins și a mers departe înainte, dincolo de zidurile aprinse ale lumii și a străbătut întreg nesfîrșitul cu mintea și cu judecata, de unde ne vestește victorioasă despre tot de se poate naște.

Lucrețiu (De rerum natura)

Legendele țării lui Nol povestesc că în vremuri străvechi, muntele cel mare de la apus era mult mai înalt și acoperit de păduri de nestrăbătut. În zilele însorite vîrful lui semeț, ascuțit și acoperit de zăpezi strălucitoare împungea cerul de azur ; în timpul nopților întregul univers părea că se învîrte în jurul său. Acum muntele era mutilat și cețos. Învăluită în neguri coama lui teșită și stearpă lăsa să se întrevadă printre perdelele de aburi resturile gigantice, cenușii ale stelei căzute.

Văzută din depărtare epava se asemăna cu scheletul descărnat al unui animal fabulos.

Vînătorul stătea cu mîinile încrucișate la piept privind ruinele. Printre ele nu se deslușea nici o mișcare ; oare tatăl său să se fi înșelat ?

Simțea fluidele stranii ale ființelor nevăzute înconjurîndu-l ca o apă adîncă și neagră. Senzația era continuă, crescînd din timp în timp în intensitate ; întotdeauna o avea cînd se afla în preajma unui nol. Cînd era mic se mira că nu este atacat. Strawnii păreau puternici și foarte mulți ; fiecare nol își purta astfel propriu-i cortegiu de ființe înfricoșătoare.

Nolul se afla în spatele lui agățat de pietrele înălțimii asemănător unui balon ciudat, de un verde deschis, brăzdat de nervuri și fîșii verzi aparent neregulate. La baza balonului apărea un bulb albicios sprijinit pe două membre și prevăzut cu un soi de „vrejuri" cu care nolul se agățase de pietre ca să nu-l ia vîntul.

Clorofilianul simțea strawnii și se temea. Vînătorul îi citi frica din nivelul ridicat al bioimpulsurilor. Nol dorise să vadă personal rămășițele Stelei de unde le venea blestemul.

„Ai fost vreodată pe Platou ?" primi Vînătorul o întrebare direct printr-o undă mentală.

„Eu nu. Tatăl meu însă a urcat pînă acolo".

„Nu a murit ?"

„Un vînător nu moare așa de ușor."

„I-a văzut pe strawni ?"

„Nu exista nici un strawn acolo. Sînt doar niște ruine sinistre și blestemate printre care nu e bine să zăbovești prea mult. Odată de mult scheletul acela de fier era închegat într-o construcție uriașă și strălucitoare, extrem de puternică."

„STEAUA ?"

„Vă cunosc legenda."

Parcă îl auzea și acum pe tatăl său :

„Pentru noli, Steaua este o divinitate. Religia lor este simplă și crudă, dovedind cît de mult și-au lăsat amprenta asupra gîndirii lor acea catastrofă îngrozitoare. Ei adorau structura, aparatul în sine, pentru că fiind lipsiți de tehnică superioară au fost teribil de impresionați. Nu au înțeles legătura dintre oameni și navă ; pentru ei oamenii erau niște paraziți care deranjau Steaua. Ne-au atacat și s-a produs o înspăimîntătoare nebunie în masă. Unii au fugit în păduri, alții s-au sinucis iar cei ce au rămas pe navă n-au mai știut să o piloteze.

Nolii gîndesc cam așa : Steaua a căzut în ziua răzbunării asupra muntelui retezîndu-l și pîrjolind pădurea unde se ascundeau dușmanii. Pămîntul s-a cutremurat din temelii. Steaua și-a dovedit marea ei putere dar a fost binevoitoare dăruind poporului lui Nol, sclavi și bogății.

Într-o bună zi se va ridica din adîncul muntelui mai strălucitoare ca oricînd și va fi atunci mare bucurie."

Tatăl Vînătorului fusese un om învățat. Îi demonstrase fiului său că se afla pe o treaptă aproape egală cu nolii și că era un ales.

„Crezi în puterea Stelei ?" reluă iscoditor nolul.

„A fost o vreme în care o avea."

„Cînd ?"

„Cînd era sus în cer, departe de noi. O stea căzută Nol, nu mai are nici o putere."

Clorofilianul se zbătu furios.

„Nu-i adevărat. Strămoșii mei au murit acolo în ruinele de pe Platou. Acolo pămîntul și aerul ucid."

Vînătorul îi simți tăria gîndului ; era sincer ca toți clorofilienii Nol. Steaua era zeul lor nebulos, bun și rău în același timp.

„Ai văzut ce-ai vrut. Să ne întoarcem," hotărî Vînătorul.

La poalele stîncilor îi aștepta răbdătoare. rema, încolăcită în jurul unei „lumînări". Stroma albăstruie a animalului se mulase perfect în jurul ființei de sticlă izvorîte de-a dreptul din stîncă.

Nolul se dezumfla coborînd încet agățat cu tentaculele de pietre.

„Puterea ta de a ucide strawnii stă în remă ?"

„Un strawn nu poate fi ucis, puterea mea este puterea gîndului."

„Cum ai îmblînzit rema ?"

Vînătorul zîmbi. Nol era curios. Clorofilienii erau stăpîni pe toată natura planetei cu o singură excepție : remele. Rema era o aglomerare ciudată de materie vie foarte asemănătoare unui uriaș receptor nervos, nediferențiat. Frecvența de undă a creierului Vînătorului era identică cu cea a remei ; frecvențele se uniformizaseră din copilărie datorită unui tratament special făcut de tatăl său, atît asupra lui cît și asupra remei.

Se opriră pe drum în dreptul unui stei de piatră. În scobitura lui strălucea o colonie de spongieri. Rema se întinse ca o caracatiță și înghiți într-o fracțiune de secundă hexagoanele fosforescente ale spongierului.

— Este hrana ei ! explică Vînătorul.

Clorofilianul se trase înapoi dezgustat. Pentru noli veloria era extrem de toxică. Alcaloidul care pentru ei era o otravă mortală, pentru reme era un stimulator nervos.

Vînătorul se simți brusc reconfortat, ușor în gîndire. Veloria își făcea efectul indirect și asupra sa. În mod sigur rema simțise ceva...

Atunci se făcu simțit strawnul. Se formă un nucleu undeva în pădurea deasă din fața lor, extrem de aproape și de impresionant. Nolul începu să se umfle cuprins de groază, deși știa că nu are scăpare nici în aer.

O boare de vînt răsfiră frunzele cu un zgomot uscat. Pădurea răsună ca o mare răvășită.

Vînătorul aruncă o privire înapoi. Muntele dispărea într-o ceață compactă ; aerul devenea tot mai umed.

„Strawnul."

În gîndul nolului suna toată groaza de care putea fi în stare o ființă vie.

Nu se-ntoarse. Ființa verde nu avea cum să vadă un strawn. De fapt nimeni nu putea să vadă așa ceva, ci doar să-și imagineze...

Vînătorul se concentră ușor și rema îi amplifică raza gîndirii. Localiză scurt nucleul care devenea tot mai mare. Aerul vibra și în creier auzea vaierul nolului. Îl privi pe clorofilian care se ridică rapid în văzduh.

Își imagină lovitura. Nol tresări.

Nucleul dispăruse.

„Așa de simplu ?" sună gîndul lui Nol, ca un ecou slăbit.

În imensitatea pădurilor ce acoperă pămîntul lui Nol, se află un lac întins și adînc. Pe undele lui albastre și liniștite se leagănă de aproape trei secole, ca o minge bizară și neagră, o navă de coborîre. Apa clipocește pe lîngă lanțurile de ancorare, pline de alge și linge încetișor suprafața rugoasă, arsă, pe alocuri exfoliată a scutului termic. O trapă rotundă stă deschisă la nivelul lacului ; apa se mișcă leneș în ecluză creînd ecouri și jocuri de lumină pe pereții lucioși. Înăuntru este legată o barcă pneumatică.

Prin ceața ce acoperă suprafața locului alunecă încet o altă barcă apropiindu-se de navă. În ea se află un bărbat în vîrstă, un copil și o ființă verde, dezumflată, lipită de fundul ambarcației.

Nava de coborîre părăsită cu trei secole în urmă de echipajul ei cuprins de o psihoză colectivă, devenise locuința Vînătorilor.

— De ce a murit nolul ? întrebă copilul.

Bărbatul ridică vîslele lăsînd barca să lunece între peretele negru și lanțul uriaș.

— De frică. Au luat frica de la noi și asta-i distruge. Am crezut la început că-i macină o molimă ; mi-am zis că probabil, cu toate măsurile luate, vreun microb sau virus din lumea noastră a reușit să infecteze planeta. Nu era însă adevărat.

Bolile lor ne mai ating uneori pe noi cu tot sistemul nostru imunitar nemaipomenit.

— Ce-i aia sistem imunitar ?

— E un sistem natural — de obicei — pe care îl au animalele mari și oamenii ca să se apere de microbi. Astronauții din care provenim însă, erau dotați cu un sistem universal, gîndit pe baze genetice și implantat în mesajul din celulele lor, mesaj care ni se transmite și nouă. De celulă te-am învățat cîte ceva.

— Deci, nolul a murit de frică ?

— Este singura explicație. Vreau să-i studiez creierul ca să mă edific pe deplin.

Nava fusese proiectată pentru un echipaj de patru persoane. În ultima ei cursă transportase niște utilaje de prospectare minieră care zăceau acum pe undeva prin junglă, năpădite de verdeață. Comenzile îi fuseseră distruse de către echipajul înnebunit care dorind să decoleze cu orice preț, defectase iremediabil și masinile propulsoare. Supraviețuiseră doar generatorul și biblioteca electronică ; neamul Vînătorilor transformase naveta într-o locuință confortabilă după toate normele unei civilizații avansate.

Bătrînul își petrecea de obicei toată după-amiaza în micul laborator al navei studiind plante, animale, roci ; observațiile le aduna cu scrupulozitate în memoria bibliotecii, alături de cele ale înaintașilor lui.

În cîmpul microscopului se vedeau celulele interesantului creier vegetal al nolilor. Dispoziția acestor celule aducea foarte mult cu o rețea cristalină foarte ordonată și în același timp extrem de complexă. Celulele consumau mult oxigen care le era adus de niște molecule-cărăuși direct din organul fotosintetic. Acesta era conținut în multele straturi ale „balonului" ce putea fi astfel considerat ca o frunză gigantică.

— Observi ? În centru, cristalul s-a dezorganizat. Organul lor inteligent este extraordinar de sensibil, probabil că ei nu posedă ceea ce numim noi inhibiție de protecție. Ei nu au cunoscut emoții, nu au știut ce-i teama și nu au fost ființe violente. De-abia recepționînd undele străine ale creierelor noastre, nolii au avut ocazia să simtă așa ceva. Mă înțelegi ? au simțit dintr-o dată nevoia de a se teme de ceva și pentru că nu există nici o primejdie pentru ei pe planetă și-au confecționat propriul Pericol.

— Adică ?

— Ai văzut textul acela din bibliotecă despre n'ganga, vrăjitorii din Africa ?

— Da.

— Ce făceau ei ?

— Fixau un termen victimei... să zicem ; îi spuneau că peste două săptămîni va muri dintr-o dată.

— Exact. Și victima murea în virtutea unei extraordinare inhibiții nervoase. Adică murea de frică.

— Persoanele respective erau însă extrem de sensibile, protestă băiatul.

— Așa sînt și nolii : creiere vii, foarte sensibile, dotate cu proprietăți perceptive excepționale. Modul lor de a gîndi ne va rămîne total necunoscut deoarece noi l-am făcut să dispară. Acum nolii ne-au împrumutat practic modul de a gîndi : de fapt doar o caricatură grotescă a sa alcătuită dintr-o îmbinare de instincte și porniri primordiale. Creierul lor sensibil nu este făcut pentru așa ceva și s-a dereglat.

Strawnii sînt de fapt, ființe imaginare, create de creierul lor, acum bolnav. Își imaginează un pericol, își taie mereu punțile de salvare din fata lui, într-un soi de joc demențial, își suprasolicită creierul estimînd cam cît mai au pînă la moarte și în final pier datorită distrugerii structurii acestuia cristalină.

— Este uluitor... de fapt se sinucid, nu ?.

— E un mod de a spune. Haide sus, vreau să introduc concluziile astea în memoria bibliotecii și poate găsim vreun tratat de psihologie, s-ar putea să ne pice vreo idee.

Vînătorului cel bătrîn i-a venit într-adevăr, după un timp, o idee. A găsit o soluție pentru obsesia maladivă a nolilor. Studiind cîteva zeci de cazuri de noli morți, ca

urmare a trawnilor, reușise să pună la punct o sugestie inhibitoare.

— Va fi o legătură temporară care se va stabili între creierul meu și creierul unui nol prin intermediul remei, explică el fiului său. După cum ți-am explicat, cristalul gînditor al clorofilienilor nu se poate apăra de suprasolicitări ; în schimb creierul nostru poate. M-am gîndit atunci la posibilitatea de a transfera energia suplimentară creierului meu ; pe parcurs rema o atenuează și în final accesul de isterie al nolului se va mai potoli... pentru un timp...

Tînărul l-a privit la început cu neîncredere însă a fost primul care a salvat întîmplător o săptămînă mai tîrziu un nol de la moarte. De atunci clanul lor s-a numit al „Vînătorilor de strawni" iar poporul lui Nol i-a înconjurat cu un deosebit respect.

Orașul Nolilor arunca o umbră deasă pe cîțiva kilometri pătrați buni de junglă. De departe părea o grămadă informă și verde ca o pădure ce se umflase și își luase zborul. Era alcătuit dintr-un sistem complicat de membrane întrețesute, ușoare și rezistente ; cele ce alcătuiau învelișul erau transparente ca sticla și următoarele conțineau mezofil fotosintetizant iar cele din interior celule chemiluminiscente. Membranele aveau rezistența oțelului și flexibilitatea hîrtiei ; coridoarele sălii vaste se întretăiau în imensa construcție, iluminate în verdele spectral al „strălucirii vii". Flotoare umplute cu hidrogen conținute în structură, ridicau orașul deasupra pădurii, de solul căreia rămînea ancorat prin numeroase rădăcini cu forme ciudate și grosimi apreciabile. Rădăcinile se înfigeau în pămîntul unei gropi imense.

Vînătorul se apropie de o rădăcină, veritabil trunchi de arbore, acoperit de o scoarță lucioasă albăstruie ; își ridică privirile spre pîntecele uriaș al orașului de deasupra sa, cu un aer admirativ.

„Cum trăiți voi acolo ?" îl întrebă pe nol, curios.

„Meditățm și supraveghem natura. Este foarte important : vedem cum se deplasează turmele și animalele de pradă, simțim cum se apropie vînturi, furtuni, incendii și cutremure și putem să-i conducem pe sclavii Stelei în funcție de scopurile comunității noastre."

Vînătorul tresări. Rema se încordă pe trupul lui atletic ; simțise un alt nol.

Printr-o gaură în formă de romb aflată la baza unei rădăcini, ieși o făptură asemănătoare clorofilianului dar complet albă, aproape translucidă. Balonul i se atrofiase și îi atîrna ca o pelerină. Arăta ciudat ca un ou pe picioroange iar pe suprafața lui albă se scurgea un lichid vîscos.

„L-am adus... El e Vînătorul," îl prezentă nolul cel verde noului venit.

Bărbatul zîmbi fascinat. Avea în fața lui un nol bătrîn ; probabil sute de ani trecuseră de cînd se născuse. Văzuse multe, probabil chiar și tragedia astronavei prăbușite ; poate fusese printre cei ce-i atacaseră atunci pe oameni. Vînătorul simți nevoia să salute, așa cum obișnuia cu tatăl său, dar se reținu. Poporul lui Nol nu saluta niciodată.

Îl simțea pe albicios studiindu-l. Influxurile lui mentale, amplificate de remă îi zugrăveau întregul tablou psihic al nolului. Vînătorul își dădu seama imediat că se află în fața unui mentor spiritual, un fel de șef. Bătrînețea îl condamnase la o viață heterotrofă pe baza alimentelor sintetizate în membranele orașului cel viu de deasupra. Oare cîți asemenea lui își duceau viața în culoarele și sălile misterioase ce pluteau în văzduh ?

„Ce știi despre strawn ?" îl întrebă bătrînul nol.

Vînătorul își mîngîie rema cu un aer afectat. Clorofilienii aveau o imagine destul de clară asupra unui sclav. Îl vedeau ca pe un organism uriaș sprijinit într-un peduncul, cu un braț lung, polimorf și cu o sferă văzătoare, un soi de ochi panoramic. Moștenise această imagine — probabil — de la primul nol încercat de noul sentiment al speciei — spaima. Albiciosul dorea să știe ce sînt de fapt strawnii... Bună întrebare !

„Ce știi despre oameni ?" replică Vînătorul.

„Sînt mulți ?" se prefăcu albiciosul că nu a prins replica.

„Fiecare nol își are propriul său strawn", răspunse Vînătorul enigmatic.

„Și cînd moare un nol, ce se întîmplă ?"

„Strawnul dispare odată cu el."

„De ce ?"

„Pentru că-i purtați cu voi în permanență."

„Acestea sînt aberații. Strawnii sînt duhurile Stelei care ne pedepsesc pentru că nu-i îndeplinim poruncile, așa sună legea..."

„Nu cred în Stea. Steaua a murit de multă vreme. Îi chinuiți degeaba pe oameni ; nu puteți să înțelegeți ce se petrece de fapt..."

„Explică-te".

„Poporul lui Nol este lumea gîndurilor. Vă aflați în perfectă armonie cu natura înconjurătoare pe care o conduceți cu pricepere ; noi, oamenii ne exprimăm verbal și nu avem virtuți mentale atît de dezvoltate ; ca să stăpînim natura ne trebuiesc unelte. Venim din altă lume. Steaua era orașul nostru..."

„La fel vorbea și tatăl tău ; a făcut însă imprudența să le spună asta și semenilor lui care l-au ucis. De ce există atîtea diferențe între voi, oamenii ? De ce nu gîndiți la fel ?"

„Pentru că voi dominați mental pe sclavii voștri, influența voastră asupra lor este extrem de puternică ; oamenii au început să gîndească ca nolii... iar nolii ca oamenii. O gîndire care confecționează o lume falsă în loc să înfrunte realitatea, nu poate duce la nimic bun. Ce vrei să spui ?"

„Că oricine poate ucide un strawn".

Albiciosul lăsase o bucată de timp să se aștearnă tăcerea în mințile amîndurora. Se folosea de acest răstimp pentru a încerca să sondeze gîndurile Vînătorului. Îl irita că nu reușea niciodată ; putea intercepta gîndurile oricărui om și ale oricărui nol. Numai Vînătorii îi erau inaccesibili... Blestemata de remă îl prindea în țesătura unor unde mentale de bruiaj. Aceste animale erau singurele ființe care nu se supuneau legilor lui Nol ; clorofilienii începuseră să trimită cete de oameni pentru a le stîrpi, însă fără rezultat. Remele deveniseră de negăsit.

— Doriți probabil protecție, vorbi Vînătorul rupînd dintr-odată tăcerea conversației telepatice.

Albiciosul tremură de furie. Nu suporta vibrațiile sonore, îngrozitoare, pe care le emiteau oamenii. Ca orice ființă vegetală agrea foarte mult armonia. Zgomotele și hîrșîitul vocii umane avea asupra lui un efect grozav de stresant.

„Vrem să încheiem un contract cu familia ta", îi răspunse totuși nolul stăpînindu-se.

— Nu am familie, sînt singur, răspunse Vînătorul întristat.

De doi ani, tatăl său odihnea în cimitirul de lîngă lac. Era un loc ciudat cimitirul vînătorilor ; pădurea din jur era populată de remele celor dispăruți. Prin ele spiritul morților continua să trăiască. De multe ori fusese în situația de a se sfătui cu strămoși de ai săi ; era fascinant să-i vezi transparenți, tremurînd deasupra movilelor umede, zîmbindu-ți de dincolo de neființă. Nu, nu putea spune că era singur. Era prietenul duhurilor. Dar ar fi vrut ceva mai mult...

„Situația se poate schimba. Generații de Vînători și-au ales soții dintre sclavele noastre."

„Dar nu aveau dreptul să le ia cu ei."

Nu-și cunoscuse niciodată mama. Toată copilăria tînjise după ea în virtutea unui instinct ancestral. Cînd ajunsese la vîrsta adultă, tatăl său îi spusese că alesele Vînătorilor nu sînt văzute bine de semenele și semenii lor. De îndată ce nasc sînt excluse din comunitate, persecutate și mor repede. În spatele acestui tratament stau tot nolii cu influența lor nefastă, se tem că familiile vînătorilor ar putea deveni o elită. Tipic gîndirii umane primitive ; cum de putuseră lua din conștiința umană doar ce era abject, inferior, ferecat de civilizație în colțurile cele mai ascunse ale subcon-

ştientului ? Probabil pentru că vehicularea undelor mentale se face doar la nivelele inferioare ale cortexului ; ştiinţa şi civilizaţia sînt lucruri de neînţeles pentru noli.

„Vînătorul vrea să fie singur ca soarele lui Nol", continuă el sentenţios.

„Avem nevoie de tine", recunoscu albicioşul. „Te-am putea ucide..."

„Iar strawnii v-ar decima în cîteva luni. Nu veţi face asta. Sînt singurul Vînător ; îmi voi alege o pereche însă voi pleca cu ea. V-am ucis un strawn. Dacă mai vine vreunul îl voi ucide şi pe acela. Însă deocamdată voi pleca."

„Unde ?"

„Sus."

Şi Vînătorul arătă în zare muntele scufundat în ceţuri.

Albiciosul se cutremură. Acolo erau rămăşiţele Stelei ; nimeni nu se mai putea întoarce din acele locuri periculoase. Îl măsura din priviri pe omul din faţa lui. Ardea de dorinţea de a-i dezvălui toate spaimele, sovăielile şi neputinţa lui ; o furie teribilă îl cuprindea adesea gîndindu-se cît e de slab şi cît de uşor capitulase în faţa celorlalţi bătrîni atunci, de mult. Dacă Steaua ar fi plecat în timp util...

Îl înţelegea perfect pe vînător. El ştia mai multe decît orice nol... Era liber acest animal dezgustător dar atît de necesar...

„Condu-l", ordonă el clorofilianului.

Cînd începură să coboare treptele tăiate direct în stîncă îi izbi mirosul crud, umed de subterană înmucegăită. Din loc în loc se ramificau tuneluri înecate în beznă. În întuneric se auzeau urlete şi foşnituri, se întrezăreau neclar lumini de focuri şi umbre grăbite. În grote, în noroi şi umezeală, în jurul unor focuri mizere, stăteau cete de oameni sălbăticiţi, goi, cu părul crescut peste măsură, cu unghii lungi, negre şi rupte, cu priviri de bestie. Lumina orbitoare a lanternei atomice îi speria de moarte ; urlînd fugeau să se asoundă în cotloanele cele mai inaccesibile.

Din cînd în cînd, Vînătorul se oprea ca să-i studieze. Îl ţintuia pe cîte unul la perete cu formidabila lui forţă mentală şi îl lumina în plin. Omul tremura de groază apărîndu-se disperat de lumina proiectorului ca un animal prins în capcană.

Un imens labirint subteran, un adevărat oraş, fusese săpat în sciul stîncos. Galerii, trape, pasaje, puţuri şi săli se succedau ameţitor pe întinderi de sute de metri ; nolii ştiau însă cu precizie unde se află fiecare om în fiecare moment. Nici unul nu era pierdut din vedere. Indiferent unde ar fi stat ascuns.

Vînătorul îşi dădea acum perfect seama de ce fusese atît de furios o dată tatăl său. Într-o seară ameţit de un pahar de alcool începuse să urle răsturnînd masa :

— Bestiile ! Ei sînt de vină ! Cîndva eram demni şi puternici ! Coborîsem din ceruri ca nişte zei ! Ei ne-au distrus ! N-au înţeles nimic din menirea noastră ! Şi eu, blestematul, care-i apăr !

Pentru moment, etica blîndă, raţională şi lipsită de violenţă fusese învinsă de revoltă şi de setea de răzbunare. Asta găsiseră nolii în conştinţa umană în stare latentă ; asta îi generase pe strawni ; asta împiedicase realizarea contactului.

Treptat cîţiva curioşi începuseră să se apropie, probabil dintre cei ce ştiau ce-i aceea un Vînător. Unul atinse cu mîna haina de piele neagră apoi fugi înspăimîntat cînd El se întoarse. Pentru ei un Vînător era tot o zeitate ca nolii şi ca Steaua. Deşi aveau aceeaşi origine...

Primul vînător fusese consilierul astronavei. Simţise groaznica primejdie şi avertizase echipajul dar nu fusese luat în serios. După ce tragedia se consumase rămăsese alături de naufragiaţi pentru a-i ajuta. Consilierul fusese un bărbat extraordinar de inteligent. Reuşise să-i convingă pe noli de absoluta necesitate a alimentaţiei cu carne a oamenilor alarmaţi de slăbiciunea îngrozitoare în care ajunseseră „sclavii", clorofilienii îi permiseseră să se ocupe de aprovizionarea cu vînat a comu-

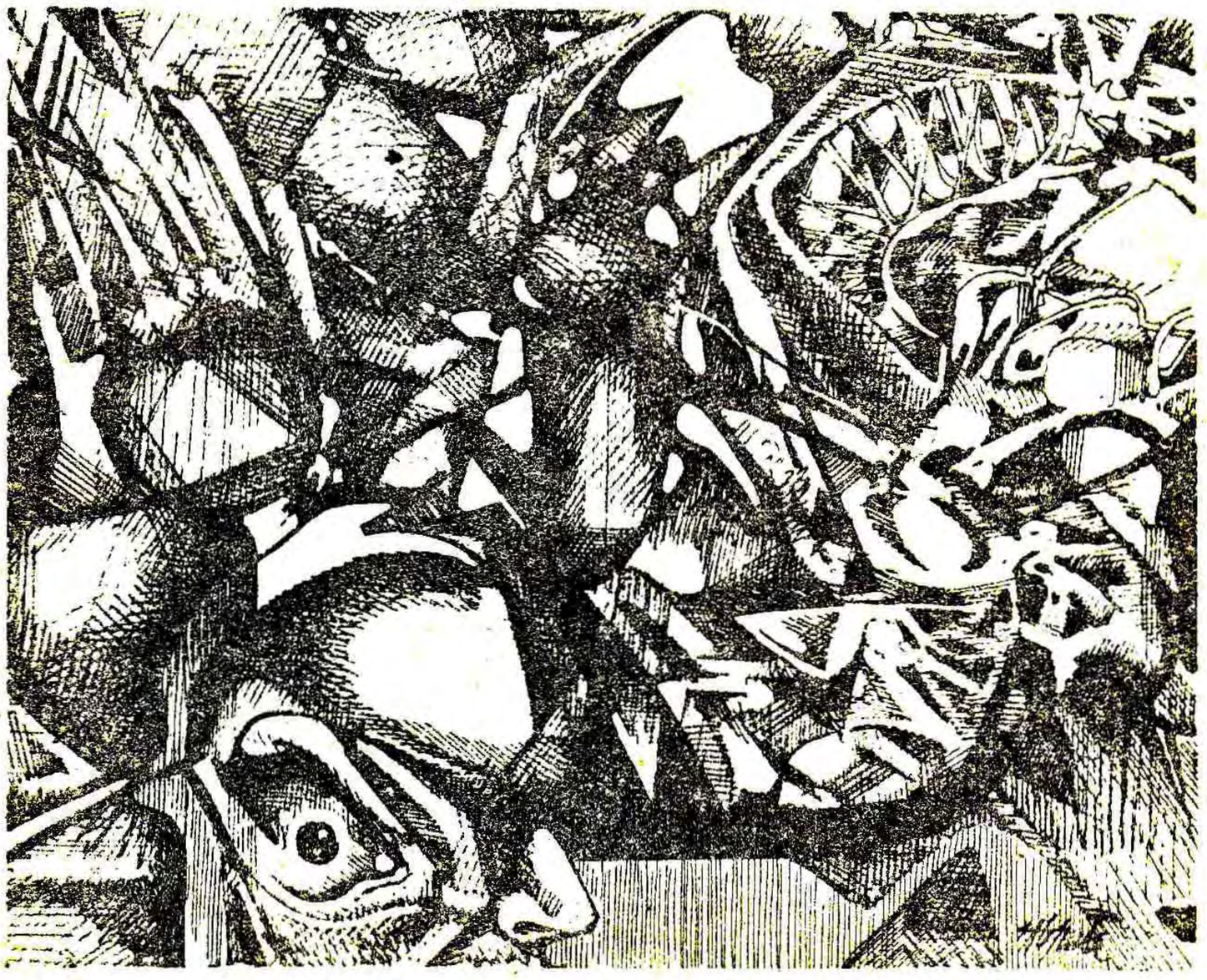

nităţii. În peregrinările lui cinegetice, primul vînător dăduse peste naveta părăsită şi reusise să îmblînzească o remă. Apoi au apărut strawnii şi vînătorul a devenit Vînătorul, elita omenirii de pe Nol.

Lanterna ilumina o uşă masivă. Dincolo de ea trăiau femeile, deduse vînătorul. O picătură de condens i se sparse pe nas ; pufni stăpînit de o puternică emoţie. Călătoria aceasta prin subteran i sepărea un ciudat ceremonial de iniţiere.

„Ştii că femeile aleg", îl avertiză nolul.

Uşa se dădu la o parte. Vînătorul o pipăi ; avea de-a face cu acelaşi fel de membrană din care era construit şi oraşul şi care era de fapt o secreţie a clorofilienilor. Gloata de sălbatici rămase mută în prag ; Vînătorul îi privi multă vreme. Ar fi vrut să simtă milă ; ar fi vrut să simtă revoltă şi mînie ca tatăl său, dar nu era în stare. Fusese ţinut departe de această realitate crudă şi nu putea realiza că erau la fel. În acea goliciune şi duhoare respingătoare ce o răspîndeau, apăreau cu adevărat ca nişte animale, deosebite fundamental de noţiunea de om.

Clorofilianul trimise un impuls şi membrana se întinse din nou, închizînd gura tunelului. Apoi îl îndemnă să înainteze.

Pătruns într-o arie vastă, acoperită cu nisip fin, ca o plajă, în mijlocul ei ardea o flacără uriaşă, suptă de curent, printr-o gaură din tavanul foarte înalt.

Vînătorul se apropie. Gazul aprins iesea cu presiune dintr-un morman de bolovani. La bază flacăra era de un albastru aprins, apoi devenea pe nesimţite portocalie. Căldura era intensă, iar curentul de aer vuia prin hornul de deasupra ; sunetul era înfricoşător. Cîteva clipe fu furat de jocul hipnotic al flăcărilor. Se aşeză apoi încet pe o piatră şi rema i se încolăci la picioare, pe nisipul cald. Clorofilianul rămăsese la uşă ca un paznic.

În mîna sa apăru un nai.

Vînătorul îşi stinse lanterna. Începu să cînte o melodie tristă ; puse în ea toate obsesiile şi ideile sale. În

armonia ei răzbăteau imaginea sinistră a nolului, a oamenilor sălbăticiți și a tragediei lor, a terorii din umbra strawnilor dar și chemarea necunoscutului și frămîntarea ascunsă a instinctului. Piatra vibra la unison încercînd parcă să vorbească și să sufere alături de el. Clorofilianul simțea o stare binefăcătoare, întinzîndu-se parcă peste lumea întreagă.

Naiul amuțise. Vuitul singur mai crea ecou în uriașa sală după ce naiul amuțise, vuietul singur mai crea ecouri în uriașa sală. Vînătorul se ridică.

Deodată din întunericul gurii unui tunel apăru o umbră nesigură. Lumina flăcării se reflectă pe o piele arămie. Vînătorul își simți inima bătînd nebunește.

„Ieși!" Tăria poruncii mentale îl încovoie pe nol de durere.

„Ieși! Cum puteți să-i spuneți cu atîta lipsă de sensibilitate cele mai delicate simțiri ale noastre. Ne studiați reacțiile ca la niște animale de experiență!"

Nolul se făcu nevăzut după membrană.

Umbra se apropie. Cînd fu suficient de aproape trupul ei strălucitor, alb, ca o statuie însuflețită. Vînătorul întinse mîna. Fata veni și i se așeză la picioare, învăluită în părul ei lung și negru. Vînătorul cuprins de o stranie vibrație îi ridică bărbia delicat, cu degetul arătător, iar cu cealaltă mînă îi dezveli fața. Se uită apoi mult timp în adîncimea ochilor ei albaștri, fascinanți. Simțea adorația și dorința ei atît de puternice încît îl amețeau. În interiorul lui se stîrnise un adevărat uragan.

O prinse de mînă și o ridică. Nu, nu va da o asemenea satisfacție nolilor. Dragostea unui Vînător nu era făcută pentru studiul acelor clorofilieni mărginiți.

Rema se înfășură în jurul lui și fata tresări de spaimă. Mîna ei o strînse puternic pe a lui cerîndu-i ocrotire. O mîngîie tandru și îi făcu semn să o urmeze.

Clorofilianul le deschise ușa și le făcu semn să iasă. Gloata însă le blocă drumul începînd să urle.

— Ne-o ia pe Alma! Ne-o ia pe Alma! Săriți!

Vînătorul își aprinse lanterna dar de astă dată oamenii nu se mai speriară. Înfiorat văzu cadru cu cadru cum gloata se aruncă asupra lui. Se opriră însă înainte de a-l putea atinge. Oamenii încremeniră; lucirea din ochi li se stinse, mușchii deveniră inerți. Reîntorsi la condiția de animale domestice, se răspîndiră grupuri, grupuri resemnați spre grote.

Alma plîngea.

„Poporul lui Nol veghează", îl liniști clorofilianul. „Putem pleca în siguranță".

*

„Încalc legile poporului meu venind aici... însă trebuia neapărat să mă lămuresc. Ești la fel cu cei pe care îi stăpînim și totuși te deosebești ca spirit de ei. Ar putea fi posibil ca toți sclavii noștri să devină Vînători?",

Un abur rarefiat stăruia deasupra mormintelor învîrtejindu-se în jurul stelelor funerare. Totul era umed și trist. Bătrînul nol îi făcu semn clorofilianului din văzduh să se îndepărteze.

Vînătorul și Alma înotau în lac.

„Da. Este foarte posibil," se făcu simțit de departe gîndul omului."

„Voi, Vînătorii n-ați înțeles niciodată de ce considerăm aceste ființe drept inferioare și nu le punem pe aceeași treaptă cu noi. Este adevărat, au un oarecare grad de inteligență, insuficient dezvoltat..."

„Din punctul vostru de vedere!"

„Se luptă între ei... se dușmănesc. Sînt gata să se trădeze unul pe celălalt ca să ne cîștige favorurile. Se pot înșela între ei prin limbaj, deoarece gîndurile le rămîn ascunse. Doar noi vedem în ei egoismul și lașitatea de care dau dovadă. Noi am fost întotdeauna uniți, ne-am respectat și nu ne-am dușmănit niciodată..."

„Nol, la cîteva sute de kilometri de aici se mai află un oraș de al vostru. Tatăl meu a fost vînător și acolo."

„Orașul acela a fost distrus de strawni."

„Nu. A fost distrus de noli. Au venit odată dinspre miază noapte, noli ce nu-i cunoscuseră încă pe oameni; au fost șocați cînd au simțit cum au început să gîndească semenii lor în preajma ființelor venite din cer. Și-au dat seama că nolii din acel oraș sînt bolnavi. Între nolii noi veniți și cei din oraș, s-a stîrnit o ură năprasnică. Cei din oraș îi urau pe venetici din cauză că nu erau amenințați de strawni, iar noii veniți îi disprețuiau pe orășeni pentru că împrumutaseră o idee străină, violența. Însă faptul că începuseră să-și disprețuiască semenii îmbolnăvise deja și creierul noilor noi sosiți. Unii au fost uciși de strawnii alții de noli, asemenea lor."

„Nu pot crede așa ceva."

„Undeva s-a făcut o mare greșeală. Oamenii sînt probabil de vină pentru că nu v-au studiat mai întîi de departe; au vrut să vă impresioneze cu tehnica lor pe care ați divinizat-o pentru că nu mai văzuserăți ceva asemănător pînă atunci, și v-au infestat cu gîndirea lor instabilă și haotică. Sînteți distruși insidios de proprii sclavi; le veți împrumuta modul de a fi, Strawnii nu există: există doar frica. Mă-nțelegi?"

Bătrînul nol nu răspunse. Privi mormintele. Deasupra pietrelor umede stăruia o strălucire albăstruie. Îl frămîntau și pe el spusele Vînătorului. Tinerii noli creșteau violenți și aroganți; bătrînii nu se mai puteau înțelege cu ei. Poporul lui Nol nu cunoscuse credințe oarbe, nici frica, nici violența pînă nu apăruseră ființele ciudate cu două picioare, căzute din cer. Religia spunea că sînt dușmanii Stelei, pe care ea i-a aruncat pe pămînt drept pedeapsă ca să le slujească nolilor. Dar dacă fuseseră de fapt prietenii și aliații Stelei?

Nolii se deosebeau fundamental de străini. Stăpîneau natura în forma ei inițială fără a o transforma. Trăiau în rezonanță cu ea, cu ritmurile ei ascunse, și tulburătoare. Venirea străinilor dereglase acest mecanism fin și îi condamnase la pieire. Steaua fusese nefastă.

Auzi rîsete. Vînătorul și soția sa se hîrjoneau în apă în mijlocul lacului; bătrînul nol se întristă. Planeta lui Nol va rămîne în mîna acestor creaturi incapabile să înțeleagă exteriorul și legătura ascunsă a tuturor elementelor.

Păcat.

Făcu semn clorofilianului să coboare.

Vînătorul și Alma urcau pieptiș poteca abruptă. Din loc în loc pietrele se prăbușiseră în fisuri fără fund. Atunci venea nolul, se agățau de tentaculele lui și săreau peste prăpăstii. Bătrînul albicios îl însărcinase să aibă grijă de cei doi; dar clorofilianul o făcea cu plăcere arzînd de dorința de a afla în sfîrșit secretele stelei și ale unei epoci apuse care amenința să dea naștere după atîția ani la un adevărat dezastru.

La început nu au văzut decît pete mari, negre sticloase, pe pereții abrupți. Acolo piatra supusă la temperaturi de sute de mii de grade se vitrificase; urcau încet ocolind suprafețele lucioase pe care ar fi alunecat; făcură multe popasuri pînă să ajungă la horn, apoi urcarea prin el le luă aproape o jumătate de zi. Noul nu era suficient de puternic ca să-i ridice în văzduh, decît în salturi mici.

Primul care ajunse pe Platou fu Vînătorul. Se ridică cu greutate gîfîind de oboseală și o ajută pe Alma să urce alături de el. Apoi priviră în jur cu curiozitate.

Terenul era teribil de accidentat; oribil prin ariditatea și culoarea lui de tăciune, se întindea cît cuprindeai cu ochii. Pe tărîmul lui stăpîneau doar vînturile și ceturile. Platoul era presărat cu resturi informe de metal topit avînd dimensiuni colosale, ridicîndu-se ca niște stalagmite pe un cer de plumb. Vîntul șuiera cu sălbăticie printre manuții metalici încremeniți și într-o horă ce se juca de sute de ani de cînd se stinsese formidabilul pîrjol ce-i mistuise. Părea a fi un sinistru monument megalitic, un mormînt înspăimîntător trezind amintirile unei tragedii înspăimîntătoare, în mintea vînătorului și fiori mistici în cea a clorofilianului.

Omul se uită la indicațiile unui contor. Radiațiile nu mai depășeau doza inofensivă.

„Fii liniștit. Pămîntul și aerul nu mai ucid," îi transmite nolului.

Coborîră printre stînci și turnuri de metal. Se cățărară pe suprafețe rugoase de sticlă solidificată bizar, în forme de valuri înghețate și negre. Pipăiră giganții de metal care se înmuiaseră odinioară ca niște lumînări în incendiul atomic. Într-o secundă oamenii se pulverizaseră, puterea lor pierise în flăcări și fum.

Deodată Vînătorul se opri. Simțise brusc un contact telepatic în spatele unui colos de metal. Nolul încremeni în văzduh ancorat în tentacule.

(Va urma)

Cotizo Draia

Încă mai sper

E greu să furi atomi. Trebuie să ai, înainte de toate, abilitate și experiență. Ca să pui mîna pe ei, trebuie să pătrunzi nesimțit, noaptea, în case, în mijlocul existențelor ; mai trebuie apoi să ocolești subtilele capcane ale alarmelor instalate. Oamenii își păzesc cu înverșunare atomii distribuiți. E și firesc, s-ar spune. E bunul lor cel mai de preț, afară, poate, de viață. Și trebuie să muncească din greu pentru ei ...

În fiecare lună primesc rația, după cît au trudit, după caz, mai mare sau mai mică. Apoi, însă, sînt liberi să facă cu ea ce vor ; pot s-o transforme într-un stilou, sau într-un tablou, iar cei mai lacomi o metamorfozează direct în mîncare. Atîta doar că dacă-i înghiți nu mai rămîne nimic din ei ; în stomac, ei se descompun în întregime. Ce vreți : atomi activi ! Asta înseamnă energie pură.

Sînt mulți, din cale-afară de avari, care economisesc fiecare atom lună de lună, hrănindu-se ca vai de ei. Da, numai că peste 2—3 ani au suficienți atomi ca să-i transferme într-o mașină ; peste alți 5—6, chiar într-o casă. Dar sînt și persoane, mai ales dintre șefii de la conducere care dispun de atomi în prostie. Păi, gîndiți-vă ; se spune că au acces liber la rezervoarele cu atomi.

Nu-i greu să transformi atomi. Ei ascultă de fluxul mintal. Îi aduni pe toți, te concentrezi nițel, și-ți imaginezi cît mai amănunțit obiectul. Atîta tot, și el apare pe dată. Numai că trebuie să ai destui atomi ca să faci o treabă ca asta. De pildă, cu un atom nu poți face nimic ; eventual să-l înghiți ; cu doi atomi la fel, dar din cîteva mii poți face deja un nasture. Și-așa mai departe. Cînd te saturi de obiect și vrei altul, îl dizolvi prin fluxul mintal și reconstitui noua imagine. Zău, nu-i greu de loc. E chiar amuzant. Ceea ce-i ciudat, e că știi tot timpul cîți atomi ai ; e un fel de intuiție ; de altfel, se zice că există, pe undeva prin creier un centru nervos specializat cu treaba asta.

Acum înțelegeți, cred, de ce afacerea asta-i afurisită. Toți își pitesc atomii în capsule etanșe, din sticlă, pe care le depozitează la mama dracului ; în frigider, în baie, sau unde le vine la socoteală.

De-aia e greu să descoperi locul ; trebuie să fii înzestrat cu o intuiție de-a dreptul excepțională. Cîteodată ai și noroc ; atunci pui mîna pe-o pradă respectabilă și trăiești un timp ca un nabab. Alteori e mai albastru ; te mai calcă și poliția pe coadă ... Asta-i pericolul cel mai mare. Dacă te prinde, nu mai scapi ; pentru furtul de atomi legea prevede o singură pedeapsă și toți hoții o cunosc prea bine. Adică te spînzură. De-aceea rămînem tot mai puțini ... Grea meserie ... Cel mai ușor e să-i prazi pe zăbăucii de creatori artistici. Aștia obișnuiesc să facă din atomi tot ce le trece prin minte : statui și alte celea ... Și le mai și lasă răspîndite peste tot, prin casă. E adevărat însă, că și au de unde să risipească ... Visul fiecărui hoț e să pătrundă în Muzeul de artă modernă și să deschidă vitrinele etanșe. Cred că sînt acolo tone de atomi activi ; care stau așa, doar ca să se holbeze lumea la ei. Zău, mare păcat, te și doare sufletul cînd te gîndești. Ultima oară era s-o pățesc rău de tot. Mă încolțise o patrulă încolo, către fundătura Sladtater și credeau deja c-au pus laba pe mine. În orice caz, tot bombăneau în microfon să vin să mă predau. Adevărul e însă, c-am crezut că s-a sfîrșit cu mine. Am închis ochii și m-am rugat așa, ca un copil : Doamne, fă Doamne să dispar. Și-atunci s-a întîmplat ceva ciudat : polițiștilor li s-au lungit mutrele ca la niște cai în jug. Mă dizolvasem ... Am fost la fel de surprins ca și curcanii, nu știam nici eu că-s făcut din atomi activi. Habar n-am cine m-a creat ; nici nu țin minte. De altfel, memoria mea a fost întotdeauna suspect de scurtă ; nu se întindea mai mult de 2—3 ani în trecut. Trebuie să fi fost însă un tip genial sau nebun ! Pentru

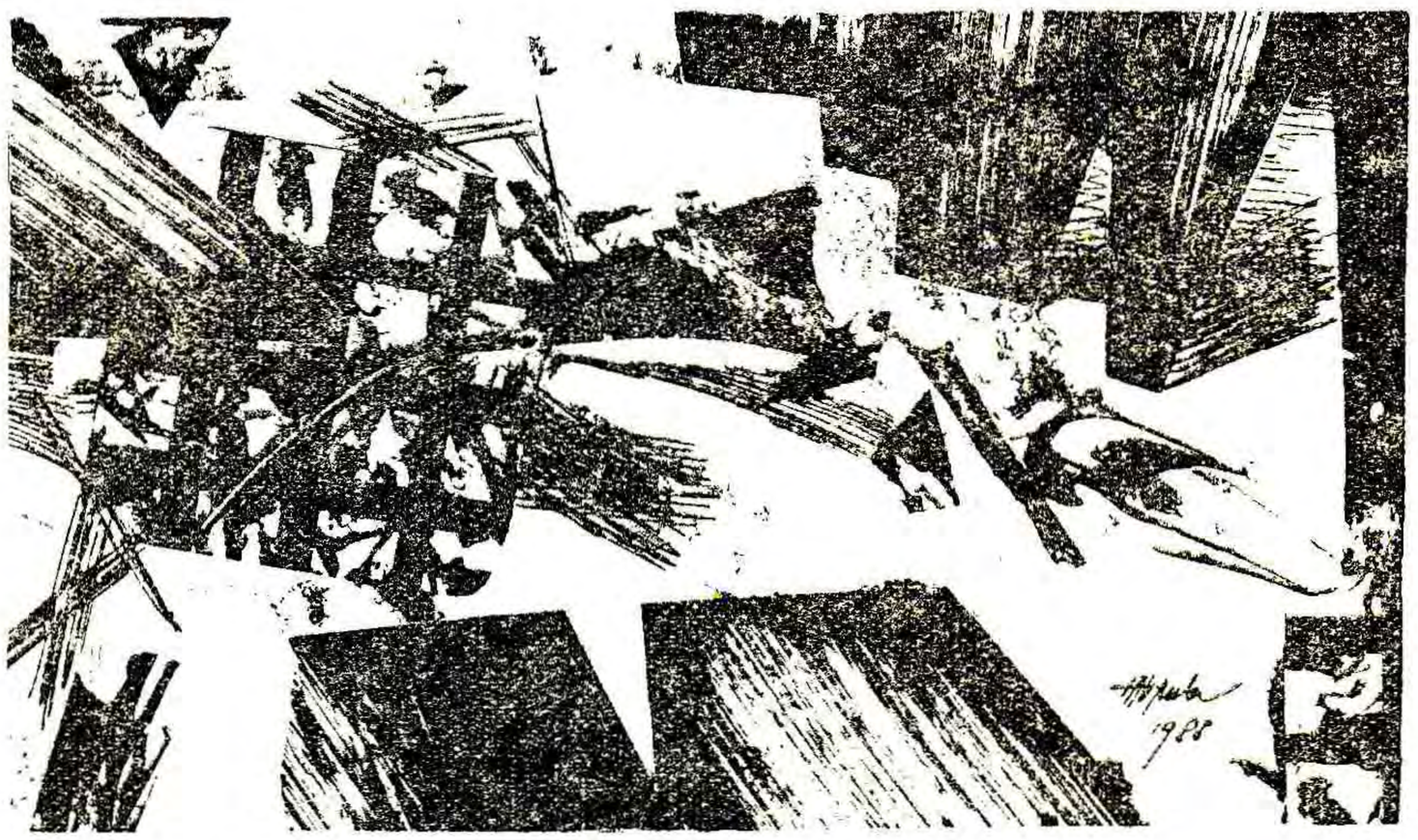

că nimeni n-a încercat vreodată să facă din atomi ființe vii. Se spune că nu se poate.

Acum stau. N-am lăsat să mi se disperseze voința și mi-am păstrat toți atomii în turmă. Aștept. Poate că-n cele din urmă o să mă capteze cineva și-o să mă transforme. Puțin probabil să ajung iarăși om ; dar ce vreți ? Eu însă mai sper ...

Călin Gurău

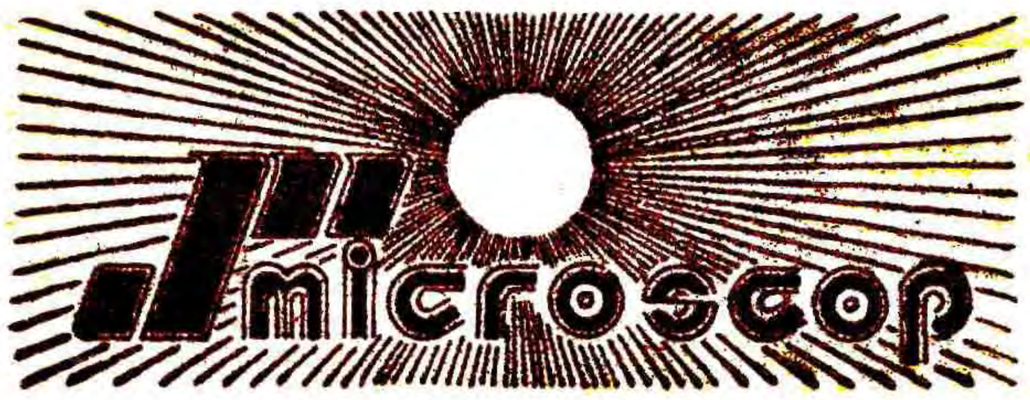

Sincopare, nivelare, dezinformare

Lăudabilă inițiativa colectivului redacțional de la REVUE ROUMAINE de a dedica un întreg număr, numărul 5/1988, literaturii științifico-fantastice românești. Aproape același număr de pagini dedicase aceeași revistă în ianuarie 1981 literaturii s.f. contemporane românești.

Lăsăm la o parte structura numărului, faptul că există dintre creatorii nebucureșteni un singur nume, același ca și în 1981, clujeanul Mircea Opriță. Să fie intraductibili ieșenii, brașovenii, craiovenii, arădenii sau timișorenii ?

Dar nu despre asta-i vorba în cele ce urmează.

La rubrica *Studii și comentarii* Dan Ursuleanu publică un studiu intitulat „UN „NOU VAL" AL S.F.-ului".

Articolul surprinde prin afirmații eronate. A lega ivirea „NOULUI VAL" numai de înființarea primelor cenacluri cred că e un demers șubred.

În primul rînd se cade a se sublinia deschiderea culturală care a avut loc după anul 1965. În al doilea rînd trebuia evidențiat rolul *Colecției de Povestiri Științifico-fantastice* și al redactorului ei în stimularea tinerilor creatori români și, bineînțeles, înființarea primelor cenacluri. Nu în ultimul rînd la apariția : „VALULUI" trebuie așezată și activitatea editurilor, în special a Editurii Tineretului, transformată ulterior în Editura *Albatros*.

În acea vreme au avut loc primele delimitări critice privind specificul genului, tot atunci s-au căutat precursorii anticipației în România, s-a încercat acomodarea unor teme și motive specifice genului în elaborări literare românești.

Tranzițiile nu au fost delimitate prin praguri literare, bornate cu manifeste literare sugestive (ca în main stream), — prin demarcări nete față de obsedantul deceniu (care a marcat puternic și literatura s.f. românească între anii 1951—1960), ci s-au făcut lent, prin acumulări spornice an de an, etapă de etapă, renunțîndu-se la ideile compromise ale s.f.-ului doctrinar, tezist, tabuizat, în favoarea orizonturilor estetice bogate, a unei tematici cu un evantai larg, în care alături de ideea s.f. cîștigă teren literaritatea textului.

Bineînțeles, pentru a fi calitate literară trebuie să existe cantitate literară reprezentativă.

Dan Ursuleanu susține în studiul citat că primul cenaclu s.f. (mă rog, club) a apărut în 1968, cînd toată lumea știe că acest lucru s-a produs în anul 1969 (cenaclul Solaris — București). Cenaclul „H. Coandă" din Craiova s-a înființat în anul 1970 și nu în 1969 (vezi în acest sens postfața apărută la antologia *Alfa*, editată de cenaclul craiovean la Editura „Scrisul Românesc". O altă eroare pe care o face autorul studiului despre „NOUL VAL" este cea referitoare la priorități. Primul fanzin din România este *Solaris* (apărut în iulie 1972), *Paradox-ul* fiind *primul fanzin tipărit* (noiembrie 1972).

Dar de fapt la lista cu fanzine lipsesc destule apariții : *2001* (București), *Horenii* (Oradea), *Orion* (Craiova), *Atlantis* (Reșița), *Contact s.f.* (Iași), *Timpul Viitor* (Tîrgoviște), *Omicron — satelit* (Craiova).

Omisiuni numeroase la seria traducătorilor. Lipsesc : Mihail Ionescu, Nina George Dăianu, Doina Rodină, Lucian Hanu (București) ; Doina Opriță, Ioana Părău, Radu Tuculescu (Cluj-Napoca), Sorin Simion (Iași), Mihaela Bufnilă (Bacău) ; Ion Ilie Iosif, Viorel Pîrligras, Marian Mirescu (Craiova) ; Delia Poenaru, Silviu Genescu, Dușan Baiszki (Timișoara),

Omisiuni (prea multe și semnificative) la lista revistelor : *Viața Românească* (București), *Cronica* (Iași), *Secolul XX* (București), *Suplimentul literar-artistic al Scînteii Tineretului* (București), *Orizont* (Timișoara), *Steaua* (Cluj-Napoca), *România Literară, Luceafărul, Cutezătorii* (București), *Astra* (Brașov), *Tomis* (Constanța).

A așeza la același nivel *Vatra, Tribuna* reviste care au acordat o atenție specială genului (*Vatra* are din 1972 o pagină dedicată s.f.-ului, *Tribuna* a realizat două numere tematice și în alte numere au apărut articole teoretice, recenzii, note sau chiar proză s.f.) cu revista *Ramuri* sau *Ateneu* care în douăzeci de ani de zile n-au publicat mai mult de trei note și o recenzie (*Ramuri*), două traduceri, două note, și o masă rotundă (*Ateneu*) este o aliniere în care se egalizează forțe total diferite. Unde mai pui numerele speciale realizate de *Viața Românească, Secolul XX, Orizont*, sau cele ale revistelor studențești : *Echinox* și *Napoca Universitară* (Cluj-Napoca), *Mesaj Comunist* (Craiova).

Nu este evidențiat în nici un fel rolul publicațiilor studențești ieșene în afirmarea literaturii s.f. (*Dialog, Opinia studențească* și *Viața Politehnicii*).

Sînt omiși fără justificare reprezentanți importanți ai s.f.-ului românesc din deceniul al optulea : Daniel Cocoru, Lucian Hanu, Gabriel Manolescu, Sorin Sighișanu, Radu Pintea, Ghighi Taibrich, Eugen Moraru (București) ; Laurențiu Cerneț, Marcel Luca, Sandu Florea, Dorin Davideanu, Claudiu Iordache, Dușan Baiszki, A. C. Giagim (Timișoara) ; Titus Filipaș, Ion Ilie Iosif, Alexandru Mironov, Carmen Cioroianu, Victor Martin, Marius Stătescu (Craiova) ; Ovidiu Pecican (Arad) ; Valentin Ciocșan (Tîrgoviște).

Afirmații paradoxale : „une nouvelle publication s'est imposée dernièrement", Biblioteca Nova, *éditée en colaboration avec les cénacles de Timișoara „Helion" et „H. G. Wells"*.

Avec cu cine ? Mister ! !

Scăpări (grave, zicem noi) și la lista cu tineri teoreticieni : Mihai Coman și Florin Manolescu (București), Dan Iordache (Sibiu), Voicu David, Lucian Vasile Szabo, Viorel Marineasa (Timișoara), Ovidiu Pecican (Arad) n-au intrat în vederile exegetului.

Omisiuni la lista autorilor cu volume : Doru Davidovici, Laurențiu Cerneț, Tudor Negoiță, Corneliu Omescu, George Ceaușu, Ovidiu Hurduzeu.

Dezinformare „... Conférence nationale des cénacles d'anticipation — qui en est déjà à sa 10-ème édition !"

După cea de-a XIII-a Consfătuire care a avut loc la București în 1983 nu s-au mai numerotat aceste întîlniri anuale ale cenaclurilor (dacă s-ar fi numerotat, în 1988 ar fi fost a XVIII-a).

Formulări ciudate „En 1972 eut lieu la première conférence nationale des cénacles de s.f. de Roumanie et, au cours de la même année parut à Timișoara „Paradox — 1" le premier fanzine de notre pays, *qui continua à paraître à Craiova par la série Omicron*". Fanzinul *Paradox* a continuat să apară *numai* la Timișoara în pofida afirmațiilor de mai sus.

Un studiu care seamănă cu un referat administrativ (vezi partea inițială și finală), însăilînd „date" după ureche sau false, fără punct de plecare, fără argumente verosimile, nu servește nimănui.

Absența efortului de documentare, absența spiritului critic, sincopele, erorile în serie, superficialitatea redactării, toate la un loc arată diletantismul *demersului* făcut de Dan Ursuleanu.

Oricare dintre criticii citați sau necitați de Dan Ursuleanu, aparținînd „noului val", ar fi evitat încropeala, abordînd cu onestitate, cu siguranță în formularea reperelor teoretice și critice, necesare, panoramînd cu profesionalism perioada de timp cuprinsă între 1965 și 1988.

Cornel Secu

Pe scurt despre proza scurtă

Dănuț Ungureanu

Amețeala

Orion, nr. 1 — 1988

Textul lui Dănuț Ungureanu este cu mult peste celelalte venite să umple paginile unei publicații anoste și fără orizont. Tehnica folosită aici este cea a insinuării și inducerii treptate a unui sentiment de teamă, ezitare, nostalgie. „Codul" investigației este dat de sublim. Plăcerea și durerea sînt amplificate treptat atingînd o notă înaltă, catharsică. Am putea spune că autorul face analiza unei stări conturînd, în același timp, o atmosferă. Ar fi însă numai un adevăr pe jumătate, periculos și derutant, dacă nu am fi conștienți de relația de afecțiune, dusă pînă la identificare, relație ce se stabilește între „cei care își iau zborul" și „cei care urmăresc zborul". Cei din urmă cu speranța că odată se vor desprinde și ei. De povestit nu putem povesti textul. Învelișul semantic s-ar pierde. Adică un om urcă într-un turn. De acolo își ia zborul. De jos mulțimea îl privește marcată de neliniște și așteptare. Însă cît de bine notează autorul această ascensiune! Ascensiunea — dimensiunea „cheie" a sublimului. Și dacă, la origini, semantica cuvîntului sublim se traducea prin „a da cu capul de pragul de sus" — o ridicare în sens fizic cît se poate de concretă, treapta aceasta este urmărită de D. Ungureanu în detaliu. Adică un om urcă o scară într-un turn. Conștient însă este indusă și caracteristica sublimului metafizic. La început, pentru un timp, scena este dominată de *sublimul moral* — omul de ordine considerîndu-l pe cel din turn nebun. Plus dialogul celor de jos: „va zbura oare"?. În sens fizic răspunsul nu are nici un înțeles. Autorul „omite" să ne spună dacă personajul s-a prăbușit sau a reușit să se desprindă. Important rămîne faptul că textul atinge treapta cea mai de sus a sublimului — treapta estetică.

Lucian Ionică

Printre alte dimineți

Almanahul „România Literară" — 1987

Este un text în care epicul, dinamicul este de la început subsemnat dimensiunii cuprinzătoare a tragicului. În universul conturat acțiunea se desfășoară cu o infinită lentoare. Gesturile sînt încete, studiate parcă, făcute cu economie însă cu o mare precizie și siguranță. Aceleași atribute caracterizează și reacțiile psihice ale personajelor. Investigația este condusă lucid, căile ei sînt cercetate atent, cu minuție chiar, fără să se ajungă vreodată la un rezultat cert. Singurul element dinamic al acestui text îl constituie privirea, o privire atotputernică dar oarecum searbădă deoarece capacității ei de cuprindere și nuanțare nu i se mai adaugă nimic pe direcția înțelegerii. Presupunem de fapt că înțelegere (explicitare) nici nu poate exista. Sau nu la Lucian Ionică. Dar această lume destul de imponderabilă și atît de greu de surprins ca finalitate este însă una deosebit de pregnantă, cu contururi ferme, cu personaje vii. Relația dintre ele departe însă de a fi una statică, se arată tensionată căci apariția unei ființe necunoscute, plutind în aer, fără să scoată nici un cuvînt deplasîndu-se doar lent, enervant de încet, îi provoacă bătrînelului cuminte, abia ieșit din apele somnului (amănunt semnificativ!) o reacție de așteptare, prelungită la nesfîrșit. Discursul urmărește această sufocare cu percepții a unui personaj lucid și atent. Traiectul acestor trăiri dau substanța textului cînd apariția insolită nu face decît să stea pe loc.

Lucian Merișca

Zorii unei lungi nopți

PARADOX — 1985

Tema este aceeași, obsedantă și de neocolit: *călătoria*. Eroul, fără nume, se întoarce de la cinema la o oră tîrzie și în loc să ajungă în acel loc cunoscut sub numele de acasă, este oprit pe drum din cauza unei intervenții extraterestre. Indiferența și moleșeala de altădată a personajului sînt înlocuite de spaimă și neputință. Drumul, banal și liniștit, cu fapte insignifiante, se răzbună. „Vreau să ajung acasă și văd că toate drumurile sînt blocate" ni se spune accentuînd în cîteva cuvinte o nostalgie față de acest acasă, loc în care ar fi fost în siguranță și ostilitatea cuiva care barează drumurile, forțîndu-l pe erou să intre într-o altă ordine, într-un alt spațiu cunoscut cîndva, dar în urma intervenției, de nerecunoscut. Aici, în zona drumurilor blocate, s-a creeat, de fapt, un spațiu al inițierii, un spațiu de contact între lumi căci, vom vedea în final, trecerea pămînteanului în lumea extratereștrilor va fi totală. Intrarea în spațiul inițierii înseamnă și o oprire din drumul epicului, al dinamicului și exteriorității. Călătoria se schimbă căci de aici își începe aventura sa interioară, ea amplificînd constituirea relației tragice. Rătăcind în noapte, de la cortul unde doarme pînă la bariera niciodată deschisă, odată cu dispariția semenilor și pînă la urmă a oricărei împotriviri, cînd toate rosturile sînt pierdute. Personajul intră într-un amplu proces evolutiv (transpersonalizare) am spus în altă parte.

Lumea interioară, dimensiunea estetică a tragicului, se impun în condițiile în care eroul este cu desăvîrșire sigur. Conștientizarea acestei interiorități îl face să exclame pe un ton rugător, uimit, autocaracterizîndu-se: „sînt un om foarte normal... sînt cel mai obișnuit om". Și noi credem că acest lucru înseamnă foarte mult.

Silviu Genescu

Doi șilingi pentru Ringo Mendez

PARADOX — 1985

„În alte circumstanțe, Ringo Mendez ar fi fost proclamat „idiotul satului", dar la bordul navei ocupa funcția de programator de sistem. Era genul de om care se împiedică de un scaun în mijlocul deșertului..." Iată aici, în paragraful așezat la începutul textului, cum ambivalența tragic-epic, adică Ringo, ca stare interioară, „idiotul satului" dar în acțiune ca programator de sistem, se constituie cu claritate, fiind urmărită cu consecvență pînă în final. Lumii exterioare lui Mendez, lumea unde acționează mîncînd cornulețe vieneze și bînd bere dezalcoolizată, o lume a video-play-ului pe care îl „aduse acasă într-o cutie pentru pălării" este cel care „merge să înjure calculatorul", o lume a dinamicului deci, îi corespunde un alt plan, cel al interiorității, căci Ringo urmărește atît de atent emanațiile venite din lumea închisă în el încît pune viața unui întreg echipaj în pericol. Face aceasta fără să-și dea seama sau fiind convins că numai adevărurile lumii lui sînt valabile. Din „idiotul satului" Mendez ajunge Dumnezeul întregii existențe de acolo, pentru că lumea exterioară este robită de cea de interior a personajului și numai de salvarea celei din urmă depinde existența celeilalte. Ringo Mendez nu este un sadic și nici un inconștient. El nu provoacă premeditat o cauză

pentru ca ulterior să-şi dovedească mărinimia. Ringo nu este un speculativ, iar faptul că anumite acţiuni ale sale au şi alte finalităţi decît cele preconizate se înscrie într-o ordine pe care el nu o controlează şi pe care nici nu a urmărit-o. De aceea lupta sa împotriva pericolului morţii capătă astfel accente puternice, dramatice. Prin aceasta personajul lui Silviu Genescu, pune şi mai bine în lumină dimensiunea tragică a fiinţei umane, dimensiune ce urcă sau coboară pînă la sublim.

Lucian-Vasile Szabo

Vasile Andru

„Oraşul din marginea pustiei"

în *Întoarcere pe Planeta Albastră*, Ed. Politică, 1989

O parabolă densă, uşor de descifrat, dar nu mai puţin adevărată din această pricină. „Acţiunea de cugetare profundă, sau cugetările însumate ale oamenilor, creează binele, generează un cîmp energetic." „(...) o boltă de emanaţii mentale care constituie un înveliş protector pentru om, precum atmosfera." Scrisă tradiţional (surprinzător pentru Vasile Andru !), se desfăşoară în trei timpi : *unu* — cadrul, personajele, *doi* — ipoteza SF, *trei* — confirmarea ipotezei cu elementele timpului unu. Dacă în structură nu se îndepărtează de alte asemenea lucrări, deschiderea metaforică dă viaţă textului, scoţîndu-l din serie. Nuanţa uşor tezistă a lucrării e justificată de importanţa şi stringenţa temei ecologice abordate : „adăugînd frica stîrnită de viziunea oraşului asfixiat Rahabal, mă întrebam : Ce puteam face şi n-am făcut ?"

Mircea Opriţă

„Judecătorii"

În *Întoarcere pe Planeta Albastră*, Ed. Politică, 1989.

Spre deosebire de multe povestiri SF în care personajele sînt neverosimile, în „Judecătorii" conturarea eroului principal se realizează firesc, într-o atmosferă realistă, atente observaţii psihologice şi sociale descriind relaţiile sale cu familia şi în cadrul institutului unde lucrează. Un nume nefericit, oarecum stigmatizator, ce îi marchează existenţa, invidia colegilor, neînţelegerea soţiei, îndepărtarea de propria fiică, refugiul în activitatea ştiinţifică dau complexitate personajului. Cercetător la un institut, el se află în pragul unei mari descoperiri care, în viitorul îndepărtat, pe lîngă aspectele salutare, benefice, va avea şi urmări nefericite prin crearea unor noi tipuri de arme. Urmaşii din acele timpuri îi vor cere să abandoneze cercetările pentru a se evita toate consecinţele dezastruase : mii de morţi în războaie şi chiar punerea în pericol a întregii vieţi de pe pămînt. Problema are valoare generală şi comportă două aspecte : să se renunţe la ceea ce poate aduce bun o descoperire numai pentru că vor exista aplicaţii îndreptate împotriva fiinţei umane ? Oare nu această denaturare şi deviere a întrebuinţărilor ce se dau unei realizări ştiinţifice ar trebui evitată şi asupra ei ar trebui să ne concentrăm eforturile ? Chestiune dificilă, greu de soluţionat în abstract, independent de o situaţie concretă sau alta. Apoi, mai este problema realizării personale a cercetătorului, să renunţi la o viaţă de muncă, la succes, fără a-ţi fi cunoscut sacrificiul, ba avînd şi de suferit neplăceri ? Împrejurările din povestire par a nu fi oferit destul timp de gîndire şi opţiune, reprezentanţii lumii viitoare alegînd, în cele din urmă, singura soluţie sigură. Din perspectiva tehnicii literare SF, fiind vorba de o întoarcere în timp, în speţă de întîlnirea cu strămoşul şi de eliminarea unui eveniment esenţial, cîteva paradoxuri temporale sclipesc ici şi colo, spre savoarea rafinaţilor întru SF.

Ovidiu Bufnilă

„Şapte oameni cu joben"

în *Almanah Anticipaţia '88*

Bine, dar asta nu e SF !, ar putea să exclame cineva. Dar, mă rog frumos, cine a decretat că SF-ul este aşa şi nu altfel ? Dă cineva certificate de autentificare în SF ? Bine, bine, să nu mai aibă atunci cititorul dreptul de a aprecia o lucrare, inclusiv apartenenţa sau non-apartenenţa ei la un gen ? Evident că nimeni nu-l împiedică pe cititor să-şi formeze propria lui părere. Să nu uităm însă două lucruri : că textul a apărut într-o publicaţie SF (nu e un argument capital !) şi că limitele şi structura literaturii SF nu sînt bătute în cuie ! Dimpotrivă, de la un gen în care viitorul joacă un rol atît de important ne aşteptăm la dinamism, nu la conservatorism !

Prin urmare, eu unul cred că Ovidiu Bufnilă oferă reconfortante deschideri şi binevenite alternative imobilismului stilistic din SF. Fraza sa are personalitate, fapt cu care nu mulţi autori, de aici ori de aiurea, se pot lăuda. Încearcă dumneata, comentatorule, să rezumi această povestire, „Şapte oameni cu joben"... N-ai să reuşeşti decît s-o deformezi, nu-i vei reda nici atmosfera, nici ritmul, o vei banaliza spunînd că o fată e supusă unui test, (examen ?) într-un circ... Primul rost al unui comentator este de a spune dacă o lucrare merită sau nu să fie citită : răspunsul e evident. Să nu-i luăm în nume de rău că nu mai seamănă cu Jules Verne, H. G. Wells ori cu alţi clasici, ceea ce contează, în ultimă instanţă, e valoarea literară. Din această perspectivă „Şapte oameni cu joben" se detaşează, putînd deveni un punct de referinţă.

Lucian Ionică

Tudose

În almanahul *Anticipaţia '89* Alexandru Ungureanu publică trei povestiri *BLESTEMUL, RENAŞTEREA POETULUI* şi *MOARTEA LUI LIŞIŢĂ*, toate avînd în prim plan acelaşi personaj : *TUDOSE*. Un realism obiectiv al balcanităţii, al omului mărunt, al banalului, al simplităţii care explodează în situaţii groteşti sau tragice.

Impresionează la Alexandru Ungureanu repertoriul pe care îl etalează omul *obişnuit, mediocru*, reprezentantul normalităţii în confruntarea cu paranormalul, supranormalul, indefinitul, extraordinarul.

Ordinea, ierarhia, lumea aşezată invers, relaţiile nefuncţionale sînt puncte fierbinţi ale prozelor.

Tudose este observator şi reper al acestui mediu, aşezat la egală distanţă între un şef obscur, limitat la manifestări primare, inuman, opac şi un Lişiţă, handicapatul, oligofrenul, personaj complex, creionat cu siguranţă.

Alexandru Ungureanu este un bun dramaturg. Ştie să tensioneze să aşeze replica firească, necesară, în gura fiecăruia dintre actanţi. Scenele sînt scurte, au forţă expresivă, alternează semnificaţia simbolică cu elemente de subtext.

Tudose are capacitatea de a înţelege mecanismele lumii în care trăieşte, o umanizează prin gesturile lui. Precaritatea acesteia este foarte evidentă în *Renaşterea Poetului*, unde nivelele succesive de subcultură, alimentează, emblematic, falsul, impostura, kitschul.

Peste tot pluteşte, însă, ironia neagră, umorul sarcastic.

Banalul apare ca fundal al faptului extraordinar.

Este aici o retorică a urîtului, o lume în care plutesc „les fleures noires".

Alexandru Ungureanu probează vocaţia pentru un s.f. social creînd situaţii şi tipologii credibile, trecînd prin probe de foc un personaj care poate să devină emblematic pentru s.f.-ul românesc : TUDOSE

Cornel Secu

* *Cenaclul „H. G. Wells"* al Casei de Cultură a studenților din Timișoara împlinește peste cîteva săptămîni, la 9 noiembrie, douăzeci de ani de activitate neîntreruptă. Strălucit reprezentant al „noului val", cenaclul s.f. „H. G. Wells" s-a impus în anticipația românească prin creatori de valoare în varii domenii : literatură, artă plastică, filme, benzi desenate. Organizator a două Consfătuiri pe țară ale cenaclurilor de anticipație — 1973 și 1980.

Mulți Ani cu spornicie și multe succese în s.f.-ul românesc !

* *Mariana Net* publică la editura *Univers* „O POETICĂ A ATMOSFEREI", carte în care autoarea analizează cu subtilitate și iscusință cîteva structuri narative folosite de Alexandre Dumas în *Colierul Reginei*. Un rol important i se acordă contelui *Cagliostro* (prezentat în revista noastră de către Vasile Popovici), ale cărui incursiuni în spațiu și timp depășesc formula fantastică, asigurînd o tranziență între *real și imaginar*. Călătoria în timp a ilustrului conte este o realizare demnă de cele mai bune pagini s.f.-iste contemporane.

Este A. Dumas și un precursor al s.f.-ului ?

* *Revista Noastră*, publicație a elevilor liceului „Unirea" din Focșani și-a deschis coloanele s.f.-ului. *Aventură în Japonia* se cheamă povestirea publicată, în serial, de către elevul Lucian Ușurelu (în clasa a X-a mereu, cel puțin după datele din revistă).

Să fie un paradox temporal specific orașului de pe Milcov ?

* Medalia „Hans Christian Andersen", instituită de către Uniunea Internațională a Cărții pentru Copii (IBBY) este menită să răsplătească lucrări remarcabile destinate celor mici. Plasticianul cehoslovac Jiri Trnka a primit anul acesta renumita distincție pentru întreaga operă, în care un rol important îl ocupă filmul de desene animate, ilustrația la cărți s.f., precum și benzi desenate cu subiecte s.f.

* Un nou fanzin românesc a apărut în luna mai a acestui an și se numește ATLANTIDA fiind realizat în întregime de cenaclul cu același nume al elevilor de la Liceul agroindustrial din Cernavodă. Aurel Cărășel este principalul factor al acestei izbînzi.

* La Marea Neagră, între Odesa și Nicolaev, în stațiunea turistică a tineretului KOBLEVO, s-a desfășurat între 3 și 9 septembrie 1989, SOCCON, o convenție a cluburilor și cenaclurilor de anticipație din Uniunea Sovietică. Au participat și reprezentanți ai unor cenacluri din cîteva țări socialiste europene : Polonia, R.D.G., Bulgaria, România și Cehoslovacia.

Organizatorul reuniunii clubul s.f. ARGO din NICOLAEV.

Din țara noastră au participat Viorel Mihalcea, Sorin Tamaș, Gelu Roșca (Clepsidra, Bacău) și Al. Mironov (Prospectart, București)

* Tabăra de la Amara organizată de cenaclul s.f. din Slobozia în luna iulie, prin strădania inimoșilor Ovidiu Petcu și Florin Jugravu a fost o realizare deosebită, chiar dacă numărul participanților nu au fost așa de mare cum se așteptau organizatorii.

* Eseul lui *Cornel Robu* „O cheie" pentru science-fiction : „sublimul" publicat în FOUNDATION FORUM nr. 42/1988, Londra, a stîrnit reacții pro și contra în numerele următoare 43 și 44/1988. Se remarcă dintre ele cea purtînd semnătura lui George Slusser de la Universitatea California, care califică demonstrația lui C. Robu „strălucitoare", evidențiind suportul filozofic major al demersului esteticianului român.

* *Alf*, cunoscutul personaj extraterestru din serialul britanic de televiziune cu același nume, face vogă în moda anului 1989. Tricouri *Alf*, încălțăminte *Alf*, jucării *Alf*, pelerine *Alf*, ș.a.m.d. Totul e să ai doi dinți în față.

* *Orion*, publicația editată de către Teatrul Liric din Craiova, avea toate șansele să devină un fanzin, dacă și-ar fi păstrat și ideea de apartenență la un cenaclu, în speță *Victor Anestin* (cum s-a întîmplat cu primul număr din '88). Oricum publicația are ținută, o tehnoredactare de înalt nivel, o zburdălnicie și „o obrăznicie" frumoasă.

* Se pare că în anul 1990 editura FACLA va tipări în sfîrșit un volum colectiv al autorilor s.f.-iști din Banat (de fapt din Timișoara și Arad).

Titlul provizoriu *Anatomia unei secunde* este dat de o povestire semnată de Silviu Genescu.

* Anul 1989 a reprezentat un record de *zile* ale cenaclurilor *(Orion* — Rm. Vîlcea ; *Clepsidra* — Bacău ; *Maranova* — Baia Mare ; *Helion* — Timișoara ; *Cronos* — Tîrgoviște ; *H. Coandă* — Craiova.)

* Un nou cenaclu la Sibiu. Numele lui este tot NOVA și funcționează pe lîngă Casa Armatei din Sibiu. Conducători : Dan Iordache și Ovidiu Tomulețiu. Așadar, redivivus (Nova).

* ÎNTOARCERE PE PLANETA ALBASTRĂ se intitulează culegerea de schițe și povestiri s.f. cu subiecte ecologice realizată de către LUCIAN HANU, culegere tipărită de către Editura Politică în 1989. Selecția cuprinde și patru autori timișoreni : Lucian Ionică (Haustori), Silviu Genescu (Pădurea), Constantin Cozmiuc (La iarbă verde) și Györffy György (Părul Auriu).

* În STUDIA Universitatis Babeș-Bolyai, seria PHILOLOGIA, (anul XXXIII 1988), Cornel Robu publică studiul MILESTONES IN POST-WAR ROMANIAN SCIENCE FICTIQN.

Prezentat la Consfătuirea anuală de la Pitești, studiul reprezintă o analiză pertinentă a s.f.-ului românesc, prin opere reprezentative și autori marcanți după cel de-al II-lea război mondial.

Cornel Secu

AGATEX

INTREPRINDEREA
AMBALAJUL
METALIC
TIMIȘOARA

APARATE ȘI UTILAJE DE LABORATOR

Mașină de încercat la tracțiune 25kN

MIT 25

Aparatul de laborator MIT-25 este o mașină de încercat la tracţiune pentru examinarea caracteristicilor mecano-tehnologice ale epruvetelor din materiale ţesute, sau neţesute, impregnate sau neimpregnate și a celor neţesute obținute prin lipire, împîslire, coasere etc.

Aparatul poate fi utilizat și pentru alte tipuri de materiale (metale, mase plastice, lemn etc.) care au sarcina de rupere sub 25 kN.

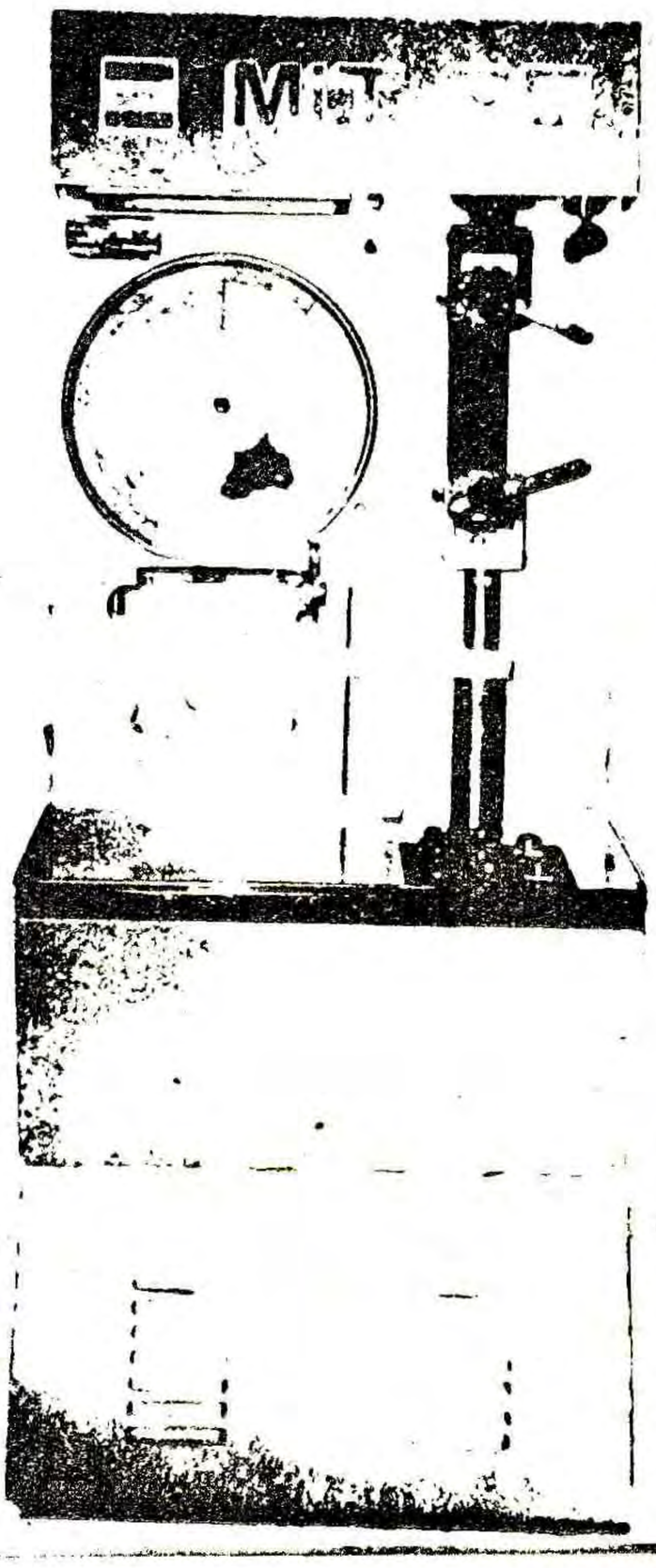

AGATEX

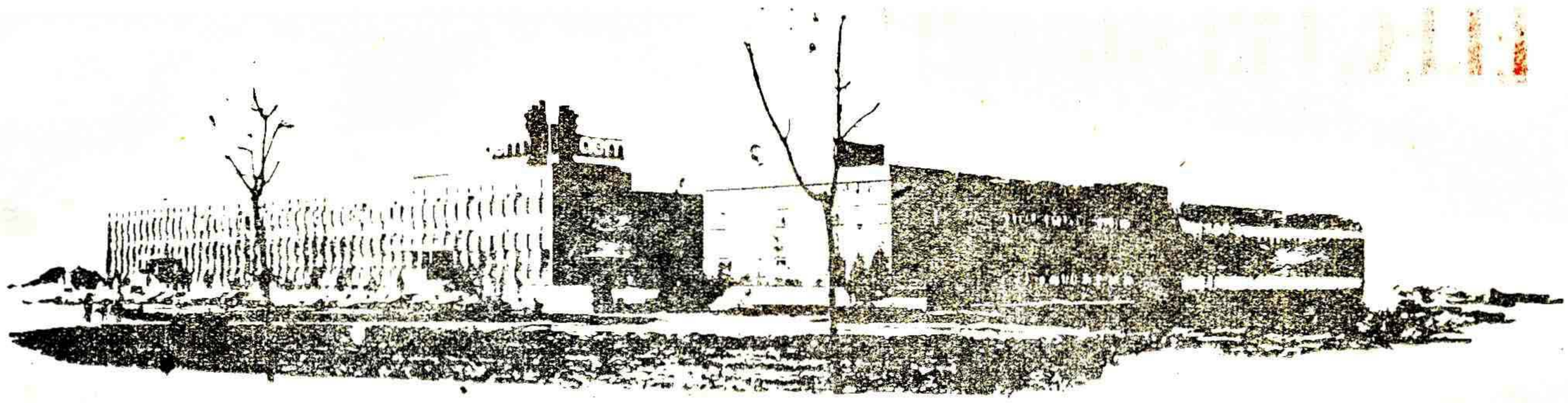

aem
aem
aem
aem
aem
aem

DATE TEHNICE :

Instalație destinată cabinetelor stomatologice pentru îndepărtarea tartrului dentar, utilizînd acțiunea ultrasunetelor. Se cuplează la unitul dentar DENTIOR 5 sau altele similare

- **COMPUNERE**
  - transductor ansă
  - aparat propriu zis
  - întreruptor de picior
  - cordon alimentare energie electrică
  - tub alimentare cu apă
- **DIMENSIUNI DE GA:**
  - înălțime : 110 mm
  - lățime : 220 mm
  - adîncime : 350 mm

DIMENSIUNI DE GABARIT ALE TRANSDUCTORULUI INCLUSIV ANSA

- lungime : 210 mm
- diametru : 16 mm

- **LUNGIMEA CABLULUI DE LEGĂTURĂ DINTRE TRANSDUCTOR ȘI APARAT** min. 2 750 mm
  - lungimea cablului de alimentare : 3 000 mm
  - lungimea cablului de legătură dintre întrerupătorul de picior și aparat 3 000 mm
  - frecvență de lucru : 18 kHz
  - tensiunea de alimentare la rețea : 220 Vca 50 Hz 10%
  - presiunea apei de la rețea : 2 bar
  - puterea absorbită de la rețea 80 W
  - putere ultrasonică maxim 15 W

aem

ELECTROBANAT

„ELECTROBANAT" marcă de prestigiu, în fabricația corpurilor de iluminat, recunoscută pe plan mondial, se numără printre cele mai puternice întreprinderi de acest gen în Europa.

Marea diversitate de sortimente și tipovariante de produse cu un înalt nivel tehnic și calitativ atestă capacitatea de creație a colectivului întreprinderii, subliniată de permanenta modernizare a profilului fabricației.

Toate produsele — în majoritate rod al activității proprii de cercetare proiectare sînt verificate și atestate de laboratoarele specializate ale întreprinderii dotate cu echipament la nivelul tehnicii actuale deservite de specialiști de înaltă calificare.

Laboratorul fotometric este autorizat internațional sub semnul E19 (convenție din 1958 Geneva) pentru măsurători și verificări : a farurilor și lămpilor pentru autovehicole.

Colectivul de ingineri și tehnicieni constituit într-un puternic nucleu de cercetare proiectare este autor a 112 inovații și a 5 propuneri de invenții în acest an. Efectul acestor propuneri este concretizat în realizarea indicatorilor privind costurile totale, cu precădere a celor materiale, și creșterii mai accentuate a productivității muncii.

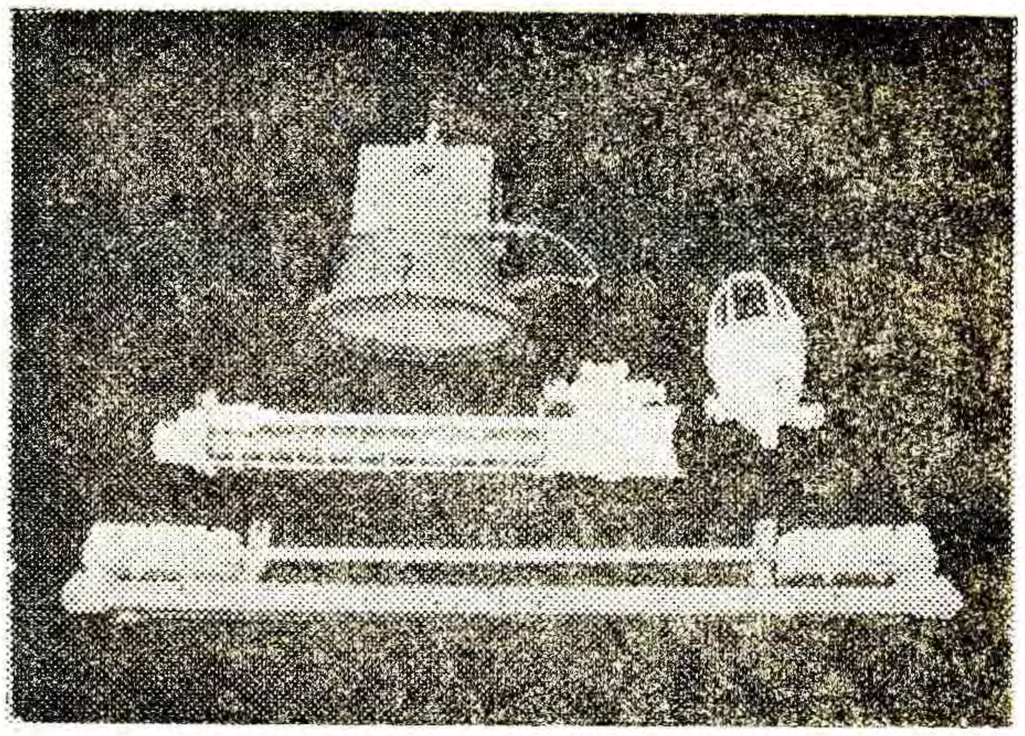

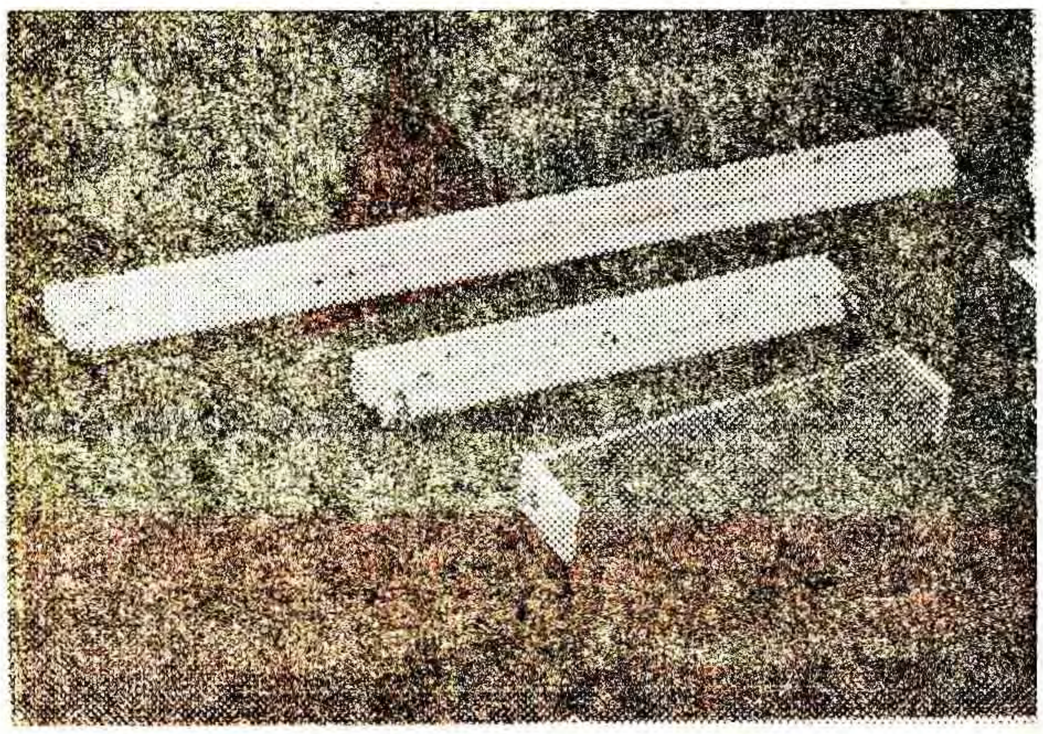

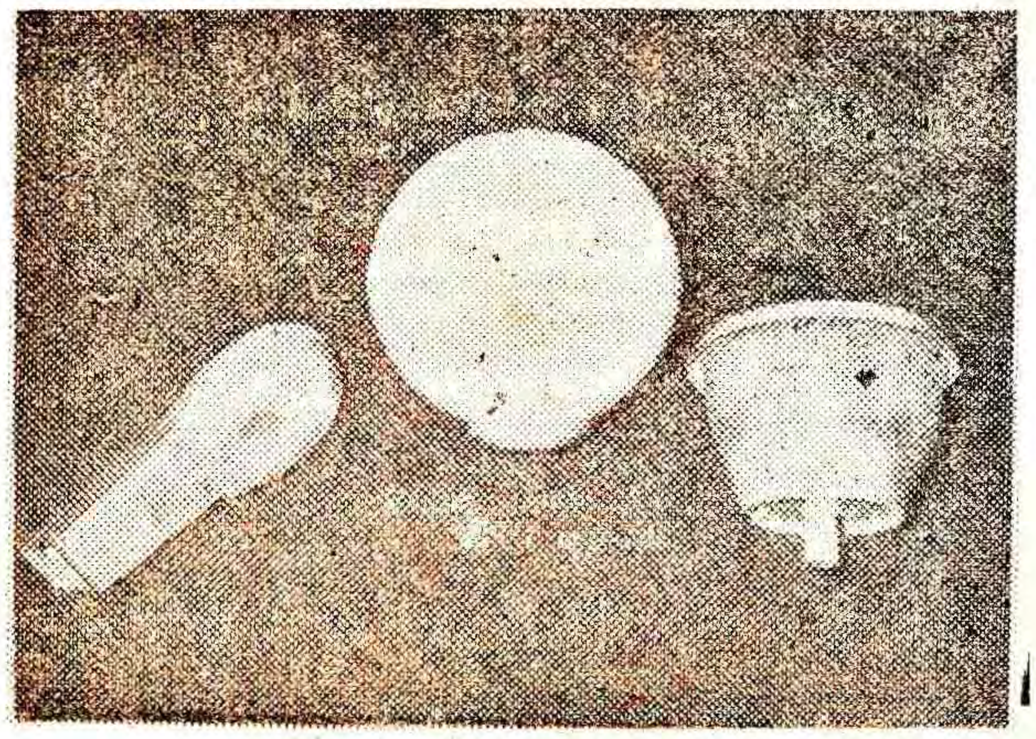

Programul de perfecționare a organizării și a modernizării proceselor de producție a întreprinderii în etapa 1988—1990 se caracterizează prin măsuri noi radicale atît în domeniul tehnologiei prin introducerea unor tehnologii cu grad ridicat de mecanizare, automatizare, robotizare cît și în cel de reorganizare a fluxurilor de fabricație, avînd în vedere că în această perioadă va intra în funcțiune noua investiție (fabricația de acumulatori Cd-Ni).

Produsele întreprinderii ELECTROBANAT se exportă în peste 16 țări pe toate continentele. Ponderea produselor exportate (direct și indirect) este de peste 30% din volumul total al producției.

Calitatea produselor fabricate, este indicatorul de bază, oglinda muncii prestate de întregul personal al întreprinderii. Grija pentru calitate este materializată în construcția unor standuri moderne, cu grad ridicat de mecanizare și automatizare pentru probe și încercări curente, precum și cele de fiabilitate accelerată.

ELECTROBANAT TIMIŞOARA

str. GARII nr. 1 telefon 11590 telex 071208

INDUSTRIA LÎNII TIMIŞOARA

Bd. L. Sălăjan nr. 46/B **tel.: 1 13 53**

VĂ OFERĂ:

O gamă largă de ţesături din lînă şi tip lînă.

Design modern, colorit bogat, eleganţă.

Produsele INDUSTRIA LÎNII se exportă în ţări cu o veche şi bogată tradiţie textilă : ANGLIA, ITALIA, R.F.G.

Stofe de calitate superioară pentru orice vîrstă.

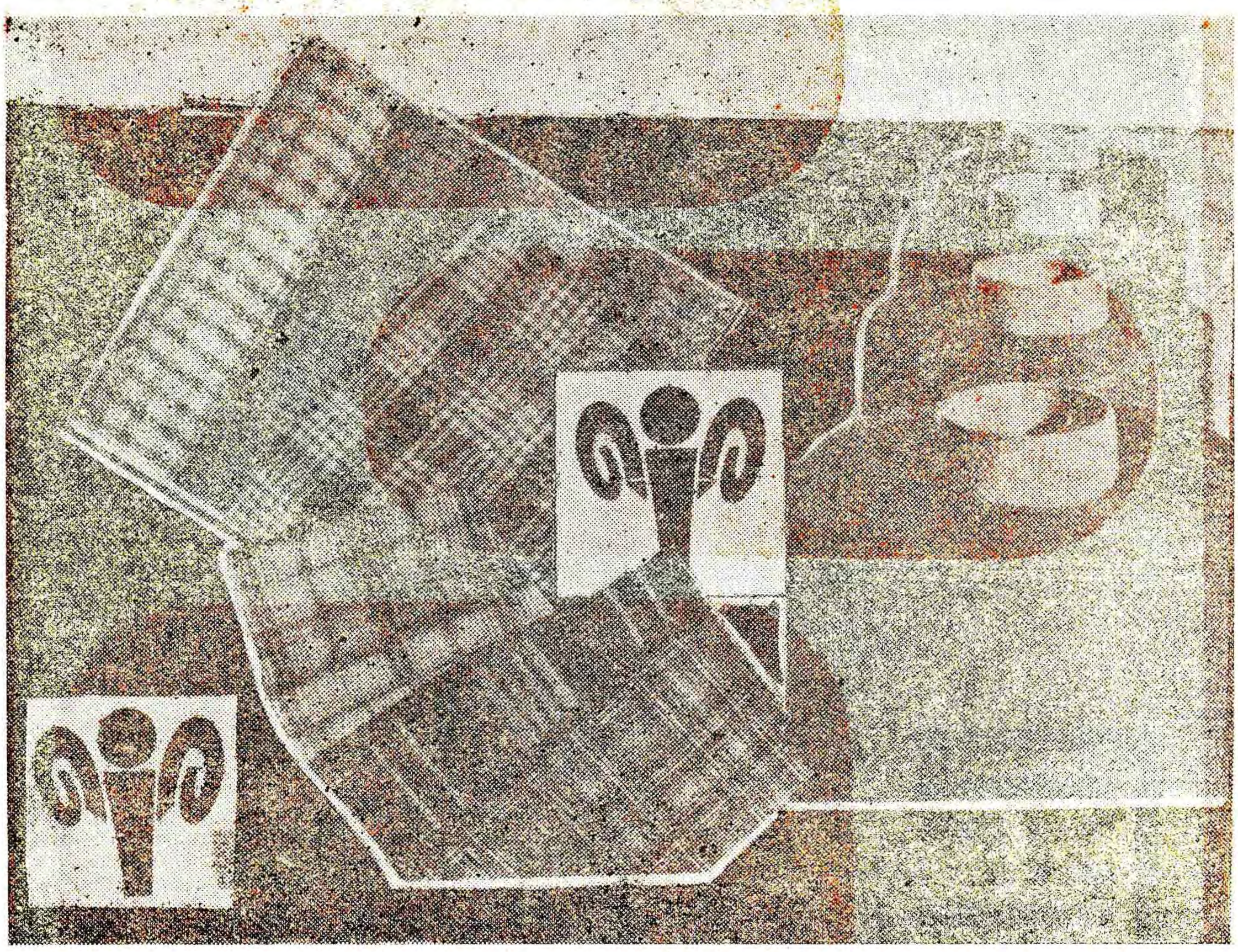

MARCĂ DE PRESTIGIU INTERNAŢIONAL

ELECTROTIMIŞ

1900 TIMIŞOARA
Telex: 71291

Calea Buziaşului 11 ROMÂNIA
Telefon : (961) 6 75 84, 6 70 17

A. CURĂȚIREA ULTRASONICĂ

— Instalație de curățire cu ultrasunete în solvenți organici tip ICUSOF 09

— Băi de curățire cu ultrasunete tip BCUF (03 . . . 09)/20 ; BCUP (03 . . . 09)/ /20 . . . 40

— Baie ultrasonică tip BUS 09m

— Echipament de activare ultrasonică cu transductor imersibil tip SONET-500/ /25 (40)

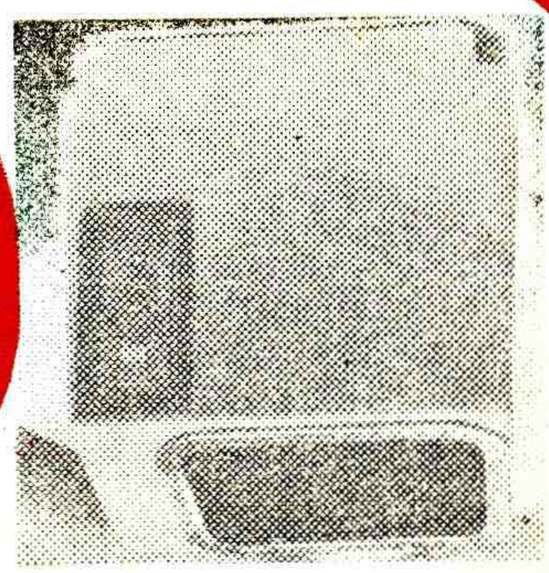

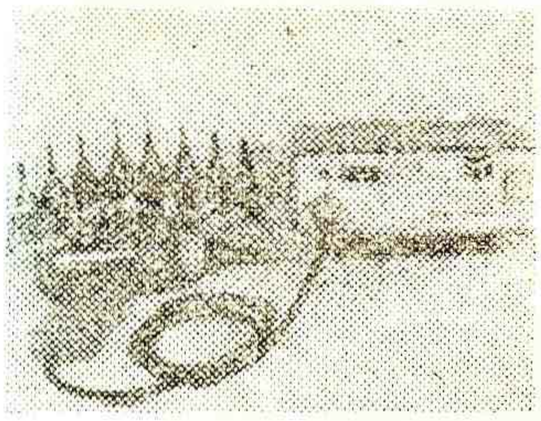

B. SUDAREA ULTRASONICĂ

— Pistol de sudat cu ultrasunete materiale plastice tip PSU-150/40

— Minimașină de sudat cu ultrasunete materiale plastice tip MSU-01m

C. PRELUCRAREA ULTRASONICA

— Mașină de prelucrat cu ultrasunete tip MPU 01

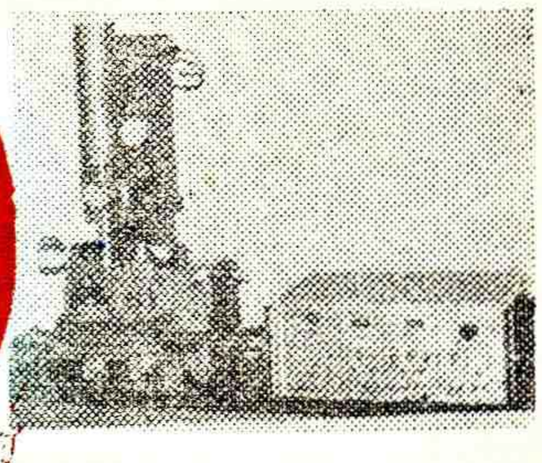

În cadrul procesului general de modernizare continuă a forțelor și mijloacelor de producție Întreprinderea „ELECTROTIMIȘ" Timișoara este un exponent de frunte în promovarea fabricației de echipamente și utilaje destinate implementării la scară industrială a tehnologiilor neconvenționale.

Utilizarea ultrasunetelor de mari energii ca mijloc de prelucrare într-o serie de aplicații industriale, constituie unul din cele mai complexe și performante domenii de materializare a tehnologiilor neconvenționale.

Rezultat al efortului propriu de cercetare-proiectare, Întreprinderea „ELECTROTIMIȘ" Timișoara a asimilat în fabricație și poate livra echipamente destinate utilizării în cele mai reprezentative categorii de aplicații tehnologice ale ultrasunetelor.

ÎNTREPRINDEREA DE LACURI ŞI VOPSELE

AZUR

TIMIŞOARA — STR. CHIMIŞTILOR NR. 1

EMAILURI ALCHIDICE

SERIA 5072

- protecție anticorozivă
- gamă largă de culori
- aspect estetic superior

Lei 15

JB